

КУЛЬТОРОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Віра Базова

*Кандидат педагогічних наук
Національний авіаційний університет
м. Київ*

ПОТРАКТУВАННЯ МІФОЛОГІЧНИХ СИМВОЛІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОПОВІДАНЬ ШЕРМАНА АЛЕКСІ

Загальновизнано, що одним із найактуальніших питань сучасного світу Америки постає питання національної ідентичності. Часто модерний/ постмодерний (або навіть після-постмодерний) простір звертається до ідентифікації нації крізь призму міфу, де вирізняється значний пласт міфів корінного населення континенту, та й взагалі вся культура індіанців. Ставлення до індіанців, як і до їхньої культури загалом, варіювалося від світогляду пуритан до світогляду фронтиру й далі до сучасного сприйняття. Наразі це питання не вичерпане. Активну роль у акцентуації місця корінного населення в націєтворчому процесі відіграють письменники індіанського походження. Для чіткішого вираження національного пласта митці почасті звертаються до міфів, міфічних сюжетів, міфем, наприклад, такі знакові міфами, як орел, змія, олень, лосось тощо. Саме остання яскраво прослідковується в творах Шермана Алексі. У прозі найгрунтовніше дана міфема представлена в оповіданні «Найкрутіший індіанець у світі» (TheToughestIndianintheWorld), що є чільною в однойменній збірці коротких оповідань. За міфами індіанців селіш, до яких відносяться групи спокана й кор-д'ален, є легенда про доньку вождя, яка страждала через відсутність лосося. Переборовши низку випробувань і небезпек, Ворон знайшов і приніс лосось принцесі. На основі цього міфу в одного з племен індіанців навіть є прикмета, що плодючість лосося більше того року, коли у вождя племені народжується дівчинка. Отож, у цьому міфі дана міфема має чітко виражений відтінок фемінного начала, плодючості. Одним із поширених індіанських вірувань є віра в те, що всередині лосося як знаку мудрості, знання, натхнення знаходиться вогонь. Знаний науковець Г. Башляр розглядав першостихію вогню крізь

призму трьох комплексів: комплекс Емпедокла, комплекс Прометея та комплекс Новаліса. Розглядаючи останній із ключових комплексів Г. Башляра, комплекс Новаліса, ми не можемо не звернутися до тлумачення символу вогню Зигмундом Фройдом, оскільки, на нашу думку, ці дві концепції доповнюють одна одну. За Г. Башляром, вогонь – це надпотужний сексуальний символ, бо вогонь здобували тертям двох гілок, а тертя – це процес сексуального характеру. Із вищесказаного дослідник доходить висновку, що любов – це вогонь, яким треба ділитися, а вогонь – це любов, яку треба підкорити, завоювати.

Питання національної ідентичності корінних народів як невід’ємного елементу ідентичності американської нації у контексті творів Шермана Алексі висвітлюється крізь низку алюзій на міфічні сюжети й образи, одним із яких є міфема лосося, що проходить ряд трансформацій у процесі утвердження самості індіанських народів.

Андрій Безруков

*Дніпропетровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка Всеволода Лазаряна
м. Дніпро*

НАЦІОНАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ ПОЕЗІЙ АНГЛІЙСЬКИХ МЕТАФІЗИКІВ XVII СТ.

Грандіозність літературного процесу в Європі XVII ст. обумовлюється, насамперед, тими колізіями та переламними за своїм історичним значенням подіями, що мали місце на континенті. Іманентність процесів історичного й літературного розвитку епохи, яка і сьогодні займає невизначене положення в історико-культурному континуумі, постає потужним джерелом художньої образності для авторів тогочасся.

Одним із ключових елементів масштабного художнього процесу у Європі XVII ст. стала англійська «метафізична школа» на чолі з Джоном Донном, що останнім часом неодмінно привертає увагу філологічної науки. Багатюще поле для дослідження поетичної спадщини «школи», що розвивалася у руслі барокової творчості, відкривається при пильному вивченні специфічного світовідчуття, вкоріненого у поезіях метафізиків, серед яких особливо виділяють Джорджа Герберта, Френсіса Кверлза, Генрі Воена, Річарда Крешоу,

Ендрю Марвелла . Всі вони гостро переживали колізії і реалії свого часу, переносючи їх до власних творів, і надаючи тим самим потужного імпульсу розвитку національної літературної традиції.

Позначаючи добу бароко як історико-культурний феномен, дослідження якого вимагає неабиякої прискіпливості, необхідно враховувати, що визначення цілісності культури XVII ст. ставиться у тісний зв'язок із проблемою її історичного типу, типу художньої свідомості, особливостями світосприйняття епохи.

Парадигми англійської «школи метафізиків» яскраво визначали літературне обличчя першої половини XVII ст. В епоху культурної поляризації метафізична поезія стала конче необхідним засобом вираження новими поетами власного світобачення, що відіграло не останню роль у виокремленні елементів національної своєрідності у творчості поетів «школи».

Ірина Бестюк

Кандидат філологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

м.Рівне

ДЕНДІ З ФОТОАПАРАТОМ: ВІЗУАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В МОДЕРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Візуальні стратегії культури модерну закорінені у дендизмі XIX ст., – вважає дослідниця цього феномену Ольга Вайнштейн й обумовлює моделі візуальності із характерною для денді спостережливістю, зоровою мобільністю і натренованою пильністю, оцінний погляд якого фокусується на деталях та їх естетичному прочитанні: «зір денді, – підсумовує дослідниця, – візуальна лабораторія модерна» [1, 303]. Покликаючись на книгу М.Ямпольського під промовистим заголовком «Спостерігач», дослідниця дендизму вказує й на інші фігури, що, наділені «суперзором» художника, беруть участь в оформленні та дешифрації нової візуальності: окрім денді та детектива (шпигуна), також називає художника, фланера, лахмітника і хулігана, роль яких, головним чином, зведена до «читання мікрознаків» [1, 301].

Вплив дендизму на стиль і спосіб художнього мислення очевидний у розгортанні українського модерного дискурсу: від його раннього періоду кінця XIX – початку XX століть до розвиненого, чи т.зв. високого, 1920-1930-х років. Знаковими текстами на цьому

часовому проміжку вважаємо оповідання «Посол від чорного царя» (1897) М.Коцюбинського та детективну повість «Півтори людини» (1927) Ю.Смолича, головні герої яких наділені авторськими інтенціями денді, уважним ставленням як до власного зовнішнього вигляду, так і до оточення загалом. На авансцені обраних творів – денді з фотоапаратом, за допомогою якого реалізує свої вибагливі оптичні бажання, постаючи водночас вуаєристом, музеєфікатором, колекціонером і, безперечно, колонізатором. Фотограф, зазначає С.Зонтаг, колонізує нові естетичні переживання, символічно узурпує реальність: в імпліцитній перспективі фотографування кодована агресивна тактика, ототожнена з привласненням чи із гвалтуванням [3, 30]. Авторка есе «Про фотографію» нагадує про те, що й власне колонізацію «почали здійснювати за допомогою фотографії» [3, 65]. Таким чином, фактичність фотоапарату, інкорпорована в текстовій фактурі, обумовлює не тільки зорові засоби художнього вираження, інспіруючи їхній семіотичний пріоритет, а й ідентифікує колонізаторські стратегії.

У пропонованій студії ставимо за мету довести взаємообумовленість дендизму й візуальних медіацій в обраних прозових творах М.Коцюбинського і Ю.Смолича, художній час яких відповідно збігається з розквітом фотографії в умовах Belle Époque (1890 – 1914) та з її масовим поширенням у візуальній культурі «хвилюючих 1920-х». Відправним пунктом при цьому слугуватимуть деякі відомі біографічні факти. Доказами дендизму рясніє епістолярій М.Коцюбинського, акцентований він і у спогадах його сучасників; у літературознавстві таке реноме прозаїка закріплене саме в 1920-х. Зокрема, М.Зеров у статті «Коцюбинський і Чехов» (1929) цитує В.Коряка, його оцінне враження вигляду М.Коцюбинського на фото періоду написання «Посла...», кінця 90-х – початку 900-х років: «Зовнішність Коцюбинського, манера поведіння, одяг виявляли високу елегантність та інтелігенцію, і це було також – щоб так сказати – програмове...» [2, 722]. Ю.Смолич був визнаним денді літературного покоління 1920-х, чого не оминає увагою Я.Цимбал у силуетці про автора, – у найновішому перевиданні наводить фрагмент пародійного вірша М.Йогансена і В.Хмурого, який розпочинається так: «Одягається, як денді» [6, 51]. Наскільки важливий цьому автору зовнішній вигляд, свідчать і його мемуари: «Розповіді про неспокій» виказують симпатії до чепурунів

й відповідні антипатії до незграбного чи непродуманого вибору гардероба. За таким принципом візуалізований у спогадах мистецький тандем Курбас – Куліш.

Феноменологія бачення, за М.Мерло-Понті, закорінена в чуттєво-тілесному самоусвідомленні, з прикметним йому нарцисизмом: це «здатність бути поза самим собою, зовні брати участь в артикуляції Буття, і моє «я» завершується і замикається на собі тільки завдяки цьому виходу назовні» [5, 51]. Формула французького філософа «око – це "вікно душі"» [5, 51] якнайдоречніше стосується і феномену дендизму. Денді/фотограф. Журналіст і фотограф із промовистим прізвищем Чепурний у версії Ю.Смолича постає літературним спадкоємцем Солонини, героя М.Коцюбинського: «салонний панич», прихильник «бездоганно модної одежі» і водночас «завзятий фотограф», модне хобі якого оповідач зараховує до «панських примх» [4, 8-11].

Починаючи від експозиційного хронотопу дороги, поєднує текстові версії 1897 і 1927 років й взаємообумовленість колонізації і фотографування. Провідний художній конфлікт розгортається між прибулим фотографом як місіонером-культуртрегером та «диким» тубільцем. Герої приїзять в українську колонію, – «руснацьке село» в Бесарабії («Посол від чорного царя») та Кічкаську колонію на Запоріжжі («Півтори людини»), – вражаючий *color locale* яких вони фіксують на фотоплівку. У версії Коцюбинського фотоапарат Солонини, як і його прицільний погляд (до речі, характерний саме для денді) символізують зброю, нагадуючи завойовницьку тактику колонізатора: тому-то під час бунту Солонині довелося розкласти на деталі свій апарат і показувати, «що він не стріляє» [4, 12]. Денді/фотограф/детектив. Спостережливим поглядом денді наділений Анатолій Чепурний, «ставний, гарний парубок, добре вбраний, у брилі з великими крисами, з чорненьким пуделечком при боці на шворці» [6, 242] – шпигун і детектив, агент ДПУ, під прикриттям журналіста, фотографа й етнографа-аматора, їде у Кічкаську колонію для боротьби з контрреволюцією, поміж підозрюваними – його супутник інженер-топограф Йосип Смик, який направлений індустріалізувати «глуху степову колонію» [6, 208], – на будівництво Дніпровської електростанції. Як і Солонина у Коцюбинського, Чепурний теж з ентузіазмом колекціонує фотовраження від ландшафтного довкілля, цілими днями обходить

берег, маючи уже десятки фотографій, мріє закидати ними всі журнали [6, 221]. Візуальна образність домінує у формуванні художньої системи твору: дієслівна лексема «дивитися» з усіма її можливими семантичними модифікаціями обумовлена фаховою приналежністю героїв, – як фотографа, так і топографа: «Він найбільше довіряв очам» [6, 203]. У моделюванні зорового світосприйняття Йосипа Смика автор не тільки не нехтує дієслівними повторами, а й підносить до умовного звучання («він не догледів секретних паперів» [6, 235]). І навіть наділяє його фотографічною пам'яттю: зійшовши з потяга, нову місцевість інженер упізнає за баченими раніше світлинами. Втім, якщо до характеристики Смика доречно залучити моту з поезії М.Драй-Хмари: «Я світ увесь сприймаю оком, бо лінію і цвіт люблю». То «українського Холмса» (Я.Цимбал), чекіста Мадюдю, ідентифікує специфіка агресивного візуального сканування. Мовчазне насильство фіксують й інші зорові формули, характерні для чекістського лексичного арсеналу: мати «на оці», «вистежувати» [6, 266], «підозрювати» й «доглядати» [6, 269], – що нагадують всевидючого «старшого брата» Дж.Орвелла. Фотографії у детективному жанрі виконують роль свідчення: задіяні в «улікову парадигму» [Цит. за: 1, 300], інспірують нові текстотвірні фігури, поміж якими і фотоекфразис. У повісті «Півтори людини» новий радянський міф витісняє ностальгійно-національний, візуальними маркерами при цьому виступають фотографія і портрет. Відповідно до соцзамовної технології, портрети (Т.Шевченка, П.Дорошенка, І.Мазепи, Б.Хмельницького, Олеся та ін. [6, 212-213]) ототожнені з реліктовою культурою, – з ідолами її минулого асоціюється маргіналізований націоналіст Глушак, який провокує кульмінаційне переслідування з перестрілкою, у фіналі якої кидається у вир Дніпрового пекла. Інкорпорований «текст Репіна» («Запорожці пишуть листа турецькому султану» (1880–1891)) підсилює ідеологічну неоднозначність твору Ю.Смолича. (1) Цей «атлас сміху» корелює з іронічною позицією автора тенденційної повісті у висміюванні ворога радянської влади. (2) «Велика копія картини Репіна» [6, 213], обернена до дніпрових порогів, які от-от мають зникнути, сугерує тугу за «золотим віком» національної історії; ця живописна алюзія візуалізує в пам'яті доіндустріалізаційну топоніміку Кічкасу, краєвиди якого слугують фоном «Запорожців».

В аналізованому детективі фотографія співвідносна з психологічним типом творчості, натомість протиставлений їй живописний твір – з візіонерським: іконізовані культові постаті кодують «прапереживання» [7, 95], архетипний зміст національної пам'яті.

Авторський дендизм, сублімований у зримих сенсах, презентує нову естетичну парадигму, що відповідає тенденціям модерної культури, у розбудові якої найбільш дієвими були фотографія, живопис, плакат і кіно.

Література

1. Вайнштейн О. Денди: мода, література, стиль життя. 2-е изд., испр., доп. – М. : Новое литературное обозрение, 2006. – 640 с.
2. Зеров М. Українське письменство / Упоряд. М.Сулима; Післям. М.Москаленка. – К. : «Основи», 2003. – 1301 с.
3. Зонтаг С. Про фотографію / С.Зонтаг / Переклад з англійської П.Тарашука. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 189 с.
4. Коцюбинський М. Твори в семи томах. Т.2. / М.Коцюбинський. – К. : Наукова думка, 1974. – 380 с.
5. Мерло-Понти М. Око и дух / М.Мерло-Понти / Пер. с фр., предисл. и коммент. А.В.Густыря. – М. : Искусство, 1992. – 63 с.
6. Постріл на сходах. Антологія детективної прози 20–30-х років ХХ століття. – К. : Темпора, 2016. – 528 с.
7. Юнг К.Г. Дух в человеке, искусстве и литературе / К.Г.Юнг. Научн. ред. перевода В.А.Поликарпова. – Мн. : ООО «Харвест», 2003. – 384 с.

Тетяна Беценко

*Доктор філологічних наук, професор
Сумський державний педагогічний університет
імені Антона Макаренка
м. Суми*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИД ПОШУКОВО-КРЕАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми.

Лінгвокультурологія - галузь мовознавчої науки, що вивчає вияви культури народу в його мові та мовленевій діяльності, способи, засоби і форми, якими "мова зберігає в лінгвокультурах елементи

культури й передає їх через тексти в суспільну мовну практику" [2, с. 61]. Реалізація у науково-дослідній, науково-освітній діяльності пропонуваного виду роботи з художнім текстом орієнтована на різноаспектне пізнання духовно-матеріальної культури певного етносу.

Аналіз останніх досліджень.

Питання зв'язку культури народу та його мови розглядали вже у ХІХ ст. у рамках порівняльно-історичного мовознавства (Я. Грім, Ф. Буслаєв, І. Гердер та ін.), психологічного напрямку лінгвістики (В. фон Гумбольдт, Г. Штейнталь, Г. Пауль, О. Потебня, К. Бюлер та ін.), в ХХ ст. - у неогумбольдтіанстві, лінгвокраїнознавстві, етнопсихолінгвістиці та ін. Сьогодні питаннями лінгвокультурології в Україні займаються - С. Я. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Калашник, Л. Мацько, О. Селіванова, в Росії - Н. Арутюнова, В. Костомаров, Ю. Степанов, Т. Толстая, М. Толстой, в Білорусі - В. Маслова, в Польщі - А. Вежбицька, Є. Бартмінський. Розв'язання проблем лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту порушила Л. Мацько. Дослідниця означила основні напрями (складники) лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту.

Формулювання мети дослідження.

Мета розвідки - схарактеризувати зміст, мету, об'єкт, предмет та завдання лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту як специфічного різновиду інтелектуально-креативної роботи.

Виклад основного матеріалу.

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту полягає у *виявленні* різнорівневих мовних одиниць, що безпосередньо вказують на народномовне, лінгвоетнічне, країнознавче середовище / джерело, слугують засобами позначення етнічної дійсності, мають чітко виражене національне забарвлення, орієнтують на етноідентифікацію відтворюваних реалій, слугують маркерами національної картини світу; у *встановленні* культурної (народознавчої) семантики різнорівневих лінгвоодиниць та їх співвіднесеності з певним етносом; у *з'ясуванні* народознавчого характеру повідомлюваної в тексті інформації; у *пошуку та описові* особливостей реалізації в тексті ментальності мовця / автора.

Мету лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту вбачаємо у цілеспрямованому виявленні, аналізові та описові різнорівневих мовних одиниць, що співвіднесені з певним

етнокультурним простором, є характерною ознакою народного (етнічного) континууму - його духовно-матеріальної дійсності, позначені народномовним (етномовним) колоритом і створюють культурний фон тексту, ідентифікують його з конкретним етнокультурним буттям, забезпечують відтворення національно картини світу і виступають мовно-естетичними знаками національної культури.

Завдання лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту :

- з'ясувати ідейно-тематичну спрямованість текстової інформації в аспекті її етнокультурної аргументації;
- схарактеризувати загальний культурний фон, представлений в тексті; встановити співвіднесеність тексту з певною культурою, етносоціумом, що реалізує культурну дійсність у назвах предметів духовно-матеріальної сутності; мотивувати з погляду традицій певної культури образно-сюжетну канву тексту, персонажі та образи як складники етнодійсності; виявити мовнокультурний феномен тексту з позицій ментальності автора, у контексті доби ;
- осмислити стильову та жанрову належність тексту з погляду етнокультурної, мовнокультурної, мовноестетичної дійсності, національних мистецьких традицій, культурно-естетичних настанов, норм ;
- пізнати мовнокультурну своєрідність тексту з урахуванням та на основі сфери спілкування і ситуації, на яку орієнтований текст, функцій тексту, фактора адресата, типу мислення, форми та типу мовлення;
- довести лінгвокультурну належність тексту на підставі аналізу його різносистемної мовної організації; виявити засоби та способи відтворення культури (етнодійсності) на прикладі опису мовного матеріалу, спостереженого в тексті;
- встановити різнорівневі мовні одиниці, що пов'язані з певним культурним, культурно-мистецьким, лінгвокультурним, народнопобутовим, народознавчим контекстом і забезпечуть відтворення етнодійсності в тексті; класифікувати та описати лінгвокультуреми; схарактеризувати лінгвокультуреми з урахуванням етимологічних, культурносемантичних, стильових та стилістичних тощо відомостей;
- розглянути мовно-естетичні знаки національної культури, засвідчені в тексті, як факти інтелектуально-образної діяльності, як

показники творчого духу митця;

- обґрунтувати вагу лінгвокультурних одиниць у плані формування мовно-етнічної картини світу в художньому творі;

- усвідомлено сприйняти лінгвокультурні одиниці, використані в тексті, як факти мовно-мисленнєвої діяльності індивіда, показники освоєння ним довкілля - рідного чи чужоземного, осмислити майстерність авторського змалювання етноконтинууму на прикладі актуалізації відповідного мовного матеріалу, схарактеризувати вміння митця представити лінгвокультурну дійсність у художньому творі; довести вирішальне значення мовної субстанції, що є тлом, яке створює / відтворює певну етночасопросторову дійсність;

- мотивувати емоційний колорит тексту, співвідносячи його естетику з етнокультурною мовленнєво-етичною, мовленнєво-етикетною традицією окремої культури.

Об'єктом лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту вважаємо мовнокультурний феномен організації тексту як різнорівневої, різноаспектної цілісності, що є фрагментом етнобуття, фактом етнодійсності, реалією духовно-матеріальної життєдіяльності етномовця (автора, персонажа тощо), **предметом** - аналіз різнорівневих мовних одиниць, що співвіднесені з визначеним етнокультурним соціумом, виступають характерними складниками його мовно-побутової дійсності, слугують створенню необхідного культурного фону тексту.

Важливість та потребу в оволодінні й використанні лінгвокультурологічного аналізу тексту вбачаємо в тому, що він дає змогу глибоко, всебічно осягнути іншу етнічну дійсність при допомозі мови. **Висновки.**

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту (як поетичного, так і прозового) - плідна галузь пізнавально-інтелектуальної діяльності, що може бути успішно реалізована в навчальному процесі і стати основою здійснення наукових порівняльних мовознавчих студій. Використання цього різновиду роботи в різному обсязі доцільно практикувати при вивченні іноземної мови.

Література

1. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури/ С. Я. Єрмоленко. - Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. - 352 с.

2.Мацько Л. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту/
Любов Мацько // Культура слова. - 2011. - Вип. 75. - С.56-66.

Татьяна Вдовенко

Кандидат филологических наук, доцент

Измаильский государственный гуманитарный университет

г. Измаил

ЯЗЫК СМС СООБЩЕНИЙ В СОВРЕМЕННОМ АМЕРИКАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

СМС представляет собой отдельный тип текста. Особенности языка СМС рассматривались такими учеными как И. В. Возмилова, А.А. Ионина, Р.А. Спирс, Д. А. Темирова, Ю. Е. Шумкова и др. [1; 2; 3].

Цель статьи – описать особенности СМС в американском языке, а также выявить лексико-семантические и синтаксические средства, создающие их.

Актуальность исследования объясняется повышенным интересом к языку СМС в последние годы.

Объектом исследования послужили СМС сообщения с интернет-сайтов. В американском английском принято сокращать слова для удобства.

Проблема СМС в американском английском состоит в том, что количество слов, заменяющих корректно написанные, постоянно увеличивается. И слова эти применяются с целью сокращения времени и места в связи с ростом объема информации.

Первую СМС в мире придумал Нейл Папуорт в 1992 году. СМС впервые стали использоваться на «черно-белых» телефонах 1-го поколения, в которых объем слов был ограничен количеством символом. Отсюда и тенденция к сокращению букв в словах (устойчивая замена спеллинга на звуки, так, например, слово “*thanx*” – вместо “*thanks*”, “*U*” – “*you*”, “*CU*” – “*Seeyou*”, “*CUL*” – “*Seeyoulater*”). Наряду с измененным спеллингом появились цифры, которые успешно заменили предлоги, такие как: «*to*» – 2 и «*for*» – 4.

С появлением айфонов и айпадов – «цветных» телефонов (память которых была увеличена в разы) стало возможным отправлять не только полноценные предложения, но и стихи, песни, картинки, смайлики, фото, и даже видео. Однако это не изменило картины.

Прижившиеся сокращения по сей день используют и добавляют к уже имеющемуся перечню все новые слова и устойчивые выражения (*ILY – Loveyou* (я люблю тебя)). В настоящее время способ сокращений, предполагающий "беглость гласных", широко используется повсеместно: "*msg*" – "*message*", "*pls*" – "*please*". Наряду с гласными наблюдается и проглатывание согласных звуков и опущение согласных на письме ("*Thx*" – "*thanks*"). В современном американском языке среди сокращений встречаются основы с усечением финальной части исходного слова: ("*doc*"– "*doctor*", "*ad*"– "*advertisement*"); с усечением первого слога у исходного слова: ("*telephone*"– "*phone*"); с усечением обоих слогов в начале и в конце слова: ("*flu*"– "*influenza*", "*fridge*"– "*refridgerator*"). Замена слов заглавными буквами популяризировалась в 1980-е годы в связи с появлением рок-групп, которые сокращали свои названия, а также заключали в них второй (потайной) смысл: "*U2*"– "*You two*" (вы оба), "*You too*" (вы тоже).

В связи с растущей популярностью языка СМС, короткие текстовые сообщения начинают формировать отдельный пласт лексики американского языка. Новый способ образования слов способствует экономии графических средств с одной стороны, и использованию цифровых замен отдельных слогов исходного слова с другой стороны.

Популярность СМС языка растёт последние годы и оказывает большое влияние на современный американский язык.

С нашей точки зрения, описанные тенденции развития современного американского языка, выраженные в ограничении использования слов выражений, словосочетаний в угоду экономии места и времени явно сужают возможности языка. Такой важный литературный прием, который делает речь и письменные произведения «сочными» и вызывающими интерес, практически убирается из языка, происходит обеднение языка.

На наш взгляд – это ущербная тенденция в развитии языка. Так, в последнее время появляются СМС-романы, в которых приводится вымышленная переписка героев. Отношения строятся на основе таких сокращенных форм высказывания, что, по нашему мнению, становится причиной недопонимания и недосказанности не только в романах, но и в реальной жизни.

Также, нужно упомянуть и о проблеме перевода, т.к. перевод СМС с других языков на американский и обратно обязывает переводчика соблюдать стиль, что, несомненно, вызывает трудности.

Еще одним недостатком использования языка СМС является игнорирования основных правил орфографии и пунктуации.

Применение языка СМС в современном американском обществе иногда доходит до абсурда – примером может служить перевод романа «Ромео и Джульетты» на язык СМС. Такая тенденция вызывает чисто технические трудности перевода, с одной стороны, а с другой, значительно искажает и обедняет искомый текст. В связи с этим интересным представляется описание особенностей СМС в других языках, сравнение их с англоязычными для выявления новых тенденций.

Литература

1. Возмилова И. В. Влияние СМС на трансформацию немецкого языка / И. В. Возмилова, Ю. Е. Шумкова // Молодой ученый. – 2016. – №7.5. – С. 4-8.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/111/27294/>
2. Ионина А.А. Особенности современного текстового мышления. SMS-язык / А.А. Ионина // Вестник Московского городского педагогического университета. Серия: Филология. Теория языка. Языковое образование. – 2008. – № 2. – С. 19-23.
3. Темирова Д. А. Особенности sms-сообщений как новой формы коммуникации (на материале корпуса smsnus) / Д. А. Темирова, Н. Л. Моргун // Вестник Дагестанского научного центра. – 2015. – № 57. – С. 157-160.

Наталія Висоцька

Доктор філологічних наук, професор

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ

ГЕТЕРООБРАЗ АМЕРИКАНКИ У П'ЕСІ О. ВАЙЛЬДА «ЖІНКА, НЕ ВАРТА УВАГИ» ТА ЇЇ СЦЕНІЧНІЙ ВЕРСІЇ: ІМАГОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА

Друга з чотирьох «світських комедій» О. Вайльда, прем'єра котрої відбулася 19 квітня 1893 р. у театрі Хеймаркет на гребені гучного успіху попередньої п'єси, ніколи не належала до числа найпопулярніших творів славетного ірландця. Попри притаманну

всій «четвірці» вишукану дотепність, розсипи парадоксів та невимушену легкість діалогу, в якому блискавичний обмін репліками нагадує гру в пінг-понг, «Жінка, не варта уваги», з одного боку, надміру статична, а з другого – надто старанно слідує канонам популярної мелодрами, де добродесність торжествує, а зло покаране. Щоправда, в контексті пожвавлення інтересу до вайльдівського спадку сучасні дослідники, озброєні новітніми методологіями (С. Елтіс, К.Нассаар, Е.Гуральник та П.Левітт, К.Пауелл тощо) здійснюють спроби переглянути усталений погляд на цю комедію як на «найслабкішу п'єсу Вайльда 1890-х рр.» [6, р.352], «вичитуючи» в ній (чи «вчитуючи» в неї) підривні смисли. Проте їхнім аргументам, як правило, бракує доказовості для того, щоб беззаперечно визнати наявність у комедії глибшого соціального або психологічного підтексту, ніж відкрито задекларована на початку і доведена всім ходом дії протофеміністична (і, безумовно, критична) теза про подвійні моральні стандарти для жінок і чоловіків у вікторіанському суспільстві. Тим не менше, на мою думку, пере-прочитання п'єси з теперішніх культурно-наукових позицій здатне стимулювати подальші рефлексії щодо вайльдівської світоглядно-художньої парадигми на тлі його доби.

Чесно кажучи, моє повернення до комедії через кілька десятиліть після першого (і, здавалося, цілком достатнього) знайомства з нею було спричинене перспективою побачити на екрані виставу за п'єсою, здійснену новим лондонським театром Spring Classic Theatre, який очолив Домінік Дромгул, до того – художній керівник славетного «Глобуса». Ані п'єса, ані вистава не розчарували, надавши поживу як для роздумів, так і для почуттів.

Характерне для Вайльда епатажне жонглювання загальноприйнятими істинами оздоблює у цій п'єсі традиційний сюжет про зваблену й кинуту дівчину. Перше, що впало мені в очі (і що залишилося непоміченим під час попереднього читання через брак відповідних знань), – це присутність у тексті очевидних інтертекстуальних алюзій на роман Натаніеля Готорна «Червона літера» (1850), один з найяскравіших творів Американського Ренесансу. Як і слід було очікувати, цей факт літературних взаємозв'язків не пройшов повз увагу вайльдознавців – про нього, зокрема, згадують всі вищеназвані дослідники. Підсумовуючи їхні спостереження, Кристина Паркваль Арансаез у книзі «Як важливо

бути читачем: перегляд творчості Оскара Вайльда» (2014), перераховує основні точки дотику між творами британського та американського митців. Це й сюжетно-тематичні / проблемні сходження – поневіряння та суспільна стигматизація жінки, що народила позашлюбну дитину, її праця на благо спільноти, раптова загроза втрати дитини, відчайдушна боротьба за те, щоб залишити її при собі. Це й очевидний антропонімічний перегук – серед персонажів комедії є американка на ймення Гестер, що одразу відсилає до готорнівської Гестер Принн, в той час, як прізвище світського жуїра лорда Іллінгворта нагадує про жорстокого чоловіка Гестер, Роджера Чіллінгворта [4, р.315]. До речі, обидва прізвища мають виразну негативну конотацію, що знецінює присутню в їхніх прізвищах лексему «worth» («гідність») – у Готорна це «chill» («заморожування»), у Вайльда – корінь «ill» у сенсі «поганий». Водночас, у прізвищі американки (Worsley) безпомилково відчувається фонетичний натяк на правдиву «гідність». До цих паралелей можна додати згадку місіс Арбетнот про сина як про свою «перлину» (так звали дочку Гестер Принн), невідповідну літеру «А» на початку прізвища героїні Вайльда (адже саме вона є насиченою символікою готорнівською «червоною літерою») та інші деталі. Власне, нічого дивного у такому запозиченні немає – Готорном захоплювалася ще мати Вайльда, якій його щойно видані твори негайно пересилали через Атлантику, а сам письменник в одному з інтерв'ю, даних під час перебування у США, заявив: «Я вельми захоплююся Готорном. Я вважаю, що його «Червона літера» сповнена найвеличнішої пристрасті і є одним з найкращих творів літератури, написаних англійською мовою» [8, р.41]. Вплив Готорна знаходять і в романі «Портрет Доріана Грея». Втім, мене зацікавив не так інтертекстуальний аспект п'єси, вже прокоментований науковцями, як її імагологічний потенціал, втілений в образі Гестер Ворслі та низці «американських» алюзій.

Образ Америки, як і будь-якої країни, упродовж століть зазнавав у культурі та ментальності інших народів трансформацій, зумовлених історичними, культурними, соціально-політичними та психологічними зрушеннями. Ці мінливі культурні конструкти, закарбовані в літературі, окреслили імагологічне поле сприйняття американського національного характеру. У програмній монографії з проблем імагології його представляє Пітер Фірчоу, який простежує

зміни у ставленні до Америки в діяхронії. Згадавши про ранні стереотипи, пов'язані з баченням Нового Світу або як «Едему», або як «пустки», автор констатує ентузіазм європейців з приводу «волелюбності» його мешканців, які вибороли незалежність. Проте, зазначає він, після Громадянської війни «багато європейців почали дивитися на Америку радше у світлі антиутопії, ніж утопії» [7, р. 91], про що свідчить, наприклад, позиція Ч.Діккенса. О.Вайльд, який у 1882-83 рр., незважаючи на акції протесту та критичні нападки, здійснив тріумфальне турне Америкою як «апостол естетизму», мав підстави захоплюватися багатьма аспектами американської дійсності, про що збереглися численні згадки. Водночас, як і Діккенса за кілька десятиліть до того, його відштовхувала «груба матеріалістичність» американського життя, якому він прагнув прищепити пагінці краси. Українська дослідниця О.Посудієвська, яка розглядає творчість О.Вайльда у контексті міжкультурного діалогу, завважає на прикладі оповідання «Кентервільський привид» (1887) важливість для вайльдівського розуміння «американськості» концепту «іппосенсе» (не лише невинність, а й «необізнаність, наївність, простодушність») [2, с.14], з чим важко не погодитися. Водночас, як слушно констатують критики, у цьому творі сатиризуються обидві сторони зустрічі культур, причому американці беруться на кпини через свій «перебільшений патріотизм, надмірний матеріалізм і відсутність культури» [4, р.168]. Це так, але в «Жінці, не вартій уваги» пропонується дещо інакший варіант гетерообразу, який модифікує уявлення про вайльдівське бачення Америки. При цьому «іппосенсе» у функції ключового концепту поступається місцем амбівалентному поняттю «purity», що виступає у п'єсі і як складник семантичного поля пуританізму з його нетерпимістю та сліпою вірою, і у своєму прямому значенні «чистоти», притаманній юній героїні-американці.

Молода американка Гестер Ворслі, що під час своїх відвідин Англії гостює у маєтках аристократів, відрекондована як сирота (нація, позбавлена коріння), багата спадкоємиця (славнозвісні матеріальні статки американців) і на додачу пуританка (історичне минуле країни). Тобто, вона наче втілює поширені стереотипи щодо своєї батьківщини. Як іноземка та ще й прихильниця суворой релігійної доктрини Гестер перебуває у найвигіднійшій – бо дистанційованій – позиції для виголошення критичних суджень

щодо способу життя та моральних цінностей привілейованих англійців. І дійсно, вона різко таврує низький моральний рівень та неробство англійської знаті, застарілу класову систему, неприйнятні для її співвітчизників уявлення про стосунки між статями, про роль жінки у суспільстві та про шлюб, чим викликає незадоволення і навіть обурення вищого суспільства. Для стильового оформлення філіппік Гестер драматург користується з модусу та поетики ранньоамериканських жанрів проповіді та ієреміади. Ставлення автора до цих запальних промов неоднозначне – з одного боку, очевидно, що вустами Гестер (сховавшись під її «маскою»), він висловлює чимало власних звинувачень на адресу пізньовікторіанського суспільства; з іншого – зі своїми твердокамінними моральними принципами вона виглядає дещо смішною, нудною та обмеженою у середовищі рафінованих джентльменів і дам, які напрочуд гарно вміють грати словами та почуттями. Саме від Гестер «грішна» жертва світського спокусника місіс Арбетнот чує найсуворіший вирок собі – не знаючи нічого про її минуле, Гестер з безапеляційністю фанатичної пуританки стверджує, що гріхи батьків лягають на дітей, бо таким є Божий закон. У цей момент неприязнь до неї читача/глядача сягає апогею, і ми ладні погодитися з персонажами, які проголошують її «нестерпною». Проте Вайльд змушує свою героїню пережити катарсис через актуалізацію притаманного ще грецькій трагедії мотиву «впізнання» – дізнавшись про таємницю народження свого коханого, про страждання, яких зазнала його матір у лицемірному патріархальному суспільстві, Гестер відкидає холодну праведність судді на користь теплового людського співчуття: «Я помилялася. Божий закон – це тільки любов» [9, р.117]. Малюючи перед матір'ю та сином райдужні перспективи нового життя на іншому континенті, де нікому немає діла до їхнього минулого, вона ревіталізує питомо американську міфологему «Нового Адама», початку з «чистого аркуша», і тим самим втілює оптимістичний імпульс п'єси.

Якщо згадати, що колись О.М.Горький пояснював художні стратегії Вайльда бажанням «похитнути англійський пуританізм» [1, с. 399], призначення американської пуританки на роль *deus* (або радше *dea*) *ex machina* виглядає дещо іронічним. Насправді ж такий хід цілком логічний з огляду на складність позиції самого Вайльда під час написання п'єси. Його постійне хизування своєю відмовою

визнавати будь-які приписи моралі, що межувало з цинізмом, мало, по-перше, врівноважуватися потребою потурати вельми пуританським смакам вікторіанської публіки, якщо він прагнув успіху (а він його прагнув, ще й як!). По-друге ж, поза іммораліста приховувала тугу за не фальшивими, а справжніми моральними орієнтирами. Ще на початку минулого століття це відчув проникливий К.Чуковський, представляючи читачеві іншого Вайльда, який «повстає проти себе <...> і вимагає мистецтва, твореного серцем («осердеченого»), народженого любов'ю й подвигом» [3, с.661]. Трохи кепкуючи з надто «правильної» Гестер, Вайльд, менше з тим, бачить у її щирості, відкритості, зневажанні класових бар'єрів, здатності до емпатії (риси, які він асоціює з «молодою» американською нацією) проблиск надії для людини.

У виставі Spring Classic Theatre, прем'єра якої відбулася восени минулого року в рамках запланованого трупю «вайльдського сезону», ці риси підсилені за допомогою суто театрального інструментарію, який уможливує «прямий доступ до візуалізованих образів Інших» [5, р. 295]. Передовсім, йдеться про призначення на роль Гестер темношкірої актриси. Зазвичай, з історичної точки зору це суцільний анахронізм – наприкінці XIX ст. жодна чорна американка не потрапила б як рівна у вищі сфери британського суспільства, а про вірогідність її одруження з їхнім представником годі й говорити (щоб усвідомити це, досить згадати, що дія п'єси відбувається приблизно в той самий період, коли Марк Твен пише свого негра Джима). Але художні світи мають власну логіку, і згідно з нею, такий розподіл ролей надає ще більшої ваги морально-релігійному пафосу героїні. Адже на її образ накладаються наші знання про особливу роль християнства для афро-американської спільноти, про пристрасність «чорної проповіді», про емоційну забарвленість церковних відправ чорношкірих американців. Більшої рельєфності образу Гестер додають і інші режисерські рішення. Так, у першій сцені, ще до початку дії як такої, ми бачимо, як Гестер допомагає служниці розстелити килим на терасі замиського особняка, де незабаром розсядуться дійові особи. За допомогою цієї поведінкової деталі автор вистави одразу встановлює межу між набундюченими англійськими аристократами та демократичною, попри свої чималі статки, американкою. Ще одним прийомом стає мізансценування епізоду викриття

лицемірства та ницості британського суспільства з боку Гестер – режисер вміщує дівчину на передній план, що підкреслює її проповідницькі інтенції, тоді як слухачки, знатні леді, опиняються у ролі пастви, змушеної пасивно слухати інвективи чужоземки.

Підсумовуючи вищесказане, можна висновити, що аналіз гетерообразу американки у п'єсі «Жінка, не варта уваги» у перспективі його семантики та художніх функцій розширює уявлення як про ідіосинкратичне ставлення О.Вайльда до Америки, так і про моделі перцепції цієї країни у колективній свідомості британців вищого та середнього класу на рубежі XIX – XX ст. Разом з цим, сучасна театральна постановка за комедією О.Вайльда, здійснена у Великій Британії, привносить до конструювання образу американського Іншого культурні і навіть політичні обертони початку XXI ст.

Література

1. Горький А.М. Сочинения в тридцяти томах. Т.29. – М.: Гослитиздат, 1955. – 672 с.
2. Посудієвська О.Р. Творчість О.Уайльда у контексті міжкультурного діалогу. Автореф. дис....канд. філол.наук. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.
3. Чуковский, Корней. Оскар Уайльд // К.Чуковский. Люди и книги.– М.: ГИХЛ, 1960. – с. 625-670.
4. Aransaez, Christina P. The Importance of Being a Reader: A Revision of Oscar Wilde's Work. – Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2014. – 380 p.
5. Degler Frank. Cinema // *Imagology: the Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*. Ed. by M.Beller & J.Leerssen. – Amsterdam-N.Y.: Rodopi, 2007. – p.295-297.
6. Ellmann, R. Oscar Wilde. – N.Y.: Knopf Doubleday, 2013. – 736 p.
7. Firchow, Peter. America 3: United States // *Imagology: the Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*. Ed. by M.Beller & J.Leerssen. – Amsterdam-N.Y.: Rodopi, 2007. – P.90-94.
8. Oscar Wilde in America: The Interviews. Ed. by M.Hofer & G.Scharnhorst. – Urbana & Chicago: U-ty of Illinois Press, 2010. – 193 p.
9. Wilde, Oscar. A Woman of No Importance // *Five Plays by Oscar Wilde*. – N.Y.: Bantam Books, 1969. – p. 59-122.

Світлана Волкова
Доктор філологічних наук, доцент
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНОНАРАТИВУ ПРОЗОВОГО ТЕКСТУ

Зі зміною базисної науково-лінгвістичної парадигми, що намітилась на межі століть, відбувся перехід до неофункціоналізму (неонекласицизму), репрезентованому когнітивним і комунікативним напрямками, що призвело до перегляду багатьох традиційних положень семантики й лінгвосеміотики [8, с. 23–24], складаються передумови для розгляду мовної форми як відображення структур людської свідомості, мислення та пізнання у наративі художнього прозового тексту.

Широку палітру праць (Н.Д. Арутюнової [2], Г.І. Берестнєва [3], Г. Вежбицької [4], С.В. Волкової [5], Т.В. Радзівєвської [13], Ю.С. Степанова [14], В.М. Телії [15], В.М. Топорова [16], О.В. Урисон [17]) виконано в культурно-антропологічному ключі.

Зазначені автори зосереджують увагу на "мові культури", реконструкції мовної етнічної свідомості, виявленні культурно-мовних національних стереотипів, визначенні взаємовпливу мови та духовної культури.

Фронтальність подібних досліджень, а також різноманітність використаних стратегій пошуку "людини крізь мову" дозволяють стверджувати, що антропологічна парадигма в лінгвістиці вже у загальних рисах сформувалася і нині набирає сили.

Лінгвокультурологічний підхід у контексті даної праці зорієнтовано на виокремлення й дослідження концептів/етноконцептів як елементів етнолінгвокультури відносно етнокультурних цінностей і ціннісних орієнтирів певного етносу.

Утвердження в лінгвістиці нового типу постановки та розв'язання наукових проблем призвело до необхідності пошуку нових шляхів відображення модулів усвідомлення специфіки взаємодії мови і мислення, мови і свідомості, до пошуків нових методологій та підходів при дослідженні етносемантичного континууму у контексті наративного простору художнього тексту.

Наратив, слідом за В. Шмідом, розуміємо як репрезентацію змін станів чи ситуацій [19, с. 2]. Стан, як пояснює В. Шмід, виявляється крізь призму рис, властивих оповідачеві, або подій, про які йдеться в оповіді [там само], що формують певні моделі нарації (інтертекстуальну, фентезійну, ігрову, автобіографічну та ін.), в яких задіяно й образ оповідача.

Особливим виявом такої зміни може вважатися етнонаратив [18, с.1062], контекст якого пливає на смисл цілого тексту. Префікс етно-означає включення етнокультурних компонентів у наративну модель тексту [18, с. 1064].

Розглядаючи контекст як основний матеріал для генерування смислу художнього тексту, сучасними європейськими наратологами (D. Barry, V. Carroll, H. Hansen) запропоновано етнонаративний підхід, що поєднує герменевтичний, етнографічний і наративний методи, і висвітлює численні способи конструювання наративних моделей з урахуванням впливу контексту на смисл тексту [18, с. 1090].

Такий підхід вважаємо актуальним, неординарним і перспективним, оскільки у лінгвокультурологічному аспекті дозволяє схарактеризувати текстово-мовні явища художнього тексту, а також побудувати його наративні моделі, які б відображали механізми відтворення етномислення наратора/оповідача, який є носієм етнокультури, в різних логіко-структурних елементах тексту. У такому підході до його інтерпретації етнонаратив визначасмо як низку подій, представлених у наративних компонентах художнього тексту (вставки, коментарі, епістолярні тексти), в яких розгортаються етномотиви, актуалізуються етноконцепти й цінності етносу, втілених у художніх образах сучасних амеріндіанських прозових текстів, авторами яких є визнані американські письменники індіанського походження, до прикладу, Н.С. Момадей, Л.М. Сілко, Л. Ердріч та ін.

Етнонаратив у текстах амеріндіанських письменників має специфіку розвиватися за певними моделями. До прикладу, мозаїчна модель роману-міфу Н.С. Момадея "HouseMadeofDawn" побудована на основі взаємодії та протиставного суположення різних світів та їхніх компонентів, що реалізується через лінгвокогнітивні механізми метаморфози і зворотної перспективи [20] (рис. 1):

Рис. 1 Мозаїчна модель роману-міфу

Спіралеподібна модель роману-легенди Н.С. Момадея "TheWaytoRainyMountain" відображає у різних типах наративу (міфологічному, історичному й автобіографічному) розгортання художнього образу, який формується завдяки когнітивній операції нарощування етнокультурних смислів, втілених в образах-символах як складниках художнього образу персонажа (рис. 2):

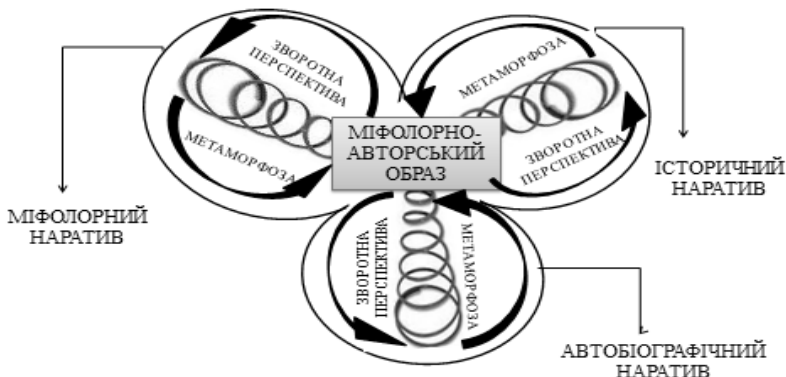

Рис. 2 Спіралеподібна модель наративного простору роману-легенди

З кожним витком спіралі (рис. 2) художній міфолорно-авторський образ набуває певних ознак, які відображаються у ході повісткування про життєвий шлях племені кайова і розкриваються через зворотну перспективу і метаморфозу.

Міфолорно-авторський образ персонажа визначаємо як кумулятивний когнітивно-семіотичний конструкт, який відображає особливий тип особистості і постає етнокультурним типажем, поведінка і вчинки якого, з одного боку, регулюються укоріненими світоглядними позиціями, притаманними представникам амеріндіанської спільноти, а з іншого, – такій особистості властиві риси людини сучасності, котра адаптується до життєвого світу всього американського суспільства.

Семіозис міфолорно-авторського художнього образу персонажа здійснюється через метаморфозу та зворотну перспективу, когнітивно-семіотична природа яких слугує втіленню ідеї перетворення образу в знак етнокультури.

Наступна, сходинкова модель роману-есе Лінди Хоган "Dwellings" побудована за принципом дискретності зображення образів-символів у різних есе (рис. 3):

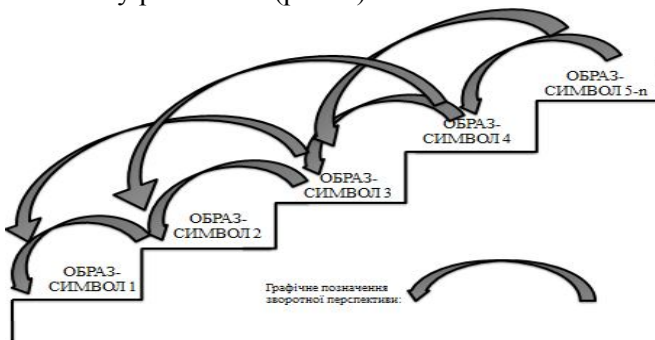

Рис. 3 Сходинкова модель наративного простору роману-есе

На рис. 3 стрілочками позначена дія зворотної перспективи [20], суть якої полягає у забезпеченні когерентних і когезійних зв'язків між різнорідними образами-символами, що розвиваються одночасно в різних наративних подіях, формуючи гештальтний міфолорно-авторський образ, і, у свою чергу, впливають на структуру і стиль наративу художнього тексту.

Амеріндіанські письменники як справжні майстри художнього слова створили цілу низку художніх образів, в яких втілено цінності, уявлення, переконання, судження амеріндіанського етносу, представили таку картину світу, що відбивається в семантиці мовних одиниць з особливими етнокультурно-специфічними значеннями, які віддзеркалюють як образ життя, так і образ мислення етносу. Етнокультурна специфіка в семантиці мовних одиниць є результатом впливу екстралінгвальних чинників – культурно-історичних особливостей розвитку етносу.

Лінгвокультурологічні дослідження художніх образів спрямовані ономазіологічно – від імені концепта до сукупності смислів, які він номінує [6, с. 80].

Етнореалії розглядаються як найяскравіші знаки етнокультури, виразники національного колориту, що містять унікальні етноспецифічні смисли, які корелюють з явищами, характерними для однієї культури та відсутніми в іншій [7].

Складність вилучення етнокультурних смислів зумовлена тим, що смисл – це актуалізоване у мовленні мовне значення у поєднанні із різними видами позамовного змісту. Під час створення смислу на мовне значення можуть нашаровуватися енциклопедичні й ситуативні знання про предмети номінації, мовленнєві конотації, невербальні образи свідомості [7, с. 82–83].

Етнокультурні смисли безперервно кумулюються у семантичній структурі слів, "внутрішній формі" [12, с. 235], у вигляді етноконотативних сем

[1, с. 93]. Релевантною ознакою етноконотата, на основі якого здійснюється асоціативне переосмислення денотативного змісту мовної одиниці, є образна складова [7, с. 71].

В етноконотатах як мисленневих структурах у формі фрейма / мікрофрейма фокусуються асоціативні слоти-класифікатори, які ідентифікують властивості класу об'єктів та утворюють пучок ознак асоціатів, що інтенціонально висуваються у свідомості носіїв культури під час вторинної номінації денотата культури на перший план [5].

Така суб'єктивізація зумовлюється різноманітністю виявів етнічної свідомості, зокрема в її емоційно-оцінних, морально-етичних і суспільно-ціннісних, та особливостями нашарувань / "блендінга"

матеріального й духовного, зовнішнього і внутрішнього світів у свідомості індивіда [9, с. 73].

У процесі генерування тексту відбувається не тільки вербалізація думки, але й об'єктивації етноспецифічності. Виділяючи той чи інший фрагмент світу для опису, автори концептуалізують його, наповнюючи етноспецифічними смислами сутнісні реалії буття [11], тобто ментальні образи (смисли), що формуються в свідомості мовця, передають як характеристики предметів і явищ навколишнього світу, так і ставлення мовця до них.

Оскільки в основі світобачення та світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем, свідомість людини є завжди етнічно обумовленою. Етносоціокультурний чинник виявляється в національно-етнічних особливостях способу формування та формулювання думки [14, с. 252].

Лінгвокультурологічний аналіз нарративу художнього тексту, в смислому просторі якого сформувався конкретний образ, вимагає не тільки сприйняття тексту, але й всієї соціокультурної інформації, яка опосередковується цим текстом.

Література

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка: учебное пособие / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Флинта, 2014. – 288 с.
2. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры : сборник / [пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. ; вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюнова ; общ. ред. Н. Д. Арутюнова, М. А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5-32.
3. Берестнев Г. И. К проблеме языка ментальных пространств: образ света с когнитивной точки зрения / Г. И. Берестнев // Горизонты современной лингвистики: традиции и новаторство : [сб. науч. тр. в честь Е. С. Кубряковой]. – М. : Языки славянских культур, 2009. – С. 143-160.
4. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. – М.: Прогресс, 1997. – 261 с.
5. Волкова С.В. Концептуальні доміанти міфологічного дискурсу (на матеріалі амеріндіанських міфів, легенд і казок) / С.В. Волкова // Концепты и контрасты : монография /Н.В.

- Петлюченко, С.И. Потапенко, О.А. Бабелюк, Е.Л. Стрельцов и др.; под. ред. Н.В. Петлюченко. – Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. – С. 418-429.
6. Воркачев С. Г. Методологические основы лингвоконцептологии [Электронный ресурс] / С. Г. Воркачев // Теоретическая и прикладная лингвистика : [межвуз. сб. науч. тр.]. – Воронеж, 2002. – Вып. 3 : Аспекты метакоммуникативной деятельности. – С. 79-95. – Режим доступа : <http://lincon.narod.ru/method.htm>
 7. Воробей Н. В. Етнокультурна картина світу в афро-американській поезії: лінгвокультурологічний та лінгвокультурний аспекти : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Воробей Надія Володимирівна. – Херсон, 2011. – 230 с.
 8. Голубовська І. О. Етноспецифічні константи мовної свідомості: дис... доктора філол. наук: 10.02.15 / Голубовська Ірина Олександрівна. - ., 2004. – 346 с.
 9. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика / Віталій Вікторович Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
 10. Красных В. В. "Свой" среди "чужих" : миф или реальность? / Виктория Владимировна Красных. – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
 11. Маслова В. А. Лингвокультурология / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
 12. Потебня А. А. Символ и миф в народной культуре / Александр Афанасьевич Потебня. – М. : Лабиринт, 2000. – 480 с.
 13. Радзівеська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість : [монографія] / Тетяна Вадимівна Радзівеська. – К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2010. – 491 с.
 14. Степанов Ю. С. Характеры народов в зеркале их собственных языков / Ю.С. Степанов//Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2000. -№ 471. – С. 250-254.
 15. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты : [монография] / Вероника Николаевна. – М. : Языки рус. культуры, 1996. – 288 с.
 16. Топоров В. Н. Пространство и текст / В. Н. Топоров // Текст: семантика и структура : [сб. ст.] / [отв. ред. Т. В. Цивьян]. – М. : Наука, 1983. – С. 227-284.

17. Урысон Е. В. Проблемы исследования языковой картины мира : аналогия в семантике / Елена Владимировна Урысон. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 224 с.
 18. Hanson H. The Ethnonarrative Approach / Hans Hansen // Human Relations, 2006. – Vol. 59. – P. 1049-1075.
 19. Schmid W. Narratology: an Introduction. Berlin-Boston: de Gruyter, 2003. – 258p.
 20. Volkova S.V. (2016). Reverse Perspective as a Narrative Technique in Amerindian Prosaic Texts / S.V. Volkova // Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Warsaw: De Gruyter Open, vol. 1 (1), June 2016. – P. 359-394. DOI: 10.1515/lart-2016-0008 ISSN 2453-8035
- Джерела ілюстративного матеріалу**
21. Hogan L. Dwellings. A Spiritual History of the Living World / Linda Hogan. – N. Y. : A Toughstone Book, 1995. – 155 p.
 22. Momaday N. S. The Way to Rainy Mountain / Navar Scott Momaday. – New Mexico : University of New Mexico Press, 1969. – 89 p.
 23. Momaday N. S. House Made of Dawn / Navar Scott Momaday. – New York : Harper and Row Publishers, 1998. – 198 p.

*Аліна Грабіна,
Тетяна Єрмоленко
Державний вищий навчальний заклад
"Київський транспортно-економічний коледж"
Національного транспортного університету
м. Київ*

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ

Одним із важливих аспектів опанування іноземної мови є ознайомлення зі звичаями, традиціями і культурою народу, мова якого вивчається.

Найкращим способом передачі інформації про культуру, історію, літературу є вивчення творчості видатних людей, письменників, поетів, опрацювання на уроках англійської мови різноманітних віршів та римівок.

Через поезію можна передати почуття, своє ставлення до чогось чи до когось. Використання віршованого матеріалу є одним із засобів розкриття резервних можливостей особистості.

Доцільно використовувати римовані тексти для фонетичної зарядки; введення та закріплення нового граматичного матеріалу; стимулювання розвитку мовленнєвих навичок та вмінь; релаксації в [4, 3].

Застосування віршованого матеріалу має низку переваг при вивченні фольклору та культурної спадщини країни, мова якої вивчається, а саме:

- здатність забезпечувати легке та ефективне запам'ятовування англомовної граматики;
- стимулювання таких видів внутрішньої мотивації, як ігрова, комунікативна, соціокультурна, пізнавальна та естетична;
- безпосередній вплив на емоційну сферу особистості завдяки таким властивостям римованих текстів, як ритмічна організованість та висока емоціональна насиченість та виразність;
- забезпечення позитивного впливу процесу комунікації [5, 10]. Отже, можна дійти висновку, що вірші можуть бути використані як зразок сучасного автентичного розмовно-літературного мовлення для досягнення провідних цілей навчання й для розвитку творчих здібностей особистості.

Однак, зрозуміло, що ефективність використання образів поезії в значній мірі залежить від правильно організованої послідовності роботи з ними й вибору вправ, що стимулюють розумову діяльність, що навчаються й сприяють розвитку в них мотивації.

Перспективами подальших наукових розвідок можуть стати дослідження формування фонетичної та лексичної компетентностей засобами віршованих матеріалів, а також засобами інших римованих форм (поезія, лірики, пісні тощо).

Література

1. Седлеш О.Ю. Вірші та пісні у ранньому шкільному навчанні іноземної мови // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Чернігів, 2008. Вип. 56. – С. 202-204.
2. Шостак Т.Г. Вірші та римування на уроці англійської мови // ІМ. – 2000. – № 2. – С. 9-11.

Лидия Дербенёва
Доктор филологических наук, профессор
Ивано-Франковский национальный технический
университет нефти и газа
г. Ивано-Франковск

НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕНТАЛИТЕТ В ВЕРБАЛЬНОМ ВЫРАЖЕНИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ)

Проблема «текста» в современной филологии принадлежит к одной из важнейших. Само понятие «текст» обнаруживает различные подходы и методы его изучения, прежде всего, лингвистов, актуализирующих внимание на функционально-коммуникативных свойствах языка, средства выражения которого составляют текстовую ткань.

Анализ художественного текста с лингвистической точки зрения позволяет выявлять в нем ключевые слова, отражающие ментальное своеобразие народа. Маркером этого явления служат слова с этнокультурной спецификой («культурная память» слова). Вполне логично, что «культурная память» языковых единиц отражается и в структуре текста, поскольку сам текст состоит из этих единиц. Взаимодействия всех элементов художественного текста порождают художественные образы, создающие национальный образ мира. Очевидно, что слово является не только элементом коммуникации, но и носителем социально-исторический, эмоциональный, оценочный, национальной информации.

Для понимания национального образа мира важно изучение художественных текстов, отражающих историю и быт страны писателя. Так, например, лексемы *gentleman* / дворянин / барин как единицы языка характеризуют важнейшие для XIX века образы, обладающие разной степенью значимости в английской и русской картинах мира. Проиллюстрируем это положение на примере хронологически близких романов Ч. Диккенса «*Great Expectation*» (1860–1861) и романа И.С. Тургенева «Отцы и дети» (1860–1861), где героями являются представители высших слоев общества того времени. Однако, джентльменство в Англии и дворянство в России различны в культурологическом и социальном плане. Английская лексема *gentle* восходит к средневековой традиции. Первоначально

во французском языке возникает слово *gentil*, образованное на основе латинского понятия *gentilis* –свободнорожденный человек с гражданскими правами, в отличие от раба. Слово *gentiles* было объединяющим для *nobilissimi* (самых знатных), *nobiliores* (весьма знатных) и *nobiles* (людей «рядовой» знатности). К началу XIX в. (1808), после публикации сборника изречений герцога де Левиса, во Франции фиксируется выражение *noblesse oblige*, которое объединяет значение достоинства, чести, благородного поведения и соответствует почетному положению в обществе. *Noblesse* во французском языке является более популярной лексемой, чем *gentillesse* и «не привязывается» только лишь к высокородному происхождению.

В Англии, аристократия появилась XI в. вследствие норманнского завоевания. К концу XVI в. окончательно установилась дифференциация дворянских титулов, однако человек, принадлежащий к *gentry* (земельному дворянству), оказался ниже, чем эсквайр кавалер, баронет, барон, виконт, граф, маркиз или герцог. Слово *Gentleman* к XVIII столетию не связывается с высоким происхождением, приобретая значение этической характеристики.

Дворянство в России возникло в XII веке как часть военно-служилого сословия, составлявшая двор князя или крупного боярина. В русском языке лексема дворянин (исконно славянского происхождения) обозначает человека принадлежащего к дворянскому сословию. Для русского общества конца XIX века роль дворянства была значительна, но лексема и само понятие дворянин не стало концептом. В переходной период XV – XVI вв. привилегированным классом являлись бояре. При этом определенные слои аристократии назывались дворянами и детьми боярскими. Лексема барин является сокращенной формой от лексемы боярин. В русском национальном сознании дворянин и барин – синонимы.

В романе «Отцы и дети» И.С. Тургенева для обозначения знатного представителя высшего сословия использована лексема барин. Вероятно, это вызвано рядом факторов экстралингвистического характера. Уже в языке XVIII в. лексема боярин постепенно расширила свой семантический объем, постепенно «превращаясь» в барин (слово общеупотребительного лексического фонда), которое обозначает важную персону

способную решить проблемы простого народа (господин, хозяин, дворянин, пан, помещик, аристократ).

Этот факт отразился и в тексте романа «Отцы и дети». Тургеневские герои (Павел Петрович, Николай Петрович Кирсановы) представляют собой господ, хозяев, бар. Они не являются олицетворением морально-этических качеств представителей высшего сословия. Лексему дворянин, как обобщающее понятие использует только Базарова: «Ваш брат дворянин...».

В Англии же еще с XVI в. постоянно велись дискуссии о благородстве, использовании различных титулов и принципах номинирования. Следы этих споров можно обнаружить в целом ряде произведений английских писателей, ученых позднего Средневековья и Возрождения. История понятия благородства и формирования образа джентльмена отражена в целом ряде трактатов и художественных произведений (Т. Элиот, Т. Смит, Д. Лоуренс и др.). Джентльмен для английской картины мира – явление ключевое. Это человек, который наделён рядом имманентных характеристик, достоинства, генетически восходящих к рыцарскому кодексу. Согласно многочисленным письменным источникам, он благородного происхождения, превосходно воспитан, образован, сдержан, обладает хорошими манерами, честен, смел, почтительно относится к дамам, защищает слабых и обездоленных.

В XIX в. образ джентльмена, становление его моральных качеств и всего, что входит в понятие благородство, актуализируется. Однако, лексема gentleman произведениях английских писателей викторианской эпохи – Э. Бульвер-Литтона, Ч. Диккенса, У. Теккерея и др.– несколько меняется. Писатели акцентируют внимание на внутренних противоречиях благородных представителей джентри (в большинстве своём разорившихся или небогатых), на их сложном и неоднозначном соотношении с комплексом благородства. В этом аспекте весьма показательны романы Диккенса, которые являются своего рода энциклопедией викторианского времени. Герои Диккенса – представители различных социальных групп, классов, характеров, возрастов, историй. Большую их часть составляют джентельмены.

«Great Expectation» – одно из произведений писателя, в котором лексема gentleman является ключевым понятием, даже при том, что

проблема достойного поведения, добродетели и благородства решается в романе неоднозначно. Стремление главного героя Пипа стать джентльменом не достигает цели, т.к. деньги, доставшиеся герою от неизвестного благодетеля, как выяснится позже, от каторжника, которому мальчик оказал когда-то помощь, не могли заменить истинно благородного происхождения героя, что для Диккенса было необходимым условием комплекса «gentleness». При этом писатель демонстрирует своего рода иллюзорность поставленной героем цели, ибо подлинная добродетель и доброта, с его точки зрения, коренятся отнюдь не в джентльменстве как таковом. Отсюда и возможность иронически-игрового использования полифункциональной лексемы *gentleman* в художественных текстах Ч. Диккенса. Она использована Диккенсом в следующих интерферирующих функциях: обращение к персонажу, номинация персонажа, маркер социального статуса персонажа, как его морально-этическая характеристика.

Таким образом, анализ текстов русского и английского романистов позволяет сделать вывод, что *gentleman* и дворянин, барин – не тождественные понятия. В художественном произведении отражены черты представителей высшего общества англичан и русских, для которых характерны как сходство, так и отличия. Культурные и ментальные особенности двух наций приводят к тому, что для английской языковой картины мира с ее акцентированием особого статуса джентри и джентльмена в английском высшем обществе данная лексема уникальна, используется ли она в прямом или двойственно-игровом значении. Для русского языка в лексемах дворянин, барин доминирует скорее имущественное и социальное положение, а не наличие или отсутствие каких-то благородных черт.

Oksana Dovbush

Lviv State University of Life Safety

Lviv

DECAY OF MORAL VALUES IN F.S. FITZGERALD'S NOVEL "THE GREAT GATSBY"

The 20th century was a period of great trial: world wars, revolutions tragedies of enormous scale that touched upon thousands of million

people. The First World War is commonly viewed as a major historical break. The USA played a vital role in delivering final victory for the allies. This gave the Americans a feeling of invincibility as industrially and economically they were way ahead of the rest of the world. The developments in industrialization caused decay in moral values. This resulted in materialism's obliteration of the doctrines and rules of moral duties. Literature and its great representatives couldn't stand aside these painful changes in the society. They acutely raised the problems of the post-war society and very subtly depicted the generation going hedonistic searching for pleasure.

F. Scott Fitzgerald was recognized as the ultimate chronicler of the American post-war boom and Jazz era describing extravagant non-stop, alcohol-fuelled party of the Pre-Depression years. In F.S. Fitzgerald's novels the problems of the "lost generation" found its embodiment, they capture the restless, pleasure-hungry, defiant mood of the 1920s. No novelist of his time had better understood the nature of this joy-riding, extravagant and irresponsible society, and the spiritual desperation it represented. "The Great Gatsby" by F. Scott Fitzgerald reflects the American society during this period and clearly portrays the contrast between the traditional and the corrupted values by manifesting the distinct characters' traits, attitudes and habits, their individual patterns of typical lives and thoughts about the others.

The aim of the report is to reveal the problem of moral decadence in F.S. Fitzgerald's novel "The Great Gatsby". The importance of the present study is determined by the fact that the problems of moral degradation are similar to the present epoch and modern generation.

After the First World War as people got away from the traditional life style, their moral considerations were suspended. These changes are illustrated by the personalities, behaviour and life styles of characters in the book. Firstly, these characters are concerned chiefly and only with themselves. As Nick observes Tom and Daisy who have been cruel and vulgar, he explains their attitudes towards others by saying that "they smashed up things and creatures and then retreated back into their money or their vast carelessness or whatever it was that kept them together, and let other people clean up the mess they had made" [5: 187]. This criticism points out the fact that selfishness is one of the major traits present in the society. Secondly, although people meet frequently in social events, they lack sincere intimacy. At Gatsby's party, Nick hears the guests milling

around, exchanging rumours about their host but no one seems to know the truth about Gatsby's wealth or personal history. This indicates that although people seem very close, they do not really share anything and are distant.

The various social climbers and ambitious speculators who attend Gatsby's parties evidence the greedy scramble for wealth. Also, Jay Gatsby's need to climb the "social ladder" shows the need of wealth of the individuals in this era. If one reads the passage in which Fitzgerald characterizes Gatsby's house as an "amusement park" [5: 41], it is also said that there are guests that attend without even meeting the host. This shows the need for "new money" people to socialize with others to climb this "social ladder". The clash between "old money" and "new money" manifests itself in the novel's symbolic geography: East Egg represents the established aristocracy, West Egg the self-made rich. Meyer Wolfshiem and Gatsby's fortune symbolize the rise of organized crime and bootlegging.

Old values represent the traditional life style and are based on morality and virtue. Old values give one a sense of right or wrong and obedience to social conventions. For example, Nick, the narrator of the book who lives according to these values says that he is slow thinking and full of interior rules that act as brakes on his desires. Then he observes the people around him and adds that he is "one of the few honest people that he has ever known" [5: 64]. His ideas show that spiritual values such as self-control, honesty and human respect are significant but rare. Secondly, the old life style includes close and warm friendship that depends on respect and love. Gatsby trusts Nick and shares his secrets with him. They establish a genuine friendship. This emphasizes the importance and scarcity of sincere relationships. This way of life is illustrated by the settings of the book. For instance, West Egg, where Nick and Gatsby live, corresponds to the traditional life style. Nick describes this place like: "I lived at West Egg, the-well, the less fashionable of the two. My own house was an eye-sore but it was a small eye-sore and it had been overlooked" [5: 9]. This place is associated with old-fashioned stability, modesty and frugality, concepts that are meaningful according to the old moral code.

The corruption of society is clearly indicated by this secession among people. In addition, suspension of devotion to family comes along with corruption of values. For example, Jay Gatsby was in fact called James Gatz. He changed his name because "his parents were shiftless and

unsuccessful farm people – his imagination had never really accepted them as his parents at all. The truth was that Jay Gatsby, of West Egg, Long Island, sprang from his Platonic conception of himself. He was a son of God” [5: 104]. As it is emphasized in this quote, Jay Gatsby struggles to establish a new life for himself just because his parents are poor and do not fit into the idealistic figure of modern family.

Furthermore, materialism replaces the vanishing values and money promotes to be the only aspiration of the people. The luxury of Tom’s house is described by elaborate decorations such as “the frosted wedding cake of the ceiling”, “wine coloured rug” and an “enormous couch” [5: 12]. This rich decoration shows how important the appearance and money are. The fact that decorations of this house are considered significant and worked on elaborately despite the problematic relationships is a proof of the corruption in the society.

Speaking about the decay of moral values a special attention should be paid to Daisy and Tom Buchanan who are the reflection of “modern” values of that time. At first Daisy is portrayed as a sweet, innocent beauty, as her name suggests. However, Daisy’s character is that of a “vampire”, that is shown by her selfishness, reliance on men, and the way she needs great wealth in her life, as a vampire would need blood. Daisy has never had to concern herself with having to worry about money or material possessions. Daisy had always lived a wealthy, upper-class life, and she had to live that way. When Gatsby first met Daisy in Louisville Gatsby had to lie about his wealth and social status in order for him to win Daisy’s heart. When Gatsby left for the war he knew that he must be rich when he came back if he were to marry Daisy. So Gatsby dedicated his life to making a fortune through unlawful ways in order to “buy” Daisy’s love. Here is a life that mirrors the ideal of the American Dream in the 1920’s.

Her looks, status and “charm” have worked wonders for her. Since such qualities have served her so well, she has mastered the art of deception and manipulation. She is completely in love with luxury and cannot imagine life any other way. Though she promised herself to Gatsby, she sees opportunity with Tom Buchanan. In order for Daisy to get the things she wants, she relies on men. Daisy married Tom because she needed money and an upper-class life style, which Tom could provide her. Daisy did not love Tom, and she was even constantly aware of Tom’s affair with Myrtle, but without Tom she would never be able to get those

two things which are of the utmost importance in her life. Tom has the ability to give her the lifestyle of which she has dreamed. He comes from an aristocratic family and can give her the lifestyle that she is accustomed to. Her parents have given their blessing which makes her decision that much easier.

She has no concept of what it would be like to have to work for anything and, as a result, she feels that she is owed all she receives. The ideas of work or personal responsibility are completely alien to her. On some unconscious level, she may not realize that her actions are self-destructive, but she doesn't have the capacity to even fathom such a thought. In a word, she is dense. Daisy has learned what high society expects from her. She knows exactly how to dress, how to act and what to say in order to maintain appearances. Her innocent air and fragility does not allow her to assume fault for any wrongdoing.

Despite Daisy's appearance, she is a very cold and emotionally numb young woman. Her self-serving nature only serves to reinforce her superficial characteristics. She even casts off her own daughter. Daisy never speaks of the child and acts as though she is an inconvenience. She maintains a firm illusion that she is in control of her situation. Though she is like a puppet whose strings are held by her husband. Whether or not she would readily admit it, she clings to Tom as though he is the air that keeps her alive.

Daisy loves Gatsby but she also loves the monetary lifestyle he represents. Her love for material possessions is evident in several places throughout the text, but is most telling in the part where she and Nick go on a tour to Gatsby's impressive mansion. Surrounded by Gatsby's dazzling wealth, Daisy responds with violent emotions to what she could have had, if only she had waited. When Gatsby shows her his expensive wardrobe of silk shirts, she sheds tears of regret. And, when she sees a picture of young Gatsby aboard on a yacht, she exclaims: "I adore it! ...you never told me you had a pompadour – or a yacht!" [5: 99]. In other words, she would have chosen differently if only she had known the life he could have given her.

Because she admires his superficial qualities the most, Daisy is unable to match Gatsby's affection for her. The same self-serving nature that caused her to forsake him during their youth allows her to betray him once again at the end of the novel. This time, she allows him to make a terrible sacrifice, one that exposes him to serious danger. She lets him

take the blame when she accidentally runs down another person with his car. The act itself was unintentional, but her decision to let Gatsby assume the responsibility shows just how incapable she is of returning his love. She feels no regret or emotion over what has happened.

When Tom's mistress is killed, the audience learns that Daisy is responsible. And, yet, she is more than willing to allow Gatsby to take responsibility for the woman's death. Not once does she even consider the idea of coming forward and clearing his name. She feels no regret or emotion over what has happened. In a warped sort of way, Tom is a type of addiction for Daisy. While she focuses completely on Tom, she has no need to give thought to her own demons.

As for Tom he comes from upper-class family and pretends to be a noble, aristocratic and idealistic representative of the upper-class, but, actually, he is absolutely opposite to the public image he attempts to create. In fact, Tom does not have any purpose in his life and his social position allows him living purposelessly since he does not need to think of earning money, which he has enough. It seems as if he "would drift on forever seeking, a little wistfully, for the dramatic turbulence of some irrecoverable football game" [5: 6]. Tom attempts to receive positive emotions and he believes that he can buy everything with his money. In fact, being a representative of the upper-class he just enjoys the life. He is sure that money can give him everything he wants and such attitude to money overshadows his noble origin and makes him a pragmatic, materialistic person seeking for personal benefits in relationships with other people whom he plays as puppets.

The actions Tom takes in the book are due to him being a conceited and ignorant man. His ignorance is a result of the easy access he has to power and wealth. He feels that because he has wealth and power in society, he is given the acquiescence to be as arrogant and immoral as he so chooses and society cannot do anything about it. Because of this he looks down on people that he feels are lower in the social and financial ladder. An example of this is when Nick is talking to Tom about his accomplice in adultery and Nick says: "Doesn't her (Myrtle Wilson) husband object?" and Tom replies with "Wilson? He thinks she goes to see her sister in New York. He is so dumb; he does not know he is alive" [5: 26]. This indicates that Tom is very cocky and ignorant.

Tom's immoral acts in the novel stem from his overconfidence and ignorance due to his wealth and power. This is further proved by the fact

that when his first and only child was born, he left Daisy without any support only one hour after the birth of their daughter. This is shown in the novel when Daisy says “Well she was less than an hour old and Tom was God knows where” [5: 22].

For most, the birth of a child would be a joyous occasion and a reason for celebration but as for Tom’s case, he had no love for Daisy at that time. If he had love for her, he would not commit a sin and perpetrate adultery with Myrtle Wilson. A man with strong morals would never commit the sin of betraying his spouse and then cause the other person do the same in the process.

Moreover, Tom proves to be immoral even in relationships with his own wife for he has a mistress Myrtle. But he does not really love even his mistress whom he demands a total obedience. Thus, she means nothing for him as well as his own wife. In fact, Tom is a cynic, immoral man.

For instance, he reveals his hypocrisy when he becomes furious when he guesses about close relations between Gatsby and Daisy but, at the same time, he does not do anything to help his wife when she kills Myrtle. In this situation, it would be more natural for a noble and idealist man who loves his wife to act as Gatsby does but Tom demonstrates his indifference to Daisy’s fate. Even though he does not love his wife, Tom uses his wealth as the mean to keep Daisy as his wife, as his toy.

“The Great Gatsby” is a profound social commentary on the corrupt and disillusioning effect that the First World War had on the members of society. F. Scott Fitzgerald describes the 1920’s as an era full of greed, moral corruption and unending social activities. The author does a great job portraying different aspects of life of this time making his work a mirror of society in the modernizing era.

References

1. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття / Навч. посіб. для студентів філолог. ф-тів вищ. навч. закл. – К.: Довіра, 2002. – 318 с.
2. Лидский Ю.Я. Скотт Фицджеральд. Творчество. – Киев: Наукова думка, 1982. – 367 с.
3. Cowley, Malcolm, and Robert Cowley, eds. Fitzgerald and the Jazz Age. – New York: Scribners, 1966. – 280 p.

4. Eble, Kenneth. F. Scott Fitzgerald. – New York: Twayne, 1963. – 174 р.
5. Fitzgerald F.S. The Great Gatsby: Penguin Popular Classics, 1994. – 188 р.

Наталія Кобилко

Кандидат філологічних наук

*Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків*

КОЛЬОРОВА СЕМАНТИКА ОБРАЗУ ДОРОГИ В УКРАЇНСЬКІЙ ХИМЕРНІЙ ПРОЗІ

У творах химерної прози номінації простору мають символічні значення, запозичені з усної народної творчості. Фольклорна символіка характеризується власною специфікою, і її варто розглядати як поняття формотворче, світоглядне й стилістичне, що генетично споріднене з міфологією. Одним із засобів творення образу дороги виступає кольорова семантика. Основою української теоретичної думки щодо символічного потрактування моделі світу, а зокрема кольорової символіки, вираженої в міфології, фольклорі й мові, стали праці О. Потебні «Про міфічне значення деяких обрядів і повір'їв», «Думка і мова», «Про деякі символи в слов'янській народній поезії». Учений виводить назву кольору не через абстрактне поняття, а через аналогію з предметами або ж діями людини, що викликають схожі асоціації. Так, у повісті В. Дрозда «Ірій» ми знаходимо такі аналогії: «дорога білою стрілою гнула від небокраю до небокраю», «подрібцювали по місячній стежці, рахуючи зорі, що мерехтіли над нашими головами», «синіло марево далеких доріг». Важлива роль в українській народній традиції відводилася небесним світилам, особливо місяцю, що наділявся надзвичайними рисами. Беручи до уваги магічні властивості місяця, В. Дрозд змальовує прогулянку закоханого Михайла Решета нічним небом і надає їй особливого сакрального значення. М. Люшер у праці «Психологія кольору» трактує жовтий (золотистий) колір як символ легкості й тепла. На думку вченого, жовтий колір є похідним, а до основних належить білий. Вибір певної кольорової гами залежить від емоційного стану людини. Якщо сіра тональність указує на балансування людини між різними сферами, то чорний або білий колір – на кризовий стан. У повісті «Ірій» перед Михайлом

відкривається саме біла смуга дороги, а отже, герой перебуває в сум'ятті, невизначеності. Із одного боку, він покидає рідний Пакуль, а з іншого – відкриває довгоочікуваний Ірій. Якщо на початку твору ми можемо говорити про радість Михайла, яку викликала дорога, то вкінці спостерігаємо духовну й емоціональну кризу хлопця, символом якої виступає білий шлях. На думку О. Потебні, в усній народній творчості білий колір стає символом краси, кохання, вірності. Він також уособлює чистоту, радість. «Білий світ» символізує усе видиме, осяяне небесним світлом. Поступово цей колір набуває важливого емоційного навантаження. Таким чином, біла дорога – це символ краси омріяного Ірію і символ радості повернення в Пакуль. Іншим, не менш цікавим кольором, є синій як уособлення спокою, душевної гармонії. Можливо, тому В. Дрозд змальовує шлях до акторської кар'єри та досягнення вершин у мріях дев'ятикласника синім кольором.

Образ дороги в химерному прозописьмі В. Шевчука також має багато символічних підтекстів. У романі «Дім на горі» головні герої у своїх снах часто бачать як видива-спогади з минулого, так і видива-пророцтва з майбутнього. Іноді з цих марень складається цілий відрізок життя: «Вона незмінно бачить при тому перед собою нешироку синю дорогу і мимохить ступає на неї, що трохи там проходитися. Останнім часом це для неї по-особливому жадана розривка, і Марія Яківна не відмовляє собі в тому задоволенні. Вона бачила на тій дорозі перш за все високу постать спершу чорнявого, а тоді зовсім сивого чоловіка: мимоволі йшла за ним, достосовуючись до його ходи, і знову вони ставали плече-в-плече. Ішли так, тримаючись за руки, і мали на серцях непорочний мир, що його може зродити тільки справжня любов...» [1, с. 217]. Для старої вчитель Марії Яківни пара, що завжди приходила до неї у снах, є своєрідною проекцією себе та свого чоловіка Івана. А синя дорога, по якій вони крокували, символізує їхню молодість і взаємне кохання, яке змогли пронести через усе життя.

Як знаємо, із майбутньою дружиною Іван Шевчук уперше пройшовся вузькою лісовою дорогою, «... він обійняв її за плечі, і вони пішли, як по воді, по тій дорозі, наслуховуючи спокійний пташиний спів і одновимірне биття власних сердець» [1, с. 160]. Перед ними пролягав шлях, увесь застелений зеленою травою. Трактуючи значення зеленого кольору, ми можемо зауважити, що

він найпоширеніший у природі й належить до священних, як власне й дерева, що оточували Івана та Марію. Зелений колір є символом сили, здоров'я, краси. Сама природа, як бачимо, передає почуття героїв, їх душевний стан. Любов до Марії Іван Шевчук пронесе через усе своє життя. Гармонія, взаєморозуміння, повага стануть складовими їхнього сімейного щастя. На схилі літ Іван відчує, що знайшов те, що шукав, а п'ять зшитків оповідань залишать слід про його життя для майбутніх поколінь.

В. Шевчук часто наділяє образ дороги гротескними, страхітливими характеристиками: «Вона йшла по якійсь синій дорозі, біля неї поруч ступав, накульгуючи, батько, і йшли вони до крихітного будиночка, на порозі якого сиділа стара як світ бабуся. ... Їй стало страшно на тій дорозі, хоч вона добре знала, що то за шлях – світ колишніх людей та відлетіле життя» [1, с. 276–277]. Побачене викликає в Оксани почуття жаху, відчаю, страху перед невідомістю, безвихідь. У неї виникло бажання – якнайшвидше прокинутися й стерти з пам'яті химерне видовище. Синій шлях слугував переправою для предків із потойбіччя в її сновидіння. Але вони не бажають Оксані лиха, швидше застерегти від помилок, які можуть зруйнувати життя, попередити про небезпеку, а також захистити. Цікаво, що Оксані наснилися померлі родичі саме тоді, коли до неї почав прилітати загадковий гість. Отже, ми знаємо, про яку пересторогу йдеться.

Кольорова гама твору досить насичена й різноманітна. Символіка кольорів робить роман «Дім на горі» самобутнім і оригінальним. Письменник міг із високим ступенем імовірності знати, що синій колір має великий діапазон значень, що часто зовсім різні. Герої роману В. Шевчука «Дім на горі» рухаються по «синій дорозі» до пізнання істини свого існування, розуміння приналежності до цього світу та своєї ролі в ньому. Дорога ототожнюється із містком між старим життям і новим. Це своєрідна точка відліку, із якої розпочинається заглиблення героїв у внутрішнє «я», переосмислення буття, конструювання власного майбутнього. Письменник удається до узагальнення, називаючи одного з головних героїв просто Хлопцем, і таким чином проектує цей образ на кожного читача. Він упевнений, що саме в мандрах людина зможе відкрити своє істинне призначення: «Хлопець не жалкував за тими непрочитаними книжками – знав, що рецепта на свій пошук там не відчитає.

Відгадає його лише на цій ясно-синій дорозі, що стелиться перед ним, залита тремким ранішнім світлом, – покликала його могутнім голосом, і він, малий та нікчемний перед її величчю, відчув, що обливає його потом...» [1, с. 237].

Синій колір має також і виражено негативне значення. Для української міфології було характерним наділення синього кольору містичними ознаками. Щодо цього В. Войтович зазначає, що в етнокультурі наших предків синій колір пов'язаний із «тим світом», із місцем перебування нечистої сили і виступає як атрибут «чужого» простору. У романі В. Шевчука «Дім на горі» образ дороги із символікою синього кольору набуває значення смертної дороги, переправи в потойбічне життя. По синій дорозі назустріч бабусі простували її давно померлі родичі. Таким чином, синя дорога символізує перехід людини зі світу живих у світ мертвих. Письменник не просто інтерпретує образ дороги, він зберігає її первісне значення, а також повір'я, пов'язані з нею. Здавня вважалося, що людина спроможна відчутти кінець своєї життєвої мандрівки. А ще побутувало вірування, що коли покійник уві сні кличе, і людина не йде за ним, то це означало, що ще не прийшов її час помирати. Синя дорога, яка наснилася бабі – берегині домашнього міфу, дала чітко зрозуміти, що дні невпинно збігають, і їй лишилося не так уже й багато жити. Покійні родичі на неї вже давно чекають, але в «цьому світі» лишилася справа, яку вона повинна виконати до кінця. Отже, ми можемо зазначити, що синій шлях є символом переходу душі в «чужий» світ, у той же час це тонка нитка, яка тримає людину на землі, доки вона не виконає свою місію.

Психологи стверджують, що синій колір знаходиться на межі неба й води, а отже, небесного й земного, доброго та злого, між Богом і світом. Це зв'язуючий елемент двох світів – «свого» й «чужого», «цього» й «потойбічного». М. Люшер у «Психології кольору» виділяє ще й такий аспект, як «первинне материнське начало, безкорислива любов і самовіддача». Отже, можна зазначити, що синій колір асоціюється з найбільшою святістю на землі – материнством. Це символ початку нового життя. Синя дорога у візях Галі виступає початком нового, незвіданого: «Синя дорога текла й текла в просторінь. Ішли по ній невиразні, наче в туман закутані, тіні; довкола, як зорі, плавали людські лиця, а попереду

ясніло, випромінюючи гостре світло, велике прозоре тіло. До нього й простували всі ті тіні, що їх побачила Галя, летів туди й великий сірий птах у сірому костюмі, лакованих туфлях і в солом'яному капелюсі. Галя мовчки благословила їх і мала на те право, адже матір'ю вона ставала, творителькою життя і його охоронницею» [1, с. 138].

Цікавою є кольористика образу дороги в другій частині роману. Так, у новелі «Дорога» перед домовиком стелилася біла дорога як символ незвіданності світу та його відкриття, а також чистоти, миру та світла. Тому поява на білій дорозі відьми, яка жорстоко обманула домовика, непередбачувана. Можливо, таким чином В. Шевчук робить натяк на непередбачуване лихо, що може трапитися.

Отже, письменники химерної прози, інтерпретуючи образ дороги, активно послуговуються кольоровою символікою. До найбільш уживаних належать білий, синій і зелений кольори, що символізують молодість і взаємне кохання, зв'язок поколінь, «світ колишніх людей», умиротворення, спокій, відкриття істини.

Література

1. Шевчук В. Дім на горі / В. Шевчук. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. – 600 с.

Світлана Маценка

Доктор філологічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

КУЛЬТУРОЗНАВЧІ ЗАСАДИ НІМЕЦЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Із пізнавальної позиції сучасного літературознавства так званий культурологічний поворот в гуманітаристиці Німеччини суттєво осмислений і систематизований. Культурологічне літературознавство (Kulturwissenschaftliche Literaturwissenschaft), яке склалося в його межах, набуло нині статусу одного з вагомих концептів культурознавства (А. Нюннінг, В. Нюннінг), а також провідної контекстно-орієнтованої теорії і методу аналізу літературних творів (Т. Анц). Германістичне літературознавство втрутилося в дискусію про статус, радіус дії і призначення культурознавчих наук у 90-х роках минулого століття, значно

пізніше, ніж в Англії, Франції та США. Культурознавство спричинилося до зміни предметної сфери літературознавства і створило тим самим підґрунтя для його оновлення. Обое, література і культура, були визнані «рефлексійними інстанціями» як такі, що слугують семантичним і передусім перформативним архівом, органом знання про дійсність символічного творення світу.

Наступні культурознавчі засади німецького літературознавства ґрунтують його як один із провідних новітніх методів літературознавчих досліджень:

- Літературознавство, орієнтоване на культурознавство, дотримується точки зору, що всі види текстів – від побутових документів до наукових досліджень – слід інтегрувати в літературознавчу предметну сферу. Таке ж розширення відбувається й на рівні теорії: всі теорії, розроблені для моделювання і пояснення культурних феноменів, зараховуються також до потенційно важливих співвідносних теорій і для літературознавства.

- Методологічна «модель конструктора» культурознавчого літературознавства зорієнтована на те, щоб відсортувати існуючу пропозицію теоретичних засад, критично розглянувши основоположні відмінності і точки дотику в поглядах семіотики, системної теорії, конструктивізму, дискурсивного аналізу й історії культури. Тож основоположними передумовами для культурознавчого розширення літературознавства є інвентарний опис і типологічне диференціювання наявних засад, методів і моделей у сучасній літературній і культурній теорії. Культурологічне літературознавство має виходити з комплексної «багаторівневої моделі», яка розглядає літературу як символічну і соціальну системи. Завдання полягає у тому, щоб за допомогою продуманого текстуально-аналітичного процесу і досліджень символічних систем культури здобути роз'яснення про літературу як символічну і соціальну систему. Для цього необхідне посередництво між текстоцентричними і контекстуалізуючими методами. Спектр домінуючих культурознавчо орієнтованих концепцій літературознавства сягає від рецептивних, дієво-історичних і функціонально-історичних принципів через новий історизм, культурний матеріалізм і дискурсивний аналіз аж до культурно-соціологічних, культурно-антропологічних, культурно-семіотичних, а також культурно-, соціально- і ментально-історичних засад.

- Література сприймається як, з одного боку, одна з матеріальних форм чи текстуальний медіум, в якому відображається ментальна програма «культура», а з іншого, – ця форма чи медіум відзначається й особливими властивостями, специфічною «літературністю» текстів, їхніми жанровими і текстово-специфічними виражальними формами.

- Загальна мета аналізу літературного тексту як культурного продукту специфікується як: 1. Показ зв'язків між текстами і культурними феноменами різних видів (артефакти, культурні практики, когнітивні й емоційні схеми, цінності). Такі зв'язки можуть бути концептуалізовані як прямі запозичення або ненавмисні чи неминучі, вони можуть бути встановлені через спільне використання мисленнєвих форм, стереотипів, колективних символів. Метою їхнього виявлення може бути пояснення літературних тем чи способів зображення, орієнтуючись на їхнє культурне походження, або симптоматична інтерпретація одного чи кількох літературних текстів. 2. Розкриття владних стосунків, прихованих у текстах. Поряд з історичною реконструкцією такі спроби мають часто ідеологічний намір. 3. Глибоко-психологічне моделювання неминучості владних зв'язків, як, наприклад, в постструктуралістській теорії гендеру. Для ідеологічно-критичного викриття умовних владних структур залучається необхідна дихотомія «власне – чуже/інше» з метою доказу її неминучості. Гра диференціями визначає і позірно гомогенне, наприклад, «ідентичність» окремої людини чи культури, яка вимагає суттєво диференційованішого осмислення.

- Культура здатна переймати функцію контексту, наділеного для літературних текстів високим потенціалом роз'яснення. Цей контекст об'ємний: для висвітлення літературних текстів перевага віддається не тільки даним подієвої і соціальної історії, але й знанням з історії буденності та ментальності. Типовими, наприклад, є інформації про звичаї щодо споживання їжі, конвенції подорожування, усталені форми використання медіа, які аналізуються в літературних текстах. За цих умов легітимними стають питання про способи, за допомогою яких відповідним елементам конкретного тексту функцій знаків надають сучасні правила одягу, або в літературному творі представлено емоційний код, запозичений із похоронного ритуалу певної культури.

Розширюється також ідейно-історичний контекст. Потенційно важливими для контекстуалізації літературних творів стають сфери сучасної науки з помітним акцентом на медично-атропологічному знанні. Культура за цього є комплексним утворенням, яке слід реконструювати, й яка справляє на літературний твір дію впливового «навколишнього середовища», яке залишає в ньому свої сліди. Літературні тексти водночас беруть участь в конструюванні культури.

- Тексти в культурі вказують на різні медіа і порушують тим самим проблему медіальності. За узагальненням Алайди й Яна Ассманів, все, що може бути відомо, осмислено і сказано про світ, можна знати, продумати і сказати тільки в залежності від медіа, які комунікують це знання. Не мова, якою ми мислимо, а медіа, за допомогою яких ми комунікуємо, моделюють наш світ. Літературу слід сприймати як один із медіа культурної комунікації. Важливу роль тому відіграють взаємозв'язки між окремими медіа під знаком інтермедіальності.

- Запозичення теорем М. Фуко спричинилося до того, що літературний текст прочитують серед інших «дискурсів», «у контексті культурного архіву». Тим самим текст стає вузловим пунктом різних дисциплін, регульованих відповідними дискурсами.

- Покликаючись на концепцію нового історизму С. Грінблатта, котрий розуміє літературу як «резонансний простір» минулого життя, що об'єднує дискурси часу та налагоджує зв'язки між ними, культурологічне літературознавство теж схиляється до контекстуального способу прочитання, в якому однак часто не враховуються точні рухи взаємообміну між дискурсами, натомість проводиться мікроаналіз текстів у дусі «science of the particular». Культурологічне літературознавство припускає «текстуальність історії», яка до того ж позначена амбівалентними констеляціями влади. Літературознавець Моріс Баслер розвиває концепт Грінблатта у своїй праці «Культурно-поетична функція і архів. Літературознавча концепція текст-контекст», пропонуючи теорію текстуальності культури. Культура складається, за М. Баслером, із накопичених окремих текстів, які, своєю чергою, перекликаються з іншими текстами часу і потребують їх для свого дешифрування. Культура – це мережа, яка утворюється з іманентних зв'язків текстів, складається з парадигм, котрі можна реконструювати з окремих

текстів. Тож у центрі аналізу перебувають окремі тексти й їхні мікроскопічні інтеракції. Слід враховувати однак і нарративні структури наукового матеріалу.

- Продуктивним для літературознавства є зв'язок з етнологією. За Доріс Бахман-Медик, етнографія саме тим цікава для літературознавства, що відслідковує можливості перекладу іншості у власну культуру. Тому широким полем дії послуговується концепт ритуалу, імпортований в літературознавство. Літературні тексти є засобами культурної самоінтерпретації, горизонт якої творить зіткнення з чужим. Літературні тексти відображають специфічні форми культурної репрезентації і беруть участь в об'ємних процесах символізації, демонструють і коментують практики соціальних груп, вивчають культурні значення. Література розмірковує над функціями і організаційними формами культури, свят, ритуалів ініціації. Концепт «насиченого опису» К. Гірца не тільки інтегрує літературний аналіз в етнологію, але й загострює в літературних творах погляд на культурні процеси самоінтерпретації. Свята, ритуали, театральні постановки, які часто описуються в літературних сюжетах, символізують соціальний порядок, переводять його в насичені значеннєві контексти, повідомляють про суспільні ієрархії, приховані владні констеляції.

- Одним із ключових понять культурологічного переорієнтування літературознавства є пам'ять, яка слугує трансдисциплінарною парадигмою. Літературознавство підключилося до дискурсу про пам'ять, досліджуючи «культурну пам'ять» (А. Ассман, Я. Ассман, А. Ерль), яка тривалий час вибудовується у текстах, картинах, уявленнях і практиках як культурна спадщина. Велика увага приділяється в цьому контексті травмі як одній із форм виявлення пам'яті.

- Привабливою культурознавчою темою залишається дослідження канону. Література розглядається у контексті суспільних процесів влади й розрізень, утворення еліти і конструювання ідентичності. Бо канон як авторизоване знання представляє культурний капітал, уможливує участь у «панівних стилях життя» і творить «форми соціального розрізнення», які символічно маркують суспільні сфери впливу та влади. Із 90-х років дебати про канон набули підвищеної культурно-політичної актуальності. Особливо євроцентризм канону був поставлений під

сумнів, виходячи з усвідомлення життєво-важливого зв'язку культурного посередництва і колективної ідентичності, різноманітності, відмінності та взаємної виключеності культурних ідентичностей, знецінення жіночих культурних потенціалів чоловічим домінуванням, а також руйнування туземних традицій колоніальним пануванням. Збережена в каноні література як культурна ідентифікаційна конструкція є медіумом статево і верстово специфічної соціалізації. Канонізація має, як вказує А. Ассман, безпосередні наслідки для життєвих практик та образів самого себе, читання може визначати і фіксувати організовані форми життя.

Культурознавче літературознавство робить вагомий внесок у дослідження таких комплексних проблем, як «пам'ять», «історія», «ідентичність», «тіло», «медіа», а також плідно працює з культурними феноменами «їжі», «подорожі», «одягу», «ритуалу» як знаковими системами. Воно збагачує культурознавчі науки напрацюваннями у сферах текстуальності й інтерпретації. Функціонуючи в мережі знань, воно поглиблює теорії комунікації, дискурсивності, інтермедіальності, перформативності, уможливаючи розмисли про поетику культури.

Людмила Прадивлянная
Кандидат филологических наук
Национальный педагогический университет
имени Михаила Драгоманова
г. Киев

СЮРРЕАЛИСТИЧЕСКИЙ ПОЭТИЧЕСКИЙ ЭКСПЕРИМЕНТ В КОНТЕКСТЕ ОТКРЫТИЙ XX ВЕКА

Любая национальная культура развивается не изолированно, но неизбежно испытывает влияние идей и духовных поисков других культур. Разнообразие направлений и стилей в европейском искусстве и литературе конца XIX – начала XX века стало ярким свидетельством разрыва с академическими традициями, доминировавшими в литературе, науке и искусстве, и поиска средств выражения новой системы ценностей.

Интеллектуальные процессы, которые коснулись научной, философской и художественной мысли этого периода, послужили тем фоном, на котором стали возможны радикальные эксперименты

в поэтическом языкотворчестве. Наука о языке начала дифференцироваться и изучаться, с одной стороны, в отрыве от остальной действительности, как имманентное структурное образование (Ф. де Соссюр, Р. Якобсон, Я. Мукаржовский), а с другой стороны – в тесном контакте с действительным миром. Сосредоточение внимания на творческом потенциале языка совпадает по времени со всплеском художественного новаторства в области языка, так называемой «эпохой поиска и эксперимента», авангардом.

Повышенный интерес современных исследователей к языковым системам экспериментального характера объясняется тем, что в них остро ставятся все традиционные проблемы лингвистического знания. В основе художественного эксперимента лежит творческий процесс максимального раскрытия языковых возможностей, который позволяет переосмыслить границы языка и сознания, вопросы взаимодействия различных художественных языков.

Анализ современной литературы по вопросам сюрреализма обнаружил значительное количество научных исследований, касающихся различных аспектов этого феномена. Особое влияние на развитие сюрреалистических идей оказали открытия З.Фрейда. Именно тогда во врачебных кабинетах началась своеобразная революция, подхваченная поэтами, писателями, художниками, и навсегда изменившая наши представления о психике и ее отношениях с искусством.

Подобно тому, как художники Ренессанса воспользовались результатами разработок в области анатомии для более точного изображения людей, так в начале XX века исследования психоаналитиков способствовали открытию новых путей художественного выражения и развитию интереса поэтов и художников к глубинным процессам человеческой психики.

Теоретические основы сюрреализма как философии и художественного метода ярко отразились в двух манифестах, написанных лидером группы – Андре Бретоном в 1924 и 1929 годах. Определяя суть движения, Бретон заявил о сюрреализме как о «чистом психическом автоматизме, имеющем целью выразить <...> реальное функционирование мысли. Диктовка мысли вне всякого контроля со стороны разума, вне каких бы то ни было эстетических или нравственных соображений» [3, с. 443].

Основатели нового движения постоянно подчеркивали научно-экспериментальный характер своего метода и отмечали, что сюрреализм – это не новая художественная школа, а средство познания тех «континентов, которые еще никогда не исследовались систематически – подсознательного, чудесного, сна, безумия» [6, с. 80]. Роже Витрак писал: «Слишком долго слова считались эксклюзивными знаками языка. <...> Если язык и речь имеют свои слова, то у мысли должны быть свои» [1, с. 157].

Но с каких бы позиций ни интерпретировался сюрреалистический образ, он неизбежно остается феноменом языка. Несмотря на широкий спектр своей деятельности – политической, философской, научной – сюрреалисты, прежде всего, были поэтами, «специалистами по языку», как писал о них Морис Надо [6, с. 49], и именно язык они атаковали в первую очередь.

Прежде всего, они отрицали всякую логику. В языке, особенно, «она должна была быть выслежена, вытравлена, разрушена до полного размягчения, сведена к нулю. <...> Слова могут означать совсем иное, чем обычно» [6, с. 49].

Как и их предшественники дадаисты, сюрреалисты кардинально меняют функцию языка: первичным становится слово, записанное методом автоматического письма, а не мысль, что предшествует ему. Словам приписывались множественные смыслы, «умножая их до бесконечности и не останавливаясь окончательно ни на одном фиксированном обозначаемом» [2, с. 293].

Исследовательница Стерьепулу метко назвала этот феномен «цепью освобожденных от словарного груза обозначающих» [4, с. 60], а Р. Барт – кризисом денотации [2, с. 293].

Отказ от рационального мышления и стремление вырвать образ из обычных для него ассоциаций и языковых конструктов вызвали разрыв с традиционными языковыми методами, привели к созданию, по мнению сюрреалистов, «истинного языка»: «Язык дан человеку для того, чтобы он воспользовался им сюрреалистически» [5, с. 66], т.е. для создания неожиданных, автоматических образов.

Образ формируется в результате сближения лексем максимально не связанных семантически. По словам Пьера Реверди, «чем более отдаленными будут отношения между сближаемыми реальностями, тем могущественнее окажется образ, тем больше будет в нем эмоциональной силы» [3, с. 439].

Так возникает новый тип метафоры, основанной «не на схожести компонентов, а, наоборот, на параллелизме противопоставлений, которые, смыкаясь между собой, <...> порождают неожиданный образ поразительной силы» [4, с. 57].

Формально, будучи продуктом так называемого автоматического письма, выводя иррационализм воображения в мир рациональный, сюрреалистический образ превосходит сам себя, будучи, прежде всего, лингвистическим событием. Как писал Бретон, «нужно лелеять слова во имя того пространства, которому они позволяют себя окружить» [3, с. 438].

Субъективный смысл языковой единицы рождается только в пространстве текста и практически полностью зависит от окружения, в которое она попадает.

Сюрреалистическая образность в целом во многом определяется именно взаимодействием синтаксиса и семантики в художественном тексте. Художественная реальность рождается через произвольный «автоматический» образ, который вербализуется в абсолютно правильных синтаксических и грамматических конструкциях: «Дитя плетёт жемчужное отчаянье // Вдохновляясь коробочками для причастия // Рождения загадка первоклассное уравнение на ноте до // Баррикадирует окно его ресниц» [1, с. 52] (отрывок из стихотворения Андре Бретона *Объезд через небо*).

Сочетание лексем разных парадигмальных групп, некоторая остротность: сочетание дитя и «взрослое» слово отчаянье, которое он плетет как паутину, при этом эмотивный образ жемчужное отчаянье превращает абстрактное пейоративное понятие в визуальное с несколько смягченной негативной коннотацией. Более того, жемчужное отчаянье может говорить о ценности пережитого жизненного опыта, и тогда невинное дитя, «плетущее» этот опыт, можно интерпретировать как «судьбу».

Целый ряд простых визуальных образов создан лексемами конкретных значений, говорящих, тем не менее, об экзистенциальном – о загадке рождения, о чудесной неразгаданности элементарного (что может быть проще уравнения на одной ноте до?), о трудности восприятия – здесь метафорический образ глаза (окно его ресниц), как забаррикадированный туннель между сознанием и бессознательным.

В данном стихотворении отражена типичная сюрреалистическая практика – придать визуальные формы невидимому, бессознательному.

Языковые эксперименты со словом должны были позволить поэтам вырваться из-под влияния абстрактного мышления и установленной конвенциональной языковой системы.

В результате, сюрреализм привел к тотальному субъективизму, в котором речь рассматривалась как личное имущество, которое каждый мог использовать, как он считал нужным.

Внешний мир отрицался ради того мира, который человек открывал в себе, и выражался в новом, освобожденном языке [6, с.220].

И хотя сюрреализм – это бунт против языка, по мнению Р. Барта, «восстание против языка с помощью самого языка неизбежно выливается в стремление высвободить <...> глубинную, "аномальную" энергию слова; оттого в попытках разрушения языка зачастую есть что-то торжественное» [2, с. 293].

Литература

1. Антология французского сюрреализма. 20-е годы. / Сост., пер. с франц., коммент. С.А. Исаева и Е.Д.Гальцовой – М.: «ГИТИС», 1994. – 392 с.
2. Барт Р. Семиотика. Поэтика (Избранные работы): Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. / Ролан Барт. – М: Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Бретон Андре. Манифест сюрреализма 1924 года // Хрестоматия по культурологии: Учеб. пособие / Составители: Лалетин Д. А., Пархоменко И. Т., Радугин А. А. Отв. редактор Радугин А. А. – М.: Центр, 1998. – С. 426–446.
4. Стерьёпулу Ап. Элени. Введение в сюрреализм. Пер. Л.Акопяна/ Элени Ап. Стерьёпулу. – Львов: БаК, 2008. – 144 с.
5. Gascoyne D. A Short Survey of Surrealism / David Gascoyne. – Great Britain: Sherval Press, 1936. – 162 с.
6. Nadeau M. The History of Surrealism / Maurice Nadeau. – Cambridge, Massachusetts: the Belknap Press of Harvard University Press, 1989. – 352 с.

Susan Scarberry-Garcia
PhD, Professor
University of New Mexico
Albuquerque, NM 87131(USA)

**SPEAKING UPON THE EARTH: THE THUNDERING VOICE
OF N. SCOTT MOMADAY**

It is probably a matter of fate Kiowawriter N. Scott Momaday was born with a voice that would become the deeply sonorous means of carrying his words to the four directions. Identified from six month of age with a bear boy of Kiowa mythology, it is no wonder that he acquired the fullness and depth of Bear's honeyed roar, as well as the power of a sudden storm breaking upon the Great Plains. It is widely recognized that Momaday's voice is distinctly an ancient voice that carries tribal knowledge of thousands of years of spiritual experience upon the continents of North America and Asia. As he acknowledges, his blood memory, coupled with his imagination, readily transport him back through time into the Arctic tundra near the Chukchi Sea. These gifts of heritage prepared Momaday to Become a brilliant creative artist who in 1969 was awarded the prestigious Pulitzer Prize for Fiction for his novel *House Made of Dawn* (1968).

Acknowledged worldwide as the founder of contemporary Native American Literature, due to publication of his seminal books, N. Scott Momaday remains a leading voice of Indigenous literature. Notable books include *The Way to Rainy Mountain* (1969), *The Names* (1976), *The Ancient Child* (1989), *In the Presence of the Sun* (1992), *The Man Made of Words* (1997), *In the Bear's House* (1999), and *Three Plays* (2007). These plays – *The Indolent Boys*, *Children of the Sun*, and *The Moon in Two Windows* – span subjects from tribal mythology to the devastating impact of the boarding schools on American Indian children. Many of these books are selfillustrated. Among numerous high honors, Momaday has received designation as a UNESCO Artist for Peace (2004), and the National Medal of Arts, presented by the President of the United States (2007). He is the recipient of twenty Honorary university degrees. Momaday's writing has been translated into French, German, Italian, Japanese, Russian, Spanish and Swedish. As founder and chairman of The Buffalo Trust, Scott Momaday is devoted to the preservation and

restoration of indigenous culture and heritage for Native American, Alaskan Native, and Native Siberian youth.

Although he identifies as a poet, Momaday is also well known for his fiction, essays and art. With a career spanning six decades, he has continued to develop his written, verbal, and visual art in exciting new ways. In many respects Momaday has carried forth themes from his heritage and childhood throughout the span of his lifetime. Paramount is the image of the bear that embodies the spirit of wilderness and links Momaday to his ursine and human and relatives. From 2016-2018 Momaday has been prolific in unusual ways. From publishing a new book of poetry, to being featured in two significant films, to being a speaker on stage in dialogues about the global environment, Momaday has expressed his spiritual insights and convictions about the necessity of living close to the earth.

Ольга Ситник

*Кандидат філологічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький*

ПСИХОЛОГІЗМ VIA ІМПРЕСІОНІЗМ У МАЛІЙ ПРОЗІ М. ХВИЛЬОВОГО

Не секрет, що минуле століття внесло кардинальні зміни у світову культуру, що було спричинено зламними процесами на рівні фундаментальних форм суспільного життя. Новітні онтологічні концепції доповнилися епохальними відкриттями у сфері людської природи, розуміння складу її психіки. Перед мистецтвом постало завдання створити естетичний еквівалент нової дійсності, віднайти адекватні самому життю форми та засоби втілення специфіки внутрішнього буття особистості. Література як один із видів мистецтва одна із перших відреагувала на всі глибинні зрушення епохи. Тут відбувається творення нових парадигм художнього мислення, пошук нових форм та стилів, присутнє реформування системи поетикальних прийомів та засобів, якими диспонували митці.

Тому закономірно, що мистецтву слова на початку ХХ століття була притаманна широка стильова диференціація при відсутності панівного стилю. Показовим у цьому сенсі творцем на лоні української літератури виступає М. Хвильовий. Сучасні

літературознавці одностайні в тому, що жоден з письменників 20-х початку 30-х років не створив настільки різнобарвної в стильовому плані прози, як автор “Синіх етюдів”. Як вдало зауважує І. Немченко, “тільки М. Хвильовому вдалося поєднувати такі різні за своїм філософським наповненням та естетичним спрямуванням стильові напрями, а відтак, новелістику Хвильового можна назвати енциклопедією українського модернізму 20-х років” [2, с. 162]. Безперечно, експериментаторські зусилля та стильова “еквілібристика” митця були детерміновані психологічною парадигмою його творів, що скеровувала алгоритм та логіку його творчих шукань та намірів. У цьому плані неабиякі художні можливості та перспективи перед творцем відкриває чималий арсенал імпресіоністичних прийомів та засобів.

Глибокий ліризм, суб’єктивне світобачення, ірраціональна невмотивованість та спонтанність, витончене відтворення особистісних вражень та спостережень, мінливих миттєвих відчуттів та переживань – іманентні риси поетики імпресіонізму, які досить чітко проявляються у психологічних новелах М. Хвильового. Про значний вплив імпресіонізму на індивідуально-авторську манеру письменника говорить у своїй статті “Автор і герой у структурі новели Миколи Хвильового” В. Агеєва.

Зокрема дослідниця відзначає притаманну митцеві “імпресіоністичну скрупульозність у збиранні й передачі первинних чуттєвих вражень, у фіксації непередбачуваних нюансів настроїв” [1, с. 16]. Іншими словами, письменник тяжіє до особливого художнього мовлення, в якому б безпосередньо втілювалось конкретно-чуттєве, перцептивне сприйняття дійсності. Особливо це відчутно у таких глибоко психологічних новелах, як “Заулок”, “Лілюлі”, “Синій листопад”, “Редактор Карк”, “Силуети”, “Я (Романтика)”. Здається, що письменник ніби виокремлює своїх персонажів із стрімкого та невпинного потоку життя, демонструючи їх психодуховне сприйняття світу в конкретний момент, фільмуючи кожную неповторну мить, в якій переливається калейдоскоп суб’єктивних імпресій.

Як до прикладу у наступному пасажі: “І знову по станичних заулках джигітував солоний вітер. Прямо – широка церква проколола хрестом мовчазне небо. Біля Марії лежав стос запашної сосни (гірлянди робити) і гірські трави” [3, с. 207]. Відтак,

домінуючим аспектом психіки його персонажів стає безперервний плин чуттєвих вражень, які уважно і ретельно занотовуються власне суб'єктом сприйняття.

Перцептивні точки, які уможлиблюють тонке нюансування внутрішнього світу протагоністів М. Хвильового охоплюють усі аспекти людських відчуттів: зорові, слухові, смакові, нюхові, тактильні відчуття.

Проте особливою прихильністю з боку письменника користуються, за нашими спостереженнями, звукові ефекти та акустичні образи. На сторінках його новел знаходимо широке розмаїття індивідуально-авторських звукообразів: “дзвенальна дзвона”, “тоскний заспів”, “стежка співає білих, а може, й червінькових пісень”, “залізо співало”, “співає боян вечірню молитву”, “співають ринви одноманітну пісню”, “заливається гармошка бродячого музики”, “грали на піаніно щось стародавнє, далеке”, “тиха тропічна злива”, “дзвеніли червоні дзвони зорі”, “вітер на арфі грав”, “гримить повінь”, “гуркіт задушеного грому”, “ішов міський вечір, фаркали люкси, шумувало на тротуарах”, “верещали молотки”, “ночі клекотіли, кипіли й зачаровано блукали по кварталах”, “на бруку кричать грузовики”, “мовчазний передзвін сердець”.

Відтак, імпресіоністична образність, що покликана знаходити й фіксувати мікродинаміку внутрішнього душевного світу персонажів, широко й активно використовувалась М.Хвильовим, з метою пізнання як психодуховного буття особистості, так і світу навколишнього шляхом демонстрації безпосередньо-чуттєвих вражень та миттєвих настроїв.

Література

1. Агеєва В. Автор і герой у структурі новели Миколи Хвильового / Віра Агеєва // Слово і час. – 1993. – № 12. – С. 16 – 21.
2. Немченко І. Ю. Новелістика М. Хвильового в контексті української прози початку ХХ століття:): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Немченко Ірина Юрїївна. – Одеса, 2004. – 177 с.
3. Хвильовий М. Твори у двох томах / Микола Хвильовий. – К.: Дніпро, 1990. – Т.1: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 650 с.

Тетяна Шевченко
Кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені Іллі Мечникова
м. Одеса

ТРАДИЦІЇ ДЗУЙХІЦУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Вплив східних традицій у новітньому українському письменстві дедалі стає відчутнішим. Зокрема, таким жанром, як дзуйхіцу, активно цікавляться В. Габор, К. Москалець, Г. Пагутяк. Їх твори, створені за законами саме цього жанру, стають підґрунтям збірок «Про що думає людина», «Людина на крижині», «Кожен день інший» відповідно. Твори, колись створені японськими літераторами Сей Сьонагон і Камо-но Тьомеєм, приваблюють українських митців легкістю, невимушеністю викладу, можливістю створення дискретної моделі часу. Так, К. Москалець навіть запропонував український відповідник цьому жанру – сполох, зосередивши увагу на записуванні стану свідомості, яка раптово прокинулася і «рветься» на свободу, і видавши книгу творів з однойменною назвою.

Слово «дзуйхіцу» буквально перекладається з японської «слідом за пензлем». Цей жанр виникає в Х столітті в японській літературі і спершу був тісно зв'язаний з ніккі – японським мемуарно-щоденниковим жанром. Однак пізніше японські літератори почали створювати прозу так же, як і вірші, тобто задум і його фінальна фіксація не були розділені «часом чернетки». Так з'явився окремий твір, у якому елементи прози поєднувалися з елементами поезії, мало місце автобіографічно-мемуарне начало та думки викладалися, так би мовити, в чистому вигляді, без особливої обробки. Залишилися відомості, що Кенко Хосі (1283-1350), відомий автор «Записок від нудьги», записував свої думки на клаптиках паперу, якими потім обклеював стіни свого житла. Після його смерті з них було укладено книгу. У такий спосіб заклався метод створення дзуйхіцу: наче між іншим, ненавмисно, мимохіть. Твори, що виникають у такий спосіб, – це своєрідні «думки вголос» душі, що вирвалася на свободу. Тексти нагадують сполохи, презентуючи своєрідне раптове пробудження мистецької свідомості, причому несподіване й вибухове. Представлені міркування та думки у таких творах наче

виникають спонтанно, експромтом і жодним чином не претендують на істину в останній інстанції. Це швидше запрошення міркувати над сказаним: спів-думати і спів-переживати. Іншими словами, домальовувати пензлем картину разом з автором.

Клаптиковість, фрагментарність – традиційний спосіб співіснування дзуйхіцу в межах художнього цілого – книги, збірки, щоденника. «Сполохи» цікаві й як одноосібні тексти, і як конгломерат фрагментів, розміщених довільно. Мозаїка пробудженої свідомості вимальовує яскраві й строкаті ескізи думок, вражень, емоцій, які тільки на перший погляд виглядають сумбурними й невпорядкованими. Насправді за цими етюдами, шкіцами, замальовками ховається потужна творча енергія, яка «вирвалася» на свободу у вигляді легких, але глибоких, концентрованих текстів, сповнених афоризмів, узагальнень, нових, свіжих думок. «Автори дзуйхіцу дійсно наче навмисно непослідовно в кожному новому дані розмовляють про щось нове»[1, 83], – пише Т. Григор'єва. Видима «незавершеність» дзуйхіцу – це продуманий і свідомий художній прийом: читачеві залишається простір для пролонгації думки, відтак він стає своєрідним спів-автором, перетворюючись на художника, який самий домальовує відсутні, на його думку, штрихи, розставляє потрібні акценти, або ж на композитора, який у партитуру вносить окремі ноти, присутні на його думку. І цей процес перманентний, адже дзуйхіцу – це есеїстична практика, яка з самого початку не передбачає завершення. Зрештою, як і щоденник – книга, яка має кінець лише умовний.

Так, збірка «Кожен день інший» Г. Пагутяк оформлена у вигляді щоденника, кожна сторінка якого являє собою окреме дхуйхіцу. У передмові авторка назвала книгу зібраною «приватною колекцією відчуттів» і причину звернення саме до такої есеїстичної практики: «Писати щоденник є сенс. Це все одно, що знайти собі приятеля, готового тебе почути. Для того й випускаємо слова в холодний простір існування» [2, 6].

У книзі йдеться про життя як найвищу людську цінність, наділену Богом, про дар бачити свято в буднях, а красу в потворному. Авторка часто переймається питаннями жорстокості й закостенілості, смерті, вічності, автономності особистості, війни і миру в душі й у великому світі, і пише про вічне з позицій власного досвіду, зупиняється на одержимості душі, самодостатності

особистості у сучасному світі. Для осмислення таких складних питань жанр дзуйхіцу підходить якнайкраще: його природна недосказаність, незавершеність, свобода викладу думок, спонтанність міркування, імпровізований характер викладу думок створюють неабияк зручну платформу для відбиття свідомості. Відтак ідеї й твердження можна розвивати й розвивати далі нескінченно. Відтак крапка наприкінці тексту аж ніяк не означає завершення думки. Це умовна перерва перед наступним сполохом.

У збірці зібрано понад 200 зразків жанру: це ліричні й філософські мініатюри на різні теми, написані раптово, спорадично, а згодом зібрані до купи. Стиль представлених творів – поміркований, фрази – уривчасті, думки, на перший погляд, виглядають розірваними, невпорядкованими. Але це тільки первинне враження: згодом усі вони складаються в цілісну мозаїку, зіткану з множинностей. Кожен твір – вибух емоцій і думок, а всі разом вони – приватна колекція відчуттів. Короткі міркування про життя після смерті, нелегітимність зла, існування, творчість, самотність, відкриття нового – ось далеко не повний перелік тем філософських мініатюр, що зустрічаються в книзі. Деякі твори за обсягом – не більше абзацу, навіть не мають назви. Ось як дзуйхіцу «Голод», який являє собою суцільний афоризм: «Жити – це кожного дня робити усвідомлений вибір. Для цього треба бути королем самому собі, абсолютним монархом. Але не беззахисним німим жебраком. Бо якщо ти нічим не володієш, ти не можеш нічого віддати, і будеш завжди голодний» [2, 177].

За стилем твори Г. Пагутяк нагадують «Записки в узголів'ї» Сей Сьонагон. Зі сторінок щоденника української письменниці, як і японської авторки, постає строката картина життя, кожен день якої – справді інший. Теми, яким присвячені сторінки збірки, практично не повторюються, з них постає своєрідне терраццо життя, сповнене суперечностей, несподіванок, відкриттів і щоразу нових одкровень. Приводом для написання може стати прочитана книга, розмова з кимось, безсоння, несподівані міркування й роздуми, осяяння, здійснене творчою особистістю, наділеною креативним мисленням. Щоденникові дзуйхіцу Г. Пагутяк характеризуються еkleктичністю, філософічністю, фрагментарністю. Книга тільки на перший погляд нагадує одноосібні клаптики паперу з уламками думок. Насправді це цілісне утворення, щоправде особливе: швидше формально-

змістовне, аніж змістовно-формальне. При цьому зовнішня безсистемність щоденника аж ніяк не означає безлад: він нівелюється хоча б датуванням, але насправді незримою логікою авторки окреслити саме в такий спосіб саме життя – різнобарвне, строкате, різноголосе, таке, що відкриває небачені можливості ментативу. Більшість текстів, звісно, написана від першої особи, проте трапляються й випадки необов’язкового збігу просторових позицій оповідачки з подіями головної героїні.

Лейтмотивом більшості дзуйхіцу стає час, утіленням якого стають годинник, щоденник, книга, калейдоскоп, ополонка, історія, архітектурні споруди тощо. Питання вічності, життя й безсмертя часто осмислюються через абстрактні речі («гіпсовий рай», «крейдяне коло», «самотні серця», «бульдозер існування» тощо), через постаті різних епох і культур (Марина Мнішек, Хома Брут, Станіслав Лем, Григір Тютюнник, Тарас Шевченко), через місцевості, закарбовані в свідомості нараторки (Грузія, Париж, Судова Вишня, Стрий, Доброміль) тощо.

Найцікавіша частина щоденників – ментативна. З його сторінок постає автор-мислитель, котрий висловлює глибоко особистісні, сокровенні думки, почуття (вони в окремих випадках надто сильно впливають на думки), звідси виокремлюється світоглядна позиція митця. Своєрідність викладених думок у тому, що вони стають наслідком вражень, переживань та почуттів, котрі на момент написання пригасили. Відтак думка обґрунтовується спокійно, виважено, без емоцій. Рівний, зважений, послідовний стиль викладу – наочна прикмета стилю Г. Пагутяк. Характер її міркувань у книзі «Кожен день інший» можна окреслити як 1) власне щоденниковий – запис вражень, подій, осмислення пережитого, вистражданого (у таких фрагментах йдеться про конкретну подію, а оповідач і головний герой, які нерідко ототожнюються, чітко окреслюються в часі й просторі («Борхес», «Те, що важливо»; 2) сповідальний: щоденник стає платформою осмислення певних вчинків і поведінки («Перед мандрівкою»); 3) резюмуючий: репрезентуючий текст – це лише результат міркувань, сам мислительний процес у цій ситуації наче залишається за кадром, не прописується; такі твори, як правило, невеликі за обсягом і не мають назви (наприклад, записи від 20.04.2012, 14.05.2012; 4) філософський (йдеться не так про пережите й осмислене, скільки про те, як з цього можна винести

уроки, причому не тільки для себе, а для людини як такої («Затишшя», «Речі не на місці») ; 5) літературно-критичний: в окремих випадках фрагменти дзуйхіцу «домальовують» інші твори письменниці, зокрема, неодноразово згадувались «Жорстокість існування», «Королівство», «Слуга з Добромиля» та «Господар».

Отже, дзуйхіцу, як можна судити з книги «Кожен день інший» Г. Пагутяк, поширений жанр у сучасній українській літературі. Популярність такого східного варіанту есе серед українських літераторів початку ХХІ століття можна пояснити його легкою формою, вільною композицією, можливістю продовження в будь-який момент, ненав'язливою філософічністю. Вони повною мірою відповідають європейському розумінню образності, афористичності, налаштованості на розмовну інтонацію й лексику, закладені ще засновником жанру М. Монтенем. Такі твори відкривають неабиякі можливості демонстрації рекурсивного мислення, його «самозвільнення», художніх пошуків. Національна й східна образність виявляються плідною платформою мислестворення, рефлексії.

Література

1. Григорьева Т. Японская художественная традиция. – Москва : Наука, 1979. – 268 с.
2. Пагутяк Г. Кожен день інший. Щоденник. – Львів : Кальварія, 2013. – 192 с.

Олена Шонь

Кандидат філологічних наук

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

м. Тернопіль

ХРИСТИЯНСЬКІ ТРАДИЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ПІВДНЯ У ТВОРЧОСТІ ФЛАННЕРІ О'КОННОР

Фланнері О'Коннор (1925-1964) — американська письменниця, одна з яскравих представників літератури американського Півдня. Її вважають одним із найбільш унікальних голосів, що народилися у 1950-х. Її творчість значним чином вплинула на розвиток сучасного американського “short story” і на літературний процес Америки в цілому. Творча спадщина письменниці складається з двох романів — “Wise Blood”, 1952, і “The Violent Bear It Away”, 1962, а також двох

збірок оповідань “A Good Man Is Hard To Find”, 1958 і “Everything That Rises Must Converge”, 1964. Місцем дії творів письменниці обрала рідний штат Джорджія, а також штат Теннесі, оскільки тут вона була оточена об’ємним матеріалом для своєї творчості. Її короткі оповідання народжувались із сюжетів, які вона бачила або чула навколо себе, із чуттєвого досвіду, розширеного досвідом уяви і домислу, поглиблених її проникненням до рівня алегоричного розуміння. Фланнері О’Коннор не намагалася надати місцям дії своїх коротких оповідань містичного або ритуального значення, не прагнула створити символічний Південний пейзаж. Вона пише про місцевість, яку знає, у своєму стилі “Південної готики” зі скромністю, що обеззброює. У її творах душа персонажа розкривається через його манери, думки, слова і дії, в конкретному оточенні, конкретній ситуації, в певному місці і в певний час, і тому повинна аналізуватися не поза ними, а через них.

Важливим чинником, що вплинув на формування світогляду Фланнері О’Коннор і на художній світ її прози, було її походження. Письменниці народилася у сім’ї з давніми і міцними католицькими традиціями, в той час як Джорджія була штатом так званого “Біблійного поясу”, де жили представники різних протестантських громад — Єпископальна церква, пресвітеріани, методисти, баптисти, — панувала атмосфера фанатичної вродженої релігійності і мандрівного проповідництва, а католицька церква вважалася чужинською сектою. Протестантизм на півдні відзначався тяжінням до пуританства, боротьба із Сатаною була тривалою і відчайдушною, спасіння вважалось особистою проблемою, що приходиться не через ритуал і таїнство, але через владну пристрасть до негайного протиборства з вічністю. Фланнері О’Коннор протиставляла цій атмосфері свої католицькі переконання і прискіпливо вивчала життя. Письменниці вважала, що на Півдні все ще шукали Христа, але Христос не був більше центром Півдня, і це викликало в неї обурення і бажання висміяти тих, хто у суперечках про істинність віри того чи того релігійного угруповання забував про головні ідеї християнства взагалі. Герої Фланнері О’Коннор не приймають умов повсякденного життя і намагаються висловлювати свій протест через жорстокі дії і помсту. Як вважає Л. Рубін, розглядаючи творчість письменниці через призму її релігійних переконань, фанатизм і мучеництво, що характеризує емоційний, апокаліптичний, примітивний

протестантизм периферійного Півдня з його відродженням, євангелістами, скрижалями, видіннями, провидцями і галюцинаціями, стали в її прозі неграмотним, наївним пошуком духовного існування у самовдоволеному і матеріалістичному світі. Але, хоча Південь слугував як місце дії прози Фланнері О'Коннор, католицизм дозволив їй переступити рамки регіоналізму і розкрити проблеми узагальнено.

Майже у всіх її оповіданнях центральний конфлікт передбачає конфлікт з Ісусом Христом, який для персонажів є особою, що знаходиться близько до них, з ним вони ведуть особистий діалог, часто відвертаються від нього або погрожують так зробити. Так звані гротески Фланнері О'Коннор — найчастіше окремі душі, просякнуті релігійними почуттями різного роду. Її персонажі часто функціонують у ролі сурогатного Христа або кидають йому виклик, щоб самоствердитися.

Фланнері О'Коннор демонструє глибоке зацікавлення проблемою добра і зла, і її бачення набуває всеохоплюючих пропорцій, а не лише суто соціальних чи регіональних. Багатогранний інтерес письменниці, її південне походження і досвід, її глибоко релігійна натура і начитаність у теології зробили її короткі оповідання надзвичайно суперечливими. Твори Фланнері О'Коннор подекуди наслідують зразки фольклорних оповідей, де привабливі, шалені, і часто гротескні персонажі зображені з розмовним гумором.

Об'єктами зображення її малої прози є бідні, немічні, або соціально обмежені персонажі, показані в абсурдних і жорстоких ситуаціях, щоб виявити духовну вбогість і скалічений розум сучасного світу. Образи і ілюзії, якими живуть персонажі письменниці, і її власна вдумлива релігійна серйозність робили її схильною до примхливого символізму, але вона настільки була заглибленою у внутрішнє життя людей, що це ніколи не виглядало нав'язливим. Її персонажі завжди самотні в силу обставин, і те, що видається дивним у їх характерах, виникає з глибокого відчуття їх морального конфлікту.

Критики творчості Фланнері О'Коннор вважають, що поєднання жалю і страху в її відображенні дійсності і невідворотній рух її персонажів до трагічного фіналу відповідають традиціям давньогрецьких трагедій. Гротескні сцени в її прозі покликані довести, що, якщо людина може розуміти жах і комічні інверсії, вона

не вдасться до самозакоханості, а буде розрізняти правду і брехню і, отже, стверджувати свою власну людяність. Фланнері О'Коннор має глибоке відчуття сутності Диявола, а точніше, множинності дияволів у сучасному світі. Письменниця наголошує, що Сатана існує у повсякденному житті, є постійно присутньою силою в ньому. Вона вважає, що протистояти Дияволу можуть тільки ті, хто стоїть поза благополучною громадськістю, відмовляється від компромісів і пристосування, сповідує вогонь і чуму, оскільки лише вони вірять у спасіння і реально відчувають сили зла. Вона намагається показати насильство, що зароджується в буденних низьких думках, і це, на її думку, повинне викликати найбільший жах у читача. Жах розглядається нею як засіб духовного або психологічного очищення, який може знищити, але який змінює життя людини. Всі ці чинники зумовили вибір письменницею гротескного гумору і іронії як форм зображення. Проте, хоча твори Фланнері О'Коннор гумористичні і іронічні, її вважають однією з найбільш серйозних і глибоко релігійних письменників ХХ століття.

Критики творчості Фланнері О'Коннор зазначають, що гротеск — це поезія хаосу, яка виникає тоді, коли руйнуються традиційні категорії. Християнський письменник вірить, що гріх і гротеск поєднуються, тому що гріх порушує всесвітній порядок. Коли грішник гордий, він порушує великий ланцюжок буття, він виходить зі своєї духовної сфери і у спробі піднятися до вершини Бога падає у прірву.

Короткі оповідання Фланнері О'Коннор часто починаються з появи комічного персонажа, який захоплюється фантазіями про свою моральну чи соціальну зверхність, або помилковим відчуттям реальності речей. Потім цей персонаж вступає у взаємозв'язки з іншими персонажами і ситуаціями, внаслідок чого відбувається його переродження.

У короткому оповіданні “The Lame Shall Enter First” Фланнері О'Коннор продовжила тему, розпочату ще в романі “The Violent Bear it Away”. Головні персонажі — соціолог Шеппард, директор центру відпочинку, вдівець, і його флегматичний син Нортон, який сумує за померлою матір'ю і ще більше впадає у відчай від розмов батька про те, що мати пішла назавжди, її більше немає, отже, Нортону вже час припинити горювати і почати думати про інших. Сам містер Шеппард не звертає уваги на сина, він спрямовує її на

неповнолітнього злочинця Джонсона, який пишається своїми злочинами і не бажає виправлятися, тому і опирається всім намаганням містера Шеппарда перевиховати його. Їх конфлікт перетворюється в битву, випробування сили між протилежними розумами, волями, міцністю і основними вірами. Джонсон зображений письменницею як злий демон, який, однак більше здатний виконати роль спасителя дитячої душі, ніж вчений педагог Шеппард. Джонсон, на відміну від логічних викладок містера Шеппарда, пояснює Нортону, що його мати потрапила на небо, тим самим подавши йому надію, що колись у кращому житті він зустрінеться з нею, тому зрадлий хлопчик цілими днями дивиться в телескоп, виглядаючи її.

Коротке оповідання “Revelation” було написане Фланнері О’Коннор в останній рік її життя. Воно стало своєрідним підсумком того, що намагалася висвітлити письменниця у творчості. Це коротке оповідання є метафорою бачення всіх її творів, промовистим образом її самої як митця і вражень, які її твори справляють на читачів, і, нарешті, портретом сили характеру, віри, надії і любові, наперекір усім ударам і перед лицем смерті.

Дія короткого оповідання відбувається у приймальній лікарня, де чекають прийому персонажі, які належать до різних суспільних прошарків. Головна дійова особа твору — самовпевнена і самовдоволена сільська святенниця місіс Терпін, яка сприймає і класифікує інших за власною чітко продуманою схемою, наділяючи кожного власною “родовою назвою” — “біла голота”, “стильна жінка”. Однак самовпевненість місіс Терпін зникає, коли Мері Грейс, потворна донька “стильної жінки”, не в змозі далі мовчки слухати самовдоволених коментарів місіс Терпін, кидає в неї книгою із символічною назвою “Розвиток людини” (“Human Development”) і кричить: *“Go back to hell where you came from, you old wart hog”*. Сатиричне імпліцитне порівняння місіс Терпін з бородавочником не випадкове. Бородавочник — потворна тварина, рід диких свиней, що живуть в Африці, і в порівнянні простежується алюзія на обмеженість і потворність — не фізичну, а духовну — головної героїні. Думка про це переслідує місіс Терпін по дорозі додому, не дає їй спокою навіть тоді, коли вона займається буденними домашніми справами, і врешті виливається в її монологі до Бога, який вона виголошує в тому ж хліві для свиней, яким вона так

пишається. Цей епізод — квінтесенція всіх творів Фланнері О'Коннор, її бачення того, що правильні і самовдоволені члени суспільства, позбавившись показних чеснот, разом з великим натовпом абсурдного людства також прямуватимуть до раю.

Отже, у творчості Фланнері О'Коннор знайшли відображення християнські традиції американського Півдня, особливості її власних релігійних переконань. Особливості світогляду письменниці вплинули на вибір тем, центральних конфліктів, персонажів її творів, а також мовних засобів зображення.

Оксана Шостак

*Кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ*

ПРОСТОРОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЧЕРОКІ У РОМАНІ ДІАНИ ГЛАНСІ «ВІДШТОВХУЮЧИ ВЕДМЕДЯ. РОМАН ПРО СТЕЖИНУ СЛІЗ»

Постановка проблеми. П.Бергер і Т.Лукман переконані у тому, що «світ повсякденної реальності має просторову й часову структуру»[Бергер, Лукман с.49], а Л.Гумільов доповнює цю думку тезою про те, що «взаємодія людства із природою є постійною, та цей процес надзвичайно варіюється і в просторі, і в часі» [Гумилев, с.12]. Дослідники національної ідентичності корінних жителів Північної Америки сходяться на думці, що з двох означених критеріїв просторова структура відіграє значно важливішу роль, ніж часова. У її основу покладено приналежність до конкретного простору, землі та її ландшафту. Відчуття приналежності до конкретної території є важливою темою у літературній традиції американських і канадських індіанців. Поллі О.Вокер підкреслює, що європейські і автохтонні культури круто відрізняються одна від одної, «онтологічне насилля, замовчування і приниження корінного світосприйняття було і залишається одним із найбільш визначних засобів колонізації» [Walker, с.529].

Володіння землею для європейця XVI-XVII ст. означало незалежність та фінансову стабільність. Земля – саме те, що покликало жителів густонаселених країн Європи до нововідкритого континенту, і саме приналежність до цієї землі робила її корінних

жителів «корінними». Проте для них було чужим саме поняття «володіння землею», вони не відривали себе від неї, вважали себе її частиною. Цей факт досі добре можна спостерігати у світоглядних моделях індіанців різних племен. К.Лінкольн писав, що «плем'я відчуває себе єдиним цілим із землею» [Lincoln, с.8].

Просторова ідентичність є одним із важливих елементів конструювання національної ідентичності корінних народів Північної Америки, як частини специфічного соціокультурного простору. Ототожнення себе із конкретним простором є основою для сприйняття загальнонаціональних проблем. Індіанська просторова ідентичність формувалася на основі спільних територій, не останню роль відігравав тут і регіональний первень, базований на певній системі цінностей. Обов'язковими елементами цього виду ідентичності є знання про специфіку власної території й усвідомлення себе її членом, а також оцінка якостей власної території (часто ідеалізована), таким чином вибудовувалася система національних координат, у яких просторова ідентичність поставала як форма осмислення і вираження територіальних інтересів громади.

Просторова ідентичність черокі є ієрархічною, оскільки містить у собі декілька рівнів, кожний з яких відображає специфіку приналежності до різних територій – від малої батьківщини через політико-адміністративні та економіко-географічні утворення до країни в цілому. До виселення із їх правічних земель у наслідок рішення президента США Ендрю Джексона у 1837-1839 рр., черокі проживали на території сучасних штатів Кентуккі, Віргінія, Північна і Південна Кароліна, Алабама і Теннесі.

Геополітична ідентичність постає ключовим елементом конструювання соціально-політичного простору роману Діани Глансі «Відштовхуючи ведмеда. Роман про стежину сліз». Своє завдання письменниця вбачає у виявленні самотності народу черокі і його країни у глобалізованому просторі новонароджених Сполучених Штатів Америки. У текстовій структурі роману відображений тісний зв'язок просторових відчуттів черокі з їх уявленнями про державність, її характер і самопочуття нації. Геополітична ідентифікація черокі, як однієї із п'яти цивілізованих націй південного-сходу Північної Америки у першій третині XIX ст., була одним із стабілізуючих чинників культурно-історичної і суспільно-територіальної спільноти. Просторова ідентичність

слугувала черокі мірилом самореалізації у геополітиці американського суспільства. Простір був способом аперцепції й інтерпретації внутрішнього світу черокі як етносу, їхня особлива ментальність викарбувалася під впливом багатовікових природно-кліматичних і культурно-кліматичних чинників території. Саме через те, що ментальність є надзвичайно консервативним явищем, котре неможливо змінити протягом життя одного або кількох поколінь, вона долає історичні епохи і зберігає генетичний код нації, допомагає зрозуміти сутність ідентичності, закономірності розвитку культури, побутових традицій, суспільної моралі. Соціальні катаклізми можуть лише впливати на форму виявлення і дещо реформувати окремі ментальні риси нації. «Залишаючись непомітною для її носіїв, ментальність особливо усвідомлюється, коли доводиться зіштовхуватися з носіями іншої ментальності» [Бек, с.588].

В. Ватс говорить, що здатність автохтонних народів спілкуватися із землею є генетично успадкованою, «саме ця здатність робить нас корінними жителями, навіть тоді коли наше представлення як таких перекручене у рамках колоніальної парадигми» [Watts, с.32]. На відміну від європейської космогонії, де людина поміщена у позицію володаря землі і всього свого природного оточення, що призвело до переконання про розділ між людиною і природою. Уявлення про світ корінних націй базуються на міфі творення світу, у цьому процесі в однаковій мірі брали участь як люди так і звірі, чим і завдячуємо значній анімалістичності індіанських текстів взагалі і тексту роману Глансі зокрема. Із перших же рядків твору читач сприймає тварин як частину життєвого універсалу черокі. Першими із тварин згадуються коні, що супроводжуватимуть людей на марші під час насильницького переселення черокі із Північної Кароліни на т.з. «індіанську територію» через шість штатів.

Іншим важливим чинником елементів дефініції просторової ідентичності черокіє рослинність, котра також пов'язана із міфологією. Схоплена на порозі власної хатини Марітол, одна із протагоністів роману, подумки прутчається: «Вони не можуть нас забрати звідси. Хіба солдатам не відомо, що ми і є земля? Кукурудзяні стебла – то наші бабусі. Бо наші історії розповідають, що жінка на ім'я Селу дала себе вбити синам аби із крапель її крові виросла кукурудза. Стебла кукурудзи зачіпали нас, прагнучи

втримати. Їхні китиці немов голоси підіймалися вгору. Наш дух зчіплювався із кукурудзяним волоссям і сплітався із їхнім корінням. Мої ноги не бажали іти й солдати вели мене попід руки. Я впала у рядках кукурудзи обабіч дороги. Пташине щебетання заповнило мої вуха. Я прагнула втримати повітря і звуки землі. Солдат наставив на мене багнет, на мить здалося, що він має сине обличчя. Я спробувала підвестися, та коліна не слухалися. У руці я й досі тримала серцевинку від яблука»[Glancy, с.4].

Завдяки конкретній констеляції вищеперерахованих маркерів поетики корінного ландшафту складається прообразуніверсаму притаманного народу черокі. Глансі комбінує дві типові складові ландшафтного рівня: рухливість і зооморфізм. В художньо-філософській концепції роману «Відштовхуючи ведмеда. Роман про стежину сліз» вибудовується уявлення про історичну реальність і простір США як про багаторівневу систему, де корінні народи стають об'єктивізованою величиною національної історії й ідентичності.

Література

1. Бек У. Что такое глобализация? / У.Бек: [Пер. с нем. А.Григорьева и В.Седельника]. – М.:Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Бергер П., Лукман Т. Социальноконструированная реальность. Трактат по социологии знания/ П. Бергер, Т. Лукман :[Пер. с англ. Е.Руткевич]. – М.: Медиум; Academia-Центр, 1995. – 323с.
3. Гумилев Л.Н. PASSIONARIUM. Теория пассионарности и этногенеза (сборник)/ Л.Н.Гумилев. – М.:АСТ:Corpus, 2016. – 936с.
4. Glancy, Diane. Pushing the Bear. A Novel of Trail of Tears. – New York, San Diego, London: Harcourt Brace & Company, 1996. – 241p.
5. Lincoln, Kenneth. Native America Renaissance. – Berkeley: U of California Press, 1983. - 320 p.
6. Walker, Polly O. Decolonizing Conflict Resolution: Addressing the Ontological Violence of Westernization?// American Indian Quarterly. – 2004. – Vol. 28. No. 2. – P.527-549.
7. Watts, Vanessa. Indigenous Place-Thought Agency among Humans and Non-humans (First Woman and Sky Woman Go on a European Tour!)// Decolonization: Indigeneity, Education & Society. – 2013- Vol.2. No.1. – P.20-34.

**«СЕСТРИЦЯ ГАЛЯ» Б. ГРІНЧЕНКА ТА «СЕМЕН»
А. ПЛАТОНОВА: СПРОБА ТИПОЛОГІЧНОГО
ЗІСТАВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПЕРСОНАЖІВ**

Модерна література, розвиваючись, обумовила появу якісно нових персонажів, при створенні яких важливим аспектом стала зосередженість автора на психологічному стані героя, показаному крізь призму історичних, соціальних подій та змін в особистому житті, які призводять до появи нового досвіду та психологічного дозрівання персонажа.

У дослідженні розглянуто в порівняльному аспекті гендерну психологію персонажів творів «Сестриця Галя» Б. Д. Грінченка (1885) та «Семен» А. П. Платонова (1936). Порівняльний аналіз гендерної психології персонажів названих творів дає можливість повною мірою розкрити стильову своєрідність кожного з цих двох авторів, показати культурні особливості та світоглядну еволюцію на прикладі реалізації близьких сюжетних ліній. Гендерний підхід використано з метою доповнення традиційної інтерпретації малої прози обох письменників розкриттям інших смислових рівнів.

Теоретичним підґрунтям такого порівняльного дослідження стали праці З. Фрейда, К.-Г. Юнга, Р. Барта, Ж. Лакана та Е. Нойманна, в основу аналізу покладено алгоритм аналізу художнього твору, розроблений Н. Зборовською.

Отже, мета нашої розвідки полягає у з'ясуванні механізмів моделювання гендерної психології персонажів у художньому світі Б. Грінченка та А. Платонова в порівняльному аспекті.

Порівняння зумовлене потребою звернути увагу на спільні, проте маловідомі для широкого загалу смислові акценти у малій прозі обох діячів у психоаналітичній інтерпретації та їх відповідний розвиток у часі.

Звичайно, порівнювати твори, написані більше, ніж із півстолітньою різницею, різними мовами та в різному соціокультурному контексті, потрібно з великою обережністю. Крім того, стиль кожного з письменників вирізняється яскравою індивідуальністю, особливою лексикою. Так, стиль Б. Грінченка

тяжіє до пізнього реалізму – т. зв. народництва. Він у першу чергу намагався писати доступно й зрозуміло для читача [2, с. 510]. Стиль же А. Платонова дослідники називають «кострубатим» та «зумисне неоковирним» – і дійсно він часто свідомо порушує літературну норму на всіх рівнях [6, с. 263].

Особливості індивідуальних стилів обох письменників визначаються підґрунтям їх творчих доробків, що особливо виразно проявляється у взятих для аналізу оповіданнях. Так, основа сюжету – викликане реакцією на смерть матері дочасне дорослішання героя твору – і для Б. Грінченка, і для А. Платонова закладена у життєвому досвіді.

Обидва діячі є глибокими знавцями внутрішнього світу дитини та є творцями масиву творів про дітей і для дітей. При цьому Б. Грінченко послуговувався власним професійним (педагогічним) досвідом, орієнтуючись також на актуальні зразки західноєвропейської літератури. У свою чергу А. Платонов на питання, до яких літературних напрямків він належить, відповідав: «До жодних, маю власний» [5]. Він відтворює душевні переживання дитини, послуговуючись власним життєвим досвідом – адже сам був найстаршим для десяти своїх братів і сестер.

Варто наголосити на спільності характерів Грінченка та Платонова – впертій систематичній самоосвіті, відданості ідеалам, самостійному формуванню власного стилю. Обидва розмірковують над вічними темами, за зовнішньою відстороненістю співчуваючи своїм героям. В обох випадках часова віднесеність не є важливою через універсальність змальовуваних у творах ситуацій.

«Сестриця Галя», і «Семен» є творами, в яких відображена заміна старшою дитиною в сім'ї померлої матері для молодших. При цьому часовий відлік твору «Сестриця Галя» починається смертю матері – сама втрата лишається поза кадром, матір уже поховали – і заміна 12-річною Галею померлої матері для молодших брата й сестри відбувається поетапно. «Семен», навпаки, розкриває характер головного героя, показуючи, що він звик турбуватися про братів і сестру – і завершується смертю матері та рішенням Семена її замінити:

«– Давай я им буду матерью, больше некому. <...> Отец смотрел на старшего сына, – «восьмой год уже ему», подумал он» [3].

Обидві історії за структурою виписуються за допомогою простих, але досить енергетичних подій (у теперішньому часі). Каталізаторами основної події – заміни матері для дітей – в обох випадках стають смерть матері та буденні потреби дітей. Вказані каталізатори призводять до швидкого переформування внутрішньо-психологічної ситуації головного героя з «дитячого» до «фемінного» (материнського) самоозначення.

Варто відзначити, що у випадку оповідання «Сестриця Галя» всі події відбуваються в хаті, яка має жіночну, материнську семантику і є сталим архетипом у психоаналізі та літературі. Подієву послідовність оповідання «Семен» також вибудовано за цією логікою – спочатку в хаті знаходяться мати і сестра, Семен із братами перебувають у дворі; далі й до завершення твору хата залишається «жіночою» аж до смерті матері, коли Семен займає її місце.

Отже, і в оповіданні «Сестриця Галя» Б. Д. Грінченка і в оповіданні «Семен» А. П. Платонова яскраво виражена прихильність та повага до фемінної материнської функції, її необхідності та особливостей становлення.

«Відібраний» у дітей образ матері повертається в особі старшої дитини, але змальовується лише материнська функція «фемінного», яка для названих творів є головною. При цьому суттєвою різницею є часова структурованість оповідань – тобто розгортання подій від основної події чи до неї – та, що є головною різницею, стать головного героя, адже для Семена, як для хлопчика, виконання материнської функції не є обумовленим традицією, «природним».

Література

1. Білецький О. Борис Грінченко / О. Білецький // Зібрання праць. У 5-ти т. / Ред. колегія : М. Гудзій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1965 – Т. 2: Українська література XIX – початку XX століття / Упор. та прим. М. Гончарука. Ред. М. Сиваченко. – 1965. – С. 586–595.
2. Єфремов С. Історія українського письменства / Ред. М. Наєнко. – К.: «Феміна», 1995. – 688 с.
3. Платонов А. Сухой хлеб: Рассказы, сказки. Сост., подготовка текста, комментарии Н.В. Корниенко / А. П. Платонов. – М., 2011.

4. Погрібний А. Літературні явища і з'яви : статті. Портрети. Силуети. Наближення. – К. : Оранта: Майстерня книги, 2009. – 687 с.
5. Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги. Биобиблиографический словарь. Том 3. П – Я. с. 69-75.
6. История русской литературы XX – начала XXI века: в 3-х частях: Часть II: 1925-1990 годы [Электронный ресурс] : учебник для вузов / Сост. и науч. ред. проф. В. И. Коровин. – М.: ВЛАДОС, 2014. – <http://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785691020315.html>
7. Summa culturologiae. В 2-х т. Том 1. Электронное издание / Главный редактор и автор проекта С. Я. Левит. – М.; Спб.: Центр гуманитарных инициатив, 2017. – 1372 с. (Серия «Summa culturologiae»).

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР

Erman Akilli

PhD, Assist. Prof.

Ahi Evran University

Kirsehir (Turkey)

LANGUAGE, CULTURE AND YUNUS EMRE INSTITUTES: A NEW TYPE OF DIPLOMACY

Abstract:

Language is one of the core elements that countries build up their cultures on and is a very significant tool to provide insight for the nature of their way of life. Since language has strong relation with culture, common definition on culture describes it as: “shared beliefs, values and behaviors of a social group”. It’s clear to see that language and culture are two core elements for understanding and defining relations with a country. Until the dissolution of USSR, world system was consisting of bipolar nature which in effect almost for 40 years. And during those so called bipolar world years, relationship definition between states described on bloc politics and most importantly on hard power elements. However, after the end of ‘Cold War’ era, definition of the relationships got into change; countries started to create new destinations all around the world. For doing so, ‘cultural centers’ (like Goethe Institute, British Council, Confucius Institute etc.) played a crucial role for introducing their language and culture towards to foreign audiences. Most importantly, thanks to ‘Cultural Diplomacy’ concept, this type of introduction recognized as exportation of a country’s positive image towards international area. Yunus Emre Institutes, working on this manner all around the world; introducing Turkish language, art and culture towards to foreign audiences, teaching Turkish language and providing insight about Turkish art and culture is quite important for exporting Turkey’s positive image. In other words, Yunus Emre Institutes carrying on activities under the Turkey’s cultural diplomacy approach. In this paper, its aimed to explain ‘Cultural Diplomacy’ concept with Language and Culture point of view through Yunus Emre Institutes that

now acknowledged as one of the main tools for Turkish diplomacy understanding.

Key Words: Cultural Diplomacy, Soft Power, Language, Culture, Yunus Emre Institutes.

LANGUAGE, IDENTITY AND CULTURE: NEW TOOLS IN FOREIGN POLICY

During pre-1990s, politics had been implemented as a single faceted structure: constructed on political ideology and most of all, aligned with dedicated bloc's definition of identity. Those two points; political ideology and bloc's identity were the main stones for a state's definition of self-expression towards to World. Furthermore, countries interaction with each other also effected with this strict bloc-based definition too; hence, Mr. Churchill's so called "iron curtain"¹ term defined the division of Europe (and World) with bloc politics. However, dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) removed the strict politics of blocs for West and East, and enabled communication and interaction between states that had been lost contact for almost more than five decades. During this new introduction of newly independent states and rest of the vice versa processes; identity, language and culture played a crucial role for both sides. Therefore, it can be said that identity, language and culture concepts in International Relations have become more focus oriented at the end of Cold War. With the dissolution of USSR in early 1990s, while international system got into transition due to shift of power; ideology-based politics weakened and value, culture and identity prioritizing approaches aroused.²

Hence, according to this "language, identity and culture" based approaches aroused in various regions such as: Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), Commonwealth of Independent States (CIS), BRICS, Economic Cooperation Organization (ECO), Shanghai Cooperation Organization (SCO), Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), Eurasian Economic Union (EAEU) and many different others. Nonetheless, thanks to the gaining high importance of language, identity and culture in international politics; new definitions for regions are also being made. Undoubtedly, one of the most recent and

¹ For details, please check: "Iron Curtain", Britannica, (Access), <https://www.britannica.com/event/Iron-Curtain>, 20.02.2018.

²Alexander Wendt, **Social Theory of International Relations**, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

newest re definition of a geographic region in terms of international politics in the Central Asia region known as the Turkic World. It is the concept that mainly implies six independent Turkish speaking Turkic states namely as; Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkey, Turkmenistan, and Uzbekistan. As it can be noted from the explanation, with 1990s, World politics has been changed into a new way in which self-expression has a vital importance.³ Therefore, countries started to focus more on exporting language, identity and culture in various ways.

In literature, there is a vast amount of variety definitions of identity. A definition describes identity as a term that defines an individual or an object due to his/her/its uniqueness.⁴ Another view implies that identity term is heavily related with socio-psychology that refers a process of relations that an actor gets in touch with it's others; and in this process, definition of idea images and differentiate insight.⁵ One another view describes identity as a being's sense of belonging.⁶ All beside to those definitions; as Wu suggests, if one thinks of identity as being concerned with either belonging to or not belonging to a group, since it is shared by a group, its needed to be considered culture as something that differentiates people from one another.⁷

On the other hand, culture concept has many definitions and discussions, such as it being a set of shared norms, beliefs, and collective thoughts. Knowledge of how to belong to a group is what culture represents or suggests, culture is "the norms, attitudes, values and beliefs" that individuals hold and share within a group.⁸ Culture is "public" because its meanings are shared.⁹ Meanings are "inherited" and expressed in various "symbolic forms by means of which men communicate, perpetuate, and develop their knowledge about and attitudes toward

³ Erman Akıllı, **Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika**, Nobel Yayınevi, 2nd Edition, Ankara, 2016.

⁴Şaban H. Çalıř, "Ulus, Devlet ve Kimlik Labirentinde Türk Dış Politikası", **Liberal Düşünce Dergisi**, Cilt 4, Sayı 13, Ankara, 1999, s. 9.

⁵Yücel Bozdağhođlu, **Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach**, New York-London, Routledge, 2003, s. 22.

⁶Atilla Eralp, "Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri", (ed.) Atilla Eralp, **Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi**, İmge Yayınları, İstanbul, 1997, s. 19.

⁷Chao-Jung Wu, Look Who's Talking: Language Choices and Culture of Learning in UK Chinese Classrooms. **Language and Education**, 20 (1), 2006, p. 62.

⁸ Wu, *ibid*, p. 62

⁹ Clifford Geertz, **The Interpretation of Cultures**, New York: Basic Books, 1973.

life”.¹⁰ Communities acquire similar views about topics and the world. These “cultural” views and behaviors are “solidified” over time which makes it seemingly like “natural behavior”¹¹ which becomes internalized through socialization.

Definition of the Concept: Cultural Diplomacy

Culture is on a higher plain than institutions, values, or efforts to secure a greater say in international affairs and to play a greater role in shaping World discourse in so far it imbues all these things and many beyond.¹² If one considers Soft Power concept as a body of a tree; branches of the tree should be Cultural Diplomacy, Public Diplomacy, Foreign Aids, Nation Branding and Digital Diplomacy. All these alt concepts are related to the Soft Power concept. Joseph Nye, who coined the Soft Power concept into International Relations literature with his famous book “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power”, explains “The ability to persuade through culture, values and ideas, as opposed to ‘hard power’, which conquers or coerces through military might”.¹³

Cultural Diplomacy can be described as course of actions, which are based on and utilize the exchange of ideas, values, traditions and other aspects of culture or identity. Through this exchange, relationships between states could be strengthen, socio cultural cooperation between states may be enhanced or mutual national interests could be promoted. Cultural Diplomacy can be practiced by either the public sector, private sector or civil society.¹⁴

Another description of Cultural diplomacy as following is; “*Cultural diplomacy represents a facet of diplomacy that has not been utilized completely in building better relationships and although it could serve as a linking bridge toward better relations...*”¹⁵ According to another definition of Cultural Diplomacy; “*it is an actor's attempt to manage*

¹⁰ Geertz, *ibid*, p. 89.

¹¹ Claire Kramsch, **Language and Culture**, Oxford: Oxford University Press, 1998, p.7.

¹² Guozuo Zhang, **Research Outline for China's Cultural Soft Power**, Springer, 2017, p.44.

¹³ Joseph S. Nye, **Bound To Lead: The Changing Nature of American Power**, Basic Books, New York, 1990.

¹⁴ Akilli, p. 153-154.

¹⁵ Sofia Kitsou, “The Power of Culture in Diplomacy: The Case of U.S. Cultural Diplomacy in France and Germany,” Ionian University, p. 21. (Accessed at: <http://www.exchangediplomacy.com/wp-content/uploads/2011/10/3.-Sofia-Kitsou-The-Power-of-Culture-in-Diplomacy-The-Case-of-U.S.-Cultural-Diplomacy-in-France-and-Germany.pdf>, 16.03.2013)

international relations by transferring its cultural resources and achievements abroad.” The underlying assumption is that the political interaction will be easier between those who are close to each other in cultural terms. Because of that, the scope of the term is hard to be determined correctly.¹⁶ Generally speaking, it is accepted that cultural diplomacy owned by a state is mostly related to that state’s government.¹⁷ It is said that cultural diplomacy is one the most important instrument to advertise positive image facilitating diplomatic affairs.¹⁸ Cultural diplomacy, according to another definition; is the strategy of developing mutual understanding between states through human communication and exchange as a concept of international relations.¹⁹

Apart from that, Cultural Diplomacy is defined as a behavior introducing cultural advantage to audiences.²⁰ In this context, the importance of the message and the perception that is intended to transfer to audiences are revealed. So, having the potential to awaken curiosity and interest to the targeted state, messages given to audiences will in the future cause a barrier for a potential prejudice to targeted state.²¹ More precisely, it is easy for a country you can influence with your cultural values to make it easy to accept the legitimacy of your foreign policy decisions.

As Sancar emphasizes that the power of directing the masses without resorting to crude powers and persuading them to certain issues has risen in “language”.²² In this context, countries using the Cultural Diplomacy instrument have two main elements on which they stand; namely language and education. It is much easier for a country to be effective in the target country or countries where it spreads its own language compared to other countries. On the other hand, education is used as a

¹⁶“Kültürel Diplomasi”, Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, (Ed.) Faruk Sönmezoğlu, Hazırlayanlar: Deniz Ülke Arıboğan, Gülден Ayman, Beril Dedeoğlu, 4. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 2010, p. 438.

¹⁷Gaye Aslı Sancar, Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, p. 169.

¹⁸Harry Hillman Chartrand “International Cultural Affairs: A 14 Country Survey”, Journal of Arts Management, Law and Society 22, Number: 2, 1992, p. 134.

¹⁹Fırat Purtaş, “Kültürel Diplomasi ve Türksöy, Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi. (Accessed at: <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksöy>, 21.02.2013)

²⁰Ali Fisher, “Four Seasons in One Day: The Crowded House of Public Diplomacy in the UK”, (ed.) Philip Taylor ve Nancy Snow, Routledge Handbook of Public Diplomacy, Routledge, New York, 2009, pp. 253-254.

²¹Sancar, *ibid*, p. 170.

²²Sancar, *ibid*, p. 170.

means of supplementing the language. Beyond the classical meaning of education, areas of arts and culture are also implemented into the definition. Countries that make the most use of cultural diplomacy are former colonialists; or, countries those of which can afford such activities in terms of their foreign policy goals.²³

Implementers of the Cultural Diplomacy Concept

It can be shown as an example of how to use Cultural Diplomacy in terms of language and education. For France, Cultural Diplomacy is a way of implementing her policies to other states under the name of “the Francophone” by establishing international school networks and French Culture education centres.²⁴

Cultural Diplomacy foresees the promotion of written works (books), television and radio programs, art exhibitions and concerts as well as language. The purpose here is to ensure people of a state to establish ‘acquainted’ to another country in terms of culture and language it has, and try to establish positive feelings towards that country.²⁵ It is foreseen that the countries that are “acquainted” culturally in the spirit of Cultural Diplomacy will bring political interaction and communication among them as a natural extension of this acquaintance. It is thought that among the “acquaintance” countries, the legitimacy of the foreign policy action of one of the countries in question will be recognized and if necessary supported by the other country.²⁶

However, since the interaction will be bilateral, the items to be used in the Cultural Diploma must be bilateral; in fact, academic and cultural exchange programs are examples of this vision.²⁷

A generally accepted understanding that the US is the most effective country in the world benefiting Cultural Diplomacy as a foreign policy instrument. International educational and cultural exchanges, sponsored by the United States, use information in an important way.²⁸ However, in

²³“Kültürel Diplomasi”, *ibid*, pp. 438-439.

²⁴Nicholas Cull, **The Cold War and the United States Information Agency**, Cambridge University Press, 3. Basım, New York, 2010, p. 33.

²⁵Firat Purtaş, “Cultural Diplomacy Initiatives of Turkic Republics”, **Perceptions**, Spring 2017, Volume XXII – No: 1, pp.91.

²⁶Purtaş, *ibid*, p. 93.

²⁷Helena Kane Finn, “Public Diplomacy: Effective Strategies for the Future”, **Council on Foreign Relations**, (Accessed), <http://www.cfr.org/world/public-diplomacy-effective-strategies-future/p5076>, 16.02.2018.

²⁸Nancy Snow, “Valuing Exchange of Persons in Public Diplomacy”, (ed.) Philip Taylor ve Nancy Snow, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, New York, 2009, p. 239.

the American Cultural Diplomacy reports, the other dimensions of thought, knowledge, art, and culture are defined as the names given to all of the changes that are made to feed and grow mutual understanding among states and their peoples.

Arkansas Senator William Fulbright spoke to the US Congress in 1945, referring to "encouraging international goodwill through student exchange programs in education, culture and science". Educational and cultural exchanges that the US government sponsored gained momentum in 1961 by the "Law on Mutual Educational and Cultural Change", also known as the Fulbright-Hays Act. With this Act, support for American studies outside of the United States, presentation of US schools and universities were formalized. ²⁹

The Fulbright Scholarship Program, which many students and academics around the world have benefited through the exchange, explains their mission as follows: *“The Fulbright Program is the United States Government’s most prestigious grant program. The U.S. Congress created the Fulbright Program in 1946, immediately after World War II, to foster mutual understanding among nations through educational and cultural exchanges. Senator J. William Fulbright, the sponsor of the legislation, saw this legislation as a step toward building an alternative to armed conflict. The Fulbright Program enables U.S. students and artists to benefit from unique resources in every corner of the world and allows students, teachers, and academics from all over the world to study in the U.S.A. The Fulbright Program provides individuals with the chance to gain international competence in an increasingly interdependent world.”*³⁰

If one looks at the other examples of Cultural Diplomacy, the UK is the country that uses Cultural Diplomacy most effectively after the United States. England conducts its Cultural Diplomacy through the British Council centres. The British Council was established in 1934 to ensure that the way of life and ideas of the British people are better known abroad and to coordinate the strengthening of common cultural traditions with the colonies. The main aim of the British Council is to increase the attractiveness of the UK by building relationships between people in the

²⁹ Purtaş, *ibid*, p. 98.

³⁰ About Fulbright Programme, (Access), <http://www.fulbright.org.tr/tr/fulbright-programi>, 16.03.2013.

UK and people in other countries on the basis of mutual benefits.³¹ In line with this, every year thousands of people, by contacting the UK, participate art and education activities for the purpose of learning British Culture and language. As a result, it seems that Britain has been effectively using the Cultural Diplomas for seventy-nine years.

The most important tool that Germany uses in its Cultural Diplomacy is the Goethe Institut (Goethe Institute). The Goethe Institut, Germany's most effective instrument of cultural activities around the world, was established to teach German to the foreigners. It was founded in 1951 in the name of "refreshing" the image of the international public opinion so that Germany's relations with her enemies in the World War II could be re-established in the ground of good faith and Germany could re-enter into good relations with her neighbours. As it is mentioned in the above lines, the institution, which was set up to teach German to foreigners, is now carrying out its activities in order to encourage understanding and dialogue among cultures and peoples in harmony with other soft power elements of the German Government.³²

The institution, however, is organizing various aspects of the German government's foreign culture and education policy. The Goethe Institut has three main objectives to convey the German image to the entire world public; (1) to conduct German language education abroad, (2) to encourage international cultural co-operation, and (3) to increase Germany's attractiveness by providing information on German culture, society and politics.³³

The Japan Foundation was established in 1972 as Japan's cultural diplomacy tool. The foundation was established to cooperate with international agencies such as UNESCO. In 1987, the "Japanese Exchange and Teaching Program" was initiated under both the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of National Education. The program, which serves about thirty thousand participants from forty different countries since its establishment, implements the logic of working in a similar way to the Fulbright Program of the USA.³⁴

³¹Sancar, *ibid*, p. 175.

³²Oliver Zöllner, "German Public Diplomacy: The Dialogue of Cultures", (ed.) Philip Taylor ve Nancy Snow, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, New York, 2009, pp. 264-265.

³³Tatiana Lanshina, "The Goethe Institute and Soft Power", **International Organisations Research Journal**, vol. 10. No. 1, 2015, pp.86-88.

³⁴Sancar, *ibid*, p. 176.

Turkish Cultural Diplomacy: Yunus Emre Institutes

The Yunus Emre Institute, established under the Yunus Emre Foundation, carries out education and training activities and scientific research and applications in order to realize its aims stated in its law. The Institute conducts research in order to better introduce and teach Turkish culture, history, language and literature in the direction of its institutional aims. It cooperates with different institutions to support scientific studies and to carry out activities aimed to publicize the results through various publications. The Yunus Emre Institute aims to contribute to the training of qualified academicians and researchers in Turkish language, history, culture, art and music. Yunus Emre Institute also aims to implement education and training programs with certificate programs. By means of Yunus Emre Turkish Cultural Centers (YETCC) that are the products of Yunus Emre Institute, the Institute has been working to present the Turkish language, Turkish culture, Turkish art and Turkish history across the World.³⁵

While scientific projects, cultural activities and courses are being carried out in order to promote Turkey's popularity, on the other hand, it is aimed to improve cultural interaction and consolidate friendship between Turkey and other countries. Thanks to the Turkish language courses that will be conducted in YETCC, Turkish language learning opportunities are provided for those who want to learn Turkish as a foreign language. Turkish citizens in the countries concerned also will have the opportunity to get to know more closely their language and they will be able to preserve cultural ties with Turkey.³⁶ The essence of YETKM's activities is -by grasping the heart of historical and cultural deepness in the Turkic spoken countries- to revitalized the standing heart by the collapse of the Ottoman Empire; same as TİKA's.

In this context, YETCCs started to work in the Balkans in the first place, then moved to the Middle East. It started activities by organizing Turkish teaching courses and cultural events. A large number of YETCCs have been opened in the Balkans, in Albania (Tirana and Shkodra), Bosnia and Herzegovina (Sarajevo and Foyntsa), Kosovo (İpek, Pristina

³⁵ Şeref Ateş, Şaban Köktürk, Melih Barut (ed.) **Kültürel Diplomaside Sınırların Dışında Düşünmek**, Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Diplomasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 2016.

³⁶ Yunus Emre Enstitüsü. (Access),

http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=68&anlIcat_1=0&anlIitm_1=1, 14.02.2018

and Prizren), Macedonia (Skopje) and Romania (Bucharest and Constance), Podgoritsa, Zagreb, Komrat; in Central Asia in Kazakhstan (Astana), Karachi, Kazan, Lahor, Moscow, Kabul; in the Caucasus in Georgia (Tbilisi) and Azerbaijan (Baku); in Europe, Belgium (Brussels), Holland (Amsterdam), Germany (Berlin and Köln), Austria (Vienna), Poland (Warsaw), Italy (Rome), France (Paris), Hungary (Budapest), United Kingdom (London) and Ukraine (Kiev); in the Middle East, Lebanon (Beirut), Egypt (Cairo and Alexandria), Jordan (Amman), Palestine (Jerusalem) and Iran (Tehran); TRNC (Lefkoşa) in the Mediterranean; in the Far East in Japan (Tokyo), Kuala Lumpur and North America (Washington DC).³⁷

Yunus Emre Institute has taught Turkish to more than 99 thousand people in 40 countries and has introduced Turkish culture since its establishment in 2009. The interest towards Yunus Emre Culture Centers that aims to introduce Turkish culture and language to the world in 54 centers in 43 countries, steadily increases. Henceforth, in 2018 new 12 centers are expected to be opened in various regions around the globe. Yunus Emre Cultural Centers are providing many courses in extend of a diplomacy approach to create close relations with local people. Such as in Kiev, Yunus Emre Cultural Center, that founded in 2017, provides free Turkish courses to Ukrainian citizens besides promoting Turkish culture and arts. Yunus Emre Cultural Center will also step up cultural exchange and consolidate friendship between Turkey and Ukraine.³⁸

Ольга Артушкина

Кандидат наук, доцент

Университет Экс-Марсель

г. Экс-ан-Прованс (Франция)

ОБРАЗЫ УКРАИНЦЕВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Образ чужой культуры и их носителей зачастую представлен в художественной литературе через физический и языковой портрет

³⁷Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri. (Access): <http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=53>, 14.02.2018.

³⁸“Yunus Emre Institute in Kiev to consolidate friendship between Turkey and Ukraine”, FTN News, (Access), <https://ftnnews.com/news-from-turkey/31238-yunus-emre-institute-in-kiev-to-consolidate-friendship-between-turkey-and-ukraine.html>, 28.02.2018.

этноса. Образ «не своего» всегда связан с некой экзотикой, которая может как соблазнять, так и вызывать полное отторжение и ненависть, а иногда и становится объектом двояких чувств. Действительно, представитель чужой культуры может пленить своей красотой, инаковостью, но проникновение в его лингвокультурное пространство может восприниматься и как источник угрозы для собственной национальной идентичности.

Мы предлагаем остановиться подробнее на таких антагонистических представлениях чужой культуры, которые реализуются в двух основных нарративных схемах.

Первая нарративная схема может быть представлена как «странный иностранный язык» [Gauthier 2015 : 345]. Иностранный язык, как и его носитель, связан с физическим обликом персонажа, который всегда остается недопонятым ввиду его чужеродности, запретности, становясь объектом страстного вожделения. Например, в романе Томаса Манна *Смерть в Венеции* и тело прекрасного юноши Тадеуша, и язык, на котором он изъясняется, эротизируются. При этом реплики на иностранном (польском) языке не переводятся, становясь материей для создания образа чужого в тексте; в неразгаданности чужого языка и состоит главная причина его привлекательности.

Во французском корпусе образ славянина и славянки почти всегда привлекателен и зачастую отвечает целому ряду стереотипов с непременным клише загадочной «славянской души» и не менее мистического «славянского шарма» роковой женщины, «*femme fatale*». Чужой язык (русский, польский) зачастую представлен как чарующая и роковая песнь сирены.

Литературное клише мелодичного и певучего языка используется и в русской литературе. Так, у Чехова образ украинки всегда соблазнителен, а язык ее мелодичен:

1. [...] одним словом, не девица, а мармелад, и такая разбитная, шумная, всё поет малороссийские романсы и хохочет. Чуть что, так и зальется голосистым смехом: ха-ха-ха! [...] видим, новая Афродита возродилась из пены: ходит подбоченясь, хохочет, поет, пляшет... Она спела с чувством «Виют витры», потом еще романс, и еще, и всех нас очаровала, всех, – даже Беликова. (А. Чехов, *Человек в футляре*)

Неслучайно тут чеховское сравнение украинки Вареньки с Афродитой, богиней красоты, рождающейся из морской пены. У Булгакова мы находим образ украинской крестьянки, которая именуется именно сиреной:

2. – Пятьдесят сегодня, – сказало знамение голосом сирены, указывая на бидон с молоком.

– Что ты, Явдоха? – воскликнул жалобно Василиса, – побойся бога. Позавчера сорок, вчера сорок пять, сегодня пятьдесят. Ведь этак невозможно.

– Що ж я зроблю? Усе дорого, – ответила сирена, – кажут на базаре, будэ и сто. (М. Булгаков, Белая гвардия)

Отметим, что тут украинский язык подается в фонетической транскрипции и представлен как мелодичный, певучий, слитый воедино с прекрасным телом Явдохи.

Вторая нарративная схема может быть названа «язык как политическое оружие»: угнетенная культура эмансипируется и заявляет о своем праве на существование. В литературе такая схема реализуется в образе взбунтовавшегося раба, который хочет сам поработить своего мучителя, а язык его звучит как боевой призыв.

В немецком корпусе конца XIX-го – начала XX-го века представители славянского мира (чехи, словаки, поляки) связаны с образом бунтаря, что отождествляет исторический контекст; при этом из певучего славянский язык превращается в угрожающий, смертоносный клич:

3. Slawa ! Tod und Hölle allen Feinden ! (Fritz Mauthner, Der letzte Deutscher von Blatna. Erzählung aus Böhmen, 1887)

Слава! Смерть и проклятие всем врагам! (Фриц Маутнер, Последний немец из Блатны)

Можно привести и другие многочисленные примеры из немецкоязычной литературы, где славянские языки (польский, чешский) олицетворяют реальную политическую опасность для германского империализма.

Особенности репрезентации языка являются отражением контакта с чужой культурой, которая может вызывать прямо противоположные друг другу реакции в зависимости от социо-исторического контекста, поскольку одни и те же явления могут расцениваться по-разному в зависимости от когнитивной рамки [Попович 2010: 4].

Иногда чужая культура может быть представлена двояко в рамках одного и того же контекста, как в Белой гвардии Михаила Булгакова, где у украинцев два образа: эротизированный образ Явдохи, говорящей на «певучем малороссийском наречии», и политический враг «Петтура», то есть Симон Петлюра, чей грозный образ проходит красной линией через весь роман, а искажение его имени является знаком отторжения, нежелания пустить в свой мир.

Хотя речь самого политического лидера (как, впрочем, и он сам) не представлена, мы знаем, что говорит он на украинском, т.е. чужом для главных персонажей романа и опасном языке; напомним, что речь идет о событиях в «великом и страшном семнадцатом году», когда эмансипация народа переросла в политическую угрозу.

Что касается репрезентации русского языка в украинской литературе, то он обычно находит отображение во второй схеме: русский язык как раз не связывают с мелодичностью. Например, у Котляревского в «Солдате-чародее» украинский крестьянин с издевкой и раздражением говорит солдату-москалю, что язык у него деревянный, не способный адаптироваться к другой культуре:

4. Солдат. Ех, кабы теперь подала хозяйка лавреничков, этих, знаешь, треугольничков...

Михайло (сміється). Лавреничків! Який то у вас, москалів, язык лубяний! Скільки між нами вештаєтесь, а й досі не вимовиш: ва-ре-ни-ків. (И. Котляревский, Солдат-чародей)

Такой конфликт культур находит отражение в классическом сюжете неудачного сватовства русского или обрусевшего украинца к украинской девушке, как в «Наталке-Полтавке» Ивана Котляревского.

В современной украинской литературе, например, у Юрия Андруховича, Оксаны Забужко русский язык связан с образом советского прошлого, политического и лингвокультурного агрессора; при этом русские слова или реплики представлены в фонетической транскрипции на украинском:

5. [...] і мусиш – або повсякчас провадити в умі розчисний синхронний переклад, що звучить вимучено й ненатурально, - або ж приноровитися, як усі ми, самим голосом брати чужомовні слова в лапки, класти на них такий собі блазнювато-іронічний притиск як на забуцім-цитати (наприклад - гарний приклад для студентів, можна навести завтра на лекції: "Ти себе що - "победительницей

"почувашш?"). (Оксана Забужко, Польові дослідження з українського сексу)

Интересно отметить, что различные способы представления чужого языка – транскрипция или точное воспроизведение – соответствуют разному восприятию как чужой культуры, так и собственной национальной идентичности; так, фонетическая запись русских реплик в украинском тексте указывает на желание подчеркнуть его чужеродность, тогда как их воспроизведение в оригинале позволяет выстроить положительный стереотип русского в литературе советского периода.

Языковая полифония, которая встречается, например, в украинской литературе, создает трудности при переводе, поскольку зачастую оказывается труднопереводимой или, по крайней мере, невозпроизводимой в ее оригинальной форме на иностранном языке.

Литература

1. Gauthier C., 2010, «Altérité slave et imaginaire de la langue. Quelques cas de figures. », *Slavica bruxellensia*, 6/2010. –, 2015, L'imaginaire du mot "slave" dans les langues française et allemande, entre dictionnaires et romans, PETRA Editions.
2. Йокояма О., 2003, « Свои и чужие : межкультурная коммуникация и этнические стереотипы в чеховской России» // *Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности*, Москва, Олма-Пресс, с. 463-474.
3. Крысин Л., 2003, « Этностереотипы в современном языковом сознании : к постановке проблемы» // *Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности*, Москва, Олма-Пресс.

Olena Baida

*National Aviation University
Kyiv*

IN SOLIDARITY WITH THE COMPUTER

The idea of creating computer viruses is believed to have been outlined by science fiction writer T. J. Rhine, who in one of his books, written in the United States in 1977, described the epidemic, which is a short time spanned around 7,000 computers. The cause of the epidemic was a computer virus, which was transmitted from one computer to

another, went through their operating systems and drove computers out of control of a person.

In the 70's, when the book of T. J. Rain was published, the facts described in it seemed to be fantastic, and few could predict that in the late 80's the problem of computer viruses would become a reality, albeit not deadly for humanity in solidarity with the computer, but has led to some social and material losses.

At the end of 1989, in the press, there was a message of finding a new, extremely insidious and destructive virus in Japan (he was called a worm), and in a short time, he destroyed a large number of machines connected to communication lines. Creeping from computer to computer, connecting their communications, "worm" is able to destroy the memory, leaving no hope for data recovery. The damage inflicted by computer viruses is increasing, and their danger to such important systems as the defense, transport, communications, has put the problem of computer viruses in the range of those that are usually under the prudent supervision of state security agencies.

There is no universal remedy for viruses. But you need to know and enforce at least the basic rules of antivirus protection, which significantly reduce the risk of infection, as well as possible losses from viruses.

Therefore, if there is a suspicion of infection, treatment should begin as soon as possible (destruction of viruses in memory, in boot sectors and in files). It is recommended to even boot from the system drive (of course, which should not contain viruses) and run an antivirus program exactly from this disk.

Detectors of antivirus groups detect files infected by one of the known viruses.

Antivirus programs of a group of doctors (or phages) "cure" infected programs or disks, removing them from the virus code, that is, restoring the program in the state in which it was before the infection of the virus.

The antivirus programs of the group of auditors first memorize information about the status of programs and system disk areas, and after working with these programs compare their status with the original. When there are discrepancies, they are reported.

A group of anti-virus software downloads is loaded into RAM, intercepts, and links to system referrals that are used by viruses to spread and cause harm.

Олександр Безручко
Доктор мистецтвознавства, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ

ДОВЖЕНКІВСЬКІ НАМАГАННЯ ВІДРОДИТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ КІНЕМАТОГРАФ В УКРАЇНІ

Геніальний український кінорежисер драматург, кінопедагог, громадський діяч Олександр Петрович Довженко за свої націоналістичні погляди постійно був під наглядом радянських спецслужб, які вели на нього персональну справу-формуляр із красномовною назвою «Запорожець».

За даними НКВС, О. Довженко мав побоювання з приводу ситуації, яка склалася в українському кінематографі. Після тріумфального завершення «Щорса» митець хотів змінити ситуацію, висловлюючись, що «української культури немає», «українську культуру загнали в гопаки й шаровари» «українською культурою бояться займатися», «на кожного творця української культури дивляться як на потенційного ворога» [12, арк. 5–6].

Шляхами відродження українського кінематографа О. Довженко вважав:

1. Створення українських за духом фільмів («Тарас Бульба», «Богдан Хмельницький», «Доля поета», «Борислав сміється» та ін.), які б допомогли зростанню національної самосвідомості українців.

2. Створення цих фільмів не «заїжджими гастролерами з Москви», а, в переважній більшості, українським режисерами, сценаристами, операторами і акторами.

3. Відновлення системи виховання українських митців – режисерів, акторів: «Нам треба створювати кадри української кінематографії» [6, с. 287].

На посаді художнього керівника Київської студії О. Довженко планував докорінно змінити кіностудію, аби вона здобула «своє творче обличчя – те, чого їй досі бракувало» [4], перетворилася в справжню національну студію, де у фільмах молодих українських кінорежисерів знімалися б здебільшого українські актори. Так, режисерам фільму «Борислав сміється» Г. Ігнатовичу і В. Кучвальському [10] Довженко поставив завдання «створити ювілейний фільм силами українського акторського колективу» [7].

Аби краще зрозуміти, якою хотів бачити Київську кіностудію О. Довженко, варто навести його новорічне побажання: «Щоб сім чи вісім фільмів, що випускатимемо ми в 1940 році, усі були радісними святами нашої студії, щоб режисери не тікали з ними, як з недопеченими глевкими буханцями, до Москви нишком від нас, а щоб у чистих сорочках показували свої фільми Вам першим» [3]. Побажання Довженка в багатьох аспектах не втратило актуальності й дотепер.

Головною доктриною митця було максимальне сприяння національно свідомій молоді: «Що ж треба для здійснення цієї програми? Перше – необхідно, щоб колектив студії дружньо зустрів нових режисерів тт. Ігнатовича, Кучвальського, Зімгано, Вінярського та інших, і по-більшовицькому допоміг їм у створенні картини» [4].

Серед молодих режисерів, які активно прогресували того часу, потрібно відзначити М. Вінярського, учня Довженка з ВДІКу і РЛККФ. «Багато хорошого можна сказати про режисера Вінярського. У 1940 році він поставив художній нарис «Херсонес». Поетична мова нарису, знання «ремесла» дає підстави говорити про режисера Вінярського як про талановитого творчого працівника. Тепер Вінярський разом з автором працює над сценарієм «Командири» – про виховання середніх і молодших командирів Червоної Армії» [2]. Зав. сценарним відділом студії О. Сирота зазначав: «Закінчив свій сценарій «Стеля миру» т. Вінярський. Студія сценарій прийняла. Це – чітко сюжетний, романтичний сценарій про наших радянських стратонавтів. Це сценарій про нових людей, що вміють революційно мислити і глибоко – людяно відчувати, про любов і дружбу радянських людей» [9].

Випускника ВДІКу В. Іванова студійці зараховували до «людей безумовно обдарованих, здібних працювати на самостійній творчій роботі... Іванов написав сценарій «Здравствуй, Владивосток!», «Брати» [11, арк. 22], короткометражний сценарій «Перехід через річку Сан» (затверджений Комітетом), «Маяк матері», тепер закінчує сценарій «Вулиці акацій» – про виховання молоді в умовах соціалістичної праці і побуту. Товариші, що близько знають Іванова, можуть засвідчити як чудово працює творча думка цієї людини» [2].

В.о. директора студії П. Юрко підтримував заходи О. Довженка щодо українізації й омолодження студії, «а також висуванням на самостійну роботу нових кадрів режисерів з кола інших режисерів

студії і запрошення до студії режисерів українського театру» [1]. Потрібно звернути увагу на останню фразу директора студії, сказану за тиждень до початку війни.

Один із тогочасних молодих режисерів, випускник ВДКУ В. Іванов, попри тогочасну цензуру, розповів про цей період діяльності О. Довженка, який, на жаль, закінчився, ледве почавшись: «Війна застала Олександра Петровича, коли він, згуртувавши навколо себе молодь, готувався до зйомок фільму «Гарас Бульба» [5, с. 398].

Через низку причин, головною з яких була Друга Світова війна, грандіозні задуми митця були реалізовані частково. Як вважав І. Рачук: «Напевно можна сказати, якщо б війна не увірвалася в життя країни, Довженко спромігся б дати українській кінематографії кагорту талановитих молодих режисерів» [8, с. 99]. Потрібно додати, що не лише режисерів, а й акторів.

Література

1. Большаков І. Про заходи по забезпеченню виконання плану 1941 р. і про підготовку до 1942 р. по Київській кіностудії худ. фільмів / І. Большаков // За більшовицький фільм. 1941. 11 червня.
2. Готкевич Ю. Творча молодь студії / Ю. Готкевич // За більшовицький фільм. 1940. 21 лютого.
3. Довженко О. За дальші творчі успіхи / О. Довженко // За більшовицький фільм. – 1940. – 1 січня.
4. Довженко О. З новим роком! / О. Довженко // За більшовицький фільм. 1941. 1 січня.
5. Іванов В. Садівничий / В. Іванов // Полум'яне життя: Спогади про Олександра Довженка. – Київ : Дніпро, 1973. С. 394-407.
6. Корогодський Р. Довженко в полоні / Р. Корогодський. К. : Гелікон, 2000. – 352 с.
7. Леліков І. Погане планування / І. Леліков // За більшовицький фільм. 1941. 29 березня.
8. Рачук І. А. Олександр Довженко / І. А. Рачук. – Київ : Мистецтво, 1964. – 200 с.
9. Сирота О. Про завтрашній день студії / О. Сирота // За більшовицький фільм. – 1941. – 25 квітня.
10. Фабком. До нових перемог / Фабком // За більшовицький фільм. 1941. 1 січня.

11. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Ф. 670: Національна кіностудія художніх фільмів ім. О.П. Довженка. Оп. 1. Спр. 66: Акт ревізії фінансово-господарчої діяльності Київської кіностудії з 1 січ. по 1 жовт. 1940 р. Списки творчих робітників студії.
12. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Ф. 1196: Документи діячів літератури і мистецтва з відомчих архівів прокуратури, суду і органів КДБ України. Оп. 2. Спр. 7: Донесення Народного Комісаріату Внутрішніх Справ УРСР Наркому Внутрішніх Справ СРСР Л.П. Берії про антирадянські настрої Довженка під час роботи над кінофільмом «Щорс».

Наталія Березнікова
Національний авіаційний університет
Київ

КІТЧИЗАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ШЕРМАНА АЛЕКСІ

Висвітлення питання національної ідентичності в контексті глобальних змін розвитку людства, передачі своєї унікальної історії розвитку окремого народу через міфологія, збереження унікальних мистецьких артефактів та форм фольклору, танцювальних та усних традиційних оповідань, притаманних цій народності.

Світогляд Шермана Алексі щодо необхідності збереження національної ідентичності, сформований власним розумінням наслідків щодо втрати нащадками корінних народів унікальності через стрімку асиміляцію.

Дослідниця О.Шостак вказує, що «концепція національної ідентичності є надзвичайно плідною для розвитку літературної творчості сучасних письменників індіанського походження, які прагнуть винайти і сформувати місце і роль корінних жителів Америки у сучасному світі» [3,с.258].

Корінні письменники Північної Америки використовують літературну творчість, як кодування своїх поглядів на історичний процес розвитку їх народності в епоху постмодерну. Технологічна революція розвитку людства відкрила доступ до сучасних форм вираження думок письменниками, можливості спілкуватись в прямому ефірі із своїми читачами, прихильниками та опонентами.

Гумор, кітч та стьоб – маркери творчості Алексі, що наголошують соціальні проблеми молодого індіанців резервації через створення «особливих» ікон кітчизації, легкого або жорсткого стьобу.

Використовуючи свої твори та бесіди з медіа, Шерман Алексі – сучасний корінний автор, представник племені Кер д'Ален, привертає увагу до проблем сучасного життя та перспектив молодого населення індіанських резервацій в США. Він підкреслює ставлення до політики мейнстріму, «як стверджує Шерман Алексі, нині корінні індіанці є повноправними членами американського суспільства, громадянами своєї країни, і саме цим вони пишаються. Проте, вони пишаються й своєю власною культурною спадщиною і намагаються її зберегти всілякими способами» [1, с. 50].

Беручи до уваги «застанові основи американського суспільства, неважко побачити глибоко вкорінені припущення щодо зверхності однієї раси над іншими, котрі хоч і неусвідомлені, а є потужними перешкодами на шляху інтеграції будь-чого відмінного від мейнстріму» [4, с.75].

Твори Алексі спрямовані на боротьбу з реальними наслідками окультурення корінного населення, він «піднімає питання національної автентичності не ізольовано від «білого погляду». < Саме з боку білого населення, яке намагалось асимілювати індіанців, криється джерело небезпеки втрати зерна мудрості» [1, с. 51].

Письменник апелює до кітчу та стьобу, звертаючись до молодого покоління, наголошуючи на необхідність підтримувати взаємозв'язки поколінь через історичну пам'ять, вивчення фактів історії корінного населення, висвітлення недоліків з боку освіти й відсутності бажання представників резервації навчатися для вдосконалення особистісних перспектив.

Творчість письменника наголошує на важливості наполегливої праці для набуття сучасною корінною молоддю стійкого світогляду, як інтелектуальної зброї, щоб подолати існуючу таку проблему, як «чужість» на корінних землях, що «перетворюється для американських індіанців на національну трагедію, вкорінену у підсвідомість цілих поколінь травму. < Ідентичність в умовах перманентної соціальної нестабільності < набуває форми інструменту аварійного захисту і є знаряддям ціннісних орієнтирів, засобом самозахисту» [5, с.142].

Шерман Алексі, через китчізацію своєї творчості, вказує, що національна ідентичність є необхідним інструментом нащадків корінного населення для протистояння внутрішнім негативним людським якостям, які із середини руйнують поняття справжнього корінного воїна своєї землі.

Символічне використання Шерманом Алексі образів першостихій індіанської міфотворчості як маркер історичної пам'яті, пробудження нації. Залучення таких символів в оповідання сприймається як ритуал прощання героїв із застарілими уявленнями та непотрібним світом. Вогонь палаючого будинку персоніфікує руйнацію негативних проблем племен та народження нового фундаменту для життя нащадків корінних племен. Дихотомія вогню, із властивостями добра і зла, символізує силу, що очищає та є необхідною для початку нового чистого «народження – кінця зупинки нації» [2, с.71].

Так, «вогонь любові» до землі, до річки з бурхливими водами, до вітру, що «спалахує в очах» героїв, які стоять на мосту, що поєднує обидва береги, «між минулим і нинішнім» «дають надію на майбутнє», на народження нового світу [2, с.70].

Індіанці резервації звертається до води річки Спокан за силою та порадою видіння, для них бурхлива ріка «утілює історичну пам'ять Америки, наділяючи у такий спосіб воду плоттю, душею та пам'яттю» [2, с.71].

Міст – це улюблене місце, де можна почути раду, набратися сили. Шерман Алексі апелює до стихій, що наділяють корінних молодих героїв резервації Кер д'Ален природною надсилою, щоб подолати несприймаючу мейнстрімну політику та самих себе, як двобій за відстоювання та збереження національної ідентичності корінного племені Північної Америки.

Шерман Алексі передає своє розуміння збереження ідентичності, вірності традиціям індіанської культури світоглядом молодих героїв індіанців в збірці «Одинокий Рейнджер та Тонто в кулачному бою на небесах». Гумор, китч, стьоб, легка та жорстока іронія, пародія допомагають передати читачеві відношення корінного населення до «чужого» світу в подорожі за відродження своєї національної ідентичності.

Китчізація є особливим ідентифікатором творчості Шермана Алексі, що сприяє створенню особливого відчуття індіанської

присутності. «Ця аура відчуття присутності є вихідною умовою естетики виживання» [6, с.257]. Кітч та стьоб, як літературний інструментарій для боротьби за збереження корінної історії та культури індіанців.

Література

1. Базова В. «Міфема лосося як носій індіанської сингулярності в контексті оповідання Шермана Алексі «Найкрутіший індіанець у світі» / В.Базова // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – Вип.35. – К.: 2017. – С.49-54.
2. Колісниченко А. Першостихії як засіб гармонізації художнього простору поеми Гарта Крейна «Міст»/ А.Колісниченко //Вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія: Філологія, 2016. – Вип. 22. – С.70-72.
3. Шостак О.Г. Ідеологема національної свідомості у творчості письменників індіанського походження/ О.Г.Шостак //Літературознавчі студії. – Вип. 19, Ч. 2, – К.,2007. – С.251-259.
4. Шостак О.Г. Життя як подолання больового синдрому у романах американських письменників корінного походження / О.Г.Шостак //Американські та Британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація: Збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г.Шостак – К.: Талком, 2016. – С.74-84.
5. Шостак О. «Опозиція «Свій – Чужий» у сприйнятті національної ідентичності корінних жителів Північної Америка/О.Шостак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (25). – К.: НАУ, 2017. – С.137-143.
6. Шостак О. «Иронический китч как способ выявления национальной идентичности» / О.Шостак //Revitalizace Hotnot: Umeni a LiteraturaII. Ed. J.Dohnal. – Brno, 2015 – С.255-263.
7. Sherman Alexie. The lone ranger and Tonto Fistfight in the heaven/ First HarperPerennial edition published 1994. – 223 p.

*Галина Білоконь,
Ярослав Білоконь
Національний авіаційний університет
м. Київ*

НАЙВАЖЛИВІША ЕТНОКОНСОЛІДУЮЧА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ

Стрімкі зміни сьогоденного світу, що спричинені процесами інтернаціоналізації, науково-технічним прогресом та загостренням загальнолюдських проблем (одним словом «глобалізацією»), різко загострюють проблему національної ідентичності, що є передумовою комфортного та безпечного буття людини, соціальної спільноти, соціуму.

Грунтовні наукові дослідження з проблем національної ідентичності представлені багатьма філософами, істориками, культурологами на кшталт Е. Еріксона, С. Гантінгтона, К. Хюбнера, С. Матвєєвої тощо.

Для вітчизняних дослідників проблема національної ідентичності є досить новою. Лише нещодавно вона активно почала обговорюватися в працях М. Козловця, В. Андрущенка, Т. Воропай, О. Шостак, С. Ягодзінського та багатьох інших.

Проблема ідентичності є досить багатоплановою і розкривається за допомогою різних термінів, понять та категорій. Але на наш погляд, варто звернути увагу на думку С. Хантінгтона:

«Ідентичність – самосвідомість індивіда або групи. Вона являє собою продукт самоідентифікації, розуміння того, що ви або я володіємо особливими якостями, що відрізняють мене від вас і вас від них» [1, с.51].

Як було зазначено вище, глобалізація має великий вплив насамперед на сутність ідентичності.

В наш час проблема національної та мовної ідентичності набула нового сенсу і є предметом обговорення не лише серед науковців, але й серед громадськості.

У монографії доктора філософських наук, професора М. Козловця [2] знаходимо наступну цитату: «Мова слугує засобом вираження і формування етнічної самосвідомості, задовольняє культурні потреби народу, є однією з найважливіших етноконсолідуючих ознак ідентичності. <...> Саме у мові нація

зберігає історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, світоглядні ідеї».

Багато філософів та мислителів різних часів розглядали мову як потужну силу, що формує культуру народу. Так німецький філософ Вільгельм фон Гумбольдт був переконаний у тому, що мова впливає на духовний розвиток народу.

Видатний український мовознавець, філософ, фольклорист, етнограф, літературознавець Олександр Потебня стверджував, що мова є породженням і виявом «народного духу», вона ж окреслює національну самостійність спільноти, кодує у структурах створеного нею «проміжного» світу особливий національний світогляд.

Провідна українська письменниця, поетеса, есеїстка і публічна інтелектуалка Оксана Забужко акцентує увагу на тому, що «...мова і тільки мова велить нам сприймати світ таким, а не інакшим, накидає нам світогляд. Завдяки мові уродженець Борнео бачить 37 відтінків зеленого кольору, яких не бачу я, а мені "хата"-жінка несвідомо видається теплішою, обжитішою, ніж "дім"-мужчина (жіночність-бо обволікає, обтуляє собою, тоді як *masculinum* - завжди твердість протистояння, виклик: насторч світові), - і хай потрапить це зрозуміти природний англومовець, у чий свідомості не існує роду для неживих предметів!» [3]

Таким чином, роль мови зростає як могутній природній символ, який кожен індивідуум використовує для того, щоб висловити особистісні та публічні ідентичності. Асоціація між мовою та ідентичністю залежить від соціального контексту, в якому перебуває індивідуум. Мова має велике значення для індивіда як інструмент назви, найменування себе і навколишнього світу. Ніби підсумовуючи, професор М. Козловець застерігає: «... втрачаючи мову, народ перестає психологічно усвідомлювати свою ідентичність, культурну самобутність й окремішність і поповнює кількісно інші, мажоритарні етноси».

Література

1. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон; Пер. с англ. А. Башкирова. -- М.: ООО "Издательство АСТ": ООО "Транзиткнига", 2004. – С.51.

2. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 451- 454.
3. Забужко О. Мова і влада. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/zabuzko/r02.html>

Olena Budnik

National Aviation University

Kyiv

A NATIONAL COLOR OF EIGHT REPUBLICS IS IN SOVIET UTOPIA OF CITY SLAVUTYCH

In 1986, an explosion occurred at the Chernobyl Nuclear Power Plant, resulting in almost 116,000 people evacuating from the exclusion zone. Among them were also residents of the city of Pripyat, whose population at that time was about 45 thousand people.

There was a need for additional housing for settlers. At one time, the reason for the construction of the Pripyat was the need to placement of employees the Chernobyl Nuclear Power Plant. Slavutyich was founded for the same personnel, but to protect it from the harmful effects of radiation, since after the explosion on the fourth power unit the city of Pripyat became unfit for life. However, the Chernobyl Nuclear Power Plant continued to produce electricity in three blocks. The station stopped working in 2000 only. Thus, Slavutyich experienced another "catastrophe" - closure of the nuclear power plant.

Due to the smell of pine needles and complete silence, Slavutyich similar a large sanatorium. In fact, this is a true Soviet utopia. An ideal city that is unlikely to be reproduced under other conditions. Lined up exquisite houses of a typical Soviet construction with Armenian decoration are changing by Azerbaijani, then - Georgian, Russian (there is even a birch grove) and the Baltic. This is the true embodiment of the idea of Friendship of Peoples.

Slavutyich was built among two years. Beginning of construction is October 15, 1986. The main architect of designing the city was Fedor Borovik. He worked in a collaboration with representatives of the Soviet republics: Lithuania, Latvia, Russia, Georgia, Estonia, Armenia and Azerbaijan. Accordingly, the city is divided into quarters: Baku, Yerevan, Kiev, Vilnius, Riga, Belgorod, Moscow, Dobrynsky, Tullinsky and Tbilsky. Each quarter has its own typical building. Architects came with

plans of their typical projects of housing, public buildings, took layouts of volume and outlined the axis together at a huge topographic survey. For the construction of houses, the developers brought typical materials for their edges, for example, pink Armenian tuffs, even bricks were carried. The head of the construction of each quarter was assigned a native of the same country. Because of this, each region has an authentic atmosphere.

In the courtyards of the Yerevan Quarter there are installed barbecue grills, on the bottom of which are still warm coal, strewed by ash. More recently, Slavutichians baked barbecue or juicy steaks here. In the Baku yard on the background of a large stone mosaic with an authentic pattern are the benches. And from the balconies of a typical Azerbaijani building, the yellow-blue shades are waving.

Slavutich is a city that was built according to one plan and is still developing by this plan, the only city such type in Ukraine. In addition, it is the youngest city in our country.

Ірина Валявко

Кандидат філософських наук

Інститут філософії імені Григорія Сковороди

Національної академії наук України

м. Київ

ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ – ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА ТА ДМИТРА ЧИЖЕВСЬКОГО

Кризова, травмуючи ситуація «гібридної війни», в якій Україна знаходиться вже понад 4 роки, спрямувала її громадян до інтенсивного пошуку власної національно-культурної ідентичності та визначення своєї громадянської позиції. І в такі періоди особливої ваги набувають постаті видатних особистостей, з якими нація себе ідентифікує і які, уособлюють її творчий потенціал. Такі діячі, завдяки своїм науковим та творчим здобуткам отримують світове визнання і долаючи національні кордони виходять назовні, тим самим легітимізуючи сприйняття нації поза межами власної держави.

До таких «знакових постатей» української нації належать неординарні мислителі та видатні науковці -- філософ, славіст,

дослідник духовного життя слов'ян Дмитро Чижевський (1894-1977) та лінгвіст, історик літератури, літературний та театральний критик Юрій Шевельов (1908-2012). Кожен з них отримав світове визнання і зробив науковий «прорив» в україністиці. Дмитру Чижевському належать перші узагальнюючі праці з історії української філософії в яких він звертається до історико-філософської проблематики з позицій «історика духу», в тому числі й історика національного духу. Адже не лише дух нації впливає на історію, а й навпаки -- нація стає тим, чим вона є, з плином історичної драми національної долі. Дослідження Чижевського вносять радикальні зміни в розуміння схеми розвитку української філософської традиції. Застосування європейської схеми філософських категорій, доводить, з одного боку, наявність фактів впливу і духовного запозичення, з іншого, на думку Чижевського, є свідченням того, що Україна як частка європейської цілості переживає ті самі ідейні трансформації, що і Європа загалом. Таким чином Чижевський стверджує унікальність української філософської думки як частини світового процесу. Завдяки своїм дослідженням історії філософії України Дмитро Чижевський став фундатором історико-філософського українознавства і засновником цього напрямку гуманітарних досліджень. І в галузі історії української літератури він зробив вагомий прорив, досліджуючи українську літературу в контексті світової; він також один з перших наголосив на вагомій ролі бароко для української культури, а його роботи про Г.Сковороду й М.Гоголя і досі залишаються одними з найкращих. В цілому його праці виводять українську культуру на новий рівень самоідентифікації, окреслюючи її як незалежну, унікальну частину європейської цілісності.

Щодо праць Юрія Шевельова, то його теоретичний доробок дав українській науці твердий ґрунт для обстоювання політичних інтересів української нації. Завдяки його дослідженням найрізноманітніших мовних проявів – від діалектів передписемних часів до стандартних і нестандартних урбаністичних форм та правових основ функціонування мови на всіх теренах відтворено цілісну панораму лінгвістичної еволюції України. Цим не тільки було піднесено її цінність як складника цивілізаційного поступу, але великою мірою накреслено вектори перцепції України, як значимої геополітичної одиниці. Праці Ю.Шевельова в цілому дали і

українцям і світовій спільноті твердий фундамент для повноцінної внутрішньо-і-зовнішньої політичної легімізації української незалежності.

В контексті цього важливим моментом є процес національної самоідентифікації цих визначних мислителів, який, на мою думку, дає уявлення про можливі шляхи ідентифікації особистості з певним культурним простором. І Дмитро Чижевський і Юрій Шевельов народились за часів панування Російської імперії, виховувались в російськомовних родинах, навчались в російськомовних навчальних закладах. І до української культури та вибору своєї національної ідентичності прийшли самостійно і вже в зрілому віці. Тобто в кожного з них це не було закладено родинним вихованням, це був свідомий вибір. Щоправда у випадку Чижевського цей вибір, напевно, було легше зробити, бо його батько, Іван Чижевський, був українським дворянином, а мати Марія Ершова, була росіяною, із родини заможних петербурзьких купців. В родині Чижевських говорили російською мовою і Дмитро з дитинства сприйняв російську культуру як свою першу. Однак українська мова та культура не були чужим елементом в його житті, вони оточували Чижевського в його рідному містечку Олександрії і він постійно знаходився в «контексті» української культури. У великій сімейній бібліотеці Чижевських була україномовна література, серед якої особливою популярністю користувався Шевченків «Кобзар». Отже, Чижевський зростав в російськомовному середовищі, налаштованому в першу чергу на російську культуру, але цілком толерантному до української культури. Проте головним імпульсом, який «українізував» Чижевського став протест «проти системи». Так в 1910 році за наказом уряду Столипіна були заборонені українські видавництва, культурні товариства і читання лекцій українською мовою; в 1911 постановою VII дворянського з'їзду в Москві було категорично заборонено споживання інших мов в навчальних закладах Російської імперії і закрито українські недільні школи. Протест проти цих заборон і став тією мотивацією і тим імпульсом, який настановив Чижевського до серйозного і самостійного вивчення української мови і культури. В цей же час він переходить у листуванні з деякими із своїх приятелів на українську мову, а у березні 1911 року в будинку Чижевських було проведено засідання, присвячене 50-річчю від дня смерті Тараса Григоровича

Шевченка. Отже, ввійшовши до української культури на хвилі протесту проти несправедливості, Чижевський продовжував в ній залишатися все своє життя і зробив вагомий внесок в її дослідження і розбудову. Свою науково-педагогічну кар'єру Чижевський розпочав в Празі, читаючи лекції в Українському педагогічному інституті ім.М.Драгоманова і Українському вільному університеті (УВУ), де і захистив в 1929 році свою першу дисертацію. Надалі, після війни, він викладав в Українській Богословській академії та УВУ, був одним із засновників Української вільної академії наук у США, входив в різні українські наукові товариства і друкувався в українських виданнях. Але Чижевський ніколи не «замикався» тільки в рамках однієї культури, адже ще з дитинства родина визначила його культурну російсько-українську дуальність, яка в тій чи іншій мірі була притаманна йому все життя. Крім того для вченого його рівня і масштабу було цілком природно вільно подорожувати в духовних просторах багатьох культур. Він, до певної міри, був космополітом українського походження, людиною всієї Європи, який ратував за самобутність, унікальність і необхідність кожної культури. За своєю суттю він був людиною європейської культури - європейцем не в вузько-політичному або територіальному, а перш за все в духовному сенсі цього поняття. І це також була одна із його ідентифікацій, але пізніша.

Юрій Шевельов, напевно мав, ще менш підстав ніж Дмитро Чижевський визнавати себе українцем. Батько Шевельова, Володимир Шнайдер, монархіст, генерал-майор російської імператорської армії (у зв'язку з початком Першої світової війни він змінив своє прізвище із Шнайдер на Шевельов) та мати Варвара Медер, походили із шляхетних московських родин етнічних німців і не мали ніякого стосунку до української культури. Юрій Шевельов народився у Харкові, де пройшла перша половина його життя. Отже він був городянином і його контакти з українським оточенням були мінімальні. Україну Юрій Шевельов почав відкривати для себе в шкільні роки, завдяки своєму кузенові Анатолію Носову, який був керівником антропологічного кабінету Академії наук і привозив українські книжки. В своїх спогадах Шевельов згадує, що якось він зауважив Анатолію, що українська мова існує, але вона не красива. На що кузен спокійно відповів, що: «Мова, якою говорять мільйони людей, не може бути некрасива» . І ця врівноважена відповідь

настільки вразила Шевельова, що у нього відбувся певний «переворот» у поглядах на українську мову і він почав її самостійно вивчати і читати українські книжки, розпочавши з «Ілюстрованої історії України» Михайла Грушевського, що, зважаючи на мову і велику кількість термінів було зовсім не легкою справою. Поступово входячи до української культури Шевельов відкрив для себе Лесю Українку і це дало можливість поєднати українській і європейській інтелектуальний простір, що давало новий імпульс і мотивацію для подальших досліджень. Але все ж таки вирішальним моментом на шляху визначення національної ідентичності став для Шевельова, так само, як і раніше для Чижевського, спротив системі (тепер вже радянській), протест проти намагання знищити культуру цілого народу і внутрішня етична неможливість відмежуватися від неї в скрутний час: «...від кінця двадцятих років почате, а в тридцятих доведене до гротескної трагедії переслідування українців і української культури. Тепер українці були перетворені на те, що англомовні народи окреслюють словом *underdog*, і тепер відійти від того, чим я захоплювався в двадцятих роках, було б ганьбою й злочином перед самим собою» . Звертаючись до вибору своєї національної ідентичності у спогадах, Юрій Шевельов писав: «Коли я дивлюся на своє життя сьогодні і зважую причини мого вибору, мені здається, що найвирішальним було все-таки не майбутнє, а минуле. І мені здається, що українськість завжди була в моїй родині. Так, це парадоксально. І батько і матір німецького коріння. Обидва виховані в Петербурзі. Вони жили в російській культурі і в російській мові... І все-таки, все-таки... українськість якось ірраціональна жила в Харкові, жила в матері, і в сестрі. Тисячею дрібниць вона входила в життя – купівля на базарі, розмови з селянами, літні подорожі на Полтавщину, контакти з Толею Носовим. Майже ніщо з того не було на поверхні, і все-таки воно існувало...Це було в нашій родині проявом, того, що Юрій Липа... називав телуричними силами української землі, -- здатність української землі й повітря навіть чужинців і зайд змусити відчувати себе таки своїми на цій землі і чужими на тій, де вони виховувались і звідки прийшли» . Обравши ще в двадцятих роках українську ідентичність Шевельов пройшов довгий шлях служіння українській культурі, викладаючи в багатьох університетах світу: Харківському, Українському Вільному Університеті, Лундському, Гарвардському,

Колумбійському; був президентом Української Вільної академії наук у США, членом багатьох престижних наукових товариств, багаторічним редактором журналу «Сучасність». І де б він не викладав україністика, і насамперед дослідження української мови було його пріоритетними напрямками. Навряд чи без розробленої ним теорії слов'янської глотогенези, яка обґрунтувала історичну присутність української нації на мапі Європи, українці мали б ті ж шанси на легітимне сприйняття української держави світом, які мають зараз.

Отже і Дмитро Чижевський і Юрій Шевельов свідомо обрали свою національну ідентичність і внесли вагомий вклад в дослідження української культури і ознайомлення світу з її досягненнями, що згодом уможливило адекватне сприйняття державної незалежності України. Кожен з них виплекав цілу низку відомих славістів, що очолили кафедри в провідних університетах світу і через них продовжилось вивчення і зацікавлення української культурою. Шлях їхньої самоідентифікації і визначення себе українцями був доволі не простим, і не зважаючи на свій вагомий науковий внесок, вони не завжди знаходили порозуміння і визнання серед своїх співвітчизників, проте це не впливало на їхній творчий імпульс. Україні поталанило мати серед тих, хто себе з нею ідентифікував, мислителів світового масштабу, серед яких, безумовно, почесне місце займають Дмитро Чижевський та Юрій Шевельов.

Поліна Герчанівська

Доктор культурології, професор

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

м. Київ

ФЕНОМЕН ІДЕНТИЧНОСТІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Оцінюючи українські реалії, можна конститувати, що сучасне українське соціокультурне поле гетерогенне: в єдиному просторі співіснують аксіологічні системи премодерну, модерну, постмодерну (у його двох модифікаціях - постмодерністська класика деконструктивізму та after-postmodernism), що проявляється у неоднаковості змістових орієнтирів соціокультурного мислення різних верств українського соціуму. Різноманіття соціокультурних векторів детермінувало ефект конфліктогенності у спільноті й

привело до кризи ідентичності. Сьогодні її метастазами пронизані як окремі особистості, так і українське суспільство у цілому.

Криза ідентичності виражається в тому, що людина втрачає свій цілісний образ, відбувається руйнування сприйняття суб'єктом себе як аутоотожньої особистості. Дезорієнтації у світі, втрата ціннісної системи координат, за допомогою якої особистість визначає себе та своє місце у суспільстві, утруднює прогнозування людиною майбутнього. Вона вже не може бути впевнена в тому, що її соціальний статус, “соціальна ніша” не будуть втрачені. Стійка Я–ідентичність трансформується у варіативну, короткострокову, плюральну, сконструйовану за принципом бріколажа шляхом накладання різнорідних стилів та іміджів. Це змушує людину все більше спиратися на внутрішні орієнтири, систему персональних цінностей, стає чинником її індивідуалізації.

Криза ідентичності не суто український феномен, це – загальносвітове явище, котре проявляє себе з особливою силою в періоди радикальних соціальних трансформацій. Сфокусуємо увагу на внутрішніх і зовнішніх детермінантах, що обумовлюють кризову ситуацію в сучасній Україні. Значну роль у розмиванні української етнічної ідентичності зіграла, перш за все, національна політика радянських часів, що була спрямована на зближення національних культур на основі соцреалізму та марксистсько-ленінської ідеології. Радянське суспільство стає нівельованим, гомогенним, з'являється новий термін – “радянський народ”, що тлумачиться як соціально-історична спільність людей, об'єднаних за ідеологічним принципом. Прагнення до загального вектору динаміки національних культур і приниження ролі їх іманентного розвитку підірвало соціокультурну основу української етнічної ідентичності.

Ентропійні явища, що виникли на пострадянському просторі, подовжили процес зниження ролі етнічного культурного комплексу як соціально інтегруючого ядра. В українському суспільстві сьогодні все більше помітні прояви порушення цілісності системи ціннісних орієнтацій, форм і норм соціальної організації й регуляції, каналів соціокультурної комунікації, комплексів культурних інститутів, стратифікованих засобів життя, ідеології, моралі, механізмів соціалізації й інкультурації особистості, нормативних параметрів соціальної та культурної адекватності спільноті. Причини виникнення ентропійних процесів в країні обумовлені: політичною

кризою у внутрішньому розвитку соціуму, падінням ефективності роботи інститутів соціальної регуляції; соціально-економічною кризою, внаслідок якої виникли серйозні зміни в характері соціальних інтересів і потреб людей; кризою пануючої ідеології (світської і релігійної), що втратила свої соціально консолідуючі та мобілізуючі можливості.

Соціальна криза призвела до зниження рівня інтегрованості й консолідованості соціуму, падіння мотивації до здійснення діяльності, що відповідає колективним інтересам, до зміни нормативно-ціннісних регуляторів суспільної життєдіяльності людей. Попередні нормативно-ціннісні регулятори (зокрема, марксистсько-ленінська ідеологія) вже перестали домінувати в духовному житті суспільства, а нові ще не сформувалися. Змінилися детермінанти розвитку українського суспільства. Замість ідеологічної платформи, на якій відбувалася міжнаціональна взаємодія в радянський період, вирішальним стає економічний фактор. Трансформується також сутність ринкових відносин – на зміну суспільної власності на засоби виробництва приходять приватна власність, спостерігається тенденція стрімкого майнового розшарування суспільства.

Через злам стереотипів свідомості й поведінки людей відбувається девальвація традиційних норм і правил життя, соціальної взаємодії, моралі, ціннісних імперативів, табу, більш наявним стає конфлікт поколінь. Християнство перестає бути джерелом непорушних норм і правил життя, фактором стабілізації спільноти. Однією з характерних рис суспільства стає його надзвичайна індивідуалізація, а домінуючим принципом у людській свідомості – кожен за себе. Все більше людей виходить із зони регуляції свідомості й поведінки засобами домінантної для українського соціуму етнічної культурної системи, знижується ефективність процесу соціалізації й інкультурації особистості засобами виховання, освіти, Церкви, державної ідеології та пропаганди. Руйнування системи соціально інтегруючих мотивацій для здійснення діяльності, що відповідає колективним інтересам, призводить до зниження рівня консолідації суспільства, зростання кримінальної активності, соціальної, релігійної та національної нетерпимості. Зона дії патернів свідомості й поведінки людей, що історично склались і закріпились в українській культурній традиції,

поступово звужується, поступаючись місцем маргінальним полям культури. Сукупність цих факторів стримує процес формування сучасної модифікації української етнічної ідентичності.

Слід звернути увагу на “крихкість” українського варіанту етноідентичності, особливістю якої є просторова гетерогенність. За своєю суттю українська ідентичність варіативна, кожна її модифікація є самостійним регіональним явищем, котре має власні закономірності розвитку й логіку історичного існування. Вона формується в окремому культурному ареалі, в зоні територіального розповсюдження певних культурних типів. Взаємозв'язок між етнічною та регіональною ідентичностями тотожній зв'язку загального й особливого, він має діалектичний характер і на різних етапах соціогенезу проявляється неоднаково. У цілому, динаміку української етнічної ідентичності протягом історії можна описати як сукупність векторів розвитку регіональних (локальних) складових, які з часом зближувались або розходилися.

Серед чинників, що детермінували появу варіативності цього феномена, слід відзначити: відмінність історичної долі регіонів, тривале їх існування в імперських системах із різною культурою та релігійною спрямованістю; розбіжності у динаміці соціально-економічного розвитку регіонів; неоднаковість у характері й орієнтації міжкультурних контактів; різниця у природних умовах, що обумовила специфіку життєдіяльності людей тощо. Принципи, механізми регіоналізації культури й масштаби ареалу регіональної культури залежать від обраного критерію (географічного, соціально-політичного, економічного, релігійного тощо). До останнього часу питання української регіональності розглядались, як правило, крізь призму етнологічних і мистецтвознавчих досліджень. Акцент робився на культурних традиціях регіонів, що закріпилися у повсякденному бутті людей, регіональній історії та специфіці локальних артефактів.

У контексті нашої проблеми звернемо увагу на такий параметр, як релігійна гетерогенність. Розглянемо регіоналізацію зони територіального розповсюдження християнської культури в Україні, що в сучасній соціокультурній ситуації набуває особливої актуальності. Справа в тому, що, перебуваючи на стику Сходу й Заходу Європи, країна примушена вирішувати проблему діалогу двох різних соціокультурних світів як питання своєї внутрішньої

політики. Так склалося, що українська історія близько зв'язана з процесами поширення європейського культурного простору із заходу на схід. Унаслідок цього сьогодні в системі одного політичного й соціально-економічного цілого співіснують, часто вступаючи у протиріччя, два типи християнської культури – східна й західна, що значно стримує етнічну консолідацію.

Змістовим ядром обох регіональних культур є український варіант християнства, в основі якого лежить язичницько-християнський синкретизм. Вони мають спільні етнічні коріння, їх поєднує одна світова релігія – християнська; культура кожної з них будується на християнських канонах. А втім, для українського Заходу характерна спрямованість на західноєвропейську гілку християнства, західну культуру; тут домінує католицизм і греко-католицька віра. Схід, навпаки, тяжіє до православ'я, православної культури. Масштаби й фази культурного розвитку регіонів, що диференційовані на основі релігійної належності, не збігаються з параметрами історико-етнографічних утворень.

Звернемось до зовнішніх факторів, що обумовлюють кризу української ідентичності. Вже сьогодні можна констатувати: в умовах світових глобалізаційних процесів, під тотальним впливом масової культури активно формується транснаціональна ідентичність, що призвело до розмивання етнокультурної ідентичності й дало поштовх формуванню нової моделі сучасної української особистості – з послабленим почуттям належності до культури власного народу. А втім, десятиліття надзвичайної релятивізації національних цінностей, ідеологій та вірувань, уніфікації моделей поведінки й картини світу, запропонованих мас-медіа, породили в українському суспільстві гостре відчуття втрати власної ідентичності й актуалізувало проблему відродження культурної пам'яті народу.

Пріоритетною моделлю сучасного українського буття стають способи життєдіяльності попередніх поколінь, саме в них людина шукає соціокультурну захищеність у нестабільному, перенасиченому інформацією сучасному світі. Тобто, паралельно з культурною уніфікацією, в Україні активізується орієнтація на відродження етнічної самосвідомості, на збереження єдності з українським етносом.

Отже, сучасна криза етнокультурної ідентичності в Україні обумовлена як дихотомією глобального–локального в розвитку світових процесів (поряд з транснаціональною ідентичністю в українському суспільстві відбувається активна реставрація її етнічних форм), так і специфічними детермінантами, характерними для суто українських реалій – просторовою етнокультурною гетерогенністю, соціокультурною ентропією в сучасному українському суспільстві.

Ірина Горенко
Тернопільський національний
економічний університет
м. Тернопіль

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОПОВІДОК РАБІВ

З самого початку свого вимушеного поселення у Новому Світі африканські раби прагнули стати вільними та рівноправними громадянами США. Історія їхньої боротьби й визвольних змагань складна та трагічна. У процесі утвердження власного простору на північноамериканських теренах негритянський народ передусім повинен був продемонструвати свої інтелектуальні та мистецькі здібності. Адже довгий час внаслідок поширення расистських теорій спроможність чорношкірих до розумової чи мистецької праці ставилася під сумнів. Навіть скасування рабства та сегрегаційних законів не означали цілковитої свободи чорношкірих американців. Расистські упередження й стереотипи донедавна визначали характер взаємовідносин між представниками різних рас. На початку ХХ століття відомий афро-американський діяч В. Е. Б. Дюбуа у збірці есе “Душа чорношкірого народу” писав: «Історія афроамериканців – це історія боротьби за досягнення самосвідомості, людяності, через перетворення подвійної свідомості у краще, справжнє «я» [Du Bois].

Після того, як афроамериканці навчилися грамоти вони спрямували свої інтелектуальні зусилля на те, щоб розвінчати уявлення про них як про недолугих чи менш розвинутих від білошкірих. Першим писемним модусом чорношкірих стали оповідки (колишніх) рабів. Спочатку вони друкувались у вигляді памфлетів та були невеликі за обсягом. Перше письмове свідчення раба у форматі книжки опубліковане в Лондоні 1789 року під назвою

«Цікава розповідь про життя Олоуда Еквіано, чи Густава Васса, африканця». Твір перевидавався ще вісім раз з 1789 по 1794 роки у Лондоні, Дубліні, Единбурзі, Норвічі, а також несанкціоновано у Нью-Йорку (1791). Крім того книжка була перекладена голландською (1790), німецькою (1792) та російською (1794) мовами.

У США поширення друкованих розповідей рабів розпочинається з середини XIX століття, що передусім обумовлювалося розвитком аболіціоністських ідей. 1845 року вийшли друком зізнання Фредеріка Дугласа “Розповідь про життя Фредеріка Дугласа, американського раба” (1845), Вільяма Брауна “Розповідь Вільяма Брауна, раба-втікача, написана ним самим” (1847), Лінди Брендт (псевдонім Гарріст Якобз) “Випадки з життя рабині” (1861).

Предметом нашої розвідки є історичні передумови виникнення жанру оповідок (колишніх) рабів, динаміка його становлення та особливості функціонування в афро-американському письменстві.

Natalia Dorokhova
Oleksandra Mychalchuk
National Aviation University
Kyiv

SIGNIFICATION OF TRADITIONAL ARCHITECTURE IN TERMS OF PRESERVING IDENTITY OF MODERN ARCHITECTURAL SPACE IN UKRAINE

In modern conditions the preservation of individual peculiarities and national identity of architectural environment is becoming a necessity.

Nowadays, architectural environment turned into a permanent state for a great number of people living in big cities. These cities have to provide residents with opportunities to identify themselves with their place of residence, the presence of such individual features of habitat that form an image of a “small homeland”. Traditionally, this opportunity was provided by the natural surroundings of a town or a settlement – with their original topography, water spaces, trees. However, under the circumstances when the development, which is the place of the residents’ permanent stay, occupies large areas a visual link with the surroundings is deteriorated or even completely lost. Then a natural landscape cannot any longer provide the individuality of the urban image independently (with a

few exceptions, when it has a very showy elements – lake, as in Chicago or a large river with steep banks, as in Kyiv) and this task remains with the architectural environment. One of the most common and rational ways to provide architectural identity of the environment is the preservation and purposeful formation of its local traditional features. At the beginning of the XXI century the task of reproduction of Ukrainian architectural traditions in modern buildings and in modern materials is still essential. Traditional Ukrainian architecture, especially its national construction, was the subject of many scientific papers and articles which described and recorded the construction materials, constructive solution, planning, spatial organization of plots of land, forms of structures and their details, traditional ornament motifs of different ethnographic regions of Ukraine. The principles of forming the environment were applied in sacred construction : «Temples could be located in residential area or outside – in the natural environment, but visual connections with the settlement were considered». These public complexes became compositional focuses of traditional rural development and largely shaped the architectural appearance of the settlements.

Ukrainian folk architecture implements an extensive use of a natural landscape in architectural environment composition. At the level of general urban composition, this feature can be seen in the placement of architectural landmarks on the outstanding points of relief, using it as a kind of pedestal for the building; at the estate level – in the placement of buildings on the functionally most appropriate places, taking into account the local landscape and focus on cardinal points; in construction of fortifications – in involving the natural barriers – marshes, cliffs, rivers with steep banks. Traditional Ukrainian construction is actively involving experience of nature in an architectural composition of space and shaping its individual elements. This occurs mostly in the two following ways. The first one is delegation to natural elements and these functions are usually performed by artificial objects. These natural elements can represent both inanimate and living nature. One of the examples is using trees for marking the boundaries of the area (willow fence around the yard, a church with the adjacent area (“cemetery”), surrounded by lime trees), providing trees or ground grass-covered mounds with memorial functions, using appropriate contrasting plants and flowers as informative means of social communication. The second way is interpretation of shapes and compositional concept characteristics of nature in the

architectural environment. In traditional Ukrainian folk architecture internal and external spaces were very closely intertwined.

The peculiarities of the climate are reflected in such traditional constructive elements of Ukrainian folk architecture as porches, sheds, galleries. . A philosophical aspect Ukrainian folk architecture follows “nature knows best” principle. An active cooperation of architecture with the natural environment, ecological approach to design, development of organic architecture are considered to be the results of progressive architectural ideas of the twentieth century. According to the dictionary of architectural terms, organic architecture is a philosophy in architecture of the twentieth century, linked with the idea of creating architectural forms, which, like the forms of living organisms, would follow the function of the building and its environment. Another meaning of the term “organic architecture” is architectural creativity, which is based on the principles of conditionality of the architectural form by objective factors: function, natural environment, properties of material, etc.), its construction – from the interior space up to exterior parameters and characteristics, as well as buildings, constructions and their complexes, as the results of this kind of architectural creativity orientation.

An ecological approach and landscape integration, traditional for Ukrainian folk architecture, which could become the basis for preserving its identity in future, in most cases coincide with the concept of modern organic architecture as well as modern understanding the relationship between society and nature. One of the ways to continue the Ukrainian environment identity is to apply the principles of organic architecture to the process of up-to-date construction.

Неля Зуєнко

Кандидат педагогічних наук

Олександр Дудник

Національний авіаційний університет

м. Київ

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Україна початку ХХІ століття перебуває на етапі трансформації суспільного розвитку й радикальних

перетворень у сфері освіти, що пов'язані з інтеграцією України в європейське освітнє середовище.

Вітчизняна педагогічна наука сформувала власні традиції в організації процесу навчання й виховання студентів технічних вузів. Водночас слід зазначити, що певна зміна пріоритетів у стратегічних напрямках розвитку професійно-технічної освіти у європейській та світовій спільнотах значною мірою вплинули на характер і зміст підготовки студентів в Україні[2, с.91].

З-поміж основних напрямів модернізації вищої освіти в нашій країні одним із актуальних сьогодні постає формування комунікативної культури майбутніх фахівців.

Відзначимо, що для формування комунікативної культури студентів необхідна відповідна організація навчального процесу та створення сприятливих психологопедагогічних умов.

Для успішного формування комунікативної культури студентів необхідно визначити ті педагогічні принципи та умови, що будуть сприяти цьому процесові, і тим самим забезпечувати підвищення якості їхньої мовної підготовки.

Зокрема, провідними умовами формування комунікативної культури студентів-«технарів» є: сформованість професійної педагогічної компетентності викладача, відбір і структурування змісту навчального матеріалу відповідно до пізнавальних можливостей студентів; реалізація системи методів навчання, спрямованих на формування комунікативної культури студентів.

Педагогічні умови, фактори та принципи навчання складають основу наукової концепції системного формування комунікативної культури студентів. При розробці педагогічних систем вчені найчастіше зупиняються на таких складових, як: студенти, викладачі (чи технічні засоби навчання), цілі, зміст, процеси, організаційні форми виховання і навчання, реальний результат, принципи, підходи (конструктивний, технологічний, дослідницький) тощо. Висвітлення усіх елементів педагогічної системи і є формулюванням концепції.

Провідна мета системи формування комунікативної культури студентів – поетапний розвиток комунікативної культури як складної, інтегрованої властивості особистості від репродуктивних, виконавчих рівнів до продуктивних, творчих.

З огляду на значний обсяг наукової та професійної термінології, яку мають засвоїти студенти технічних вузів, невелику кількість

годин, відведених на опанування професійною лексикою постає питання про інтенсифікацію та оптимізацію навчального процесу. Для успішної його реалізації дослідники пропонують удосконалення змісту навчального матеріалу та методів навчання [1].

Зміст навчального матеріалу, як один з основних педагогічних факторів, забезпечує цілеспрямоване формування необхідними знаннями, уміннями та навичками. Учені вважають, вдосконалення змісту навчального матеріалу з формування комунікативної культури студентів передбачає:

- ✓ часовий перерозподіл навчального матеріалу з тенденцією викладу нової термінологічної інформації на початку заняття, коли сприйняття студентів більш активне;
- ✓ раціональне дозування навчального матеріалу для опрацювання нових термінів;
- ✓ відбір мовного матеріалу з чітким виділенням у ньому основних термінологічних лексем, професійно орієнтованих;
- ✓ забезпечення логічної наступності, послідовності при опануванні новою професійною термінологією [1, с.17].

Надання викладачам свободи вибору змісту навчання уможливорюється через визначення ними найбільш цікавої та необхідної у практичній діяльності інформації з методики і техніки викладання навчальних дисциплін і виховання студентів.

Особливо важливою є подібна робота викладачів вищих професійно-технічних навчальних закладів, де формування комунікативної культури студентів ускладнюється розпорошеністю термінологічних знань за низкою дисциплін як природничо-гуманітарного, так і блоку фахових та спеціальних дисциплін, а також недостатньою методичною базою [1, с.16].

На заняттях з формування комунікативної культури студентів-«технарів» позитивний результат дають такі основні об'єкти словникової роботи:

- ✓ слова і стійкі словосполучення, з якими студенти зустрічаються вперше або значення яких не зовсім розуміють;
- ✓ лексико-семантичні ряди, групи слів, що функціонують у різних контекстах;
- ✓ співвідносні лексичні засоби: активна і пасивна лексика, літературні й позалітературні, нейтральні і стилістично;
- ✓ забарвлені слова;

✓ професійна лексика й термінологія [1].

Основою словникової роботи, як вважають вчені [1], є опора на лексичне значення слова. Збагачення словникового запасу, особливо професійною лексикою, пов'язане не тільки з його кількісним збільшенням, але й з якісними змінами, що виражаються у розширенні обсягу понять, в уточненні значень слів, в ознайомленні з новими значеннями вже відомих слів. Розвиток активного словника – це систематична, добре організована, цілеспрямована робота, пов'язана з усіма розділами й темами мовного курсу у вищій школі.

Сформованість професійної компетентності викладача – наступна важлива умова будь-якої діяльності взагалі, і формування комунікативної культури студентів, зокрема.

Професійна компетентність викладача як система внутрішніх ресурсів, необхідних для здійснення ефективної комунікативної дії в педагогічній взаємодії, відіграватиме значну роль, гальмуючи чи прискорюючи процес формування комунікативних умінь студентів.

Для забезпечення ефективних умов поетапного формування комунікативної культури необхідно реалізувати систему підготовки та підвищення педагогічної майстерності викладачів.

В поняття “професіоналізм викладачів” дослідники включають такі компоненти:

1. Досконале володіння своїм “знаряддям” праці – мовою, словом.

2. Вміння зосередити увагу студентів і зацікавити новим матеріалом.

3. Здатність враховувати вікові та психологічні особливості студентів, рівень їх розвитку, забезпечити індивідуальний підхід.

4. Готовність розглядати навчання, виховання і розвиток в їх діалектичному зв'язку і єдності.

5. Вміння поєднувати теорію і практику у викладанні навчальної дисципліни тощо.

На підготовчому факультеті вищих навчальних закладів необхідно передбачити систему заходів щодо підвищення педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу. Досить ефективними є “круглі” столи, науково-практичні конференції, методичні семінари, відкриті лекції, взаємовідвідування занять викладачами тощо [3, с. 75].

Отже, педагогічні умови та принципи складають основу наукової концепції системного формування комунікативної культури студентів в процесі їх професійної підготовки, яка реально зв'язує цілі, зміст навчального матеріалу, виклад, учіння та навчальне мікросередовище.

Висновки. Говорячи про методологічні аспекти формування комунікативної культури студентів вищих професійно-технічних навчальних закладів, ми дійшли до висновку, що виділені обставини формування комунікативної культури (а саме: сформованість професійної педагогічної компетентності викладача, відбір і структурування змісту навчального матеріалу відповідно до пізнавальних можливостей студентів; реалізація системи методів навчання, спрямованих на формування комунікативної культури студентів) покладені в основу розробленої нами методики поетапного формування комунікативної культури, яка включає комплекс форм, методів і прийомів, спрямованих на розвиток комунікативної грамотності студентів, проте вона не вичерпує всієї складності цієї педагогічної проблеми.

На наш погляд, формування високого рівня комунікативної культури студентів неможливе без систематичної, цілеспрямованої роботи.

Перенесення акценту з інформаційного навчання на методологічне, на розвиток у студентів здатності до набуття нових знань та їх узагальнення і приведення до чіткої системи, є одним з головних принципів методичної роботи в комплексі і перспективою для розвитку подальших досліджень.

Ключові слова: комунікативна культура, психолого-педагогічні умови, принципи навчання.

Ключевые слова: коммуникативная культура, психолого-педагогические условия, принципы.

Key words: communicative culture, terms, principles.

Резюме. Стаття присвячена виокремленню та обґрунтуванню комплексу педагогічних умов та принципів, які забезпечують формування комунікативної культури майбутніх фахівців технічних галузей України.

Резюме. Стаття посвящена виділенню і обґрунтуванню комплексу педагогічних умов і принципів, які забезпечують формування комунікативної культури майбутніх фахівців технічних галузей України.

Resume. The article is devoted to a selection and ground of complex pedagogical terms and principles which provide forming of communicative culture of future technical specialists. The paper discusses the pedagogical conditions, factors and principles of learning that affect the level of communicative culture of the students. Determined that the content of educational material is one of the major educational factors. Pedagogical conditions and principles form the basis of the scientific concept of communicative culture system Students farmers during their training, that really connecting objectives, content of training material, presentation, learning and educational microenvironment.

Література

1. Вікторова Л.В. Концепція формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх лікарів ветеринарної медицини // Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України", 20–22 вересня 2007р., м. Ялта. – Зб. статей: Ч.2. – Ялта: РВВ КГУ, 2007. – С. 14–18.
2. Вікторова Л. В. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців / Л. В. Вікторова // Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (9–11 квіт. 2009 р., Ялта). – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – С. 90–95.
3. Вікторова Л.В. Організаційно-методичні умови формування професійно-термінологічної компетентності у студентів вищих навчальних закладів // Наукові записки: [збірник наукових статей] Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – Вип.67. – (Серія педагогічні та історичні науки). – С. 66–76.
4. Галузяк В.М. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов // 2-е вид. випр. і доп. – Вінниця: „Книга-Вега”, 2003. – 416с.

Mark Stephen James
PhD, Professor
Pensacola, FL (USA)

**"GUESS WHO'S COMING TO DINNER: AUDACIOUS HOPE
IN THE AGE OF OBAMA"**

Abstract of the topic: When the movie "Guess Who's Coming to Dinner" was released in late 1967, the Supreme Court of the United States of America had declared anti-miscegenation laws (laws prohibiting people from marrying across racial boundaries) unconstitutional. This was at the high point of the Civil Rights Movement, and there were some Americans who believed that mixing of the races was the only way racial discrimination would be eliminated. The election of Barack Obama, himself the product of a mixed-race marriage, seemed to be the realization of that dream. But the reality, like all realities, has proved more complicated than that. Has the U.S. reached a "post-racial" state or do structural inequalities along racial lines still divide.

Віталіна Кизилова
Доктор філологічних наук, професор
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ

**НАЦІЄТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ І МИСТЕЦЬКА ЯКІСТЬ
ХУДОЖНЬОГО ТВОРУДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗРІЗ ПРОБЛЕМИ**

Суспільно-політичні й культурно-естетичні зрушення в Україні нині актуалізували численні дискусії щодо корпусу проблем, пов'язаних із питаннями національної ідентичності, свідомості, патріотизму, любові до Батьківщини тощо. Однією з таких стала «Герої не вмирають!» або Патріотизм у житті та книжці для дітей, що розгорнулася на електронному ресурсі КЛЮЧ (краща література юним читачам); стосувалася вона корпусу сучасних українських художніх творів для дітей та юнацтва. Актуалізуючи поняття виховувати, формувати, прищеплювати, модератори зробили спробу занурити її учасників у педагогічний, дидактико-ідеологічний

дискурс, котрий свого часу (минуле століття) був домінуючим щодо творчості для юного читача. Утім, погляди респондентів свідчать про контрпродуктивність такого підходу до оцінки художніх текстів, адресованих дитячій і підлітково-юнацькій аудиторії.

Літературознавці, педагоги, працівники бібліотек, самі письменники вважають небезпечною заміну старих ідеологічних доктрин на нові: національні, демократичні. Так, на запитання «Діти мають рости патріотами своєї Батьківщини, та чи означає це, що сучасні автори ЗОБОВ'ЯЗАНІ створювати тексти, котрі б формували в дітях патріотичні світоглядні матриці?» більшість відповідей була доволі прогнозованою:

– найкраща стратегія щодо патріотизму – це якомога менше словесних маніпуляцій із цим поняттям і якомога більше практичних демонстрацій того, що означає любити свою землю, своє місто, свою вулицю і дбати про них (В. Вздутьська, редакторка, дитяча письменниця);

– література – це не твір на замовлення <...> Не кожен письменник спроможний написати високоякісний у художньому плані текст, який би відповідав віковим особливостям адресатів, повноцінно виконував функцію формування у дітей патріотичної світоглядної матриці. Такими темами, мотивами, ідеями, героями автору потрібно по-справжньому жити... (Тетяна Качак, літературознавець, викладач);

– Коли мова заходить про літературу як інструмент формування будь-чого, у мене це викликає сталий скепсис. <...> не певен, що письменники зобов'язані створювати якісь тексти <...> Література – це передовсім мистецтво. А, як на мене, цінність мистецтва полягає не у вмінні переконливо говорити на правильні чи модні теми, а в здатності повертати людину до її природного стану – свободи. Література не мусить і не повинна... (Дмитро Кузьменко, письменник).

– автори не зобов'язані створювати щось спеціально, адже насильно не можна нічого нав'язати, тим паче повагу та любов до Батьківщини, її історії та традицій; не можна зобов'язувати автора ні до чого, бо тоді втрачається «магія» творчості та тексти виходять менш талановиті та нещирі; не можна сказати що автори ЗОБОВ'ЯЗАНІ створювати безліч патріотичних книжок. Дітям потрібно прищеплювати любов до патріотизму у ненав'язливій

формі, адже якщо постійно і на кожному кроці говорити дитині «Будь патріотом», у результаті можна отримати зовсім іншу реакцію (працівники Херсонської обласної бібліотеки, на сайті подано без прізвищ) [1].

Як бачимо, полеміка загострила проблему мистецької якості творів для дітей та юнацтва, художньої майстерності автора, котрий поєднує свої ідейні настанови з художньою практикою їхнього втілення й у такий спосіб виявляє рівень «вписаності» твору в художні пошуки доби.

З огляду на той факт, що ідейність не належить до першорядних художніх цінностей, поняття художній твір для дитини чи підлітка тлумачимо як мистецький феномен, здатний транслювати різнопланову інформацію, що міститься в ньому, наділений естетичними властивостями, красою, стильовою досконалістю. Письменник/автор художнього твору привносить у мистецький продукт власне бачення як конкретного життєвого чи історичного матеріалу, так і його образної іпостасі, модифікує ті чи ті принципи його мистецької «обробки». За таких умов актуалізується авторське знання певних історичних подій, авторський погляд на них, на героїв, на залучені до оповідної течії події. Але, поза сумнівом, не йдеться про зобов'язання, суспільні замовлення й запити, адже в такому випадку творчий процес прогнозовано перетвориться на диктат, зокрема, ідеологічних доктрин доби, урядових і суспільних норм тощо.

Це, звісно, не означає, що сучасна дитина чи підліток мають бути позбавлені можливості осмислювати складні події минулого, дії і вчинки історичних постатей, проводити аналогії із сьогоденням, зокрема й із залученням творів художньої літератури, що стає підґрунтям формування в них національної ідентичності, духовності, національної свідомості й самосвідомості. Утім, підвищених вимог до художньої творчості як до вичерпного відбиття дійсності, енциклопедичного відтворення всіх його сторін і особливостей життя висувати не можна.

Історичні й життєві факти в художньому творі, скерованому на дитячу та підлітково-юнацьку аудиторію, так само, як і на аудиторію дорослу, підготовлену певним життєвим досвідом, постають не декоративним фоном, а суттю морального макрокосму народжуваної упродовж віків української нації. Пізнання цієї суті засобами

художнього слова потребує мистецьких засад її вираження системою (і органікою) художніх характеристик, неповторно-національними інгредієнтами авторського стилю, авторського світобачення і світовідчуття, що врешті-решт, і є тим матеріалом художньої творчості, який не тільки передує художній практиці, а й багато в чому її скеровує.

Варто також відзначити, що художньо повновартісне розв'язання проблем у творі можливе лише за умови, коли митець (автор художнього тексту) і його мистецтво (художній твір) мають відповідно підготовленого реципієнта. При тому підготовленого не лише (і не стільки) літературою, а й життям, де процеси, що їх автор хоче мати чи бачити в статусі дійсних, є для читача також фактом його внутрішнього досвіду.

Автор художнього твору, скерованого на дитячу та підлітково-юнацьку аудиторію, заряджає її відповідною енергією, емоціями; успішність же впливу на неї пов'язана зі вписаністю мистецького продукту в генотипну структуру української історії, його художньою довершеністю, фактом існування не лише в автора, а й у читача достатнього рівня фактичних історичних знань як впливового чинника на формування національно-патріотичних, світоглядних явлень.

Література

1. «Герої не вмирають!» або Патріотизм у житті та книжці для дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/513>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 05.02.18.

Ольга Коваленко

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського»
м. Київ*

ЕЙДЕТИКА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В наш час існує багато методів і способів викладання іноземної мови. На наш погляд, методи ейдетики та мнемотехніки тісно пов'язані з вивченням лексики та переказуванням текстів іноземною мовою.

Для початку розглянемо семантику цих понять. Ейдетика визначає методи, в основі яких лежить образне мислення, як зазначав А.Р. Лурія. [2] Мнемотехніка, в свою чергу, визначає методи, засновані на вербально-логічному мисленні. [2] Тут мова йде про способи запам'ятовування.

Як відомо, методи ейдетики можуть бути різноманітними: запам'ятовування слів, віршів, текстів, чисел та ін. Вони покращують увагу, зорову та слухову пам'ять, вербальне й невербальне мислення, сприяють розвитку творчої уяви. Це ігрова методика, яка дає можливість нестандартно відноситись до процесів пізнання та навчання. За допомогою таких методів можна швидко та легко вивчити термінологію, тексти з певної теми.

Такі методи формують новий підхід у створенні освітніх та виховних технологій, дозволяючи кожному, хто навчається, легко, без перешкод набувати нових знань у будь-якому віці, отримуючи задоволення від власних здібностей. Іншими словами ейдетика на заняттях схожа на ігровий тренінг, який допомагає збагнути велич пам'яті людини та використовувати її максимально. Тобто, на заняттях потрібно не завчати інформацію, а запам'ятовувати її, граючи у ігри, фантазуючи, уявляючи. За допомогою ігор на заняттях з вивчення іноземної мови, ми розвиваємо здібності та навички швидкого мимовільного запам'ятовування інформації. Мимовільне запам'ятовування визначається підсвідомістю, тобто легке і просте (без будь-яких зусиль) засвоєння інформації. Завдяки мимовільному запам'ятовуванню ми вивчаємо рідну мову, запам'ятовуємо сюжети цікавих фільмів, зміст улюблених книг, орієнтуємось в просторі тощо. Саме таким чином методи ейдетики допомагають уявляти та відтворювати, в певний момент, будь-яку інформацію. Адже яскраві образи інформації з конкретної теми дозволяють без будь-яких зусиль згадати засвоєні знання.

Розглянемо деякі з таких методів. Слово визначає образ, який спонукає до процесу уяви. Наприклад, при запам'ятовуванні слів на заняттях з англійської мови можна запропонувати студентам застосовувати графічний спосіб (малювати малюнок слова, позначаючи початкову літеру в центрі), метод звукових асоціацій (підбирати співзвучні слова рідною мовою, пояснюючи англійське слово), гру у слова (на різних картках підготувати слово (або зображення) і його переклад, перевернути зображенням донизу і

відкривати по-черзі, шукаючи пару: слово (або його зображення) – переклад).

Запам'ятовуючи тексти, на наш погляд, доцільним буде навчити студентів застосовувати метод піктограм (малювати текст за допомогою комп'ютерних, дорожніх та ін. знаків). Спочатку студент промальовує текст, потім читає текст по малюнках, а на заключному етапі намагається відтворити текст, згадуючи піктограми, в яких зашифровані слова. Досить дієвим є також метод «Римської кімнати», суть якого полягає у розвішуванні шматочків інформації тексту (наприклад, по абзацам) у кімнаті навколо себе, використовуючи стіни, вікна, двері і т.д. В результаті, відтворювати її, згадуючи частини кімнати.

Різноманітність методів і способів вивчення іноземної мови вражає своєю кількістю. Кожний педагог може підібрати найбільш ефективні методи для навчання мови студентів різної професійної спрямованості. Методи ейдетики, на нашу думку, зацікавлюють, сприяють швидкому мимовільному запам'ятовуванню інформації, розвивають уяву (створюючи образи), увагу студентів та полегшують вивчення тем будь-якої професійної спрямованості.

Література

1. Антошук Є. В. Знакомьтесь ваша память: Скорая медицинская помощь от Украинской школы эйдетики / Євген Всеволодович Антошук. – Киев: Издатель А.Н. Эшке; Вирій, 2009. – 1996 с.
2. Лурия А. Р. Маленькая книжка о большой памяти / А. Р. Лурия. – М: Эйдос, 1994. – 96 с.
3. Матюгин И. Ю. Эффективная память / И. Ю. Матюгин. – М.: РИПОЛ классик, 2005. – 544 с.

Леся Конопляник

Кандидат педагогічних наук

Національний авіаційний університет

м. Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ АСИМЕТРІЇ (СЕКСИЗМУ): НОМІНАЦІЯ ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Гендерні дослідження зумовлюються глобальними процесами, які відбуваються у соціумі, зміною стереотипної поведінки, що

приписувалась раніше винятково чоловікам або жінкам, зміною характеру й обсягу професійної діяльності чоловіків та жінок. Питання про рівноправність чоловічої та жіночої статі в його мовній реалізації актуальне вже протягом кількох десятиліть. Воно виникло ще в 60-х роках ХХ століття і було пов'язано з жіночим рухом на Заході. З того часу в англійську мову були введені такі слова і словосполучення: «sexism» («сексизм»), «sexist language» («мовний сексизм»), «gender inequality» («гендерна нерівність»), «sex discrimination» / «gender discrimination», («дискримінація за статтю»), «gender-neutral language» («гендерно-нейтральна мова»), «political correctness» («політкоректність») тощо.

Мовний сексизм (або гендерна асиметрія у мові) часто відображає чоловіче домінування в різних сферах життя людини, зумовлене переконаннями, згідно з якими чоловік це першооснова, а жінка вторинна. Відповідно до усталених стереотипів, чоловіку зазвичай відводиться роль лідера та керівника (наприклад, *gestor*, *captain* і відсутність їх жіночих корелятивів), а жінці – роль продовжувачки роду та хранительки домашнього вогнища. Хоча слід зазначити, що випадки вираження домінування жінок також є, проте це назви в основному жіночих професій (наприклад, «*nursemaid*»).

Проблема сексизму стала особливо гострою у тих культурах, де мова має дві чи три категорії роду. У мовах, які не мають морфологічної категорії роду, проблема сексизму, на перший погляд, не повинна існувати. Проте слід зазначити, що більшість сучасних робіт з питань гендерної нерівності в цілому і гендерної нерівності у мові, а також основи гендерної лінгвістики виникли у США, і англійська мова, яка не має граматичної категорії роду, також зазнала змін, пов'язаних з фемінізацією. Одним з постулатів борців з сексизмом у мовній системі є завдання зміщення чоловіка з домінантної позиції і усунення проблеми невидимості жінки у мові.

Відзначимо, що в англійській мові для позначення професій часто використовуються лексеми, утворені за моделлю «основаслова + man» (*congressman*, *salesman*, *policeman*), або якімаються суфікс *-er / or* (*professor*, *teacher*, *manager*, *doctor*, *actor*). Хоча лінгвісти зазначають, що сучасній англійській мові відсутня граматична категорія роду, однак зазначені групи слів вказують на приналежність особи до чоловічої статі. Це пояснюється тим, що деякі слова, що закінчуються на *-er / or*

мають відповідні суфікси жіночого роду -ess, -ine: actor – actress, waiter – waitress, hero – heroine, master – mistress, / governor – governess.

Найменування осіб у сфері професійної діяльності – найчисленіший шар лексики будь-якої мови, який динамічно розвивається. Цей лексичний пласт безпосередньо пов'язаний з процесами і явищами соціального життя носіїв мови, які надають, поряд з власне мовними чинниками, певний вплив на його формування і розвиток. У сучасному світі жінки залучаються до традиційно чоловічих сфер діяльності і нарівні з чоловіками активно займаються політикою і бізнесом, роблять наукові відкриття, освоюють традиційно «чоловічі» професії. Сьогодні жінки відстоюють свої права займатися чоловічими справами, стаючи президентами (Даля Грибаускайте (Литва), Ділма Русеф (Бразилія), Колінда Грабар-Кітарович (Хорватія), Мері Патрісія Макеліс (Ірландія) та ін.) та прем'єр-міністрами (Ангела Маркель (канцлер Німеччини), Тереза Мей (Велика Британія), Віоріка Денчіле (Румунія), військовими і поліцейськими, хірургами та адвокатами. Тому і виникла необхідність створити відповідні терміни для жінок або перетворити назви вже існуючих професій на гендерно-нейтральні.

В результаті цих процесів спочатку з'явилися лексеми із складовою woman на позначення професій жінок (так звана специфікація), які функціонували у парі з існуючими професіями: businessman – businesswoman, chairman – chairwoman, congressman – congresswoman, policeman – policewoman, postman – postwoman, salesman – saleswoman, spokesman – spokeswoman. На думку А. Григоряна [1, с. 35], однією з головних особливостей гендерної маркованості іменників в англійській мові є похідність іменників для позначення жінок від відповідних іменників чоловічого і середнього родів.

А гендерне маркування іменників для позначення чоловіків сприймається як порушення норми або як щось незвичне. Існує лише незначна кількість таких іменників, зокрема: househusband – чоловік-домогостодарка (чоловік, який виконує традиційно жіночі домашні обов'язки), male model – манекенник. Проте такі трансформації мали значний недолік: у формі множини при сукупності людей обох статей зберігався варіант чоловічого роду (наприклад, chairmen), що не вирішувало проблему гендерної нерівності. Це пояснювалось тим,

що збірний іменник «люди» («men») дискримінує жінку, оскільки він також перекладається як «чоловіки».

Для досягнення політкоректності в англійській мові на рівні інструкцій та рекомендацій стали послідовно виводити з ужитку професіоналізми, утворені шляхом складання основ, що включали в себе лексеми «man» або «woman».

З метою уникнення гендерних протиріч, пропонувалось замінити слова, передусім назви професій, які мають формальний показник статі та лексему «man», запропонувавши на гендерно-нейтральні замітники. Широкого вжитку отримали лексеми, які взагалі не містили інформацію про належність до певної статі (нейтралізація термінів).

Тому традиційні форми «steward» / «stewardess» були замінені на гендерно-нейтральний термін «flight attendant», який набув поширення ще в 1975 році і зараз активно застосовується в авіаційній документації. Серед інших прикладів слів, які вже рекомендовано до вживання, та які вже знайшли широке застосування у сучасній мові, наведемо такі: «business person» замість «businessman»; «chairperson», «chair», «moderator» замість «chairman»; «police officer» замість «policeman»; «congress member» або «legislator» замість «congressman»; «mail courier» замість «mailman»; «postal worker» замість «postman»; «firefighter» замість «fireman»; «workforce» «personnel», «the staff», «the workers» замість «manpower» та інші.

І цей процес не припиняється і сьогодні. Так, у вересні 2017 року декан Єльського університету Марвін Чун зробив офіційну заяву на сайті університету, запропонувавши замінити терміни «freshman» («студент(ка) першого курсу») and «upperclassman» («студент(ка) старших курсів»), які мають у своєму складі лексему «man» гендерно-нейтральними «first-year student» and «upper-level students» у нормативних документах університету. Ці зміни вже відображені у «Положенні про атестацію випускників освітнього ступеня «Бакалавр» Єльського університету («Undergraduate Regulations») та іншій документації університету [3].

Всі англійські терміни для найменування осіб жіночої статі у сфері професійної діяльності можна класифікувати на 3 групи за способом творення:

1) Група слів, що містять в своєму складі нейтральну до статі людини лексему «person»: «salesperson» замість «salesman» та «saleswoman»; «spokesperson» замість «spokesman» та «spokeswoman». Множина цих іменників утворюється за допомогою морфеми «people», яка коректна по відношенню до людей як чоловічої, так і жіночої статі: congresspeople, salespeople.

2) Група слів, в яких відбувається заміна лексеми «man» на іншу лексему, що не має гендерного маркування: «business executive» замість «businessman»; «mail carrier» замість «postman», «camera operator» замість «cameraman», «astronaut» замість «spaceman»; «access controller» замість «doorman».

3) Група слів, які є новою словоформою без вказівки на стать людини: «flight attendant» замість «steward» та «stewardess», «headteacher» або «principal» замість «headmaster» та «headmistress». У цих словах головна увага приділяється професійній приналежності працівника, а не статі. Крім того, гендерно-нейтральні слова сприяють підвищенню статусу жінки та професійного статусу будь-якої людини з оглядом на відсутність вказівок на стать.

Таким чином, аналіз лексики для номінації осіб жіночої статі показує, що мовна система не статична, і залучення жінки у всі сфери професійної діяльності призводить до об'єктивної необхідності робити її (жінку) помітною у мовному плані, надати найменування її діяльності в угодах, класифікаторах професій, іншій юридичній документації та у професійно-побутовому спілкуванні.

Література

1. Григорян А.А. О гендерной маркированности имен существительных в современном английском языке // Гендер: язык, культура, коммуникация. – М., 2001. – С. 35–36.
2. Пузиренко Я. В. До проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові (гендерний аспект) / Я.В. Пузиренко // Наукові записки НАУКМА. – К., 2001. – Т. 18. – С. 36–42.
3. Snively, Ian. (2017). Yale Ditches 'Freshman' for Gender-Neutral Term. Available: <http://dailysignal.com/2017/09/18/yale-ditches-freshman-for-gender-neutral-term/>. Last accessed 1st March 2018.

RETHINKING VALUE CREATION: APPLYING CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES IN INDIA AS A FACTOR OF NATIONAL IDENTITY FORMATION

In a context characterised by unprecedented economic dynamism and a rapidly growing population, India stands at the threshold of profound choices about the path to future development. If it continues, the country's economic growth trend, which averaged 7.4% a year in the last decade, will lead it to become the fourth largest economy in the world in about two decades.

This positive prospect does not, however, come without challenges as the nation still faces significant questions about rapid urbanisation, resource scarcity, and high levels of poverty.

In an interconnected world predicated largely on a linear economic model, the upcoming Indian powerhouse could embark on an industrialisation path comparable – albeit faster – to that of mature markets, with the associated negative externalities it entails. But this scenario is not inevitable. With its young population and emerging manufacturing sector, the country is at a crossroads and can today make systemic choices that would put it on a trajectory towards positive, regenerative, and value-creating development.

Business leaders and governments around the world are increasingly looking beyond the linear 'take, make, dispose' model of growth, with a view to operate a strategic move towards an approach fit for the long term. Past research by the Ellen MacArthur Foundation and others has demonstrated the potential of the circular economy – one that is restorative and regenerative by design and makes effective use of materials and energy in a digitally-enabled model of development. A circular economy path to development could bring India annual benefits of US\$ 624 billion in 2050 compared with the current development path – a benefit equivalent to 30% of India's current GDP. This conclusion rests on high-level economic analysis of three focus areas key to the Indian economy and society: cities and construction, food and agriculture, and mobility and vehicle manufacturing. The research shows that realising these benefits fully would require applying circular economy principles in

combination with harnessing the unfolding digital and technological transformation, all tailored to the Indian context. In addition to creating direct economic benefits for businesses and households, following a circular economy development path would reduce negative externalities. For example, greenhouse gas emissions would be 44% lower in 2050 compared to the current development path, and other externalities like congestion and pollution would fall significantly, providing health and economic benefits to Indian citizens. Achieving these benefits would require Indian businesses to lead the way in the transition phase, with policymakers simultaneously setting the direction and creating the right enabling conditions. Other organisations, such as universities, non-profits, and international organisations can play important supporting roles, including facilitating and participating in local collaborative initiatives. By embarking on a circular economy transformation – launching new circular economy initiatives and reinforcing existing efforts – India could leverage its expected high levels of growth and development to build a more resource effective system, creating value for businesses, the environment, and the Indian population.

Restorative and regenerative by design, a circular economy aims to keep products, components, and materials at their highest utility and value at all times. A circular economy is a continuous cycle that preserves and enhances natural capital, optimises resource yields, and minimises system risks by managing finite stocks and renewable flows. In a circular economy, value creation is decoupled from the consumption of finite resources. The model distinguishes between technical and biological cycles, which rely on distinct capital-building strategies. Consumption happens only in biological cycles, where nutrients are metabolised – e.g. through composting or anaerobic digestion – and life processes regenerate the living systems, such as soil, plants, or animals, that give rise to materials and other resources. Technical cycles recover and restore products, components, and materials through strategies like reuse, repair, remanufacture, refurbishment, or (in the last resort) recycling. In a circular system, innovation and restoration increase long-term resilience. A circular economy does not just amount to adjustments aimed at reducing the negative impacts of the linear economy; it reflects a systemic shift that creates a positive and self-reinforcing development cycle, generating business and economic opportunities and environmental and social benefits. The notion of circularity has deep historical and

philosophical origins. The idea of feedback, of cycles in real-world systems, is ancient and has echoes in various schools of philosophy. It enjoyed a revival in industrialised countries after World War II when the advent of computer-based studies of non-linear systems unambiguously revealed the complex, interrelated, and therefore unpredictable, nature of the world we live in – more akin to a metabolism than a machine. The circular economy model arose from several major schools of thought that emerged in the 1970s and gained prominence in the 1990s. They include the functional service economy (performance economy) of Walter Stahel; the Cradle to Cradle design philosophy of William McDonough and Michael Braungart; biomimicry as articulated by Janine Benyus; the industrial ecology of Reid Lifset and Thomas Graedel; natural capitalism by Amory and Hunter Lovins and Paul Hawken; and the blue economy systems approach described by Gunter Pauli.

Galina Kravchuk
National Aviation University
Kyiv

MASS CULTURE AND THE PROBLEMS OF NATIONAL CULTURAL IDENTITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The modern world represents close interaction of cultures and civilizations. The Humanity has challenges represented by global problems, which it should face as indivisible subject, who makes conscious and agreed decisions. In this creation of unity of the whole humanity a great role is played by mutually enriching dialogue of cultures and world cultural process

Some societies find globalization as a dominating concept. It might affect their lifestyle. If a society has complex cultural conditions like exploiting people on the ground of race, gender or class, people will surely try to get rid of such society.

One of the advantages of globalization is that it brings a worldwide identity. Everyone can represent their own culture and business independently. A country can take part in business deals as well as get a platform to share their culture with otherS.

Globalization is the one voice that represents world-wide communication.(is the only voice that represents or is one of the voices

that represent - depending on what you wanted to say) It welcomes all countries of the world to increase interdependency and bridge the economic gap between two countries. (maybe between countries? not just 2 of them as you are talking about “all”) After World War Two (1939-1945), globalization brought forth a cosmopolitan approach in the international market where all developed and developing countries could compete as well as share their culture with each other.

Globalization nourishes innovative ideas that can be easily implemented.

Every society has its own cultural identity. You can learn a foreign language and lifestyle of other cultures as well as talk about your mother tongue.

It's a unity of the world culture where people are able to share their beliefs, rituals, values, and goals. Multiculturalism, a concept that emerged from globalization in 1960, maintains different cultures and promotes their social linking.

The theory of globalization enables to share and adopt cultureS of other countries.

Both concepts are interconnected to each other via movie, television, business, tourism, and Internet today. Globalization is a good way of communication that symbolizes one voice throughout the world.

The modern civilization irreversibly changes its environment, image of the society, its morals and manners. In this respect culture is often referred as a source of social innovations, factor of creative life organization. It is culture, that is heuristic way of world cognition. Each cultural process can be subjected to rational reconstruction. Such approach allows to model historic sequence of replacement of cultural types, mechanisms of interaction of local cultures. Any rapid globalization and modernization is fraught with social crisis, if it is not supported with adequate spiritual factors. A social system is viable only in cases when it, choosing its historic way, develops social-psychological parameters of its existence. In such conditions the role of state greatly increases, and prosperity of society will depend on accuracy and coherency of its actions.

Processes, related to the phenomenon of globalization, often involve regular contacts in various fields between different cultures. In general, cross cultural contacts are no longer a kind of elitism; they become more frequent and continued. This situation requires the simultaneous practical

problems and issues of cultural adaptation solving, which may not be always easily done. Cross cultural competence, in turn, helps to develop practical skills of communication with the other cultures representatives, minimizing the possibility of dishonoring their feelings and maximizing cooperation and understanding.

Ірина Малиновська

Кандидат філологічних наук, доцент

Київський інститут перекладачів

м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТЕКСТУ В МУЛЬТИВЕРСУМІ АНГЛОМОВНОЇ ФІЛОСОФІЇ США

Концептуальний простір філософії США складається з стількох різноманітних і, часом, взаємовиключних галузей, напрямків і шкіл, що його із повним правом можна назвати мультиверсумом. У цьому мультиверсумі своїм відносно уособленим буттям існують (окрім десятків менш впливових світоглядних систем) аналітична філософія, філософія процесу, політична філософія, філософія культури, філософія свідомості, філософія права, фемінізм, релігійна філософія, метафізика і філософія прагматизму, що створює своєрідну метамовну мозаїку. Метою цього дослідження було виявлення спільних дискурсивних характеристик англомовних філософських текстів різних напрямків, які б дали засади для узагальнення поняття про англомовний дискурс американської філософії. Матеріалом для порівняння були монографічні твори провідних американських філософів ХХ-ХХІ століть Ричарда Рорті (Richard Rorty), професора Стендфордського університету, представника аналітичної філософії і, водночас – рідкісного деконструктивістського критичного напрямку; Томаса Нейджела, або за іншим перекладацьким прецедентом – Томаса Нагеля (Thomas Nagel), професора Нью-Йоркського університету, представника політичної філософії та етики; Деніеля К. Деннета (Daniel C. Dennett), со-директора Центру когнітивних досліджень, професора Університету Тафта, який зосередив свою діяльність на філософії свідомості. Були проаналізовані наступні тексти: R. Rorty “Philosophy and Social Hope”, 288 p.; T. Nagel “Equality and Partiality”,

1991, 186 p.; D.C. Dennett, "Content an Consciousness", 2010, 241 p.(загальним обсягом 715 сторінок).

Складність американського англомовного дискурсу як об'єкта дослідження, його гетерогенність, відкритість, динамізм системи, тобто його онтологічні властивості відповідно потребують багатоаспектного аналізу, вироблення сумірного методу. Разом із гносеологічними підставами самого дослідження - системною спрямованістю наукового опису, процесами самоорганізації тексту як центральною проблемою, - вищезазначені онтологічні складності визначили доцільність застосування інтегративного підходу в методології дослідження, що було проведене на основі синтезу традиційної лінгвістики, філософії мови, семіотики та лінгвокогнітивної синергетики.

Дослідження показує особливість дискурсивної моделі, що склалася в просторі філософії США, і яка відрізняє її стиль від інших видів англомовних інтелектуальних стилів. Онтологія філософського тексту як результату світоглядної рефлексії, визначає його синтетичну природу, яка суміщає риси науковості та художності. Така синтетичність строгості і ліричності, логіцизму і метафоричності є міжмовною стильовою універсалією філософського дискурсу як такого.

Щодо американського філософського дискурсу, вказані вище компоненти не часто зустрічаються у текстах у чистому вигляді, а присутні в дивному синергетичному переплетінні. Так, до особливостей інтелектуального стилю, які визначають будову англомовного наукового тексту, дослідники відносять чітку структурованість, компресію, лінеарність, наявність засобів експлікації авторської інтенції, вживання індикаторів метадискурсивних стратегій, специфічні етикетні модуляції категоричності та некатегоричності висловлювань, непряму персуазивність, індивідуалізм, значну орієнтація на читача. З цього комплексу американський філософський текст послідовно використовує лише засоби експлікації авторської інтенції, вживання індикаторів метадискурсивних стратегій, специфічні етикетні модуляції категоричності та некатегоричності висловлювань, непряму персуазивність, індивідуалізм, значну орієнтацію на читача. Структурованість таких текстів не є явною, зовні маркованою, оскільки значною мірою визначається спонтанністю філософських

розмірковувань. Розширене вживання компресії суперечить принципу циклічної аргументації, тобто неодноразове повернення до тих самих суджень з метою доведення їх з декількох дослідницьких ракурсів. З науковим дискурсом англомовний філософський зближає також незначна фрагментація тексту: при 3-6 абзацах на сторінку загально наукового тексту у середньому, для філософського – характерні лише 2-3 (характерно для 87, 6 % обсягу проаналізованих текстів). Значна протяжність абзаців пояснюється феноменологічністю процесу розгортання тексту, який слідує за перегином думки мислителя, його рефлексій над кожним етапом її творення.

Лінеарність філософського тексту повсякчасно порушується прямим і непрямим цитуванням. Він є наочною ілюстрацією тези Р.Барта про те, що текст являє собою не лінійну ланцюжок слів, але багатовимірний простір, де поєднуються і сперечаються один з одним різні види письма, жоден з яких не є вихідним; текст витканий із цитат, що відсилають до тисяч наукових, художніх та культурних джерел. Текст утворюється з анонімних, невловимих, і разом з тим вже читаних цитат - з цитат без лапок. І тут виникає одна з підстав нерідкого у філософії трактування тексту як художнього: сприйняття філософського тексту множинні, не зводяться в будь єдність, різнорідні за походженням. Він містить не тільки суттєве, але й випадкові деталі, які лише частково можна впізнати: вони відсилають до знайомих кодів, поєднання яких унікально для кожного окремого тексту.

Окрім вказаної інтертекстуальності, «художність» філософського тексту викликана його сповідальною традицією. Проблеми буття і моралі, які є основними предметами філософії потребують не тільки раціонального аналізу, але й передавання досвіду особистих переживань. Філософ виступає ліричним героєм свого тексту, в якому з'являються інтимні інтонації, намагається передати драматизм духовного пошуку, сумнівів, екзальтації (у разі релігійної філософії). Аргументом стає почуття. Звідти й стилістичне багатство філософського тексту на відміну від строго наукового стилю: образність тексту досягає насиченості художнього наративу. Так, у тексті Р.Рорті нами виокремлено 374 концептуальні метафори; навіть «сухий» текст Д.К.Деннета містить 57 метафор і до декілька десятків порівнянь.

Самобутнє американське філософствування, яке розвивалося в унікальних соціокультурних умовах інтенсивних суспільних дебатів і напруженого духовного спілкування нації, що народжувалась, починаючи з ХІХ століття, додало цьому синтезу ще одного інгредієнту - яскравої злободенної публіцистичної полемічності. Саме тоді основними формами викладу філософських поглядів стали публічні лекції, розраховані на широку інтелектуально просунуту і політично активну аудиторію, памфлети і публіцистичні есе. Якщо британські філософські твори відрізняє теоретична глибина і систематичність викладу аргументів, то американським текстам з самого початку притаманне характерне для романтизму спонтанне емоційне передавання загального філософського умонастрою. Хоча з початку ХХ століття американський філософський текст почав набувати рис традиційних жанрових форм, лірико-емоційний компонент і сьогодні присутній в багатьох філософських творах американських авторів.

Будучи характерними для всіх проаналізованих текстів, вказані компоненти присутні в них у різному співвідношенні, відбиваючи особливості ідеостилію авторів. Проте, є одна властивість, яка притаманна письму всіх трьох авторів: воно наскрізь полемічне, що відбивається у діалогічних формах. Діалог, по суті, стає центральним елементом всієї будови тексту. У такому діалозі ми виділяємо два рівні: зовнішній (формальний) і внутрішній (рівень вираження). У першому випадку діалогічним є спосіб вираження, будова мови або тексту: автор розгортає дискурс не монологічним чином, як низка послідовних аподиктичних тверджень, але вводить явного чи неявного партнера, який представляє іншу позицію. Можливі також і різні ускладнення, коли в дискурсі беруть участь кілька партнерів, і навіть кілька авторів, так що виникає вже не простий діалог, а поліфонічне подання теми. Але при цьому, самий репрезентований зміст, не обов'язково містить елементи діалогізму. Тобто, йдеться про стилістичний або риторичний діалогізм, обмежений однією формою подання. До такого типу належить частина діалогів у тексті Р.Рорті, де він полемізує із конкретними опонентами у вигляді вигаданих діалогів, вбудованих у текст монографії. Це явно відрізняє тексти автора від усталеного академічного канону, який є цілком монологічним.

У другому ж випадку, подвійність або множинність позицій, точок зору, наявність конфлікту думок містяться в самій картині висунутих тверджень і філософських ідей, - так що діалогічність проникнуті репрезентовані філософом світогляд і картина реальної дійсності. Такий внутрішній діалогізм - діалогізм самого зображуваного світу, у всіх трьох проаналізованих текстах. представляє особливий інтерес: тут діалогізм приймає складні і витончені поліфонічні форми. Дискурси учасників діалогу досягають тут крайнього різноманіття за стилем, образністю, етикетністю. Присутність самої розповсюдженої діалогічної фігури - співрозмовника, представленого у вигляді конкретної особи - не обов'язкове. Останній перетворюється на алегоричні постаті цінності (Values), іншого (the Other), читача (my Reader). У релігійній філософії таким співрозмовником стає Бог. Всі учасники дані тільки мовою автора до них, відповіді інтерпретуються, подаються через авторське розуміння. У кожному з діалогічних відносин автор прагне цілком інтегрувати себе у діалог, у відношення Я - Ти, не бажаючи ослаблювати діалогічність, жвавість спілкування ставленням Я - Він.

Єдність тексту просторі хронотопу і концептуальних розбіжностей забезпечується фігурою автора, а проте і ця фігура, в свою чергу, не проста, а структурована: автор-оповідач водночас говорить про себе і виступає одним з героїв тексту як «образ автора», як у Т. Нейджела, а може й далі розщеплюватися на низку образів (критика, учителя, громадянина), як у Р. Рорті.

Юлія Ловчук

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ*

ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ В АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ

У час передових технологій і змін в економіці та у сфері маркетингових комунікацій зростає інтенсивність інформування людей про нові бренди й товари на ринку. Інформування цільової аудиторії щодо нового товару або послуги здійснюється за допомогою реклами через засоби масової інформації. Рекламний

текст у всіх його аспектах був об'єктом досліджень як зарубіжних так і вітчизняних лінгвістів, які вивчали стилістичні, синтаксичні, структурно-семантичні, прагматичні особливості рекламних текстів (І. В. Грїліхес, Г. М. Кузнецова), рекламний заголовок (І. Д. Лочмеле), основний рекламний текст (Ч. Сендїдж, К. Ротцол), рекламний слоган (О. Д. Солошенко, Р. Браун, О. А. Феофанов).

Мета запропонованої статті полягає у визначенні характерних ознак англійських рекламних слоганів та аналізі використаних в них стилістичних фігур. Об'єктом дослідження є англійські рекламні слогани, обрані методом відбірки із неадаптованих журналів.

Поняття “слоган” виникло у мові галлів (одній із кельтських мов, яка щезла в V ст. н. е.) і означало “бойовий заклик”. У сучасному значенні його було вперше використано у 1880 році. Рекламний слоган є найефективнішою формою реклами, це коротка фраза, що запам'ятовується в яскравій образній формі і передає основну ідею рекламної компанії. Слоган допомагає виділити бренд серед конкурентів і надає цілісності серії рекламних компаній [2, с. 76]. “Великий тлумачний словник сучасної української мови” пропонує таке визначення слогана: 1) “гасло, девіз”; 2) “рекламна формула (фраза для реклами товару, що кидається в очі, добре запам'ятовується)” [4, с. 809]. На думку О. В. Медведєвої, саме слоган привертає увагу покупця і “знищує конкурентів” [3, с. 9].

Усі стилістичні фігури та тропи, які використовуються в рекламних слоганах, можна поділити на п'ять груп в залежності від їх структури та призначення. Виділяють фонетичні, графічні, морфемні, лексичні та синтаксичні одиниці.

1. Фонетичні стилістичні фігури – призначені для передачі емоційних ефектів та створення яскравих образів за допомогою звукових комбінацій. До них належать: алітерація, звуконаслідування, асонанс, рима.

Алітерація – повтор однакових приголосних звуків, особливо на початку слів для створення мелодійності висловлення [1, с. 20]. Цей стилістичний засіб сприяє кращому запам'ятовуванню слогану аудиторією, полегшує його повторення. Наприклад: Allied Irish Bank: “Britain’s best business bank”. Звуконаслідування – комбінація звуків, метою якої є імітація звуків природи, речей, людей або тварин [1, с. 20]. Наприклад: Mazda: “Zoom-zoom” – імітація звуків готового до старту автомобіля. Асонанс – повтор голосних звуків, особливо в

наголошених складах [1, с. 20]. Наприклад: Jaguar: “Grace ... Space... Race...” На фонологічному рівні дуже часто використовується римування. Такий рекламний слоган стає відмінним від інших, відображає та висвітлює бренд. Наприклад: Haig Scotch: “Don’t be vague. Ask for Haig”.

2. Графічні стилістичні засоби – особлива група, що використовується переважно для друкованої реклами, оскільки передається за допомогою зміни написання слів з певною метою. До графічних засобів відноситься графон – навмисне порушення форми слова для передачі інформації про походження людини, соціальне становище, освіту або емоційний стан. У рекламних слоганах використовуються різні види графона:

а) неправильний правопис слів або скорочення слів. Наприклад: “Rite Bread Shop” (Right Bread Shop), “I’m lovin’ it” (McDonald’s).

в) використання тільки великих літер при написанні. Наприклад: NewsWeek: “THE WORLD’S NEWSMAGAZINE”.

с) збільшення кількості літер у слові. Наприклад: Wenny’s: “Bacon goood, cheese goood”.

Такі слогани привертають увагу читача до рекламних текстів, подають мінімальну інформацію про товар чи послугу, допомагають зрозуміти і відчутти вигоду, користь, прийнятність пропозиції.

3. Морфемні стилістичні засоби – призначені для передачі додаткової інформації за допомогою використання суфіксів або префіксів з яскраво вираженим логічним значенням. Наприклад: Toyota: “We’re unstoppable”.

4. Досить часто в англійських рекламних слоганах вживаються лексичні стилістичні засоби – епітети, метафори, порівняння, гіперболи, які надають змістові своєрідний романтичний ореол. Епітети емоційно забарвлюють слоган. Наприклад: Toyota: “Amazing from every point of view”. Звернемо увагу на те, що гіперболи, в основному, підкреслюють новизну рекламованого товару. Покупці бажають придбати найякісніші і найдовершеніші речі в світі. Саме завдяки перебільшенням автори слоганів мають можливість докладно описати найкращі і нечувані досі властивості товару. Наприклад: Elizabeth Arden: “The new source of life”. Для підкреслення універсальності продукту та привернення уваги більшої кількості людей у рекламних слоганах використовуються метафори. Наприклад: Wenny’s: “The real taste of life”. Ефективними

є порівняння, які обов'язково викликають хороші асоціації. Наприклад: Palmolive Shower Gel: "Glides onto skin like silk".

5. Синтаксичні стилістичні засоби – використання структурних елементів речення для створення стилістичного ефекту. В слоганах часто трапляються еліптичні конструкції, інверсія, виділення частини тексту розділовими знаками, навмисний пропуск сполучників. Наприклад: Wenny's: "Double beef, double cheese, doubly amazing" – повтор початкового елемента (анафора) створює відчуття більшої якості і розміру страви. Coca Cola: "A taste for the best. Coke is it!" – вживання інверсії дозволяє зробити акцент на назві продукції.

Отже, в рекламних слоганах різноманітні стилістичні засоби допомагають уникнути кліше, викликають цікавість, привертають увагу адресата і збуджують бажання придбати товар.

Література

1. Клименко О. В. Курс лекцій зі стилістики / О. В. Клименко. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – 36 с.
2. Лапинская И. П. Художественная форма слогана / И. П. Лапинская // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2001. - №1. – С. 76 - 81.
3. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Е. В. Медведева. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 208 с.
4. Великий тлумачний словник суч. укр. мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. – 1150 с.
5. Largest slogans database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sloganshub.com>.

Тетяна Мигун

Інститут літератури

Національної академії наук України

імені Тараса Шевченка

м. Київ

САРАГОСА ЯК ТОПОС НАЦІОНАЛЬНОГО СУПРОТИВУ В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ БЕНІТО ПЕРЕСА ГАЛЬДОСА

„Сарагоса” (1874) – один із найяскравіший творів першої серії історичних романів „Національні епізоди” іспанського письменника

Беніто Переса Гальдоса. Роман розповідає про облогу французами іспанського міста Сарагоси з 20 грудня 1808 року до 21 лютого 1809 року. Жителі Сарагоси хоробро обороняли своє місто протягом двох місяців, не зважали на голод і хвороби, не віддаючи без бою жодну вулицю чи будинок. Французи подолали опір, однак вони прийшли вже на майже мертве і знищене місто, у якому загинуло 54 тис. мешканців. У сучасному місті, на одній із площ, стоїть пам'ятник загиблим жителям Сарагоси й околиць як нагадування про мужність і відвагу захисників. Із тих пір Сарагоса отримала титул „Завжди Героїчної”, а її військове знамено прикрасила почесна нагорода іспанських королів. Цей епізод став одним із найяскравіших в історії боротьби іспанців із Наполеоном і символом нової іспанської нації. Отож, іспанська модерна ідентичність формується через зіткнення з військами Наполеона, коли відбулося об'єднання всього іспанського народу проти загарбника. Яскравим прикладом сильного протистояння іспанців із французами є згадані події в Сарагосі. Символ цього міста має неабияке значення для формування іспанської національної ідентичності. Таким чином, Сарагоса у романі Гальдоса постає важливим топосом для вивчення.

Звертаючись до поняття «топос», розуміємо під ним велику одиницю художнього простору. Топос може складатися з окремих елементів – «локусів», які є здебільше площинним простором. Проблема репрезентації топосу розглядається на матеріалі аналізу роману «Сарагоса».

Топос міста у романі Гальдоса ідеалізований, перед нами постає справжній героїчний епос із монументальними образами сарагосців як захисників. Письменник не просто героїзує місто, але й сакралізує його. У творі чітко прослідковується межа між своїм і чужим – іспанським і французьким. Відповідно, все, що в межах простору міста, іспанці ревно оберігають від загарбників. Місто стає сакральним простором, у який втручаються і руйнують чужинці.

Для детального аналізу топосу міста ми беремо менші його частини, локуси. За географічним і семантичним принципом звертаємося до аналізу таких локусів, як вежа, монастир, будинок, собор і сад. Тобто, усі ці локуси знаходяться в межах міста і відображають цінності його мешканців.

Перший локус, який детально описує наратор – це похила вежа. Взагалі, вежа символізує рух вгору, захист. У романі Гальдос

порівнює вежу з цегляним вартовим, представляючи її як рицаря на захисті. Проте, це величний і сумний образ, що викликає жах у перехожих. Тут закладено протиставлення велета-карликів, що використовується для підкреслення духу спротиву іспанців.

Оборонними позиціями міста стають і окремі будинки, які, підкреслимо, мешканці Сарагоси називають „вежами” (torres). Зрозуміло, що будинки, зовсім не вежі, проте ці карлики виростають до велетів, що знову підкреслює піднесення духу іспанців. Така назва будинків характеризує період оборони міста, адже кожен будинок у межах та за містом ставав полем битви за рідну землю. Таким чином, функція домашнього вогнища зберігається, але за умов війни, коли треба захищати це вогнище, дім стає вежею – військовим об'єктом.

Садиба, наступний локус у романі, втілює господарський добробут і багатство. Проте заради оборони батьківщини сарагонцям не шкода нічого, навіть результатів своєї багатолітньої праці – родючих садиб, котрі з легкістю вирубували. Така тактика – випалення землі – характерний метод ведення війни для іспанців, що шокував французів. Гальдос розкриває новий смисл аграрної лексики: поливка – не водою, а вогнем, пересадка – не рослин, а актив руйнації, збір урожаю – це процес винищення, збір трупів вбитих. Загалом, сільськогосподарський план лексики виражає ідею методичності винищення – іспанська тактика ведення війни.

Жителів Сарагоси у романі порівняно з мужніми мешканцями Нумансії. Це давнє поселення на півночі теперішньої Іспанії запам'яталося героїзмом його жителів, які протягом двадцяти років захищали свою батьківщину від римлян. Нумантійці при останній облозі свого поселення (близько року) проявили неабияку мужність, продовжуючи тримати оборону після довгих місяців мору та голоду. Римляни все ж захопили їхнє поселення, проте зовсім спустошене, оскільки жителі Нумансії вбивали один одного, щоб не потрапити до полону, і спалювали свої поселення, щоб не дісталися ворогові. Образ Нумансії став загальником патріотичної риторики різних спектрів іспанського націоналізму. Таким чином, із порівняння Сарагоси з Нумансією, бачимо, що топос міста вписується в глобальний історичний нарратив, на якому засновується модерна іспанська національна ідентичність.

Інтегрованість локусу саду в простір війни змінює традиційне значення. Тепер це бажаний об'єкт мандрівки, символ недосяжного спокою. Щоб дістатися до цього раю посеред війни персонажі долають заплутаний шлях містом. Завдяки опису цього шляху, юнак – Августін Монтарія – розкриває свої найпотаємніші почуття – любов до юної особи, доньки найскупішої людини в місті – дядька Кандіоли, якого зневажало за скупість усе місто, зокрема і дон Монторія, батько закоханого. Варто зауважити, що це була не просто таємниця, а дуже небезпечне почуття для молодих людей. З одного боку, хлопець вчився на священника (заборона одружуватися), і вся його родина поклдала на нього великі надії. З іншого – Марікільйо нізащо не відпустив би свою єдину доньку Кандіолу, вважаючи її найбільшим скарбом. Таким чином, єдина можливість бути щасливими під час війни закохані бачили у таємних зустрічах у саду, дістатися до якого за умов облоги стає не так просто.

Подібно, як сад став притулком для закоханих, храм – для всіх мешканців міста. Собор Пілар став тим місцем, до котрого збираються усі сарагонці. Жителі міста об'єднуються навколо віри під захистом пресвятої діви, яка для них мати, королева та заступниця. Це типова іспанська риса – віра в Бога, любов до Богородиці надає їм сим, щоб опиратися і стати нацією. Таким чином, французи з їхнім оновленням спричиняють ефект повернення до традиційної віри, об'єднання навколо неї. Іспанці стають єдиною родиною. Отож, локус храму виконує націотворчу функцію.

Ще одним місцем, яке колись так само об'єднувало під своїми склепіннями народ, це монастир Санта-Енграсія, від якого після першої облоги міста лишилися лише руїни.

З уламків будівлі, що залишилася, вирізняються лише численні скульптури святих. Це перше знайомство з монастирем навіює думку, що незважаючи на руйнування, котрі несе війна, божественні цінності залишаються, як ці статуї чи поховання святих мучеників Сарагоси під цією спорудою. Загалом, монастир – це місце, де зібрана традиція, відповідно це не просто будівля, а втілення цінностей іспанців. Тут прослідковується паралель між вічним і мінливим, між традиційним і новим. Французи виступають «носіями» нового, що знищують цю традицію. Руйнація французами монастиря викликає роздратування у іспанців. Від колись величного монастиря, хранителя віри, залишається одні руїни. Ці руїни

породжені війною, не лише нагадують про скоєне, а ніби кожної хвилини переживають цей жах знову. У середині колишньої святині вимальовується напівзруйноване склепіння будівлі та її опори, чорноту та потворність яких підкреслює контраст із світлим небом, на тлі якого, вони здаються „абсурдними істотами” (*criaturas absurdas*). Перед нами відразливі залишки колись чудової споруди. Спостерігаючи за наслідками першої облоги міста ще на початку твору, можна уявляти, що залишиться (і чи залишиться взагалі) при наступному штурмові міста, якому і присвячено роман „Сарагоса”.

Таким чином, локус цього монастиря несе на собі навантаження збереження традицій, пам’яті про минуле. Не просто пам’яті, а понівеченої – саме через це Іспанія піднялася проти французів і почалася справжня патріотична війна.

У кінці роману бачимо захоплення міста французами очима Габріеля. Юнак у напівпритомному стані спостерігає за скоріше сумними, ніж веселими французами, що снували по залишках міста. Сарагоса стала як „місто-пустка, місто-легенда, гідне того, щоб його оплакував Ієремія і оспівував Гомер”.

У словах із роману поєднується біблійні та гомерівські образи, що підкреслюють важливість та величність подій у Сарагосі. Письменник створює легенду іспанської історії, міф про відвагу та мужність сарагонців. Таким чином, це не просто топос міста, а міста сакрального, нового Єрусалима, міста-героя.

Отже, топос міста у романі „Сарагоса” Гальдоса – сакральний простір, захоплений чужинцями, новий Єрусалим, розгромлений варварами, священний дім, запаскуджений ворогами. Історичне місце вписується в культурний наратив Іспанії: епізодія місця дії, піднесення до рівня гомерівського, біблійного міфу, порівняння зі славетними епізодами іспанської історії (Нумансія).

Топос міста розкривається завдяки окремим локусам. Вежа та монастир – центр іспанського всесвіту, там живуть герої і святі, яких треба захищати від загарбників. Серед війни символом недосяжного спокою стає сад. Локус храму показує єднання іспанців навколо віри, єднання народу як нації. Таким чином, топос міста „Сарагоси” стає символом спротиву і прикладом єднання. Локуси стають символами іспанськості і виконують функцію мобілізації націотворчої енергії.

*Bohdana Palamarchuk,
Diana Buhay
National Aviation University
Kyiv*

THE ETNIC BASIS OF NATIONAL IDENTITY IN ITALY

Italians say that firstly they are Venetians, Neapolitans, Piedmonts, Florentines, Europeans and finally they are the Italians. They have something in common such as cappuccino, pizza and football of course when it says about the national football team.

It is hard to find a country in Europe where people engage with each other but it is Italy. Citizens don't agree with the Risorgimento or Italian unification. In southern Italy people think that the unification has led to the expropriation their wealth by the northern Italians. On the other hand the northern Italians are sure that it's better to depend on Viennese authorities than corrupt Roman authorities.

Every fifth Italian citizen thinks that science, medicine and education developed slowly despite on 60% of world artistic treasures are in Italy. Country is the motherland for the first Alma Mater – Bologna University. Italy is a source of the cultural wealth – from art to cuisine, from music to design. Every city and town has something unique.

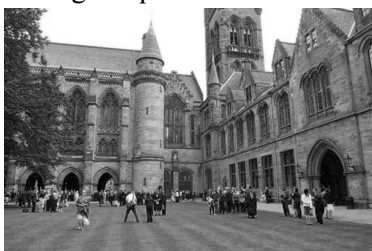

Fig. 1. Bologna University

Italy is a very controversial country, internally divided, with a weakened national feeling. At times, everything happens on the contrary: the united state first appeared, and then the nation.

However, this traumatic separation is also the source of infinite cultural wealth in Italy - from painting to kitchen, from music to design. Every town and town produces something unique and unique. The black and white Florentine Renaissance becomes colored in the Renaissance at the Venice Canal Grande. An Italian song is Naples.

One of the most famous artist, sculptor, architect Leonoro da Vinchi was Italian. Also he was a mechanic , an engineer a mathematician and he discovered a lot of important things. Painting human body was a science for him.

The simple Neapolitan Comedy of Masks - "Comedy Dell'art" - against the aristocratic with the creepy mystery of the masks of Venice. Revolutionary Piedmont - and conservative Sardinia with donkeys. On Sicily, the first poetry is born, in Florence - the Renaissance, and Milan becomes the center of Risorgimento. Do not compare, for example, with France, which was formed as a centralized state around Paris in the Middle Ages.

Language has swept the Italian identity for many centuries. Italian has many different dialects. Sometimes peasants from two different regions don't understand each other.

There is a big dialectal literature especially Sicilian, Neapolitan, Venetian.

Country is a leader of the world volunteering. Italian missionaries are always with persons who need their support. There is one more interesting thing the movement of the left Catholics. There is an advantage for spirituality and culture.

Strength culture and weak nation is a bad combination what can lead national life to the entropy and to the loss of it's potential.

Христина Петрів

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ*

КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ У ПУБЛІЦИСТИЦІ ОКСАНИ ПАХЛЬОВСЬКОЇ

Розвиток лінгвістики на сучасному етапі характеризується пріоритетністю антропоцентричного підходу, який передбачає, що людський фактор у мові дозволяє трактувати мовну систему й мовлення як інструмент і результат когнітивно-комунікативної діяльності суб'єкта. Посилюється інтерес дослідників до механізмів творення різних типів синтаксичних конструкцій та з'ясування їх активної ролі у процесі мовленнєвої діяльності.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю з'ясувати сугестивні механізми й латентні способи впливу на свідомість реципієнтів публіцистичних текстів, оскільки вивчення механізмів прихованої вербальної дії сприятиме вивченню особливостей впливу засобів синтаксису, а саме вставних конструкцій, на реципієнта в інформаційному просторі загалом та в публіцистиці О. Пахльовської зокрема. Новизна цього дослідження полягає в тому, що вивчення прагматичного потенціалу вставних конструкцій у реалізації концепту НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ дає змогу наблизитися до системного вивчення прагматичної зумовленості публіцистичних текстів О. Пахльовської, чого не було здійснено раніше. Таке вивчення вставних конструкцій дає змогу проаналізувати впливові функції, які вони реалізують, а також їх роль у вияві концепту НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.

Вставні конструкції досліджують з різних аспектів: логіко-граматичного, психолого-граматичного, структурно-семантичного, семантико-синтаксичного, когнітивного, дериваційного та аспекту синтаксичної номінації.

У названих підходах вставні конструкції достатньо вивчені, однак об'єктом нашого дослідження є саме когнітивний аспект потенціалу вставних конструкцій у творах Оксани Пахльовської з метою з'ясування їх ролі у публіцистичному дискурсі загалом та виявлення ознак індивідуального стилю О. Пахльовської зокрема.

В україністиці теоретичні аспекти прагматичного потенціалу вставних конструкцій вивчали В. Грицина, І. Завальнюк, О. Кульбабська, З. Олійник [2; 3; 4; 7]. На їхні праці й будемо частково спиратися в нашому дослідженні.

Здійснене дослідження дало змогу виявити найуживаніші групи вставних слів у творах О. Пахльовської, що мають прагматичну зумовленість та сприяють вираженню концепту НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.

Як можемо помітити, найактивнішою за вживанням у текстах О. Пахльовської є група вставних компонентів, експліцитна функція яких – вираження порядку висловлень, їхній зв'язок, співвідношення загального й конкретного, підкреслення найбільш значущих частин, висновків.

В есе О. Пахльовської, що увійшли до збірки «Ave, Europa!», ми виділили такі вставні слова з найбільшою кількістю слововживань:

отже – 189 слововживань; власне – більше 100 слововживань; зрештою – 97; з одного боку... з іншого боку – 29 слововживань; по-перше, по-друге, по-третє – 7 слововживань. Такого типу вставні слова не лише привносять зв'язність у висловлювання, логізують та структурують текст, оформлюють хід авторських міркувань. Наша розвідка, однак, демонструє ще одну імпліцитну функцію вставних конструкцій цієї групи.

Особливими є випадки, коли вони використані у питальних реченнях. Тоді вставні слова не лише структурують текст, але й на етапі текстопородження діалогізують його, оскільки будь-яке питання імпліцитно залучає реципієнта до комунікації з автором, що породжує роздуми: Отже, після років тиску і переслідувань нас знову підслуховують, шантажують, залякують[6, с. 263]?

Помітна перевага цих слів означає, що О. Пахльовська – переконана, цілеспрямована особистість, яка аргументовано представляє хід своїх роздумів. Логічність й структурованість висловлювання найчастіше позитивно впливають на сприйняття реципієнтами та актуалізують ті категорії, які автор має намір розкрити.

У текстах О. Пахльовської помітно домінують також вставні конструкції, які реалізують асертивний тип мовлення, тобто виражають ступінь достовірності повідомлюваного. На наш погляд, цю категорію доцільно розділити на дві групи – з високим та низьким ступенем достовірності, оскільки це принципово важливо в аналізі прагматичних функцій вставних слів.

Кількісно репрезентативнішою є та група вставних слів, що мають високий ступінь достовірності. Функція цих слів полягає у відображенні бажань мовця обстоювати свої переконання, зверненні на них уваги адресатів, наголошенні на певній інформації. Для прикладу, вставне слово звичайно в збірці статей «Ave, Europa!» авторка вживає більше 100 разів, очевидно – 61, щоправда – 33, звісно – 19, справді – 17, безперечно – 11. Такі модальні маркери виконують акцентно-констатувальну експліцитну функцію, указуючи на безальтернативність висловлювання.

Домінування слів цієї семантичної групи породжене характером комунікативної ситуації публіцистичного дискурсу, коли автор впевнений у змісті повідомлюваного, що, відповідно, характеризує авторську особистість як категоричну й переконану в правильності

та правдивості своїх висловлювань. Сугестивний потенціал таких вставних слів є доволі високим, адже імпліцитно актуалізує ядро висловлювання, у яке на етапі текстопородження закладено семантику безальтернативності, що може керувати поведінкою реципієнта та стимулювати його до дії. Іntenція автора направлена на необхідність підтвердження адресатом істинності всього судження, включаючи також ставлення мовця до цього факту.

Звернути увагу слід і на те, що інша група вставних слів, що виражають достовірність, мають семантику невпевненості, припущення чи сумніву, в текстах О. Пахльовської трапляються в невеликих кількостях.

Так, наприклад, вставний компонент як на мене у збірці есе О. Пахльовської представлено всього лише 4 рази, на мою думку – 10 разів. Такі вставні слова зазвичай сприяють діалогізації висловлювання, інтимізації тексту, допомагають зменшити «відстань» між автором і реципієнтом задля полегшення сприйняття тексту. Однак ними автор послуговується доволі рідко та цим, можливо, дещо обмежує аудиторію своїх адресатів. Спостерігаємо також помітно малу кількість вставних конструкцій, що експліцитно виконують зазвичай акцентно-гіпотетичну функцію: мабуть, може, ймовірно, вірогідно. Вони переважно вносять у текст припущення, невпевненість, сумнів та відносний характер ступеня вірогідності: мабуть – 30 слововживань, напевно – лише 8: Напевно, була б полеміка — але інтелектуальна полеміка [6, с. 451].

Таким чином, аналіз вставних конструкцій різних типів у текстах О. Пахльовської дає змогу виділити елементи, що домінують у її ідіостилі, зокрема вставні конструкції зі значенням впевненості, категоричності, безальтернативності, імпліцитно закодовані у вставних компонентах.

Доволі вагомим є те, що у публіцистиці автора часто простежуємо конфлікт експліцитного та імпліцитного планів. Зокрема, вставні слова зі значенням логічності та впорядкування думок у текстах імпліцитно залучають реципієнта до роздумів та привносять діалогічність. Конструкції з експліцитним значенням категоричності часто імпліцитно спрямовані на те, щоб реципієнт сприйняв інформацію, протилежну вираженій у реченні. В таких випадках часто приховані іронічні та саркастичні ефекти. Кількісна перевага вставних конструкцій зі значенням категоричності

підтверджує, що авторка доволі переконлива у своїх думках, намагаючись не породжувати у свідомості реципієнта жодних сумнівів, що в цілому реалізує вербальну сугестію, суть якої в підбурюванні адресата до дій. Авторка неодноразово в текстах згадує про байдужість українців, тому не виключено, що завдяки вербальному сугестивному потенціалу певного типу вставних слів, вона апелює до свідомості реципієнта, а доволі часто й сама вступає у діалог з собою. Вставні слова з семантикою невпевненості трапляються в текстах значно рідше, що підтверджує вияв рішучості авторки, переконливості та прагнення імпліцитного вияву своєї категоричної позиції.

Література

1. Грицина В.І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю: Дис. канд. філол. наук: 10.02.01. – Кривий Ріг, 2002. – 171 с.
2. Завальнюк І. Комунікативно-прагматичні функції та стилістичні вияви вставних одиниць у сучасному українському газетному мовленні / Інна Завальнюк // Українська мова. – 2009. – № 1. – С. 15-32.
3. Климентова О. В. Вербальна сугестія та емоції (на матеріалі українських молитов). – К.: Карбон ЛТД, 2012. – 320 с.
4. Кульбабська О. В. Функції засобів вторинної предикації в художньому тексті / О. В. Кульбабська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Кн. 2. – С. 23-31.
5. Кульбабська О. В. Функційний потенціал вставних конструкцій у газетно-публіцистичному тексті / О.В. Кульбабська // Одеський лінгвістичний вісник. – Одеса. – 2017. – Спецвипуск. – С. 106 – 110.
6. Пахльовська О. Є.-Я. Ave, Europa!: ст., доп., публіц. (1989-2008) / Оксана Пахльовська. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. – 656 с.
7. Старикова Е. Н. Проблемы семантического синтаксиса (на материале английского языка). – Киев: Издательство при Киевском государственном университете, 1985. – 123 с.

*Zlata Prodaniuk
Oleksandra Aksjutina
National Aviation University
Kyiv*

THE ETHNIC BASIS OF NATIONAL IDENTITY IN COUNTRIES OF MIDDLE EAST

The peoples of the Middle East are differentiated by their national identity. While ethnic and religious identities are important in the Middle East, people often have a strong sense of nationalism (a strong attachment to the state) that is connected to their national identity. These individuals often place more emphasis on their country of origin than their ethnic or religious background.

This article introduces and reviews critically the main regional and subregional institutions currently operating in the Middle East. It concludes with an assessment of how the so-called Arab Uprisings have affected the institutional architecture of the region.

The paper emphasizes two key aspects of nationalism in the region. The first concerns the existence of multiple identities and layers of identity that co-exist in the Middle East and which do not necessarily clash with each other. The second is that nationalism and national identities are not a recent phenomenon in the region.

Great civilizations and religions began in the Arabian peninsula and the region we know as the Middle East. Stretching from Western Europe to the Asian lands of the Far East, the area is home to some of the world's most remarkable Islamic architecture and heritage sites.

Visitors to the Abbasid Palace in Baghdad, Iraq learn about Islamic brickwork design and the curved shape of the ogee. Those who walk through the pointed arch of the recreated Ishtar Gate learn about ancient Babylon and the original gate, scattered among European museums.

Nestled between the rivers Tigris and Euphrates, modern Iraq lies on fertile land that includes ancient Mesopotamia. Long before the great civilizations of Egypt, Greece, and Rome, advanced cultures flourished in the Mesopotamian plain. Cobblestone streets, city building, and architecture itself have their beginnings in Mesopotamia. Because it lies at the cradle of civilization, the Mesopotamian plain contains archaeological and architectural treasures that date back to the beginning of human history.

About 20 miles south of Baghdad are the ruins of the ancient city of Ctesiphon. It was once the capital of an empire and became one of the Silk road cities. The Taq Kasra or Archway of Ctesiphon is the only remnant of the once glorious metropolis.

It could be argued that Islamic architecture began when the Islamic religion began — and it could be said that Islam began with the birth of Muhammad around 570 A.D. That's not that ancient. Much of the most beautiful architecture in the Middle East is Islamic architecture and not in ruins at all.

The minaret towers and golden dome are typical architectural parts of a mosque. The sunken garden or court area is a common way of cooling large spaces, both holy and residential. Windcatchers or bādgers, tall open towers usually on roofs, provide additional passive cooling and ventilation throughout the hot, arid lands of the Middle East. The tall badgir towers are opposite the minarets of the Agha Bozorg, on the far side of the sunken courtyard.

The Jameh mosque of Isfahan, Iran expresses many of the same architectural details common to the Middle East: the ogee arch, the blue glazed brickwork, and the mashrabiya-like screen ventilating and protecting an opening.

After analyzing the national peculiarities of the mentality of the countries of the near-east, one can conclude that they are united by common features such as sacredness and religion, but at the same time each country is distinguished by nationalism and national identities. Islamic art and architecture are still part of everyday life for an important part of the world's population.

Каріна Сагратова

*Національний авіаційний університет
м. Київ*

СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВІЗМ В СФЕРІ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Соціальний конструктивізм - це гіпотеза, яка стверджує, що люди вчаться в результаті соціальної взаємодії та співпраці з іншими. Це бере витoki з теорії діяльності Виготського Л.С. та поняття зони проксимального розвитку.

У цьому цифровому віці соціальний конструктивізм є прикладом он-лайн курсів, таких як змішане навчання, в якому учні можуть поділитися ідеями та знаннями в спільному просторі для підвищення власних знань.

У секторі VLE (virtual learning environment) використовуються інтерактивні, соціальні та спільні інструменти для підтримки навчання, що може заохотити студентів до навчання.

Які ж найкращі способи поєднання цифрових технологій, інструментів та послуг з нашою взаємодією особистого спілкування з учнями?

Технологія має величезний потенціал для зміни як навчання, так і викладання. Це перехід від традиційних уроків, де лектор просто доставляє інформацію пасивній аудиторії. Завдяки змішаному навчанню можна розширювати та поширювати навчальне середовище. Воно більше інтегроване в уроки. Це стає нормою. А також це просто робить багато речей більш зручним. Це дозволяє використовувати ресурси з усього світу в нашому власному навчанні. Отже, можна максимально використати час, який ми маємо з учнями.

Студентам набагато комфортніше навчатися у такий спосіб, ніж відкривати підручники. Тепер, стало можливим використовувати речі, які молоді люди використовують у своєму повсякденному житті, щоб допомогти їм вчитися.

Це означає, що студенти можуть бути більш незалежними від їхнього навчання, а також отримувати більше контролю над власним навчанням, а не покладатися на вчителя або інших студентів.

Якщо студент виконує певну письмову роботу, і йому потрібно її здати, йому слід традиційно йти і надати викладачу папірець зі своєю роботою. Але тепер можна просто подати її звідусіль, де б вони не були. Це відкриває студентам та викладачам значно ширший спектр ресурсів. Студенти сьогодні потребують більше і чекають більше, тому ідея використання технології в освіті є необхідністю.

Суть змішаного навчання полягає в тому, щоб об'єднати традиційні та цифрові технології таким чином, щоб допомогти учням вчитися більш продуктивно. Цифрові технології можуть бути використані як в класі так і за межами класу, з метою покращення навчання.

Можна упевнено назвати п'ять переваг змішаного навчання - гнучкість, активне навчання, персоналізація, контроль над учнями, позитивні відгуки.

Змішане навчання є безпрограшним для всіх, адже учень може навчатися за власним темпом у свій час, а також для викладача під час сесії. Можна приділити увагу, наприклад, 20 учням одночасно. Отже, можна запропонувати учням вийти з телефону на занятті, а можна використовувати його як інструмент навчання.

VLE – он-лайн програмний інструмент, який надає студентам контрольований доступ до навчальних матеріалів, специфічних для їхнього курсу. Віртуальний навчальний простір використовується для підтримки сьогднішніх учнів з широким колом інструментів та змісту, що стосується певного курсу.

Зручність навігації, організація вмісту за тижнем, темою або діяльністю, дуже впливає на отримання необхідного досвіду учнями. Це також може допомогти персоналізувати навчальний процес. Всі модулі або курси матимуть власну область, яку можна налаштувати та організувати відповідно до структури навчального плану та результатів навчання. Розбиття вмісту на підтеми та уникнення надто тривалих сторінок допоможуть учням зацікавитись та захопитись.

Весь матеріал на VLE, включаючи аудіо, відео, зображення та посилання на інші сайти, доступний для перегляду та завантаження 24 години на добу. Студент та викладач можуть контролювати доступ до матеріалів, встановлюючи паролі у своєму віртуальному кабінеті.

Також треба пам'ятати про авторські права та інтелектуальну власність під час завантаження матеріалів до вашого Віртуального навчального простору. Подання курсових робіт за допомогою VLE може привнести ефективність для викладачів і заслужити популярність серед учнів.

Відкриті інструменти - це безкоштовні та доступні інструменти, що є в Інтернеті, які ви можете використовувати для співпраці, спільного використання, створення та подання матеріалів будь-яким способом. І ці інструменти є у вільному доступі для будь-кого. І їх дійсно варто використовувати для створення більш взаємно цікавого матеріалу. Вони можуть бути додатками для смартфонів або вони

можуть бути на веб-сайтах. Це просто залежить від того, що саме ви хочете від них.

Наприклад, WordPress - інструмент створення блогів або інструмент створення веб-сайтів. Він існує он-лайн. І можна створити веб-сайт, на якому потім зберігати, відображати та ділитися багатьма відкритими інструментами.

Є певні відкриті інструменти, які б підійшли викладачам для полегшення презентації та співпраці. Зокрема, це Prezi. Це презентаційний інструмент. Prezi надає вам більше творчих можливостей.

Іншим інструментом є Audacity. А з Audacity ви створюєте звукові файли. Це досить простий інструмент для використання. Є одна кнопка – «Record». Отже, вам потрібно просто поговорити з мікрофоном і записати те, що ви хочете сказати. Але це досить ефективно, тому що цей файл може бути переданий комусь, і багато викладачів виявили, що дійсно корисним є підсумувати сказане. Інший набір інструментів - це інструменти Google Docs. Ви можете встановити певний пакет текстового редагування, електронну таблицю чи щось інше по тих самих рядках, які ви мали б у звичайному наборі офісів.

В самій програмі Google Suite є функція під назвою Google Hangout. Цей інструмент, дозволяє створювати відеоконференції. Ви можете взаємодіяти з людьми в Інтернеті, спілкуватися та обговорювати щось, а також обмінюватися ідеями. В ній також ви можете відправляти документи для кожного учасника окремо. Тут існує багато сфер для співпраці. Студенти можуть писати завдання і розповідати про нього і ділитися тим, що відбувається під час виконання.

Padlet - це ще один з тих відкритих інструментів, який справляє враження. Створення простру, порожнього місця в Інтернеті, де люди додають свої коментарі, своєрідна віртуальна Post-It примітка. Віртуальна стіна на якій студенти можуть викладати свої роботи, коментувати роботу інших студентів, викладачі можуть завантажувати корисні матеріали, ділитися посиланнями тощо.

Крім того, коли студенти вийшли з аудиторії чи майстерні, і знайшли щось назовні, вони зможуть зафіксувати це і викласти, а викладач зможе створити колекцію письмового чи фото матеріалу

від певного учня, а потім знову використовувати її в своїх майбутніх заняттях.

ThingLink - це відкритий інструмент, який дозволяє дуже точно представляти матеріал. Все що треба робити, це завантажити зображення як фонове. У цьому зображенні ви можете створити точки доступу, і ці точки доступу можуть вміщувати в собі інтерактивний матеріал. Це може бути небагато тексту. Це може бути відео. Це можуть бути зображення. Може бути звуковий файл. Може бути звуковий файл Audacity. Так що тут, це стає мультимедійним зображенням, а не просто стандартним 2D-зображенням.

Викладачі можуть використовувати це для того, щоб дійсно зацікавити учнів. І це зображення може бути введено в VLE або в WordPress або будь-які інші засоби, які ви хочете. Отже, ми маємо всі ці різні відкриті інструменти за для допомоги у навчанні. Але, крім того, варто звернути увагу на хмару. Хмара – це ресурс онлайн-зберігання. Все, що ви робите, презентації, матеріали або завдання можуть бути у хмарі, а не на комп'ютері. Так що тепер воно знаходиться в Інтернеті, і його можна отримати з будь-якого місця. Це звільняє вчителя від таких умов, як місце та час роботи. І вони можуть поділитися цим матеріалом безпосередньо зі студентами, тому їм більше не потрібно буде надсилати великі файли.

Змішане навчання може бути використане для підтримки широкого кола педагогічних підходів, що часто використовуються у секторі ВНП (віртуальний навчальний простір).

Використання мобільних пристроїв та сумісний навчальний підхід у формальних та неформальних умовах навчання може підтримувати ряд педагогічних вчень, включаючи конструктивізм, соціальний конструктивізм та проблемне навчання

iObserve - це додаток для відеозапису, доступний для пристроїв Apple і Android, який використовує елементи запису відео на планшеті чи іншому пристрої. Унікальним є те, що коли ви робите запис, ваші фактичні критерії кваліфікації вбудовані в додаток. Це дозволяє створювати повне спостереження за прогресом студентів, виділяючи все, що вони досягли за певний період.

Це новий виклик для студентів, якого вони раніше не зустрічали. Вони користуються мобільними технологіями для їх соціального

життя. І можна спробувати переконати їх, що це також корисно в їх професійному житті.

A. Sadenova

Doctor of philological sciences

G. Bekkozhanova

Candidate of philological sciences

Al-Farabi Kazakh national University

Almaty (Kazakhstan)

CROSS-LANGUAGE INTERFERENCE IN TEACHING ENGLISH TO KAZAKH, RUSSIAN LEARNERS

The condition for the appearance of language interference in the teaching of students is the results of the language communication in the learning situation. Students often make mistakes caused by interlingual interference - the influence of the native language system on the target foreign languages.

Cross-language interference occurs when the speaker equals or compares the units of one language to the units of his native language because of their similarity in the language form, distribution or both. The depth and volume of interference can be different. They depend on a lot of subjective and objective factors. It is believed that the smaller the typological distance between native and target languages is, the greater the degree of their similarity and the smaller the difference, the greater the likelihood interference are. If this distance is large and the languages are not genetically related, then there will be fewer cases of automatic transferences. So, as a consequence, mistakes made by trainees will be less in the use of target language.

When teaching foreign languages, sound interference can be taken into account. For example, as "poor" and "medial" pronunciation in the foreign language should be improved. Seeking a good pronunciation in a foreign language, the teacher primarily pursues general linguistic goals, since in mastering the mechanisms of sounding speech - the key to mastering all the tools of the learners' native language. Under the conditions of interference, the "poor" quality of speech in a non-native language does not exclude a good understanding. Therefore, if the sounds of a non-native language are poorly distinguished, pronunciation errors are not significant. When teaching students in English, French and other

languages, the "Kazakh accent" especially "gives out" the speaker (in the superphrase unity, in the texts and etc.). In this article, the main aspects and problems of the emergence of cross-language interference in the teaching of foreign languages are considered.

In a daily life Kazakhstani students interact in two languages: Russian and Kazakh. The Kazakh language is accepted as a mother tongue and it takes the main role in acquiring social, academic or scientific knowledge in our country. From the early childhood, large majority of the children are learned to think, to analyze in mother tongue. This situation gives a birth to initial difficulties of acquiring foreign language. According to the statistics of 2009, 62% of Kazakhstani people speak fluently in Kazakh language, 84,4% of that respondents know Russian as a second language. But, if one visits the villages or small towns, there is a little possibility that you can meet there bilingual people.

From our personal experiences half of our students, who graduated the Kazakh-medium schools use the words or structures of Russian languages in their speeches. The reason for that is the environment, the society, the media or etc. Today we use different kinds of phrases, words, idioms or word structures took from Russian language. And in this interesting situation different language barriers or speech errors occur. Despite the fact that the person speaks in a foreign language, still in his own thoughts in their speeches his own language will be produced, and the tongue gives another words when they try to speak in a foreign language. This situation can be called as 'language interference'. However, if to search for scientific definitions for "interference" we can face numbers of variants.

The term "interference" from Latin origin: inter «inter»+ferens (ferentis) «bearing, carrying». Originally it was used only in physics and meant mutual strengthening or weakening of the waves when they are overlapping with each other. Currently it is widespread in psychology, linguistics and methods of teaching non-native languages.

However, in psycholinguistic and methodological literature, the term "interference" is used by experts is ambiguous: some invest in its content, both positive and negative influence of the native language, while only a negative influence of the native language to learn a foreign language. Such a disparity in views reflects the complexity and multidimensionality of the phenomenon, involving in the process of inclusion in the mechanism of switching codes at various stages of assimilation of the first non-native language.

The process of learning a non-native language in conditions of bilingualism must be accompanied in the minds of bilingual interaction of two linguistic systems - the native and non-native [1, 151p]. In the process of this interaction, especially when first mastering a non-native language in early childhood, along with family, rebuilding the model which are exposed to both languages. [2, 46p; 3, 109p]. But in conditions of formation of late bilingualism (the learning of the first non-native language after mastering native), for example, in the process of mastering the Russian language in national schools, big changes are in the speech structure of the target language is much more strong and there is an influence of native language on foreign language [4, 25p]. For this reason the students of the Kazakh school, who have not mastered the Russian language, the construction of Russian speech is focused on the typological properties of their native language: they firstly use some Russian words according to meaning and grammatical rules of their native language. There is "a kind of superimposition of languages" (non-native language on native), which is the inevitable influence of the native language to learn a foreign language [3].

The nature of reinterpretation of linguistic phenomena can be explained in this way: assuming that foreign and native languages e words are unambiguous matching, the replacement of word forms with native foreign language (English) (note that the idea of the student has not yet mastered the English language perfectly, occurs in the native language) the student is trying to find a definite equivalents to their grammatical forms, and these simple correspondences are respectively the grammatical form of the native language [5, 53]. As a universal grammatical forms, replacing all values adequate grammatical forms of the native language will be replaced by grammatical forms in a foreign language. It is internalized by the learner initially in the primary semantics of the word in any grammatical meaning in a certain context. This student is not even aware of that one and the same grammatical form of their native language may be replaces by several grammatical forms in the target language. Having explained the nature of medifferentiate, overdifferencing and reinterpretation of the grammatical features of the target language in the speech of native speakers through bilingualism and multilingualism, V. J. Rosenzweig and L. M. Uman argue that the study of non-native language " the speaker is in the process

of replacing the system of grammatical differential characteristics of the native language " [4, 63; 5, 73p].

Thus, the structural differences between the contact languages are the main factor in the emergence of interference. So in order successfully to overcome the interference of native language, it is primarily necessary to know the facts of structural divergences between native and target languages.

In addition to the structural differences between the contact languages the second major factor of interference is prevailing bilingualism to the native language.

Errors in non-native speech on the ground are caused by the use of means of the native language, combined with bilingualism or the errors of the first step-the second step-when combined three language is the manifestation of interference. Common background interference is that the individual, communicating in a foreign language through developing speaking skills in comparison with their native language. In some cases, language skills in students' native language help to organize non-native speech, but in other cases they lead to errors. For example, the similarity between the Kazakh sounds [ɾ] and [ɽ] and English [t], [d]. Every language has its own peculiarities of their pronunciation (in Kazakh is dental sounds [ɾ] and [ɽ] coincide with in English [t], [d] alveolar sounds). And if these features are not to learn, the pronunciation with the "accent" will be violated.

The closer two languages are, greater extent in the individual speech activity relies on the native language on the first or second non-native language. In general, in related learning switching from one language code to another language code is easier. So, in the study of unrelated languages, there is frequent interference of various foreign inclusions and they are overcome with great difficulty. Unrelated languages are much more difficult switch and digested. The person who faces bilingualism, multilingualism difficulties depending on the communication: in a formal setting, when dealing with primarily used language in everyday life, in family, in relations with neighbours and etc. In this case there is switching from one code to another.

Switch codes or code-switching is the transition of the speaker in the process of verbal communication from one language to another, depending on conditions of communication. The concept of "native language" is determined by ethnicity, cultural community, and

psychological aspects. In scientific life, along with the concept "functionally active language", the scope of the language (oral language in the areas of limited use, while the literary language has enormous potential use) as the degree of ownership. The first and second languages (knowledge languages do not specify how they are used in different areas) can not serve as criteria for determining the native language.

The main features, in our opinion, should be served as: 1) the ethnicity; 2) the common culture; 3) the unity of the psychological constitution with that ethnic group.

Thus, in our opinion, except for the concept of "native language" the term "functionally active language" can be used. Native language as any natural language, historically attributed to a specific ethnic group regardless of its population, enshrined ethnic consciousness and freely used by the learner in different situations of everyday life to meet the needs of ethnic, native common tool for all members of the ethnic group as a maternal language without distinction of the places of residence, gender, age, beliefs, professions and kinds of activities.

Native language is a ethno-social phenomenon, the linguistic companion of a certain ethnic group which allows members of the ethnic group to be in a state of identity. The most important factor of identifying the language formation. The observation on different types, subtypes, types of interference shows that in the process of mastering new linguistic materials, while trying to understand and guess about the value of unexplored elements of the second non-native learner can use as a prop any of the previously learned languages. A source receptive of interference are mostly the native language.

Structural-typological divergences between native and studied languages are the main factors of interference.

These differences can be divided into three basic types: 1) presence of differential features in the native language; 2) the existence of differential traits in the studied foreign language and the lack of them in the home; 3) the presence in both languages of different differential characteristics in the same system of language means.

According to structural differences of languages in contact, one can experience the following types of interference: 1) medifferentiating; 2) overdifferentencing; 3) a reinterpretation of the linguistic facts. In accordance with the selected types of interference, which is manifested at all levels of the language system, identifies the types of interferences

(below I will give a full explanation of each type): 1) phonetic; 2) lexical; 3) grammatical; 4) the stylistic; 5) linguistic-cultural; 6) socio – cultural or ethno-cultural.

By the nature of the manifestation of interference in the speech of bilingualism, multilingualism are determined the explicit and implicit forms. The nature of transference of skills of the native language are first step and second step-allocate which are direct and indirect.

Finally, in the process of speech activity of native speakers, the bilingualism and multilingualism are established externally and internally. So, all of these types of interference have been reflected in the work on the basis of a rich factual material.

Properly organized management of the influence of the native language in learning English (reliance on the moments, stimulating and elimination of braking points) is the optimal condition for the successful formation of bilingualism. Therefore, the foreign language teacher should be aware of the typological similarities and differences between Russian and English languages. All the inter-languages difficulties are based on structural-typological comparison of Kazakh, Russian and English languages for educational purposes.

References

1. Waheev V.A. Accounting for the peculiarities of the native language when teaching foreign language in conditions of productive bilingualism. Dushanbe, 1988., P. 151
2. Pashkovskaya N.A., Lexico-semantic interference in conditions of bilingualism, Moscow, 1975., P. 46.
3. Kunanbaeva SS Modern Foreign Language Education: Methodology and Theories, Almaty 2005, p. 109
4. Vereshchagin E.M., The concept of interference in linguistic and psychological literature. - In: Foreign languages in higher education. M -1969, - P. 19
5. Rosenzweig V.Yu., The problem of grammatical interference // Problems of structural linguistics. - M.: SSSR, 1962. - S. 4.
6. Barannikova L.I. The essence of interference and the specificity of its manifestation // Problems of bilingualism and multilingualism. - Moscow: Nauka, 1972. - 88.

Тетяна Семашко
Доктор філологічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
м. Київ

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ СТЕРЕОТИПНИХ УЯВЛЕНЬ

В основі формування національної ідентичності лежать уявлення етносу про навколишній світ, про представників іншої культури. Регуляторами такого світосприйняття є як вроджені, так і набуті у процесі соціалізації підсвідомо закладені уявлення, знання про об'єкти, поведінку, життєві ситуації певного етносу – етнокультурні стереотипи (ЕС), які набуваються за допомогою мови та об'єктивуються як вербальними, так і невербальними засобами.

Проблема вивчення ЕС (А. Агєєв, Т. Адорно, А. Байбурін, Є. Бартмінський, Ф. Бацевич, О. Белова, Ю. Бромлей, Л. Гумільов, І. Кон, В. Красних, Г. Олпорт, Т. Стефаненко, Г. Тешфел, Т. Шибутані, П. Шихірев, В. Ядов та ін.) привертає увагу дослідників своєю практичною значущістю в аспекті вивчення процесів сприйняття різними народами схожості та відмінності етнічних картин світу, визначення місця етнічної ідентичності в системі міжетнічних стосунків, регуляції безпосередньої взаємодії між представниками різних рас та етносів, з'ясування особливостей фіксації мовної етносвідомості тощо. ЕС при цьому розглядаються як проекція етнокультурних ментальних уявлень про свій/чужий етнос, фрагмент мовної картини світу, що розуміється як сукупність суджень про властивості та способи існування об'єктів дійсності, що виражаються за допомогою мовних одиниць [4, с. 10]; як «детерміновані культурою, впорядковані та фіксовані структури етнічної свідомості, що уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою, закріплюють у свідомості людини культурні традиції, обряди, ритуали, звичаї, вірування, забобони, особливості мовленнєвої та невербальної поведінки тощо» [3, с. 147].

Походження ЕС глибоко укорінене в історичній пам'яті народу, а їх стійкість забезпечується передаванням із покоління в покоління у ході етнокультурної трансмісії різними формами. Виховання, освіта, суспільна думка, література, мова, засоби масової інформації – ось ті

канали, через які людина засвоює суспільні норми та цінності, долучається до елементів своєї культури та формує уявлення про інші етноси.

Істотно, що етнокультурні стереотипи засвоюються дітьми ще задовго до виникнення у них свідомого уявлення про ті групи, до яких вони належать. На цьому етапі ЕС виступають як генератори формування нового життєвого досвіду, заповнюють свіже бачення традиційними образами та відображають той світ, який старше покоління відтворює в своїй пам'яті, виходячи з культурної спадщини етносу. Мова при цьому відіграє провідну роль у формуванні стереотипних уявлень; вона виступає справжньою скарбницею історичного досвіду народу більше ніж будь-яка інша сфера культури. На думку В. Маслової, сукупність предметних образно-еталонних уявлень про предмети й явища, з якими людина найчастіше стикається протягом життя, в цілому формує певну стабільну мовну картину світу відображення об'єктивної дійсності [2, с. 69], в центрі якої знаходиться константно-закріплене стереотипне мовне уявлення.

Значна кількість стереотипів як результат опрацювання свідомістю сенсорних вражень об'єктивуюється шляхом багаторазового повторення певних клішованих фраз, які з часом набувають стійкості на рівні мови й осідають у пам'яті, формуючи певні перцептивні образи (зорові, слухові, смакові, нюхові, дотикові, сформовані у представників різних етнічних спільнот на основі специфіки сприйняття світу органами чуття) та їх оцінки щодо представників різних етносів. Щоправда, у таких оцінках подекуди бувають зміщені пропорції суттєвого та несуттєвого, об'єктивного та суб'єктивного. У означеному контексті неправомірним видається твердження, згідно з яким ЕС спотворюють реальну дійсність. На нашу думку, етнокультурні стереотипи не деформують реальну дійсність, а лише виражають прийняті в певній етнічній культурі догми, які можна пояснити звичкою носіїв стереотипів приймати думку етносу за істину. Вони принципово не можуть відповідати вимогам, що висувуються до істини, оскільки узагальнюють просто схожі суспільно-культурні явища та об'єднують їх у єдину категорію, скорочуючи до граничного мінімуму кількість відмінних рис, які характеризують дане явище.

Заразом, етнокультурні стереотипи мають характерні механізми вияву та закріплення в індивідуальній/суспільній свідомості та мові: виокремлюють стереотипи поведінки та стереотипи сприйняття, зокрема, стереотипи чуттєвого сприйняття. На думку дослідників, перша група сформувалася протягом багатьох століть і перевірена практикою кількох поколінь; ці стереотипи перейшли в ранг міфологізованих і є стійкими, непідвладними культурним змінам. Стереотипи сприйняття створюються стихійно у процесі міжкультурної комунікації, етнічних зіткнень, за допомогою засобів масової інформації. Такі стереотипи є рухливими та змінними (хоча ці зміни відбуваються дуже повільно); формуються під впливом культурних, політичних та економічних чинників; характеризують умови побутування етнічної групи; мають як плюси – збереження духовної культури етносів, так і мінуси – є бар'єром у ситуації міжетнічного спілкування.

Дослідник стереотипної поведінки А. Байбурін визнає проблему етнічної поведінки основною, оскільки, як зауважує науковець, у стереотипах поведінки яскраво виражається етнічна своєрідність культури [1, с. 125]. На нашу думку, першою сходинкою в осягненні світу та формуванні етнічної культури є стереотипи чуттєвого сприйняття. Виникнувши у процесі міжкультурної комунікації, стереотипи-уявлення, узasadнені на перцептивних реакціях, характеризуючись підвищеною емоційністю й стійкістю, становлять узагальнення про представників різних етнічних груп, виступають виразниками національної ідентичності етносу.

Отже, сформовані у межах етнічної самосвідомості, етнічні (етнокультурні, культурні) стереотипи постають як фрагмент мовно-культурної картини світу, який через посередництво вербальних і невербальних форм закріплює у свідомості етносу специфічні риси, культурні традиції та звички моноетнічного середовища; виступають регуляторами мовної етносвідомості та поведінки; виконують ряд важливих соціально-культурних функцій, де однією із основних є функція національної ідентичності в контексті полілогу культур.

Література

1. Байбурин А. К. Этнические стереотипы поведения / А. К. Байбурин. – Л. : Наука, 1985. – 330 с.

2. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
3. Селіванова О. О. Концептуалізація свого й чужого в українських пареміях / О. О. Селіванова // Наукові записки Луганськ. націон. пед. ун-ту. – Серія Філологічні науки. – Луганськ : «Альма-матер», 2004. – Вип. 5, Т. 1. – С. 214-230.
4. Топоров В. Н. Образ «соседа» в становлении этнического самосознания (руско-литовская перспектива) / В. Н. Топоров // Славяне и их соседи. – Вып. 2. Этнопсихологический стереотип в средние века. – М., 1990. – С. 4-14.

Аріна Сидоркіна

*Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ*

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНИХ ЯПОНСЬКИХ МЕДІА

Бенедикт Андерсон пропонує наступне визначення нації: це уявлена спільнота – при тому уявлена як генетично обмежена і суверенна. Вона уявлена тому, що представники навіть найменшої нації ніколи не знатимуть більшості своїх співвітчизників, не зустрічатимуть їх, але все ж в уяві кожного житиме образ їх співпричетності [1].

Звісно, людина може ідентифікувати себе і за місцем роботи, улюбленим серіалом, прихильністю мати вдома собаку чи kota. Здебільшого це певні речі, які є частиною побуту і повсякденного життя. Натомість національна ідентичність практикується у найекстримальніший спосіб – через готовність пожертвувати власним життям. “Пам’ятники й могили Невідомих солдатів – вшановуються саме тому, що вони залишаються навмисно порожніми. Вони заповнені примарними національними уявленнями” [1].

Саме тому національна ідентичність є настільки важливою темою для дослідження і привертає до себе увагу науковців в усьому світі.

Національна ідентичність не є частиною нашої ДНК, але є частиною сучасного світу, і може впливати на нього у різний, навіть діаметрально протилежний спосіб. Національна ідея може як

надихати, сприяти позитивним змінам в суспільстві та великим досягненням, так і відкинути людство на сторіччя назад, вкоренивши у свідомості населення ідею елітарності певної його частини. Рівень національної свідомості є важливим чинником державотворчих процесів в будь-якій країні взагалі і в Японії зокрема, а медії мають для цього широкий арсенал інструментів.

Таким чином, дослідження механізмів впливу ЗМК на формування національної ідеї є наразі одним з найактуальніших питань.

Японський націоналізм має ряд особливостей вартих уваги дослідників. По-перше, японське суспільство довгий час було закритим та гомогенним. Становлення націоналізму в Японії відбувалося за умов майже ідеальної національної ізоляції. Носіям "духу Ямато" не довелося розв'язувати складні проблеми незалежності, державності, соборності, мовної самобутності своєї нації. Іноземці (тобто "інший") не потрапляли в поле зору пересічного японця аж до 1953 року.

Після того, як Японія, під страхом бути колонізованою, відкрилась світу, виникла потреба у міцній та якісній національній ідеї. Швидко розповсюдилось та набрало популярності поняття 日本人論 (ніхондзінрон), яке буквально перекладається як "теорія японських людей". Ця теорія проголошувала, що японці є унікальною нацією, а їхня культура – набагато більше розвинутою за інші. Не тільки європейці та американці представлялись японцям варварами, але і азійські сусіди. А отже, і азійська ідентичність зустріла великий супротив у японської нації [6].

Слід зазначити, що японський менталітет диктує повне підкорення офіційному порядку. Друковані видання в Японії користуються довірою, як ніде в світі. Таким чином, офіційний політичний курс країни великим чином обумовлює те, як буде сконструйована самоідентифікація японця по відношенню до інших народів.

У 1957 році прем'єр міністр Японії Кіші Нобусуке офіційно заявив, що зовнішня політика Японії буде спрямована на співпрацю за Європейськими країнами, а також що Японія визнає себе частиною Азії та рівноправним партнером країн-сусідів. Новий політичний курс вплинув таким чином, що японський націоналізм

став звучати обачливо та менш радикально. Але все ж таки, не змінив свого основного посилу, проголошуючи японців обраною нацією.

У 1993 році в опублікованій праці міністра внутрішніх справ Одзави Ічіро “Переосмислення Японії” (日本改造計画) з’явився термін “нормальна Японія”, який стали широко використовувати політики, науковці та преса. Термін “普通の国” (“нормальна країна”) та дискурс “нормалізації нації” – це яскравий приклад реконструкції національної ідеї за допомогою одного слова [8].

Під соусом “нормалізації” в медіях широко впроваджувались ідеї мілітаризації нації, розширення геополітичного впливу країни, та спроби реабілітувати свою репутацію за військових часів, висвітливши події минулого з кращого боку.

Якою має бути нормальна Японія для пересічного японця? Які умови цієї “нормальності” є вирішальними, і чи зміна конституції в бік мілітаризації країни є однією з цих умов? Японія, яка довгий час була закритою нацією з мінімальним рівнем зовнішніх контактів, завдяки цьому дискурсу “нормальності” стала відчувати брак власної активності на міжнародній арені.

Таким чином, викарбовуються дві ключових імплікації в цьому дискурсі: зміна конституції та участь у миротворчих місіях. З 1993 по 2006 рік тільки в трьох найбільших газетах (Майніті Шімбун, Йоміурі Шімбун та Асахі Шімбун) було опубліковано 39 великих матеріалів присвячених питанню нормалізації Японії. І всі ці матеріали так чи інакше піднімали тему зміни конституції та участі Японії в антитерористичних заходах [4].

При цьому, соціальні опитування показують, що більшість простих громадян в Японії підтримують нормалізацію нації, але проти її мілітаризації. При цьому кількість тих, хто підтримує участь Японії у миротворчих місіях значно збільшилась. У 1991 році прихильників такого курсу зовнішньої політики було 46%, а у 2003 році їхня кількість збільшилась до 76% [4].

Так само збільшився і відсоток тих, хто підтримує ідею зміни конституції. За даними опитування Йоміурі Шімбун, у 1993 році, коли пан Одзава вперше виклав свої тези щодо реформування країни, прихильників змін у конституції було 50%, а у 2005 році –

61%. Але це ж саме опитування показує, що за мілітаризацію голосує меншість – всього 17% [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що термін “нормалізація”, хоча і тісно переплетений з ідеєю нарощування військової потужності та підвищення активності Японії за кордоном, все ж таки лишається у свідомості японців більш нейтральним і позитивним. Поняття норми – сприймається як позитивне, а відхилення від норми – навпаки чимось, що за можливістю варто негайно виправити. Які б дії не стояли за процесом нормалізації, населення радше підтримає цю ініціативу через потужний емоційний окрас концепту “норми”.

Японський культуролог Хамагучі Ешюн зазначає, що “якщо західну модель особистості можна назвати індивідуалістичною, то східну модель особистості слід називати “контекстуальною”, тобто моделлю особистості, що занурена в соціум. В західній культурі індивід усвідомлює себе як “его”, в японській мові на позначення цього концепту використовують слово “дзібун” (в тих випадках, коли на заході говорять “я”, “I”, “ego”, “self”), що буквально означає “моя доля”, “моя частина” [3].

Якщо розглядати особистість японця в парадигмі таких дихотомій, як “самостійність-залежність, індивідуалізм-колективізм”, це обов’язково призведе до заперечення індивідуальності японця, що буде не зовсім коректно. Японський етнограф Аракі Хіроюкі та соціолог Сінода Юдзіро свого часу пропонували відійти від такого погляду та розглядати особистість японця поза цієї дихотомії. Адже хоча “японцю і не притаманна певна стійка та константна “індивідуальність”, що її має західна людина, але замість цього “індивідуальність” японця набувається в групі” [2].

Якщо для західної людини простір між двома людьми – це є “ніщо”, пустота, то для японця воно представляє собою “йохаку” (“простір”, що несе важливе смислове навантаження).

Твердження, що японська нація перебуває в стані “ненормальності” і потребує нормалізації для японця буде означати, що ненормальним є його “дзібун” – його особистість. Японець має глибоке відчуття співпричетності до колективу, а тому залучення концепту норми у національному дискурсі має дуже сильний ефект.

Література

1. Андерсен Л. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму/ Пер. з англ. В. Морозов. - К.: Критика, 2001. - 271 с.
2. Аракі Хіроюкі. Ніхондзін-но кодо Йосікі (Стиль поведінки японців). Токіо, 1974.
3. Хамагуті Есюн. "Ніхонрасіса"-але сайхаккен (Нове трактування своєрідності японського). – Токіо, 1977.
4. Cabinet Office of Japan Public Opinion Polls, February 1991
5. Liu Qiang. Analyzing Japan's State Normalization // World Economics and Politics, vol. 10, 2004.
6. Rozman Gilbert. East Asian National Identities: Common Roots and Chinese Exceptionalism / Stanford University Press. – Stanford, 2012. – 256 pp.
7. Yomiuri Shimbun National Public Survey, May 1993 and March 2005.
8. 小沢一郎. 日本改造計画/ 講談社. – Tokyo, 1993. – 258ページ

Лариса Петренко

*Університетський коледж Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Юлія Силенко

*Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗА ДОПОМОГОЮ НАОЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочність – це важливий принцип навчання у початковій школі, який давно отримав визнання у педагогічній теорії та практиці. Це пояснюється особливостями психології дітей молодшого шкільного віку. Адже в основі цього принципу лежить ефективне засвоєння знань за допомогою безпосереднього залучення до процесу пізнання різних органів чуття.

Вивченням та застосуванням наочних засобів навчання займалися ще з давніх-давен такі вчені, як Я. А. Коменський, Ф. Дістервег, І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, М. Б. Богданович та інші.

Своє обґрунтування, щодо використання наочних засобів навчання Я. А. Коменський висвітлює у «Великій дидактиці» такими словами: «... Хай буде для учнів золотим правилом: все, що можливо, надавати для сприйняття відчуттям: видиме для сприйняття зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, підлягаюче смаку – смаком, доступне дотику – шляхом дотику. Якщо ж які-небудь предмети і явища можна відразу сприймати декількома відчуттями – надати декільком відчуттям» [1, с. 384].

Застосування наочності раціоналізує роботу вчителя, покращує ефективність засвоєння матеріалу, допомагає зосередити увагу учнів на найважливішому, найсуттєвішому, також підносить інтерес до предмету та навчання загалом. Використання наочних засобів допомагає вчителю використовувати такі логічні операції на уроках як зіставлення та порівняння, аналіз та синтез, аналогію та узагальнення, повторення і закріплення вивченого матеріалу.

Без наочності дитина молодшого шкільного віку не може швидко пізнати світ навколо неї, адже у цьому віці дитина не потребує висновків, доказів, логічної послідовності; дитині потрібні образи – все те, що конкретизує певні поняття та зосереджує увагу учнів.

Ефективне застосування наочності забезпечується активізацією різних органів чуття, отже різною і за характером має бути і наочність.

У початкових класах використовуються такі види наочних засобів: природна наочність (рослини, тварини, корисні копалини); експериментальна наочність (у вигляді явищ випаровування, танення льоду); картинна й картинно-динамічна наочність (картини, малюнки, фотографія, діапозитиви, кіно); об'ємна (макети, муляжі, геометричні форми); звукова (грамзапис, магнітофонні записи, радіо); символічна й графічна (креслення, схеми, таблиці, карти); змішана наочність – навчальний звуковий кінофільм тощо [2].

Однак з найпростіших і досить важливих засобів навчання унаочнення є запис на класній дошці. Вчитель використовує дошку під час опитування, пояснення нового матеріалу, закріплення, чи для запису домашніх робіт. Крім звичайної класної дошки, нині вчителі все частіше починають використовувати ТНЗ (технічні засоби навчання), у вигляді демонстраційної наочності з використання інтерактивної дошки. Використання всіх можливостей інтерактивної дошки на різних формах та типах уроків дозволяє максимально

залучити учнів до роботи на уроці. Адже кожен учень хоче спробувати працювати біля такої дошки, тобто підвищується інтерес до матеріалу, що вивчається, мимоволі розвиваються розумові процеси, процеси уваги та запам'ятовування.

Таким чином, роль наочних засобів навчання у забезпеченні ефективного засвоєння учнями навчального матеріалу надзвичайно велика. Правильне використання та застосування різних видів наочностей повинно впливати із особливостей наочно-образного мислення учнів.

При виборі наочних засобів навчання необхідно врахувати, що вони повинні успішно вирішувати наступні дидактичні завдання: 1) сприяти розвитку в учнів наочно-образного мислення; 2) виступати в ролі засобів активізації уваги при засвоєнні будь-якого навчального матеріалу; 3) сприяти активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів; 4) дозволяти конкретизувати теоретичні питання; 5) розширювати сферу практичних застосувань вивчених об'єктів; 6) створювати можливості для моделювання явищ, що безпосередньо не спостерігаються; 7) наочно систематизують та класифікують досліджувані явища; 8) дозволяють в конкретизованій формі одержати інформацію про ступінь вивчення навчального матеріалу.

З метою обґрунтування дидактичних умов оптимального використання наочного матеріалу у початковій школі доцільним є виділення педагогічних вимог до використання наочності. Такими вимогами є: 1) відповідність наочного змісту навчальному матеріалу; 2) виділення найважливіших ознак предмета; 3) естетичне оформлення наочності; 4) вчасне використання наочності на уроці; 5) помірність та доцільність у використанні наочності; 6) відповідність наочності віковим та психологічним закономірностям сприймання учнями; 7) інтерес учнів до розглядуваних об'єктів; 8) зв'язок змісту унаочнення з досвідом учнів.

Принцип оптимізації вимагає короткочасної демонстрації будь-якого наочного матеріалу, щоб за мінімальний необхідний час досягти бажаного результату. Тому наочні засоби навчання слід ретельно готувати для показу. Використання наочності на уроках у початкових класах має бути цілеспрямованим та методично виправданим. Знання видів наочних засобів навчання, дидактичних вимог, а також педагогічних вимог до вибору та застосування наочного матеріалу, а також методичних особливостей їх

використання допоможе уникнути поширених у шкільній практиці недоліків та помилок.

Література

1. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Т. 1. – М.:Педагогика, 1982.-653 с.
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
3. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. Посібник./В. В. Ягупов – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Eve Smith

Senior English Language Fellow

US Department of State

Washington, D.C. (the USA)

CULTURE AND CRITICAL THINKING THROUGH FILM

Many hold stereotypes about the people of cultures other than their own. As language teachers, we have an opportunity to help students to move beyond these stereotypes by teaching them to analyze movies. The presenter will explore common stereotypes about U.S. culture and show how to teach students to move beyond these stereotypes through critical thinking by using movie clips.

Наталія Сніжко

Кандидат філологічних наук

*Інститут української мови Національної академії наук України
м. Київ*

ОЛЕСЬ ГОНЧАР: КОНЦЕПТОСФЕРА «УКРАЇНА І СВІТ»

Концептуальна й мовна картини світу, змодельовані на основі творів Олесея Гончара, є важливою ланкою в системі сучасних макронаукових досліджень, спрямованих на комплексне вивчення закономірностей розвитку національних мов і культур у полікультурному просторі.

Художні, публіцистичні та автобіографічні твори письменника – це багате джерело знань про історію утвердження держави Україна у світі, а також безцінне зібрання енциклопедичних даних про звичаї та культурні надбання народів тих країн світу, які відвідав

письменник. Побував Олесь Гончар в США, Канаді, Франції, Болгарії, Латвії, Грузії, Угорщині, Казахстані, Вірменії, Індії, Таїланді, Японії, Португалії та ін., брав участь у засіданнях ООН та ЮНЕСКО. Твори письменника перекладені багатьма мовами світу.

В Україні Олесь Гончар найчастіше відвідував найукраїнніші місця, як їх назвала Леся Українка [Гончар II: 540], серед яких, у першу чергу, рідний край, батьківщина письменника (Суха, Кобеляки, Полтава, Ломівка), а також місця, пов'язані з літературною та мистецькою діяльністю визначних українців (Г. Сковорода, Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Франка, О. Довженка та ін.), історією Запорізької Січі, національно-визвольної боротьби українців тощо.

У художніх творах і щоденникових записах письменника Україна і світ постають у нерозривній єдності й взаємозбагаченні. Збереження планети у первозданній красі та формування багатой духовної сфери людства – провідні напрями осмислення світу письменником. У щоденникових записах 1955 р., присвячених засіданню ООН, Олесь Гончар занотовує інформацію про нагальні проблеми міжкультурних відносин (співпраця або співзнищення) та роздуми про національне й інтернаціональне: Якщо націоналізм – квітка, то інтернаціоналізм – той сад, в якому вона розпускається (Гончар I: 190). У такій площині письменник аналізує надбання національних культур, а свої враження від закордонних поїздок завжди подає у зіставленні із звершеннями або природною красою свого рідного краю – України.

Традиційно мовосвіт письменника гончарознавці розглядають як результат і засіб концептуалізації світу. Він настільки інформативно глибокий і духовно широкий, що забезпечує усі галузі макронаукових досліджень. Лексикон письменника детально представлений в 11-томному академічному Словнику української мови (1970–1980 рр.), а нині авторський неолексикон поповнює нові академічні видання, зокрема Додатковий том до 11-томного СУМ. Саме на основі щоденникових записів, у яких письменник осмислює нагальні проблеми українців і людства (екологія, державотворення, національна ідентифікація, глобальне мислення), у нових словниках відтворюється оновлене українське світосприймання [Сніжко 2016, 2017].

«Щоденники» письменника містять безцінну інформацію про національні та загальнолюдські цінності, відтворюють розвиток людства упродовж другої половини ХХ ст. У щоденникових записах 60-х років минулого століття зафіксовані запозичені слова, які до загального вжитку ввійшли пізніше (джинси, ланч, ранчо, гасієнда, долар, цент, анчоус, шезлонг, коледж, спіч, рецепшн, папая). Письменник занотовує усе нове й цікаве, тому за його «Щоденниками» маємо змогу вивчати шляхи й закономірності наповнення українського лексикону запозиченнями та простежувати їх асимілювання.

Органічне поєднання традиційного й нового світобачення О.Т. Гончара підкреслює Н.М. Сологуб у монографії «Мовний світ Олесь Гончара»: «Наступність, спадкоємність, історична пам'ять є дуже важливим у світобаченні письменника, бо саме ці поняття втілюють безперервність людського поступу. Осмислення письменником простору, часу заглиблюється в сиву давнину, із одного боку, з другого – орієнтує на безмежне, вічне – космос, всесвіт» [Сологуб: 112]. М.І. Степаненко систематизує образні вислови письменника про світ та Україну у монографії «Світ в оцінці Олесь Гончара: аксіосфера щоденникового дискурсу письменника» за рубриками: Філософські поняття; Часові поняття; Людина; Нація, народ; Мова; Література; Духовне надбання; Етнопам'ять; Наука, Мистецтво; Релігія ті ін. [Степаненко 2012]. Задля широкого охоплення і всебічного дослідження особливостей світосприймання письменника, а також укладання словника мови письменника в Інституті української мови НАН України розпочато формування електронної картотеки «Щоденників» та збірки «Далекі вогнища» [Сніжко 2016, 2017].

Сучасна електронна картотека, побудована з використанням методики комплексної параметризації лексики (за семантичними, граматичними, хронологічними, стилістичними, аксіологічними та іншими ознаками), дозволяє систематизувати досліджуваний матеріал за концептуальними домінантами, внаслідок чого концептосферу «Україна і світ» моделюємо на основі змістових та формальних особливостей лексичних одиниць, стійких сполучень слів, образних виразів, фразеологічних одиниць тощо. Класифікація слів за ознаками питома / запозичене та давнє / нове відтворює

динаміку мовомислення письменника та історію розвитку України в полікультурному просторі.

Внаслідок систематизування лексичних та текстових матеріалів, зібраних в електронній картотеці, з'ясовуємо особливості авторської концептуалізації світу й увиразнюємо глобальне мовомислення письменника, яким зумовлене надзвичайно щільне відтворення національних особливостей рідного краю і зарубіжжя й подання узагальненого розуміння спільних закономірностей розвитку народів світу та універсальних констант культури.

Для моделювання концептосфери «Україна і світ» обираємо два основні напрями: 1) відтворення національних особливостей у зіставленні зі світовими та 2) моделювання загальних закономірностей людського світосприймання (вселюдські істини та цінності). Вони забезпечать досягнення мети дослідження – моделювання національно значущих складників мовної й концептуальної картин світу й увиразнення системи загальнолюдських цінностей.

Щоденникові замальовки краси рідного краю й високої духовності українців містять інформацію про церкви й собори Києва та інших населених пунктів України, музеї письменників та визначних діячів української культури, місця проведення Днів української культури та Шевченківського свята, Гоголівські місця, музеї побуту й архітектури, бібліотеки тощо. Гармонія духовного й матеріального, пріоритет науки та освіти – таке загальне інформативно-виховне спрямування щоденникових записів письменника.

На вершині української духовності, осмисленої Олесем Гончаром, знаходяться церкви й собори України: Йду мимо Володимирського собору. Чую – спів. Вечірня відправа. Зайшов. Яке видовище! Все ілюміновано, повно світла, багатющий живопис виступає ще виразніше, ніж удень. З глибини вівтаря, просто з небес йде, ступає по хмарі Богородиця з дитям. Йде просто до людей. І хор, хор... Це велич. Візантія. Це здатне наснажувати дух (Гончар II: 371).

Олесь Гончар переконує, що визначальними в утвердженні української ментальності, духовних цінностей та традицій народу є творчі надбання українських письменників. Класики української літератури еднають націю навколо цінностей української культури, сприяють розвиткові мови. Тому важливе місце в «Щоденниках»

О.Т. Гончара посідають нотатки про літературні заходи на пошану корифеїв української культури: У театрі франківців урочистий вечір, відзначається Квітчин ювілей – 200 років від дня народження. Багатющий склався вечір!.. Чи наші виступають, чи гості, а він, ювіляр, з кожним словом росте й росте, бо є чому рости. Видно, тільки справжній класик має ось таку здатність – єднати націю. Доторкнувшись до нього, навіть лихий мовби перестає бути лихим, він причастився чистоти (Гончар II: 358).

Історія України у щоденникових записках письменника постає «мовби історія України в мініатюрі» (Гончар II: 484). У змодельованій концептосфері багатий матеріал про красу України й українців зосереджується навколо концептуальних домінант БОЖИЙ СВІТ та КРАСА: У Миргороді зараз я, на землі Полтавській.. І ось Гадяч, Лесин Зелений Гай (його ще називають «Галочка»), Лесина «найукраїнніша Україна!» (Гончар II: 541); А Володимирська гірка? Місяць повний стоїть високо, прикритий уламком темної хмари, але повсюди – прозорість, і води Дніпрові блищать, і назустріч місяцеві поривається вогнями Русанівка... Єдність, гармонія природи й цивілізації (Гончар II: 282); Хортицьких плавень зелена фантазія, солов'ї, і зозулі, і задума вечірнього Дніпра... Все свята земля. Скелі й гребля Дніпрогесу – в дивній гармонії. Все дихає величчю. І ця хортицька флора цілинно-степових трав, трав козацьких, половецьких, цей килим вічності! Все хвилює. І дихаєш тут на повні груди (Гончар II: 423–424).

Вагоме місце у «Щоденниках» Олеся Гончара посідають порівняння України з різними країнами світу: Єлисейські Поля, чари Булонського Лісу і озер, що в цілому чимось нагадують весняний краєвид Києва (Гончар I: 179); Містечко [Сентендре] не більше за Кобеляки, але в ньому 25 персональних музеїв і саме воно як суцільний музей (Гончар II: 489); Дівчата-тайки, смагляві красуні, чимось дуже схожі на степових українок. Ніби один генетичний тип (Гончар II: 451).

Збереження національної самобутності Олесь Гончар вважає запорукою утвердження людської гідності: Чому люди дорожать своєю національністю? Мабуть, тому що вчувають у цьому одну з найпевніших ознак своєї людської незалежності. І тому так важко викоринити національне почуття, якщо не почався розпад людини, її деградація (Гончар II: 116).

Самобутність українського народу відтворена у «Щоденниках» Олеся Гончара численними роздумами про «кришталеву чисті джерела» (Гончар I: 396) мови, літератури, народних звичаїв, музики, пісень, танців, творів живопису тощо. Класичну музику письменник вважає вагомим чинником вселюдського єднання й духовного натхнення: Латвія. І знову Домський собор, знову Бах! (Прелюдія і fuga ре мажор). Це грандіозно! Хочеться жити й жити... Крім Баха, Мартіні «Радість любові», Качінні «Ave, Maria» (Гончар II: 418–419).

Міжкультурне зіставлення та взаємодіяння народної творчості – шлях до пізнання витоків вселюдських цінностей. Особливо вагомою для єдності народів світу є повага до культурних традицій: Концерт грузинської пісні і танцю [у Трускавці]... Коли аджарка виконала українською мовою «Гандзю», і, звичайно ж, була вона не Оксана Петрусенко, одначе зал саме її викликав на біс – із вдячності, із братської солідарності (Гончар I: 428).

Краса природи і краса мистецтва – чинники високого гуманізму й міжкультурної єдності. З далекого Бангкоку привозить Олесь Гончар для своєї дружини орхідеї, подаровані квітником, який вирощує ці квіти задля примноження краси на землі (Гончар II: 452). Вони стали основою оповідання «Орхідеї з тропіків». Враження від відвідання Португалії лягли в основу новели Олеся Гончара «На землі Камоенса». Безпосереднє пізнання різноманітного світу, спілкування з представниками різних народів – потужний поштовх для розвитку таланту митця і вагомий внесок в національну й світову культуру.

Вивчення традицій національних культур – шлях до пізнання самобутнього та загальнолюдського в культурному спадку різних народів. Символічно, що афоризм Олеся Гончара Дякую богіві, що дав мені народитися українцем співзвучний з давнім написом на камені, який письменник прочитав на березі Адріатичного моря: Справді, скільки життєлюбства в цьому написі, що його невідомий житель епохи Відродження залишив на камені, вмурованому між двома будинками на березі синьої Адріатики: *Gratias ago tibi Domine quod fui in hos mundo*. (Дякую тобі, Боже, що я жив на цьому світі) (Гончар I: 415).

Краса Божого світу й найвищі духовні цінності людства – провідні напрями концептуалізації світу письменником.

Головним надбанням людства Олесь Гончар вважає шанування гідності людини: Ідея недоторканності гідності людини – це плід багатомісячного розвитку людства (Гончар II: 388). У єдності національних культур – запорука пізнання сутності людини і природи: Дивує не різність людей. Дивує, чому і житель Океанії, і ескімос, і японець, і скандинав – всі, всі люди, і чорні і білі, і жовті, однаково мають почуття совісті і почуття справедливості... Хіба ж не феномен природи? Те, що єднає, зрештою повинно б переважати! Зарятувати світ... (Гончар II: 433).

Глибокий аналіз історії розвитку України і світу дозволяє письменникові зробити суттєвий висновок про вагомість релігії й духовності в житті суспільства: Самоусвідомлення людства виявило себе в християнстві. На відміну від часів варварських, тут людина, може, вперше осягнула свою вершинність серед усього суцього, відчула свою місію, свою незвичайність. Духовне стало могутньою рушійною силою життя. А яка це могутня творча сила, показало італійське і все європейське Відродження. І дивно, що відкривши для себе універсальні гуманістичні істини, людство ще й сьогодні часом поводить себе як жорстокий сліпець (Гончар II: 262).

Отже, дослідження мовних та концептуальних надбань Олеся Гончара належить до найактуальніших завдань сьогодення. Концептосфера «Україна і світ» відтворює світ у всій складності вічних і сучасних проблем, сприяє узагальненню шляхів та перспектив розвитку України в полікультурному просторі. Гуманне ставлення до людини, шанування традицій розвитку та збереження первозданної краси планети й духовної сфери – те, що об'єднує людство й увиразнює гармонію вселюдського поступу.

Література

1. Гончар Олесь. Щоденники: у 3-х т. / О.Т. Гончар; упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу В.Д. Гончар. – К.: Веселка, 2002–2004.
2. Сніжко Н.В. Неолексикон Олеся Гончара: лексикологічний та лексикографічний виміри // Українська мова. – 2017. – № 2. – С. 98–109.
3. Сніжко Н.В. Нова джерельна база української лексикографії в системі інтегральних лінгвістичних досліджень // Людина. Комп'ютер. Комунікація: збірник наукових праць / за ред. проф.

- О.П. Левченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – С. 47–52.
4. Сніжко Н.В. Структурна, функціональна та хронологічна параметризація лексики у зведеному словнику, тезаурусі й електронній картотеці // Українська мова. – 2016. – № 4. – С. 87–102.
 5. Сологуб Н.М. Мовний світ Олеся Гончара. – К.: Наук. думка, 1991. – 140 с.
 6. Степаненко М.І. Світ в оцінці Олеся Гончара : аксіосфера щоденникового дискурсу письменника / автор і упорядник Микола Степаненко. – Полтава : ПП Шевченко Р.В., 2012. – 284 с.

Світлана Сорока
Національний авіаційний університет
м. Київ

СВІТ МАТЕРІАЛЬНОЇ І ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ США

Американський характер, як і американська культура, почали формуватися одночасно ще з часів колонізації Америки. Склалися вони із духовно-ідейного матеріалу, що був завезений з Європи.

В праці «Американська культура: в пошуках національної ідентичності» доктор філософських наук В.П. Шестаков [1] наголошує, що в культурній історії Америки можна виділити три періоди. Перший - це період колонізації Америки. Другий період – це період становлення американської демократії, що була проголошена в Декларації про незалежність. А третій період розвитку американської культури і цивілізації тісно пов'язаний з індустріалізацією країни.

Відомий американський історик та дослідник Деніел Бурстин [2] в другому томі свого історичного дослідження «Американці: Демократичний досвід» зазначає, що протягом століття після закінчення наполеонівських війн в 1815 році тривав масовий витік людей із Європи. Емігрувало майже 50 мільйонів мешканців, з яких 35 мільйонів приїхали саме до Сполучених штатів.

В результаті взаємодії різних культур утворюється нова культура. Європейський колоніст перетворюється в американця [3].

«Плавильний тигель» (melting pot) перетворював всі національності, що прибували в Америку, в одну національність – американську [1].

Знавець американської літератури Б. Гіленсон підкреслює, що в духовному житті американців найвизначнішу роль зіграла так звана американська мрія (American Dream). Вона включає в себе ідеали свободи і рівних можливостей [4].

«В решті решт, революційна американська ідентичність будувалася перш за все на протиставленні англійцям і англійському. В масовій свідомості закріплювалась послідовність сталих опозицій. Англія асоціюється з монархізмом, тиранією, розкошами, розпусністю і жорстокістю; Америка – з республіканізмом, свободою, помірністю, доброчесністю і гуманністю» [5, с.151]. (Переклад на українську мову наш –С.С.)

Отже, на основі здійсненого аналізу різних літературних джерел, можна зробити наступний висновок: в процесі взаємодії багатьох культур, культур, що існували на Американському континенті (культури корінних жителів Північної Америки) і культур, були завезені з Європи (перші переселенці на 50% були родом із Англії, Ірландії, Шотландії, Німеччини, Голландії, Франції. Друга хвиля «нової еміграції» прибувала з Італії, Греції, Турції, Росії, з країн Азії та Латинської Америки), розвинувся складний, багатогранний, абсолютно не схожий на європейський, світ матеріальної і духовної культури США.

Література

1. Шестаков В. П. АМЕРИКАНСКАЯ КУЛЬТУРА: В ПОИСКАХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ (Часть 1). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.cr-journal.ru/files/file/05_2014_23_10_09_1399144209.pdf]
2. Бурстин Д. Американцы: Национальный опыт: Пер. с англ. Авт. послеслов. Шестаков В.П.; Коммент. Балдицина П.В. – М.: Изд. группа «Прогресс» - «Литера», 1993. – 624с.
3. Turner, F.J., «The Significance of the Frontier in American History», Rereading Frederick Jackson Turner. «The Significance of the Frontier in American History» and Other Essays. With Commentary by John Mack Faragher (New York: Henry Holt & Company, 1994), p. 31–33. – Access Mode:

https://en.wikisource.org/wiki/The_Frontier_in_American_History/Chapter_I

4. Гиленсон Б.А. История литературы США: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. - 559 с.
5. М. А. Филимонова Отторжение английских культурных моделей как основа американской идентичности в период Войны за независимость Отображение и интерпретация истории в культуре США Материалы XXXIV Международной конференции Российского общества по изучению культуры США 12-17 декабря 2008 г. – М.: Факультет журналистики МГУ, 2011. – С. 147-151.

Наталія Сохань

Національна академія внутрішніх справ

Анна Колісниченко

Кандидат філологічних наук, доцент

Національний авіаційний університет

м. Київ

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА ЛЕКСИКА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Принцип комунікативності є провідним методичним прийомом, який сприяє успішному досягненню мети – навчити майбутніх працівників поліції здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу. Разом з цим навчання іноземної мови майбутніх фахівців повинно розглядатися крізь призму їхньої подальшої професійної діяльності. Метою навчання іноземної мови за професійним спрямуванням є формування спеціалізованої компетенції у сферах професійного та ситуативного спілкування, оволодіння новітньою фаховою інформацією через іноземні джерела. Широкі перспективи наукової та ділової активності вимагають від студентів не тільки навичок володіння усною іншомовною мовою, але рівною мірою й компетентних навичок володіння комп'ютерами. Робота над лексикою в сучасних умовах розглядається в світлі завдань розвитку мовних умінь, і питанням навчання лексики приділяється велика увага. При цьому слід мати на увазі, що володіння будь-якою мовою здійснюється на двох основних рівнях: на рівні продукування і на рівні розуміння. В

процесі оволодіння іноземною мовою різниця між умінням в галузі розуміння і в галузі мовлення поступово зростає, взаємовідносини між активним і пасивним словником набувають зовсім іншого характеру. Зв'язок між активною і пасивною частиною словника полягає в тому, що активний словник являє собою ядро лексичного запасу студентів. Цей зв'язок слід розуміти так, що весь словник слід засвоїти рецептивно, а його ядро, активну лексику, також продуктивно. Такий диференційований підхід до відбору лексики, що витікає з наявності і особливостей активного і пасивного словника, відповідає реальним умовам навчання іноземної мови. Для того, щоб досить вільно оперувати нормативно-правовою базою та читати юридично спрямовану літературу, а також вміти порозумітись з спеціалістами, в першу чергу потрібна кількісна і якісна конкретизація бажаних результатів навчання, тобто встановлення конкретних критеріїв володіння мовою на фонетичному, лексичному, граматичному рівнях. З цією метою в свою чергу необхідно відібрати: а) фонетичний, б) лексичний-загальнономовний, загальнонауковий і термінологічний, в) морфолого-синтаксичний мінімум у відповідності з рецептивною і продуктивною сторонами поставленої мети навчання.

Світлана Сторчеус

*Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси*

ТЕМАТИЧНІ ДОМІНАНТИ АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО ДЕТЕКТИВУ УОЛТЕРА МОСЛІ

Еволюція афро-американської детективної літератури тісно пов'язана із ідейно-естетичними, культурно-історичними, соціально-політичними перетвореннями в американському суспільстві. Встановлення мультикультурної парадигми сприяло зростанню зацікавленості у дослідженні самобутніх культур представників різних національних меншин та етнічних груп, їхніх традицій, переконань та ідейно-ціннісних пріоритетів. Тривале домінування культури «білих» спричинило загострення етно-расових проблем та актуалізацію гетерогенних тенденцій в американській культурі. Афро-американський детектив став віддзеркаленням гіркого досвіду чорношкірого населення в боротьбі за свої права та переконання.

Протистояння доктрині монолітності американського суспільства, за якої можливим був розвиток лише культурної мімікрії, а не самодостатніх етнічних або національних культур, знаходить своє відображення у популярній літературі, провідне місце в системі жанрів якої займає детектив, позаяк саме вона розрахована на широку аудиторію та має відповідати сподіванням читачів, репрезентуючи важливі для них колізії та проблеми. Найвидатніші письменники-детективісти афро-американського походження, Рудольф Фішер (1897-1934), Честер Хаймз (1909–1984), Джон Болл (1911–1988), Уолтер Мослі (1952), вирішують головне завдання детективної літератури – ідентифікація злочинця та визначення його покарання, у контексті висвітлення проблем расової дискримінації, соціальної нерівності, міжрасових відносин, упередженого ставлення, що засвідчує існування міжкультурних протиріч та неспроможність гомогенної моделі національної ідеології до забезпечення інтересів представників різних національностей в поліетнічній Америці.

Значний вплив на розвиток афро-американського детективу має творчість Уолтера Мослі, відомого автора детективних романів, борника за права чорних американців, суспільного діяча, публіциста, володаря багаточисельних винагород, серед яких Shamus Award, John Creasey Memorial Award, Anisfield-Wolf Award, PEN American Center's Lifetime Achievement Award. Його творчість є предметом дослідження багатьох літературознавців, Бернарда В. Белла [1], Кетлін Грегорі Кляйн [2], Стівена Найта [3], Ендрю Пеппера [5], Августіна Торреса [6], Чарльза Е. Уілсона Мл. [7], які акцентують увагу не стільки на особливостях структурно-композиційної побудови творів, скільки на їхній соціальній значущості та важливості питань національної ідентичності, самобутності афро-американців, які є провідними у романах У. Мослі. Тематичні домінанти афро-американських детективних романів визначаються реаліями життя чорного населення, його прагненням до ідентифікації та самовираження, зверненням до власного культурного набутку та національної традиції. Аналіз сюжетно-фабульної побудови детективних романів У. Мослі сприяє кращому розумінню суспільно-політичних процесів в Америці ХХ століття та дає змогу читачам ознайомитися із справжнім життям афро-американців, їхніми поневір'яннями, прагненням осмислити

свою культурну спадщину, відстояти право на вільний вибір та самореалізацію.

Проблема міжрасових відносин, яка виникає на ґрунті расової дискримінації та обумовлюється упередженим ставленням до чорношкірого населення, є однією із визначальних тем в афро-американському детективі У. Мослі. Автор підкреслює важливість витоків цієї проблеми, необхідність звернення до минулого, без знання якого не можливо осмислити причини виникнення міжрасових конфліктів та прагнення представників євро-американської групи до повної асиміляції етно-расових меншин в американському суспільстві.

Тема насилля та ворожнечі розкривається у творчості письменника не лише в контексті проблеми расової дискримінації, але й в ракурсі двох війн – Другої світової війни та війни у В'єтнамі, де в моменти найбільшої небезпеки колір шкіри, віросповідання, політичні переконання втрачали своє апріорне значення. Конотація бінарної опозиції «чорний солдат – білий солдат», яка ґрунтується на асоціативних зв'язках, сформованих національною ідеологією та соціо-культурною реальністю, не відповідає загально прийнятим уявленням, оскільки білий солдат виявляється боягузом, зрадником, який зацікавлений у власному збагаченні більше, ніж у відстоюванні інтересів своєї країни, в той час як чорний солдат є вмілим бійцем, який здатен переосмислити свої моральні цінності та переконання (наприклад, один із героїв двох останніх романів У. Мослі «Cinnamon Kiss» та «Blonde Faith» – Крісмес Блек).

Проблема соціальної нерівності є однією із провідних тем в романах У. Мослі та певною мірою ототожнюється із проблемою нерівності за кольором шкіри: «Бути бідним та бути чорним в Америці не було одним й тим самим, проте було багато спільних рис, характерних як для всіх чорних людей, так і бідних громадян будь-якого кольору шкіри» [4, с. 185]. Необхідність пристосовуватися, нехтувати своїми переконаннями, невизначеність становища бідних людей корелюється із культурною адаптацією, нівелюванням етно-національних витоків та здобутків афро-американців, їхньою незахищеністю та залежністю від певного історичного контексту.

Тематичні домінанти афро-американського детективу У. Мослі визначаються концептуальною семантикою детективного нарративу,

яка має складну ієрархічну структуру організації. Інтегральною ознакою афро-американських детективних романів є використання фольклору чорних американців, провідних тем та мотивів, характерних для афро-американської літературної традиції.

Література

1. Bell B. W. The Contemporary African American Novel. – University of Massachusetts Press, 2004. – 490 p.
2. Klein K. G. Diversity and Detective Fiction. – Popular Press 1, 1999. – 262 p.
3. Knight S. Crime Fiction 1800-2000: Detection, Death, Diversity. – N.Y.: Palgrave Macmillan, 2004. – 240 p.
4. Mosley W. Blonde Faith. – New York: Grand Central Publishing, 2008. – 320 p.
5. Pepper A. The Contemporary American Crime Novel: Race, Ethnicity, Gender, Class. – Edinburg: Edinburg University Press, 2000. – 186 p.
6. Torres A. R. Walter Mosley's Detective Novels: the creation of a black subjectivity. – Universitat de Valencia, 2008. – 251 p.
7. Wilson C. E. Jr. Walter Mosley: A Critical Companion. – Westport: Greenwood Press, 2003. – 235 p.

Тетяна Тарнавська

Кандидат педагогічних наук

Вікторія Ліпська

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ*

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Рішення України про входження в освітній і науковий простір Європи вимагає дотримання європейських вимог щодо діяльності вищих навчальних закладів. Однією з умов Болонської декларації є реалізація системи академічних кредитів ECTS (Європейської кредитно-трансферної системи – EuropeanCreditTransferSystem) як засобу підвищення мобільності студентів під час переходу із однієї навчальної програми на іншу. Складовим елементом системи управління якістю надання освітніх послуг є оцінювання рівню

засвоєння навчального матеріалу студентів за допомогою комп'ютера (ComputerAidedAssessment).

За І. Булахом [1], системи комп'ютерного контролю знань – це програмні системи, що дозволяють проводити аналіз знань студентів за допомогою сучасних інформаційних технологій. Однією з переваг автоматизованих систем контролю знань, на думку автора, є те, що вони можуть використовувати складні методики подання завдань студентам, які називають стратегіями тестування.

Проблемам впровадження комп'ютерного тестування присвятили свої праці науковці: В. Аванесов, Н. Білоус, Я. Болубаш, В. Бронетко, І. Булах, В. Гогунський, А. Грубій, Е. Гуцало, Л. Зайцева, А. Кабанов, П. Клайн, А. Кудін, Л. Кухар, А. Майоров, К. Михайлов, В. Моисеев, М. Мруга, Г. Нітченко, А. Носіков, А. Оганесян, М. Повідайчик, О. Повідайчик, Н. Прокоф'єва, В. Сергієнко, І. Філончук, К. Чабан, О. Чебикін, Є. Ерман, В. Фегісов, J. Bull, C. Gipps, P. Knight, G. Lambert і багато ін.

Як зазначає І. Булах [1], комп'ютерне тестування успішності дає можливість реалізувати основні дидактичні принципи контролю навчання, а саме принципи: індивідуального характеру перевірки й оцінки знань; системності перевірки й оцінки знань; тематичності; диференційованої оцінки успішності навчання; однаковості вимог викладачів до студентів, учителів до учнів. Управлінська функція контролю реалізується шляхом отримання викладачем інформації про рівень засвоєння студентами навчального матеріалу для подальшого корегування процесу навчання і досягнення його кінцевої мети.

Мета контролю – визначення ступеню підготовленості студента до наступного рівня засвоєння навчального матеріалу та здатність застосовувати отримані знання для вирішення конкретних завдань. Оскільки навчання – це розподілений у часі процес формування необхідних знань, навичок і вмінь, контроль знань здійснюється поетапно і поділяється на:

- *вхідний* (попередній), який проводиться до початку навчання, має на меті оцінювання початкового рівню знань студентів і планування навчального процесу;
- *поточний*, що має на меті визначення рівню засвоєння окремих понять навчального матеріалу і коригування подальшого вивчення предмету;

- *рубіжний* проводиться з метою оцінювання рівня знань студента за певною темою або розділом курсу;
- *підсумковий* дає можливість оцінити засвоєння студентом матеріалу певного курсу навчання.

Аналіз наукових досліджень [2, 3, 4, 5] дає можливість зробити висновки про такі переваги комп'ютерного контролю знань:

- інтенсифікація та індивідуалізація освітнього процесу;
- зменшення психологічного і фізичного навантаження на викладача в період тестування знань студентів;
- зберігання у загальній базі даних великої кількості тестів з різних дисциплін і швидкий доступ до них;
- зручність встановлення ліміту часу на тест або конкретні питання;
- зручність визначення критеріїв оцінки результатів;
- автоматична перевірка результатів тестування;
- уніфікація оформлення завдань;
- зручність адаптації завдань до індивідуальних характеристик студентів;
- можливість регулювання визначеного рівня вимог і автоматичної зміни ступеня складності питань;
- можливість самоконтролю на попередньому етапі з метою самооцінки результатів підготовки перед офіційним тестуванням;
- забезпечення об'єктивності оцінки, виключення людського фактору;
- можливість централізованого аналізу якості підготовки студентів, які проходять тестування по великому колу різних запитань;
- наявність зворотного онлайн зв'язку між студентом викладачем;
- можливість формування узагальнених статистичних оцінок результатів контролю, а отже, й самого процесу навчання;
- зручність збереження історії процесу контролю знань;
- можливість використання у дистанційному навчанні;
- зменшення витрат на організацію і проведення контролю успішності навчальних досягнень студентів;
- зменшення порівняно з традиційним опитуванням витрат часу приблизно на 50 відсотків;
- виключення списування.

За даними Центру науково-освітніх інновацій та моніторингу, впровадження комп'ютерного тестування ще зі шкільної лави сприяє:

- «систематичному відстеженню якості та динаміки навчальних досягнень учнів;
- отриманню статистично достовірної картини індивідуального прогресу кожного учня;
- створенню регіонального комп'ютерного банку даних навчальних досягнень учнів із предметів за тривалий час навчання;
- інтенсифікації навчального процесу завдяки збільшенню обсягу навчального матеріалу на заняттях;
- підвищенню зацікавленості учнів навчально-виховним процесом;
- можливості творчого застосування знань, умінь і навичок;
- можливості виконувати завдання не лише під контролем учителя, а й здійснювати самоконтроль навчальної діяльності [5]».

Література

1. Булах І.Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних навчальних закладів) // дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / І.Є. Булах, Київський ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1995. – 430 с.
2. Бронетко В.О., Кудін А. П. Системи комп'ютерного тестування: огляд, аналіз, порівняння // Зб. наукових праць Кам'янець-Подільського нац. університету ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна. [редкол.: П.С. Атаманчук (голова наук. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2009.– Вип.15 : Управління якістю підготовки майбутніх учителів фізики та трудового навчання. – Ч. I. – 352 с. – С. 16-18.
3. Досвід контролю базових знань студентів за допомогою системи комп'ютерного тестування // Вища освіта – інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/statti/2956-dosvid-kontrolju-bazovyh-znan-studentiv-za-dopomogoju-systemy-kompjuterного-testuvannja>.
4. Нітченко Г.М. Тестування як ефективний метод проведення підсумкового контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/ped/2012_100/Nitche.pdf.

5. Комп'ютерне тестування – інноваційний метод контролю знань навчальних досягнень школярів [Електронний ресурс] // Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу. – Режим доступу : <http://www.monitoring.in.ua/publications/view/7>. – Назва. з титул. екрану.

Titarenko O.V.

Doz. Dipl.

*Ing. Dr.techn. Nationale Akademie
der Nationalen Garde der Ukraine*

Frank A. Em.

Univ.-Prof. Dipl.

*Ing. Dr.techn. Technische Universität Graz
Österreich*

HEIMWEH – WAS BEDEUTET ES FÜR DIE DEUTSCHEN?

In der Fremde geht es der Blick oft zurück in Wehmut, zum eigenen Bett, zur Nestwärme der Familienmitglieder, Verwandten, Freunde und Bekannten, zum guten Essen und spezifischen Gerüche, zum traditionellen Humor und Lebensart. Heimweh kennt jeder. Aber was ist das eigentlich?

Die soziologischen Experten stellen oft die Fragen zu diesem Thema um die nationalen Charaktere besser zu erkennen, den Unterschied in Kultur, Mentalität, Gewohnheiten zwischen europäischen Ländern festzustellen. Man fängt mit den einfachsten Fragen an. Wo befindet sich die Heimat für Sie? So, nach den letzten Befragungen, für die Deutschen die Heimat befindet sich dort, wo die Familie ist (91 %), wo die Freunde sind (81 %), wo man geboren wurde (63 %), wo man eigenen Dialekt spricht (45 %), wo es Lieblingsessen gibt (27 %), wo Lieblingsverein spielt (19 %). Interessant, spezifisch und viel sagende über die Vorzüge der Deutschen ist gerade die letzte Variante von Antwort.

Eine repräsentative und hinweisende Gruppe für solche Untersuchungen sind die Urlauber. So, zum Beispiel, die Zahl der Tage, nach denen deutsche Touristen im Schnitt Heimweh bekommen, beträgt 9,3 Tage. Je junger die Reisenden sind, desto früher sehnen sich nach zu Hause. Noch mehr – die Deutschen sind sentimental: 19 % deutsche Frauen und 11 % Männer können eine Reise nie ohne ein Kuschtier

antreten. Im Vergleich zu denen sind die britischen Reisenden viel konservativer – 31 % Engländer packen Teebeutel ein, wenn sie das Land verlassen.

Auf welches Heimatgut mögen Deutsche im Urlaub am wenigsten verzichten? Persönlich vermissen die Deutschen am meisten ihr Bett (46 %), deutsches Fernsehen (35,26 %), deutschsprachiges Personal (22,44 %), deutsche Zeitung (21,03 %), ihr Zuhause (18 %), das Haustier (16 %), deutsches Essen (10,83 %), deutsches Bier (10,44%).

Wie stark fühlen sich die Deutschen in ihrem Dorf oder ihrer Stadt verwurzelt? Die 51 % Deutschen sind sehr verbunden, 37 % - ziemlich verbunden, 10 % - nicht sehr verbunden und nur 2 % - überhaupt nicht verbunden.

Also trotz aller globalen Änderungen sind die kosmopolitischen Einstellungen bei den Deutschen nicht sehr stark verbreitet, und die kräftige wirtschaftliche Lage des Deutschlands in der Welt trägt sehr viel dazu bei.

Literatur

1. Lebert A. Geordnete Verhältnisse // Die Zeit-Wissen, Nr. 06, 2015. - S.14 – 15.

Marina Tolmacheva

Professor of History

Washington State University

Washington (USA)

U.S. AFRICAN STUDIES IN THE SHADOW OF POLITICS

The Year 2010 marked the passage of 50 years since the Year of Africa in 1960. For the world, and especially for Africans, 2010 became the year of soccer, the year of the Cup. For Africanists in the United States, located mostly at Universities, the celebration of half-a century of African independence was clouded by concerns about the state and future development of African studies teaching and Africa research. Since 2008, the economic downturn resulted in reduced funding for academic programs in university Area Studies and foreign-language scholarship support. At the same time, the creation of AFRICOM (United States Africa Command) and emergence of the “whole-government” integrated U.S. operations policy toward Africa presented new quandaries to U.S. Africanist scholars and their professional organizations. This paper provides a brief overview of the field of African studies in the United

States over decades of development in a complex intellectual environment conditioned by domestic and international political affairs.

The theme chosen for the November 2011 African Studies Association annual meeting in Washington, DC, was '50 Years of African Liberation.' The preceding year 2010 marked the 50th Anniversary of the 'Year of Africa' 1960. The United Nations had declared 1960 as the Year of Africa. The Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples was adopted by the United Nations General Assembly on 14 December 1960. Celebrations and commemorations for what has been called "the most important year in African history" took place in 2010 around the globe, following the African diaspora and promoted by Africanists. Ironically, for many Africans on the ground, the political jubilee may have been overshadowed by international sports events taking place in Africa. The year 2010 became the year of soccer, the year of the Cup. The African Cup of Nations ended January 11, 2010 in Angola. The FIFA World Cup was played in South Africa in June and July 2010. The African Studies Association (of North America) waited until 2011 to celebrate the anniversary: the theme of the 2010 Annual Meeting was African Diaspora.' The 2011 annual meeting of the Association was the 54th annual meeting of the Association, which was started in 1956 by a small group of forward-looking academics. The creation of the association was inspired by the transition to independence of the first African countries. In 1957, Africanist scholars of the United States and Canada held the first annual meeting of their Association.

Also in 1957, the International Youth Festival convened in Moscow, USSR. In November 1957, The Soviet Union launched the Sputnik. In 1959, in Moscow, the Central Committee of the Communist Party announced, the creation of a research Institute for African Studies and in early 1960, of the first Soviet international university, to be known as the University of the Friendship of the Peoples. The Cold-War competition for the hearts and minds of Africans has begun. In 1961, the United States, whose universities of course had been open to international students all along (though not always free), established the Peace Corps for service abroad in 'interested countries' with the stated purpose 'To promote world peace and friendship.' For the rest of the 20th century, intellectual history of African studies in the United States and Russia, was

easily divided into two periods – that of the Cold War and the post-Cold War³⁹.

Лариса Талалова

Доктор педагогических наук, доцент

Институт международного права и экономики

им. А.С.Грибоедова

г. Москва (Россия)

ОБРАЗОВАНИЕ ПЕРЕД ВЫЗОВАМИ КУЛЬТУРНОГО РАЗНООБРАЗИЯ

Современный цивилизационный кризис и связанный с ним кризис сознания проявляется в том, что вместе с целостностью общих представлений о мире разрушена и целостность представлений о том, что такое образование и каковы его цели. Онтологическая и эпистемическая фрагментарность современного образования – один из вызовов, с которым и мир, и Россия столкнулись в деле воспитания и образования нации. Другой брошен социальным и гуманитарным наукам, все более утрачивающим способность объяснения происходящего. Эти вызовы лишь усиливаются в контексте появляющихся альтернатив и множющихся сценариев.

Собственная российская ситуация усиливается обстоятельствами, определяющими ее дополнительную сложность: 1) постсоветский период существования подходит к концу. В самой ближайшей перспективе это может означать разрыв куда более болезненный, чем два десятилетия назад. Как минимум, это означает угрозу окончательного демонтажа остатков прежнего социального государства; 2) приобретения в плане демократизации общественной жизни не выглядят прочными, постоянно сокращаются и с учетом кризиса либеральных идей оказываются уязвимыми куда больше, чем в более устоявшихся общественных системах на Западе. Одно из печальных последствий этого, наблюдаемых уже сегодня, – глубочайший моральный кризис, который переживает российское общество.

³⁹ I have offered a comparative perspective on Soviet and U.S. African Studies since 1960 in two recent papers: See Tolmacheva (2011) and Tolmacheva (2012).

Оценка сложившейся ситуации в системе российского образования показывает необходимость учета социально-экономических факторов. С одной стороны: роли и места отечественного образования как передатчика культурно-исторической эстафеты, содержащей уникальные по своей значимости образцы педагогического опыта (как разных эпох, так и разных народов нашей страны). С другой стороны, принципа поликультурализма, который сегодня выходит в современном образовании (обучении иностранному языку в частности) чуть ли не на первый план. Поликультурализм в образовании (или «мультикультурность») как способность образования выразить разнообразие и многообразие культуры, отразить культуру как сложный процесс взаимодействия всех типов локальных культур; способность создать условия для формирования культурной толерантности обучающегося) – это культурный плюрализм, признание равноценности, а значит, и равноправия всех этнических групп данного сообщества. Роль образования состоит в том, чтобы способствовать поликультурной ориентации, которая необходима в качестве этической основы сотрудничества государств и их интеграции.

Таким образом, мультикультурность – принцип, способствующий сохранению и умножению всего многообразия культурных ценностей, норм, образцов поведения и форм деятельности в образовательных системах, и помогающий становлению как культурной идентичности людей, так и пониманию ими культурного разнообразия современных сообществ, неизбежности культурных различий. Одним из важнейших путей проникновения культур следует признать образовательную среду. Взаимное проникновение культур – одна из составляющих социальной интеграции.

Но взаимоотношение образования и культуры как некоторой сложившейся традиции, системы норм, образов, ценностей всегда нестройно. В традиционных и устойчивых ситуациях культура является предметом трансляции, а образование есть институт, который транслирует некоторые базовые, культурные ценности и знания. А в ситуации неопределенности это соотношение меняется и образование уже не находится внутри культуры как механизм воспроизводства. Образование начинает существовать достаточно

автономно, пытаясь стать площадкой для порождения нового содержания, интерпретации истории, сложившихся традиций и т.д.

Глобализация и интернационализация ставят перед национальными системами образования новые сложные задачи, касающиеся как определения содержания передаваемых знаний, так и формирования систем ценностей. Уже звучат идеи, позволяющие говорить о новой ментальности, которая формируется у человека в противовес технократической идеологии. К ним относятся следующие.

1. Осознание внутренней многозначности (плюрализма) позиций и точек зрения при изучении того или иного сложного вопроса. При восприятии действительности человек нередко скован ранее приобретенными стереотипами, он склонен приписывать свою точку зрения к истине, а не к одной из возможных позиций. Признать факт разнообразия, неоднородности восприятия – значит сформировать у себя установку на терпимость по отношению к другим, к их мнению. Еще Ж. Пиаже называл это децентрированным мышлением.

2. Осознание альтернативности суждений. Последствия технических нововведений амбивалентны: негативные невозможно отделить от позитивных, они сосуществуют параллельно. Поэтому одной из важных установок при разработке решений является учет всех плюсов и минусов, которые сопровождают эти решения.

3. Осознание не только ближайших, но и отдаленных последствий принимаемых решений, особенно глобального характера.

4. Осознание того, что глобальное восприятие мира неразрывно связано с пониманием уникальности малых культур, не сводимых к культуре той или иной общности и потому имеющих право на сохранение. Это означает сохранение права на самобытность, которое включает возможность выбора своих собственных норм. Заставлять подчиняться нормам и целям, чуждым человеку или сообществу, недопустимо; в противном случае – это лишение свободы выбора культурной идентичности, в условиях которого обнажается конфликт между правом национально-этнической группы (сообщества) на сохранение культурной самобытности и правом индивида на свободу выбора культуры.

Данный вопрос остается чрезвычайно острым во многих странах, прошедших этап модернизации или имеющих опыт аккультурации, он противостоит теории француза А. Моля о мозаичной картине

мира, предполагающей внутреннюю несвязанность восприятия и конструирования социальной реальности, нежелание достраивать какие бы то ни было фрагменты этой реальности до единого целого, исходя из логики, что мир сам по себе фрагментарен.

Таким образом, введенная еще в 60-х гг. XX в. А. Модем мозаичность в качестве термина обозначает фрагментарность, несвязанность друг с другом отдельных малых культур, а сама теория допускает создание новой рациональной системы, которая выступает антиподом старой системе рациональности, связанной с традиционной культурой.

Равенство культур, вне зависимости от их социального потенциала и масштабности, их право на выживание в любых условиях составляют одно из важнейших нормативных требований современной цивилизации. Преодоление социальных предрассудков в отношении той или иной нации (культуры) является условием достижения глобального мира.

В этой связи возникает чрезвычайно важная проблема кросс-культурной грамотности, начинающаяся, – в первую очередь, в процессе обучения, – с ознакомления с чужой культурой, постижения ее путем анализа и заканчивающаяся ее восприятием, взглядом на нее изнутри, т.е. глазами ее носителя. Кросс-культурная грамотность включает понимание того, что культура одного народа не лучше и не хуже культуры другого.

Духовное обогащение личности может зависеть от ее умения использовать принцип дополнительности в диалоге с другими культурами. Субъект сам начинает конструировать вокруг себя культурную ситуацию. Это предполагает формирование иной позиции субъекта – не присваивающей, но нацеленной на приобщение к «чужому», которое может стать «своим».

Свобода культурного самоопределения индивида расширяет его ментальные возможности, делая данного субъекта гражданином мира, способным верно понять те культурные артефакты, с которыми он сталкивается, но которые не принадлежат его культуре. Индивид уходит из-под диктата коллективного подсознания: границы культурных интерпретаций становятся подвижными, мир личности обретает полноту и глубину вновь осваиваемых смыслов; человек начинает лучше понимать другого человека, чья инаковость уже не настораживает, а оценивается как необходимое условие

продуктивного диалога. Воспитательная цель такого образования – помочь человеку, к какой бы культуре он ни принадлежал, найти свое место в системе взаимосвязей на социальном, культурном, экономическом и других уровнях, т.е. это формирование уважительного отношения к культурам других народов и стремления к пониманию наиболее важных специфических и общих характеристик (параметров) этих культур, их сходства и различия.

5. Осознание принципа толерантности в отношении других людей, без которой нельзя наладить эффективное сотрудничество в решении глобальных проблем. Встроенное в рамки учебного процесса воспитание в духе толерантности предполагает формирование у обучающихся представлений о ценностно-смысловом равенстве людей как членов единого человеческого сообщества, неприятие любых форм неуважения к человеку, знакомство с приемами социальной и психологической защиты личности в ситуациях социальной напряженности и конфликтов, обучение рефлексии собственного поведения и отношений с другими людьми, уважение их прав и свобод.

6. Осознание политических, социальных прав и свобод человека. Оно подразумевает обучение сотрудничеству и диалогу на уровне взаимодействия отдельных людей – носителей различных взглядов и концепций, представителей различных национальных групп, различных культур, стран.

Между тем, рост культурного разнообразия необходимо рассматривать как одну из ключевых характеристик постсоветского мира. Этот процесс влечет за собой вызовы, связанные с необходимостью взаимодействия и диалога носителей разных идей и ценностей.

Такой постановке вопроса противостоит популярная сейчас идея «особого пути» с ее акцентом на традиционализме, национализме и неприятии «чужого». Поскольку даже общества, демонстрировавшие прежде высокую степень открытости и толерантности, сегодня не справляются с вызовами культурного разнообразия, понятно, что в постсоветских странах эта проблематика приобретает особую остроту.

*Світлана Трошина
Марина Дикун
Державний вищий навчальний заклад
"Київський транспортно-економічний коледж"
Національного транспортного університету
м. Київ*

ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІТЕРАТУРИ

Одним із чинників формування творчої особистості, здатної критично осмислювати проблеми, приймати зважені рішення та креативно розв'язувати складні завдання, є літературна освіта. Вивчення літератури сприяє формуванню гуманістичного світогляду, розвитку естетичних смаків особистості, виховує толерантне ставлення до різних народів, народностей, рас, культур.

Літературній освіті сприяє якісне вивчення інших предметів: історії, музики, образотворчого мистецтва, української мови, інших мов, що використовуються в Україні, та іноземних мов, які створюють відповідні фонові знання, суспільно-історичний, мовний та культурний контекст для засвоєння здобутків художньої літератури.

Розвиток зв'язків між предметами, що безпосередньо забезпечують літературну освіту, й іншими предметами гуманітарного циклу, є важливою умовою якісного викладання літератури [4]. Інтегроване навчання активізує інтелектуальну діяльність студентів та вимагає використання різноманітних форм викладання, що позитивно впливає на ефективність сприйняття навчального матеріалу.

Інтегроване заняття об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів студента, що дає змогу пізнавати певне явище різнобічно, досягати цілісності знань. Воно спрямоване на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Доцільність таких занять впливає із завдань інтеграції знань, умінь та навичок студентів з основ наук. Вони потрібні не тільки, щоб розширити світогляд, відчутти глибину, зануритися в епоху, а ще і для того, щоб по суті реалізувати

педагогіку співробітництва. При цьому стає можливим досягнення мети якісної освіти – освіти конкурентоздатної, спроможної допомогти молодим людям максимально реалізувати власний потенціал і досягти високих результатів.

Інтегроване заняття дозволяє вирішувати цілий ряд завдань:

підвищення мотивації навчальної діяльності за рахунок нестандартної форми;

розгляд понять, які використовуються на різних предметних заняттях;

організація цілеспрямованої роботи з розумовими операціями:

порівняння, узагальнення, класифікація, аналіз, синтез і т.д.;

показ міжпредметних зв'язків та їх застосування при вирішенні різноманітних завдань.

Інтегрований освітній процес повинен конструюватися за принципами:

доступності;

науковості;

послідовності;

системності;

цілісності;

логічності;

вертикального тематизму [3, 10].

Елементи інтегрованого навчання використовуються в різному обсязі. Це можуть бути як індивідуальні, групові завдання інтегрованого характеру, так і цикли занять.

Можна виділити наступні рівні інтеграції:

внутрішньо-предметна інтеграція (в межах одного навчального предмета);

міжпредметна (синтез фактів, понять, принципів і т.д. двох і більше дисциплін);

транспредметна (синтез компонентів основного і додаткового змісту освіти).

Методичними принципами об'єднання предметів є:

- 1) опора на знання з багатьох предметів;
- 2) взаємозв'язок в змісті окремих дисциплін;
- 3) зближення однорідних предметів;
- 4) розвиток загальних рис для ряду предметів.

При цьому інтегруються як суміжні предмети, так і ті, які представляють різні цикли. Впровадження інтеграційних процесів в курс літератури можна розпочинати з предметів суспільно-гуманітарного та естетичного циклів. До наступних віднесемо: історію, образотворче та музичне мистецтво, художню літературу, англійську, російську та українську мови. Ефективними є інтеграційні процеси між літературою та географією; літературою та інформатикою. Цікавими можуть бути результати міжпредметних зв'язків між літературою та математикою [2].

Специфіка інтегрованого навчання створює сприятливі умови для вияву творчості викладача, яка породжує творчість студентів.

Література

1. Богосвятська А. І. Новаторські типи уроків світової літератури. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.twirpx.com/file/777411/>.
2. Бутенко І. Г. Інтеграційні процеси на уроках світової літератури. [Електронний ресурс]. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/15433/
3. Іванчук М. Г. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання // Початкова школа. - 2004. - № 5. - С.10-13.
4. Інформаційний збірник МОН № 22 -23 - 24.- К.:Педагогічна преса, 2010.- 96 с
5. Носенко Е. Л. Картина світу як інтегруючий фактор у змісті освіти // Гуманітарні науки. - 2001. - №2. - С.48-59.
6. Тука М. В Методика розробки інтегрованих уроків. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.slideshare.net/tukanet67/metod-integr-lesson>

Олена Фоменко

Кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ

ТОПОНІМИ ЯК МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Власні назви, у тому числі назви місць, відіграють ключову роль для окреслення національної ідентичності у свідомості людини. Один із найвпливовіших дослідників феноменів нації та

націоналізму Ентоні Д. Сміт (1991) вважав наявність назви однією з найголовніших ознак нації, яку визначив як поєднану сукупність людей зі спільною історичною територією, спільними міфами та історичними спогадами, масовою, публічною культурою, спільною економікою і спільними юридичними правами та обов'язками для усіх членів. Уряди новостворених країн усвідомлюють важливе значення назви для ідентифікації держави, і тому одним із перших кроків нової країни стає пошук або зміна назви. Перейменування країн відбувається найінтенсивніше в часи зміни політичного режиму та під час революційних трансформацій у суспільстві, коли “перейменування минулого” є одним зі способів офіційного перегляду історії.

За останні півстоліття назви змінили десятки африканських й латиноамериканських країн – колишніх колоній європейських держав, новостворені балканські держави, а також колишні країни СРСР. Після розпаду СРСР у колишніх радянських країнах відбулися процеси декомунізації та дерусифікації, які проходили паралельно з протилежними процесами, спрямованими на посилення національної ідентичності. На пострадянському просторі наймасштабніша дерусифікація топонімічних систем відбувається у Казахстані. Зміна географічних назв у країні є частиною ширшого процесу “казахізації”, спрямованого на відродження національних, культурних і мовних цінностей, посилення ролі казахської мови та збільшення впливу казахомовних кадрів у сфері державного управління. За роки незалежності країни було перейменовано десятки сотень об'єктів – від районів, міст і невеликих населених пунктів – до закладів освіти, культури, охорони здоров'я і спорту.

У деяких випадках відбувається лише перейменування екзоніма, а ендонім залишається без змін. Так, у 2011 році за часів президентства Міхеїла Саакашвілі Міністерство закордонних справ Грузії звернулося до дружніх країн з проханням відмовитися від російськомовного екзоніма Грузія та відповідних назв іншими мовами й натомість використовувати ендонім Сакартвело. Пропонувалося також змінити англійську назву країни Georgia, яку плутають з американським штатом Джорджія (Eng. Georgia), на Sakartvelo. На той час лише одна країна, Південна Корея, відгукнулася на прохання Грузії. Шість років потому, у вересні 2017 року, після візиту спікера Сейму Литовської Республіки Віктораса

Пранкетіса до Грузії, Литва стала другою країною, яка вирішила змінити офіційну назву литовською з *Gruzia* на *Sakartvelo*.

Назви країн та інші топоніми становлять значний інтерес для дослідження взаємозв'язку мови та культури, тому що знаходяться на перетині трьох фундаментальних сфер лінгвокультурного аналізу – мови, мислення і навколишнього середовища. Топоніми містять інформацію як про структуру й зміст фізичного середовища людини, так і про те, яким чином вона сприймає, концептуалізує і класифікує це середовище. Завдяки багатій семантиці, значному евокативному потенціалові та тісному зв'язку з конкретним місцем топоніми здатні викликати численні психологічні й емоційні асоціації – з конкретним часом і простором, з певними історичними подіями, особистостями та суспільною діяльністю, з самою людиною та окремими періодами її життя.

Австрійський дослідник Пітер Джордан (2016) виділяє чотири основні функції топонімів для позначення зв'язку людини / спільноти з певною територією або місцем, зокрема, топоніми: 1) відображують важливі для спільноти географічні характеристики місця; 2) позначають територію спільноти; 3) структурують територію в уяві людей та 4) підтримують емоційні зв'язки між людьми та місцем і завдяки цьому сприяють побудові пов'язаної з територією ідентичності. Завдяки здатності створювати почуття належності до конкретної спільноти та відчуття “домівки”, топоніми мають важливе значення для ідентичності людини.

У лінгвістиці назви місць є об'єктом ономастики, яка вивчає походження, історію і функціонування власних назв. Протягом тривалого часу мовознавці займалися переважно збиранням, класифікацією і вивченням етимології топонімів – діяльністю, яка за своїм характером нагадувала колекціонування, через що дослідників порівнювали з колекціонерами-ботаніками. Такі важливі проблеми, як політична боротьба за іменування місця або взаємозв'язок власної назви з ідентичністю людини, залишалися поза увагою лінгвістичної науки до середини 1980 років, коли з'явилися дослідження, які кинули виклик традиційним підходам до вивчення топонімів (Коен і Кліот 1981; Азаряху 1986, 1988; Фергюсон 1988 та ін.). Так, праці Маоза Азаряху (1986, 1988) про іменування вулиць крізь призму політичної ідентичності заклали основи критичного підходу до вивчення назв внутрішньоміських об'єктів і, зокрема, меморіальної

функції власних назв. Інші дослідники (Бассетт 1994, Герман 1999, Граундз 2001) вивчали, як колонізатори нищили, маргіналізували або привласнювали не лише мови, а й цілі топонімічні системи колонізованих корінних народів. Об'єктом цих досліджень зазвичай були не самі власні назви, а політика іменування. Зокрема досліджували, як саме за допомогою власної назви народи намагаються контролювати, обговорювати та захищати процес ідентифікації країни, який є частиною ширших політичних процесів, таких як боротьба за визнання легітимності або прагнення до більшої помітності.

У середині 1990 років відбувся “критичний поворот” у вивченні назв місць, коли різко зросла кількість досліджень, що розглядали топоніми крізь призму влади. Однією із найвпливовіших була праця С. Б. Коена та Н. Кліота (1992) про іменування місця як стратегію побудови нації та формування держави, а також про символічну роль назви як спосіб вираження ідеологічних цінностей. У роботі топонім розглядався як символічний елемент ландшафту, який може відображувати як абстрактні, так і конкретні, як загальнонаціональні, так і локальні цінності.

У дослідженнях дискурсивного конструювання національної ідентичності крізь призму критичної лінгвістики та критичного аналізу дискурсу (Водак et al. 1999, 2009) топоніми розглядаються як маркери просторової орієнтації, що належать до арсеналу мовних засобів (лексичних одиниць і синтаксичних прийомів) із семантикою однаковості або відмінності. На прикладі Австрії дослідники визначили різні мікстратегії дискурсивного конструювання національної ідентичності, яка є динамічною і залежною від контексту. На матеріалі з різних сфер діяльності людини (публічна, напівпублічна і напівприватна) було виокремлено мовні засоби та дискурсивні стратегії, за допомогою яких відбувається, з одного боку, конструювання унікальності австрійської національної ідентичності в дискурсі та, з іншого, її відмінності від інших.

Фінські лінгвісти У. Хакала, П. Сjöблом і К. Сату-Пайві (2015) дослідили роль топонімів як носіїв ідентичності та культурно-історичної спадщини міста крізь призму сприйняття його мешканців. На першому етапі дослідження було визначено, наскільки кожна назва міста (муніципалітету) відображує його культурно-історичну спадщину, і як це надалі можна використати для створення бренду

міста. Матеріалом дослідження слугували назви громад (муніципалітетів), які були змінені, а також назви, яким загрозувала зміна у зв'язку з об'єднанням громад. На другому етапі дослідження автори провели широкомасштабне опитування жителів громад південно-західної частини Фінляндії, результати якого підтвердили, що назва міста має важливе значення для переважної більшості респондентів. Більшість учасників опитування також відповіли, що зміна назви міста означатиме втрату його історії. Окрім важливого значення назви міста для мешканців, дослідження довело існування прямого зв'язку між багатством асоціацій назви з культурно-історичною спадщиною народу і важливістю його назви для жителів. Дослідження підтвердило дані попередніх розвідок про негативне ставлення мешканців до зміни назви міста. Наприклад, ще в 1924 році рішення повернути столиці Норвегії Kristiania середньовічну назву міста, Oslo, викликало негативну реакцію і значний опір з боку громадськості.

Питання співвідношення націоналізму та ідеології іменування залишається центральним у топонимістиці 21 століття. Окрім цієї проблематики, з'явилися нові напрями розвідок назв місць, зокрема вивчення взаємозв'язку топонімів зі створенням гендерно-, расово- та споживацько-маркованих культурних ландшафтів (Берг and Кернз 1996; Бойд 2000, 2007; Роуз-Редвуд 2008). В останні роки з'явилися дослідження комодифікації (меркантилізації) назв місць (Eng. commodification of place names), яка відбувається, коли нові приватні власники іменують або перейменовують колишні державні об'єкти і перетворюють їх на товар.

Попри існування різних підходів до вивчення власних назв, ономастичні дослідження продовжують залишатися на периферії лінгвістичної науки. Велика кількість мовознавчих розвідок зосереджена на вивченні особливостей використання власних назв у художній літературі, дослідженням топонімів займаються переважно географи та топографи, а частина досліджень присвячена розгляду популярних імен для новонароджених та схожій проблематиці. Сучасні ономасти активно вивчають також функціональні аспекти власних назв.

Взаємозв'язок між власною назвою та ідентичністю потребує подальшого вивчення, зокрема, розробки теоретичної та методологічної бази вивчення ролі назви у конструюванні

національної ідентичності, удосконалення способів збирання матеріалу, а також тісної співпраці лінгвістів з істориками, психологами, соціологами, географами, що дозволить краще зрозуміти роль топонімів в окресленні національної ідентичності.

Світлана Харицька

Кандидат педагогічних наук

Наталія Глушаниця

Кандидат педагогічних наук

Національний авіаційний університет

м. Київ

РОЛЬ МОВНОЇ СУГЕСТІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Навіювання (сугестія) – різноманітне у використанні та багатоліке у своїх проявах. Воно є невід’ємною частиною нашого повсякденного спілкування, нашого виховання та навчання. Смаки та уподобання, особливості поведінки дуже часто продиктовані навіюванням, яке навіть не усвідомлюється. На нім частково засновані вплив на свідомість електронних засобів масової комунікації, моди, звичаїв, обрядів. Навіювання є один із засобів формування віри. Правильно вживане навіювання може помітно підвищити ефективність пропаганди.

У сучасній інтерпретації «сугестія – це процес дії на психічну сферу людини, пов’язаний із зниженням критичності при сприйнятті та реалізації змісту, що навіюється». Вважається, що інформація, засвоєна за допомогою навіювання, важко піддається осмисленню та корекції.

Об’єктом сугестії (сугерендом) в політичному дискурсі є група або соціальний прошарок людей на кого спрямований виступ.

Засоби сугестії розділяють на текстові (зміст та форма подачі тексту (графіка, шрифти) та мовленнєві, які в свою чергу діляться на: вербальні (фрази, слова, наголоси та інтонації), паралінгвістичні (висота, тон, тембр голосу), невербальні (міміка, жести).

Ефективність дії сугестії залежить від: властивостей сугестора (привабливість, соціальний статус, естетична, інтелектуальна та вольова перевага); рівня навіюваності сугеренда; особистих відносин між сугестором і сугерендом (довіра, авторитетність, залежність); способу формування сугестивної інформації (аргументованість,

баланс логічних та емоційних компонентів, посилення іншими впливами).

Під час бурхливого розвитку соціальних комунікацій велике значення відіграє майстерність маніпулювати свідомістю та думкою широкого кола реципієнтів. Від цього вміння залежить успіх поставленої перед оратором мети. Маніпуляція за допомогою чи то жестів, чи то мовленнєвих зворотів гарантує не тільки привернення уваги, але й правильність розуміння оратора. Незалежно від часу та місця можемо порівняти комунікацію з маніпуляцією, адже метою обох понять є переконання.

Особливу категорію становить мовна сугестія, яка дозволяє текстові виконувати не тільки базові, а й приховані завдання. Правильно складений текст переконує електорат у правдивості та непохитності слів того чи іншого політика.

Мовленнєвий вплив реалізується шляхом одного з двох основних різновидів – переконання, що апелює до свідомості об'єкта впливу через звертання до його власного критичного судження, та навіювання (сугестії), що націлене на підсвідомість реципієнта, емоційно-чуттєву сферу; вплив на розум, волю, поведінку є непрямим; контрольно-регулятивна функція свідомості послаблюється, свідомість і критичність сприйняття навіюваного змісту знижується, активне розуміння, розгорнутий логічний аналіз, раціональна оцінка відключаються. Основними складовими такого впливу виступають психологічні та лінгвістичні прийоми.

Слід зазначити, що сила навіювання прямо залежить від стану свідомості аудиторії. Доведено, що невпевненість, занижена самооцінка, побоювання, страхи, негативні очікування, вразливість, слабкість логічного аналізу, відсутність здорового глузду в аналізі ситуації є благодатним ґрунтом для здійснення впливу. Недарма напередодні значимих виборів певними політичними силами через ЗМІ робиться все, щоб такий стан свідомості був у більшості виборців. Тоді їх можна переконати, що навіть найсумнівніший варіант або особистість є для них єдино вірними і бажаними.

Слово є основним засобом сугестивного впливу у політичному іскурсі, оскільки під впливом мається на увазі насамперед словесний вплив на людину, який сприймається без критичної оцінки, тобто прихований вербальний вплив, то в такому контексті здається цілком природнім висновок про «початково-сугестивну

природу мови». (Пашиніна, с. 389). Під час навіювання словесні (вербальні) і несловесні (невербальні) фактори діють спільно, причому друга група є допоміжною відносно першої.

Отже, мова в цілому є сугестивною системою, всі її компоненти потенційно сугестивні (під час сугестивного впливу на перший план виходить спонукальна функція мови). Проте очевидно, що саме сугестивна лінгвістика (лінгвістика навіювання) на перший план виводить намір оратора спроектувати ефективний вплив на слухача (як в універсальному, так і в індивідуальному проявах).

Сугестологія в цілому є прагматично орієнтованою лінгвістичною теорією. Одна з базових, фундаментальних складових сугестивної лінгвістики є теорія комунікації, оскільки саме мова, мовлення виступають ядром сугестії.

Таким чином, мова структурує світ, створюючи власну «картинку», що використовується нами для сприйняття оточуючого світу. Саме тому ми сприймаємо світ та власне буття як текст (що ми його читаємо / створюємо). Феномен сугестії є базовим для таких сфер, як магія, релігія, медицина, психологія і на одне із перших виходить політика.

Vladyslav Shalamai
National Aviation University
Kyiv

THE POWER AND ORIGINS OF THE COMPUTER WORLD TERMS

Most of us use common computer terms everyday but don't take the time to think about how these words came to being in the computer world. There are some interesting stories as to the origins of these terms.

“Bug”. This may be the most well-known word because of its interesting story. While Grace Hopper, a pioneer of computer programming, was working on the Harvard Mark II, she traced the cause of a glitch in the computer to an actual moth trapped in a relay. The moth she found can still be seen on display in the Smithsonian Museum. As some of you may be desperate to point out, this was not actually the first use of the term “bug” to describe a malfunctioning system. Thomas Edison, for example, used the word in his notebooks. However, since Admiral Hopper brought the word into the world of computers as we know it today, this lister gives credit to her.

“Cookies”. Cookies are used to save a user’s information and relay this information between a website and a browser. This is used to authenticate a user, provide easier access to password controlled sites, or save various preferences of the user. The reason the word cookie is used seems to come from a comparison to fortune cookies – the dessert common from fast-food Chinese inside which there is a slip of paper with a fortune. Early internet programmers must have been overwhelmed by the similarities of a program that saves information within its code and the treats that save fortunes within their cookie walls. Incidentally, those delicious looking cookies above are bacon and chocolate chip cookies with maple glaze.

“Wiki”. As you may or may not know, a wiki on the internet is a group of interconnected sites that is built from user interaction. Wikipedia, Encyclopedia Dramatica and Metapedia are all examples of this “wiki” model. The origin of the name itself is quite simple. In Hawaiian, “wiki wiki” means “quick.” Creator Ward Cunningham decided that a “wiki” online would be a quick, easy way to access and manipulate multiple sites and information.

Throughout human history, great leaders have used the power of words to transform our emotions, to enlist us in their causes, and to shape the course of destiny. From Winston Churchill’s focus on the “finest hour” to Martin Luther King, Jr.’s depiction of a “dream” we are well aware that beliefs are formed by words – and they can be changed by words.

Світлана Шевченко

*Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин*

РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ВМІНЬ ВИЩОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС АУДІЮВАННЯ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ

Вміння сприймати іншомовні висловлювання на слух є важливою складовою мовленнєвої компетентності, без якої неможливо сформувати комунікативну компетентність особистості. Аудіювання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, тому всі процеси, які відбуваються у свідомості слухача залишаються поза спостереженням.

Традиційний підхід до навчання аудіювання включає три етапи: дотекстовий (Pre Listening), текстовий (While Listening) та післятекстовий (After Listening). На кожному з них виконується певний комплекс вправ.

Згідно з оновленою версією таксономії Б.Блума (2001), всі вправи поділяються на дві групи: ті, що розвивають розумові вміння нижчого порядку (LOTS) та ті, що спрямовані на розвиток вмінь вищого порядку (HOTS). Вправи нижчого порядку спрямовані на виявлення фактичної інформації тексту (рівень запам'ятовування, розуміння, застосування). Тут використовуються такі завдання як: назвіть, складіть список, поясніть, доповніть, визначте, розподіліть тощо. Вправи вищого порядку мають на меті формування вмінь критичного мислення (рівень аналізу, оцінки, творчості). На цьому рівні завдання формулюються як: порівняйте, поміркуйте чому, як, запропонуйте, ранжуйте, доведіть, сплануйте, розробіть, створіть, придумайте тощо. Слід зауважити, що процес розв'язування завдання відповідного рівня передбачає залучення навичок мислення усіх попередніх рівнів, тобто при розв'язуванні вправи, яка передбачає аналіз матеріалу, учень обов'язково залучає знання, демонструє розуміння матеріалу, дає оцінку та використовує на практиці [1].

Як правило, завдання вищого порядку використовуються на дотекстовому та післятекстовому етапах. На текстовому етапі, коли відбувається процес декодування тексту і виявлення його змісту, застосовуються завдання нижчого порядку. Проте, багато методистів рекомендують використовувати завдання вищого порядку навіть на текстовому етапі. Наведемо деякі приклади.

Всім відомий факт, що в інтернеті безліч джерел інформації, проте, не всі вони є надійними і достовірними. Тому викладач може дібрати інформацію, яка є фейковою, та запропонувати учням подумати під час її прослуховування, чи достовірна вона, і пояснити чому так, або чому ні. Звичайно для розуміння змісту висловлювання учень застосує всі вміння нижчого порядку, а для формулювання відповіді доведеться залучити вміння вищого порядку.

Можна дібрати з автентичних джерел діалог між особами різного віку та запропонувати учням під час слухання визначити їх вік, спираючись не лише на голос, а й на аргументи, які наводять

співрозмовники. Учні повинні обґрунтувати свої думки, навівши чіткі приклади з діалогу.

Зараз у кожного з нас є можливість слухати новини англійською мовою, відповідно до рівня слухача. Викладач пропонує послухати новини та придумати заголовок до них. Таке, здавалося б на перший погляд, просте завдання потребує складних розумових вмінь вилучати основну інформацію та формулювати її декількома словами.

Дуже поширене завдання дотекстового етапу у прогнозуванні інформації тексту теж може розвивати вміння вищого порядку на етапі слухання тексту. Учні повинні відмітити ті ідеї, які прозвучали у тексті, та пояснити чому інші, прогнозовані ними ідеї, не прозвучали. Чи є вони релевантними, чи можуть вони бути використані для розширення теми. Подібні завдання знаходять вихід у підготовку учнями презентацій [2].

Література

1. Anderson L.W., David R. Krathwohl, et al (Eds.) *Taxonomy of Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. – Allyn & Bacon, Boston, MA (Pearson Education Group), 2000. – 336 p.
2. Hughes J. *Critical Thinking in the Language Classroom*. – ELi, 2014. – 27 p. http://www.elipublishing.org/Critical_ThinkingENG.pdf.

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МОВ СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ

Світлана Благініна

Кандидат педагогічних наук, доцент

*Ніжинський національний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин*

ІНОЗЕМНІ МОВИ І ЗМАГАННЯ ПАРАДИГМ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Характерною ознакою національного сьогодення є продовження низки негараздів і проблем, які започатковані відновленням незалежності України й мають причиною розпад того економічного, політичного, світоглядного і мовного світу, який сформувався на наших теренах упродовж ХХ і попередніх сторіч. У цих тезах ми зробимо наголос на тому, що наші проблеми є тільки фрагментом світових подій, стосовно яких у науковому світі сформувався консенсус щодо виходу всього людства в очевидну стадію глобальних криз і негараздів, який фахівці з синергетики визначають як «точка біфуркації» - точка започаткування не трьох (характерних для казок) шляхів, а незрівнянно більшої кількості можливих траєкторій подальшого цивілізаційного розвитку. Оберемо у цій широкій темі те, що стосується України, мовних проблем і тенденцій розвитку з врахуваннями минулих подій і досвіду багатьох народів.

Якщо поглянути на сьогодення з точки зору історичної еволюції людства, то легко виявити, що сучасні цивілізаційні аналогії найбільш споріднені з подіями віддалених на півтисячоліття часів. Тоді через міждержавну конкуренцію й появу Османської імперії зникла Візантія, а тому території, де розташований сучасний Європейський Союз, втратили торгівельні контакти зі Сходом, зокрема, перестав діяти дуже важливий Великий шовковий шлях. Зникла вигідна для усіх учасників і сформована за тисячі років система обмінів товарами та культурою (накопичуються докази того, що цей феномен вказаного шляху діяв не дві тисячі років, а принаймні удвічі довше, а тому в обмінах могли узяти участь віддалені прашури сучасного населення України).

Нагадаємо, що у той період Китай був у всіх аспектах безсумнівним лідером світу. Він без особливого напруження у 1420-х роках створив великий морський флот з сотень гігантських – як на ті часи – вітрильників, що у різному складі здійснив сім великих експедицій аж до Африки і морів Близького Сходу. Однак, як висловився б творець однієї з найоригінальніших концепцій етогенезу Л.М. Гумільов, у китайців забракло «пасіонарності» для отримання максимуму переваги зі своїх досягнень. Власне, тут немає нічого й дивного, адже ця риса притаманна тільки для народів-кочівників (номад), а не для землеробів, якої б великої чисельності вони не досягали. Не будемо розвивати цю тему й наводити свої та чужі пояснення того, чому Піднебесна відмовилася від цілком можливої первинної експансії на тогочасні світові ринки, яку вона у варіанті №2 з таким успіхом здійснює в даний момент.

Найбільші втрати від зникнення економічної співпраці на теренах між Атлантикою і Тихим океаном, безсумнівно, зазнало Середземномор'я і вся Західна Європа. Цим ми й пояснюємо виразну активізацію всіх аспектів політичного, економічного і соціального життя на цих територіях. Чи не найбільш помітним серед усього новітнього став початок епохи «Великих географічних відкриттів» - так доволі пихато зарозумілі європейці назвали множину відчайдушних експедицій на малих корабліках, найбільші з яких легко розташувалися б упоперек палуб згаданих вище китайських багатощоголових вітрильників ескадр імператора Чжу Ді.

Як відомо, лідерство у «відкриттях» разом з грабунками і створенням гігантських колоній спершу захопили Португалія та Іспанія, що перебували в особливо сприятливих природних умовах, успадкували багато технологічних та інших досягнень Римської імперії, мали досвід не тільки мореплавання, а й діяльності національних університетів та інших закладів. Наслідком стало виникнення колоніальних імперій на кількох континентах, на рештках яких й досі використовуються ці дві мови, що й зумовлює їх присутність у групі так званих «міжнародних мов».

Щоправда, у цій групі вони перебувають на маргінальних ролях, поступаючись англійській мові, що стала безсумнівним світовим лідером і у науковій та інформаційній сфері захопила мало не 100% всього простору. Як відомо, у суперництві з іншими мовами зі списку «міжнародних» англійська мова стала переможцем через

формування в XIX ст. грандіозної за площею і різноманітністю Британської колоніальної імперії.

Хоч як затято не змагалася з Британією Франція, але індустріальна основа й найбільші у світі заводи та флот виявилися сильнішими від військового генію Наполеона, який зазнав поразки тільки тоді, коли проти нього об'єднався весь світ за винятком Китаю і Японії, які ізолювалися від решти планети.

Був в мовній історії світу цікавий період, коли після наполеонівських війн німецький народ пішов шляхом індустріалізації і об'єднання великої групи мікроскопічних князівств, в яких російські імператори шукали собі дружин. Потреби індустріального розвитку примусили німців у 1810 році винайти найкращу й цілком успішну навіть зараз модель „берлінського дослідницького університету”, працівники якого одночасно відкривали закони природи та успішно готували нових науковців. Заклад виявився настільки успішним і корисним під час об'єднання німців в цілісну державу, що всі інші університетські заклади, включаючи воєнні і технічні інститути, були переведені на нову парадигму навчання.

Серед різноманітних можливих назв нового підходу ми обираємо термін «неогуманізм», який передбачає значну удосконалення тих принципів, які сформувалися в Європі за століття діяльності класичних університетів на основі тогочасної міжнародної мови - латинської. З усіх рис німецького неогуманізму наголосимо тільки на одній - скеруванні всієї системи освіти, включаючи всі ВНЗ, на формування гармонійно-розвиненої особистості. Це був той ідеал навчання, що не зник пізніше й загалом зберігається в усьому світі (включаючи й Україну).

Зауважимо, що освітньо-науковий комплекс Німеччини другої половини XIX ст. виявився настільки ефективним і досконалим, що держава на кілька десятків років стала світовим науковим і технологічним лідером. Доказом цього є домінування німецької мови в науковій сфері, де вона навіть перед другою світовою війною не поступалася англійській. Доцільно нагадати, що переможці зробили все можливе для силового переміщення на свої терени якомога більшої кількості тих німецьких фізиків, хіміків, інженерів і технологів, які не покинули Німеччину в часи гітлеризму. Історія свідчить, що ракетний та інший прогрес у США і Радянському Союзі

був зумовлений насамперед тим, що обидві країни могли одразу використати кращі німецькі досягнення.

У даний момент Німеччина відновила економічну потужність, стала лідером Європейського Союзу й головним гарантом його стабільності, але змушена в науках і технологіях використовувати переважно англійську мову (навіть провідні наукові видання виходять переважно з англійським текстом).

Яким ми бачимо майбутнє англійської мови?

Враховуючи всі дані про технологічний прогрес й найостанніші досягнення у створенні «штучного інтелекту», ми можемо передбачити, що кілька десятків років англійська мова лишиться головною міжнародною мовою, але загалом її перспективи зовсім не такі вже й блискучі.

Головний чинник впливу на втрату англійською мовою сучасної майже тотальної поширеності в навчальних планах шкіл - удосконалення комп'ютерних перекладачів. Наприкінці 2017 року у світових ЗМІ пройшло повідомлення про те, що голландський стартап за участю місцевих науковців і грошей, які вони отримали з усіх усюд, поєднав американські досягнення в розпізнаванні мов і міжнародні програми з перекладу. У результаті на ринку продаж за помірну ціну приблизно 170 доларів США можна придбати е-перекладач Travis-1 [1]. Навіть у печері цей пристрій дає змогу спілкуватися на 20 мовах, а на поверхні Землі в межах прийому Інтернету - на 80 мовах, включаючи й українську. Цілком очевидно, що цей напрям буде швидко розвиватися, а тому через рік-другий всі мобільні телефони матимуть функцію досконалого перекладу та спілкування на англійській та інших мовах.

Але ще серйознішою небезпекою для успіху англійської та іншої мов ми вважаємо парадигмальні зміни в провідних державах Заходу, які ми вважаємо ментальною девіацією і ознакою розпаду системи і неогуманізму, і гуманізму в цілому. Тут ми маємо на увазі законодавчу та всіляку іншу підтримку «бликитних», «рожевих» та всіх інших «різноколірних родин», підтримку, яку збоченці отримують з бюджетів, які формуються з податків на чоловіків і жінок, які формують нормальні сім'ї на основі природної закоханості й виховують власних, а не «куплених» дітей. На щастя, в країнах Заходу розпочався рух опору цим збоченським тенденціям,

прикладом чого ми вважаємо перші праці, подібні до дослідження [2].

Український архетип поведінки цілком заперечує все те погане, що лине на нас зараз з англомовного Заходу. Нам потрібна англійська мова для взаємодії з країнами Європейського Союзу, які підтримують Україну, але ми повинні боротися з тими негативними парадигмами і взірцями, які так агресивно намагаються проникнути на наші терени.

Література

1. Travis-I speak 80 languages, so can you! (URL: <https://www.indiegogo.com/projects/travis-i-speak-80-languages-so-can-you-travel#/>) (Travis Translator. Rotterdam. Netherlands) 22-12-2017
2. Regnerus M. How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study. / Social Science Research. 41 (2012) 752-770 (journal)

Світлана Грушко

Кандидат філологічних наук, доцент

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені Костянтина Ушинського»

м. Одеса

СУЧАСНІ МОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Проблеми євроінтеграції, глобалізації у сучасному українському суспільстві пов'язані із розумінням складної трансформації світу, посиленням інтеграційних і глобальних процесів, які визначають розвиток держав у XXI столітті. У цьому контексті проблеми формування та розвитку нової політичної культури в сучасних умовах міжкультурної комунікації стають особливо важливими. Цей феномен пояснюється, в першу чергу, підвищеною політизацією соціальних відносин, з потребою у створенні оптимальних регуляторів суспільного життя держави і міжнародній взаємодії, які диктує сучасний стан європейської політики. Адже політична культура – це культура не тільки політичного мислення, але й політичного спілкування. У цьому контексті, однією із найбільш актуальних проблем політики держави є проблема європейської

інтеграції – багатоаспектний, складний процес, в якому бере участь і Україна як європейська держава.

У світлі зазначеного вище зрозумілою є актуальність наукових, просвітницьких публікацій, присвячених темі євроінтеграції, а у цій площині актуалізуються проблеми пов'язані із вивченням іноземних мов, проблеми перекладознавства: формування інститутів публічної політики виносить на порядок денний питання зовнішньополітичного курсу держави на європейську інтеграцію, які неможливі без урахування мовних тенденцій у європейських політичних інститутах.

Створення Європейського союзу прискорило інтеграцію представників різних країн, які розмовляють різними мовами. Цей факт ставить питання про активізацію досліджень у галузі міжкультурної комунікації, а цьому аспекті вивчення і розвитку «міжнародної допоміжної мови» на державному рівні, яка допоможе більш ефективно регулювати політичні, економічні, культурні відношення між країнами ЄС. Розвиток інформаційних технологій в умовах посилення впливів світових глобалізаційних процесів на зовнішню політику держави вимагають пошуку нових форм та методів комунікацій, що актуалізує проблему опанування міжнародної термінології, «міжнародної допоміжної мови» (international auxiliary language).

У наш час мешканці Європи з десятків країн беруть участь в процесі європейської інтеграції. Згідно з Римським договором (1957). Європейський парламент складається з 626 представників держав, об'єднаних у європейську співдружність. Члени парламенту використовують у своїй роботі певну, своєрідну термінологію, вивченням якої займається Відділ обробки інформації та документації Європейського парламенту. Головне завдання цього відділу – підтримання і розширення бази даних адміністративної терміносистеми. Ця база даних містить сотні тисяч одиниць багатьма мовами країн Євросоюзу. Адже кількість офіційних мов ЄС збільшилися з 4 у 1958 р. до 11 (сучасний стан), що складає 110 можливих мовних комбінацій. Без сумніву цей «словник» буде розширюватися за рахунок лексики Східної Європи. Підраховано, що за умови введення ще двох офіційних мов кількість мовних комбінацій може збільшитися до 156. Саме тому виникають

проблеми, які пов'язані і опануванням мовних реалій сьогодення у політичній площині.

На протязі останніх десятиліть Європа демонструє спільність свого минулого, загальні принципи та цінності. Незважаючи на культурні та мовні розбіжності, великі і маленькі народи все ближче підходять до «єдиної європейської самобутності». В цій ситуації актуалізується процес міжкультурного спілкування і вплив різних культур на процес мислення представників різних народів, який, у свою чергу, віддзеркалюється у мові міждержавного спілкування, що призводить до утворення так званою «євро-англійської» мови (eugospeak), мови доби інтеграції і глобалізації, яка стає мовним компонентом «європейської самобутності».

Як відомо, у багатьох регіонах Європи люди спілкуються на двох-трьох мовах (історичний фактор). На адміністративному рівні у країнах ЄС обговорюється питання про введення у середніх школах обов'язкового вивчення англійської мови як мови міжнародного спілкування, однак будь-яка мова, перетворюючись у допоміжну мову, до деякої міри «вультгаризується». Це стосується і адміністративної термінологічної системи англійської мови. Іноземні мови впливають більш активно на розвиток англійської мови ніж на розвиток інших європейських мов. У продовж свого історичного розвитку англійська мова збагачувала себе різними мовними елементами, в той час як, наприклад, французька мова була більше ізольована від іншомовних нововведень, що допомогло мові зберегти свою самобутність, але не зробило французьку мову загальноновживаною.

Запозичення є найбільш наочним прикладом впливу іншої мови на англійську мову, якщо розглядати її як міжнародну допоміжну мову міжнародного спілкування. У даному випадку йдеться про більш активне використання професійних галузевих термінів представлених латинськими, французькими, німецькими, російськими варіантами.

Будь-які зміни словникового складу мови через іншомовні запозичення привносять семантичні або стилістичні зміни у існуючу вже у мові лексику або у синонімічні групи.

Враховуючи системний характер мови, слід пам'ятати, що будь-яке нове поповнення словника запозиченими словами призводить до певних змін усього словникового складу. Наприклад, зникнення з

мови слів, що співпадають за значенням із новими словами. Так у текстах документів Євросоюзу або Ради Європи запозичення із французької мови слово Rapporteur замінено англійським словом reporter, латинське ad hoc Committee, de facto, addendum – special committee, factually, appendix, supplement.

Проблема мовних запозичень стала надзвичайно актуальною в останні десятиліття у системі розробки різних аспектів взаємодії мов. У лінгвістиці існує два протилежні розуміння запозичення: 1) традиційний підхід, згідно із тлумаченням «Лінгвістичного енциклопедійного словника», де цей феномен розглядається як елемент чужої мови, перенесений із однієї мови в іншу у результаті мовних контактів; 2) запозичення розглядається як будь-яка зміна, що розповсюджується у мові за допомогою творчої імітації індивідами.

Як відомо, запозичення можуть асимілюватися повністю або частково. Багато галузевих термінів, що запозичені адміністративною «євро-англійською» мовою із французької мови, не асимілювалися ні фонетично, ні графічно, наприклад: Both the Council and the Commission have acknowledged the need for a differentiated approach vis – a – vis the countries concerned. Religious now only offer “values” to be consumed a la carte, whilst the philosophical quest for meaning continues within closed brotherhoods or is prepared to produce disposable thought in response to market demand.

У той же час багато з них використовуються із англійськими артиклями: One of the Rapporteur’s priorities in London was to learn about what the EBRD has learnt from its past so as to assist it in the future. According to the travaux preparatoires of the Geneva Convention, any dispute between states giving rise to the intervention of armed forces is an armed conflict. The meeting was preceded by an expos’e by the President of the European Parliament. The raison d’etre of the small state is to provide one place on earth with the highest possible concentration of nationals who are citizens in the fullest possible sense of the world.

Латинські запозичення фонетично асимілюються в наслідок того, що вони були запозичені декілька століть тому. Галузеві терміни із латинської мови, що використовуються із адміністративною «євро-англійською» мови, належить до так званих книжкових запозичень. Вони якісно відрізняються від інших видів запозичень перш за все тим, що менше підлягають різним змінам. Ці запозичення у першу

чергу є абстрактними або термінологічними: *ad hoc committee*, *ex nihilo*, *a priori*, *a fortiori*, *mutatis mutandis*, *in fine*, *ex post*, *de facto*, *inter alia*, в той же час деякі з них використовуються із англійськими артиклями: *an addendum*, *an ex officio member*.

Лексичні запозичення із таких мов як російська, італійська, німецька достатньо зустрічаються у мові представників уряду країн – членів ЄС, наприклад: *Parliamentary troika*, *Praesidium*, *quattrocento and cinquecento*, *quadripartite meeting*.

Російські запозичення як правило зберігають свою форму, але використовуються із англійськими артиклями: *Recommendation on the propiska system applied to migrants, asylum seekers and refugees in Council of Europe member states*.

Процеси денационалізації проходять сьогодні як на регіональному, так і на міжнародному рівні. Ознаки глобалізації викликають занепокоєність через виникнення тенденцій послаблення національної самобутності членів культурного співтовариства.

Глобалізація деколи сприймається як зло, що руйнує культурну єдність. Проте, незважаючи на певні негативні явища, сьогодні виникає необхідність у єдиному комунікативному дискурсі, єдиній мові спілкування, якою, як показує практика, може стати англійська мова. Той факт, що вже існує так званий «eurospik» доводить, що англійська мова може виконувати роль міжнародної допоміжної мови.

Політична система є своєрідним інструментом, призначеним для розв'язання глобальних проблем епохи. Отже цілком зрозуміло, що політика держави завжди пов'язана з інтенсивним розвитком суспільства і повинна враховувати сучасні параметри і вимоги міжнародної суспільно-політичної ситуації.

Уніфікація світового політичного простору виявилася не тільки у створенні міжнародних політичних, економічних, фінансових союзів, відкритті державних кордонів, створенні глобальних інформаційних мереж, але й у своєрідній «уніфікації» терміносистеми. В цьому контексті мовний компонент, як найвагоміший у комунікативному аспекті, відіграє важливу роль і вимагає більшої уваги державних службовців.

Марина Долматова
Кандидат педагогічних наук, доцент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ У ВНЗ

Процес навчання студентів є системою, в якій значне місце посідає читання художніх текстів, оскільки саме читання іноземною мовою сприяє формуванню та вихованню активної особистості; формує світогляд майбутнього фахівця як систему наукових поглядів на світ та місце в ньому; підвищує його загальну культуру. Займаючи чільне місце в методиці викладання іноземних мов у вищій школі, проблема навчання читання оригінальних художніх творів пов'язана з такими аспектами процесу іншомовного читання: розглядом читання як засобу розширення мовних знань студентів з метою вдосконалення усного мовлення (Ю.Борисов, В.Важеніна, Е.Вильялон, В.Матвейченко, С.Тер-Минасова), із застосуванням естетико-стилістичного аналізу художнього тексту (Т.Ніфака), з відбором художніх творів (Т.Левіна, Т.Михайлюкова, Н.Селиванова, Л.Смелякова, Н.Трубціна), зі смисловою інтерпретацією літературного твору (О.Дупленко, М.Вавилова), з удосконаленням уміння читати (Н.Коряковцева, Н.Шарова, Ph.Prowse, M.Swan, M.West).

Основою організації процесу читання, під якою розуміється діяльність суб'єкта по оволодінню узагальненими способами дій, скерованих на його саморозвиток на основі вирішення спеціально поставлених викладачем навчальних задач та через навчальні дії, є особистісно-діяльнісний підхід, який передбачає врахування особливостей суб'єкта, в конкретному випадку – рівень розвитку читацької компетенції студентів вищої школи. Об'єктом навчання при даному підході є мовленнєва діяльність, тобто читання. Змістом навчання читання художніх текстів є знання, навички та уміння, необхідні для здійснення діяльності читання.

Отже, студент вищої повинен мати відповідні знання, а саме: естетичні, літературознавчі, лінгвостилістичні, країнознавчі, лінгвокраїнознавчі.

Навички читання творів літератури умовно можна поділити на дві групи: 1) навички, пов'язані з технічним аспектом читання, які забезпечують безпосередній акт сприймання графічних знаків та співвіднесення їх з відповідним значенням лексичних одиниць та граматичних конструкцій, [1, 189] та 2) специфічні навички використання естетичних, літературознавчих, лінгвостилістичних, країнознавчих та лінгвокраїнознавчих знань.

Щодо формування безпосередньо вмінь читання, то в методичній літературі проблема розвитку вмінь смислової обробки інформації в процесі читання розглядається в працях Т.Вдовіної, К. Крупника, І.Павлової, С.Фоломкиної та інших дослідників. Уміння, необхідні для здійснення діяльності читання, були умовно розподілені на дві групи: 1) загальнотекстові уміння та 2) специфічні уміння читання художніх творів.

Також для досягнення цілей навчання читання майбутніх фахівців необхідно дотримуватись наступних методичних вимог: навчання читання художніх текстів потрібно здійснювати в напрямі формування уміння студентів вести діалог з текстом; для навчання читання необхідно відбирати твори, зміст яких становить певний інтерес для студентів, що виступає стимулом їх діяльності читання; для розвитку читацької компетенції студентів є необхідним збільшення існуючих норм читання та загального обсягу прочитаного за умови орієнтації на первинне ознайомлювальне читання та використання різних видів читання в межах одного художнього твору; навчання читання творів художньої літератури варто проводити з урахуванням індивідуальних особливостей майбутніх спеціалістів, які корелюють з рівнем розвитку їх читацької компетенції.

Всі ці положення й визначають теоретичні передумови навчання читання художньої літератури у ВНЗ.

Література

1. Вдовіна Т.О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2003. – 282с.

2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

Віра Драбовська
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця

КУЛЬТУРНО-ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА У МАКРО- ТА МІКРОСТРУКТУРІ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Як відомо, створення словника будь-якого типу передбачає три етапи: 1) відбір заголовних одиниць; 2) пошук джерел даних; 3) написання словникових статей. Перші два етапи визначають макроструктуру словника як сукупність усіх заголовних слів у корпусі словника, третій – мікроструктуру, тобто його внутрішню будову.

Загалом, проблема вокабулярія і визначення його меж є однією з центральних проблем лексикографічної науки. Оскільки словниковий склад мови постійно змінюється, лексикографи намагаються відобразити у макроструктурі ту частину лексики, що відповідає профілю лексикографічного джерела.

Рекомендації щодо включення культурно-забарвленої лексики у корпус як одномовного, так і перекладного тлумачного словника, до початку 80-х років у радянській та вітчизняній лексикографії фактично були відсутні. Ця проблема набуває актуальності у зв'язку з появою у 20-30-х рр. ХХ ст. такого культурно-лінгвістичного явища, як мовна картина світу, одним із найгостріших питань якої є проблема співвідношення культурної та мовної картин світу. Ця проблема серед інших отримала детальне висвітлення у роботах О.А. Корнілова, де автор пропонує низку способів лексикографування словникового запасу як національної мовної картини світу - тобто певної системи, яку можна відобразити у навчально-довідниковій літературі.

У 80-х рр. ХХ ст. дослідники вперше починають урахувувати культурний фактор у плануванні корпусу тлумачного словника загального типу. Межі вокабулярія такого словника починають

визначатися із урахуванням реального стану справ і культурних традицій суспільства, а також загального рівня розвитку культури. Лексикографи починають уважати за необхідне обмежувати макроструктуру тлумачного словника літературної мови загальною, відпрацьованою протягом тривалої історії розвитку мови частиною лексичного складу, зрозумілою всім членам певного мовного колективу. Виходячи з цього, національно-забарвлена лексика також починає розглядатися як природний складник макроструктури тлумачного словника загального типу.

Зарубіжні лексикографи також починають виділяти поняття культурної специфіки корпусу тлумачного словника, по-різному інтерпретуючи культурно-специфічні компоненти словникової макроструктури як, наприклад «домінувальний культурний погляд суспільства» (*prevailing cultural view of society*), «культурне тло» (*cultural background*), «культурно-специфічні одиниці» або «культурно-пов'язані слова» (*culture-specific items / culture-bound words*), культурно-специфічні концепти (*culture-specific concepts*), концепти з чітко вираженими культурно-специфічними рисами (*concepts with distinctive culture-specific features*), культурно-специфічні аспекти (*culture-specific matters*), інформація про світ (*information about the world*), нелінгвістичний компонент значення слів (*the non-linguistic component of the meaning*), культурна інформація (*cultural information*) тощо.

Систематичне висвітлення національно-культурного аспекту лексичного значення було представлено у започаткованій Є.М. Верещагінім і В.Г. Костомаровим лінгвокраїнознавчій теорії слова, згідно з якою національна специфіка семантики лексичної одиниці визначається вмістом у ній національно-культурних семантичних ознак, що формуються у межах певної етнокультурної та національно-мовної спільноти. Ці ідеї знайшли своє втілення у теорії «культурної грамотності», розробленої Е.Д. Хіршем-молодшим, який запропонував «вокабулярій культури» - тобто словник реалій, особливо корисний для тих, хто вивчає англійську мову.

Російський лексикограф О.М. Карпова, беручи до уваги орієнтацію сучасної лексикографії на прагматичний і функціональний аспекти уживання лексичних одиниць, зауважує, що сучасний словник повинен допомогти користувачу зрозуміти культуру й ціннісні орієнтації того чи іншого соціуму на рівні,

необхідному й достатньому для взаєморозуміння в межах міжкультурної комунікації. Як мінімум фактів мовного спілкування, що підлягають включенню у словник, учена виділяє безеквівалентну лексику, основні конотативні значення лексичних одиниць, асоціативні та стилістичні особливості вокабул, а також найважливіші соціокультурні характеристики слова.

Що стосується мікроструктури словника, то типи інформації, представлені у ній, можуть змінюватися залежно від типу словника й, відповідно, його складу. Деталізований підхід до проблем побудови словникових статей узагалі та презентації різнобічної інформації про описувану мовну одиницю зокрема формується у другій половині ХХ ст. з розвитком критичного аналізу словників (*dictionary criticism*). Загалом, дослідники сходяться в думці про структурні компоненти словникової статті. Проте методи і прийоми опису культурно забарвленої лексики на рівні мікроструктури тлумачного словника майже зовсім не розроблялися у лексикографії до кінця 90-х років ХХ ст. Виявлення, вивчення й опис прагматичної інформації у лексичному значенні слова ускладнюється майже повною відсутністю традицій її лексикографічної репрезентації. Тому винахідливість укладачів щодо маркування заголовних одиниць (чим ширше використовуються маркери, тим кращий словник) та наявність інформації про вживання (*usage notes*), яка допомагає у прочитанні суперечливих розділів їх використання, у тому числі й культурно зумовлених, сьогодні стає критерієм прогресивності довідника, а їх відсутність – його консервативності. Зокрема, у сучасних дослідженнях фігурує термін «культурологічна позначка» у зв'язку з новим методом характеристики заголовних одиниць у *Longman Dictionary of English Language and Culture*. Вивчення змісту таких позначок та їхня роль у семантизації одиниць вимагає сьогодні особливої уваги. Серед деяких пропозиції, наявних сьогодні у лінгвістичних дослідженнях, можна відзначити маркування культурно-специфічної лексики відповідно до п'яťох планів функціонування лексем, а саме: антропоцентричного, етнокультурного плану, соціокультурного, політичного та плану світосприйняття.

На нашу думку, принципи відбору культурно-специфічної лексики до корпусу навчального тлумачного словника іноземної мови як і вдосконалення принципів її маркування залишаються

сьогодні одними з найактуальніших завдань сучасної теорії та практики лексикографії, вирішення яких має широкі перспективи застосування як у найрізноманітніших лінгвістичних дослідженнях, так і у практиці викладання іноземних мов.

Олена Лазебна

*Національний технічний університет України «Київський
політехнічний університет імені Ігоря Сікорського»
м. Київ*

ПРО АСПЕКТИ ПРОЯВУ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ДІАЛОГІЧНІЙ ТА ПОЛІЛОГІЧНІЙ ФОРМАХ МОВЛЕННЯ

(на матеріалі сучасної німецької

та австрійської художньої прози та текстів інтерв'ю)

Вибір теми обумовлений антропоцентричною спрямованістю нашої лінгвістичної розвідки, яка висуває на перший план проблему вивчення людського фактора в мові, визначення мовної особистості, особливостей її функціонування та аспектів її прояву.

Учений Г. Богін підкреслює, що мовну особистість можна досліджувати тільки у взаємодії із соціальним оточенням, яке формує готовність мовної особистості до саморозвитку, пізнання. В лінгвістиці він був одним з перших, хто вважав соціум могутнім фактором, який здійснює значний вплив на формування мовної особистості, у тому числі й через тексти. Він пише, «дослідження лексики художнього тексту», а відтак і текстів інтерв'ю, «є найбільш вичерпним, якщо його аналіз здійснюється крізь призму мовної особистості. Персонаж як мовна особистість є носієм цінностей та знань».

Здатність індивіда до самовираження містить два зовсім різні види знакової діяльності: довільне самовираження, яким він подає інформацію про себе, і мимовільне самовираження, яким він видає себе. Перше включає вербальні символи або їхні замітники, використовувані загальноовизнано й індивідуально. Друге включає велику сферу людської дії, яку інші можуть розглядати як симптоматику самої діючої особи.

У монографії «Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект» дослідниця Л.Л. Славова відмічає, «мовна особистість проявляється передусім у мовленнєвій поведінці, яка детермінується статусно-рольовою взаємодією мовців та їхніми індивідуально-особистісними та ідіоетнічними характеристиками».

Комунікативні риси мовної особистості виявляються під час мовленнєвої взаємодії з однією, декількома особами або цілою аудиторією. Мовна особистість може проявлятися в монологічних, діалогічних і полілогічних формах мовлення.

Діалог – форма мовлення, яка характеризується зміною висловлень двох мовців. Кожне висловлення, яке називається реплікою, звернене до співрозмовника. Діалогічне мовлення – первинна, природня форма мовного спілкування. Якщо мати на увазі побутові діалоги, то це, як правило, мовлення спонтанне, непередбачене, у найменшому ступені літературно оброблене. Для діалогічного мовлення характерний тісний змістовний зв'язок реплік, що виражається найчастіше в запитанні й відповіді.

У художній літературі, публіцистиці діалоги виступають як яскравий стилістичний прийом, засіб пожвавлення розповіді. У діалозі, зазвичай, розкриваються характери. Він – засіб створення образу, причому цей образ втілює в собі детальний опис зовнішньої та внутрішньої подоби персонажа.

Полілог – розмова між декількома особами. Полілог в принципі не протиставляється діалогу. Загальне і головне для обох понять – зміна, чергування мовців та слухачів. Кількість ж мовців (більше двох) не змінює цей принцип. Загальні риси діалогу – зв'язаність реплік, змістовна та конструктивна, спонтанність і т.д. – яскраво проявляється і в полілозі. Однак формальний та смисловий зв'язок реплік в полілозі більш складний та вільний: він коливається від активної участі тих, хто говорить, в бесіді до байдужості деяких з них (наприклад, красномовне мовчання).

Результати теоретичного осмислення проблеми прояву мовної особистості в діалогах та полілогах дали змогу спрямувати нашу подальшу роботу на дослідження соціолінгвістичного складника мовної особистості та комунікативно-оцінної сутності персонажа, його мовної поведінки у соціумі. Адже мовлення персонажів як мовних особистостей в художній літературі та текстах інтерв'ю

віддзеркалює об'єктивну та суб'єктивну оцінку реалій у світі, в центрі якого знаходиться людина.

Віра Левадна

Тетяна Малінковська

Олена Петрушенко

Вінницький національний медичний університет

імені М.І. Пирогова

м. Вінниця

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ЛІНГВОКРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВИХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Нині загальновизнаною є теза про те, що процес навчання іноземної мови має враховувати та досягати мети не лише утилітарної, але й ідеальної, об'єднуючи їх у єдине ціле, тобто забезпечувати не лише оволодіння мовою як засобом набуття знань та засобом спілкування, а й ознайомлення через мову з культурою іншої нації. Тому поняття культурної грамотності сьогодні є загальноприйнятим терміном лінгводидактики.

Важливе завдання у підготовці студентів немовних спеціальностей до міжкультурної комунікації полягає у тому, щоб через посередництво мовної системи навчити студентів-іноземців розуміти систему світосприймання народу, мову якого вони вивчають. Досвід роботи підказує, що в іноземних студентів формування лінгвокраєзнавчої компетенції та мовленнєвих навичок, які забезпечують подолання комунікативних бар'єрів, відбувається швидше, якщо метою є вивчення української мови не тільки як засобу отримання спеціальності, а і як засобу пізнання українського народу в його територіальній, етнічній, історичній та соціальній визначеності.

Під час підготовки до міжкультурної комунікації на заняттях з української мови викладачі нашого вузу виходять з попередніх соціокультурних знань студентів, рідної культури іноземних громадян, напрямку їх інтересів та специфіки мовно-культурного середовища, у якому проходить навчання.

Щоб з'ясувати місце та роль культурного компоненту у процесі професійної підготовки студентів-іноземців, важливим є визначення стартового рівня їх соціокультурних знань. Тому студентам-іноземцям, що приїхали на навчання до Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова, ми пропонуємо заповнити анкету, запитання якої стосуються географії, історії, культури, науки, державного ладу та суспільно-політичного життя України. Анкетні дані слугують викладачам основою для відбору та організації лінгвокраєзнавчого матеріалу, що є обов'язковою умовою правильного та результативного оволодіння студентами іншомовною мовленнєвою діяльністю та підготовкою до міжкультурної комунікації.

Успішному засвоєнню іноземними студентами як мови, так і краєзнавчих знань сприяє проведення аудиторних занять з паралельною планомірною позааудиторною роботою, що є важливою складовою всього навчально-виховного процесу.

Позааудиторні заняття істотно відрізняються від навчальних та додаткових, тому що дозволяють «включити» в роботу не лише центри пам'яті та мови студента, але й емоції.

Студент-іноземець, щоб засвоїти знання української мови та подолати психологічний комунікативний бар'єр, повинен не тільки зрозуміти лінгвокраєзнавчі сентенції, але й відчути, пережити їх. Адже «емоційний голод», що почасти викликає у студентів підготовчого факультету, може викликати негативне ставлення до предмета і підсвідоме небажання сприймати інформацію, а також спілкуватися з іншомовними людьми.

Позитивні емоції, навпаки, підвищують ступінь збудження нервових центрів та покращують психічну регуляцію, що в свою чергу допомагає легшому та неопосередкованому сприйманню навчального матеріалу. На відміну від аудиторних занять, що носять обов'язковий характер, позааудиторна робота базується на добровільній згоді та інтересах студентів за умови рівноправної участі в позааудиторних заходах як тих, хто порівняно непогано володіє мовою на даному етапі навчання, так і тих, хто лише почав вивчати мову. Тут важливе значення має індивідуальний підхід, що проявляється у диференціюванні занять, вправ та навантажень з обов'язковим урахуванням можливостей, інтересів та нахилів студентів.

Комунікативний характер навчання української мови висуває на перший план вимогу практичного напрямку позааудиторних занять. Досвід викладання підказує, що форми позааудиторної лінгвокраєзнавчої роботи можуть бути найрізноманітнішими: екскурсії, виставки, «Дні української мови», конкурси, вікторини, тематичні вечори, години цікавих зустрічей, фестивалі тощо.

Ми вважаємо, що провідну роль відіграє гурткова робота. По-перше, робота гуртків планомірна, регулярна, цілеспрямована; по-друге, вона дозволяє проводити цикли бесід, проглядати кінофільми, прослуховувати літературно-музичні композиції, організовувати тематичні виставки, олімпіади тощо; по-третє, гурткова робота не лише дозволяє створити серед студентів «ініціативну групу», що допомагає в організації інших видів позааудиторних занять, а й використовувати результати цієї роботи під час проведення великих масових заходів (наприклад, у ВНМУ це загальнофакультетська шевченківська конференція, загальноуніверситетська наукова конференція, фестиваль українсько-індійської дружби тощо).

Різноманітні форми позааудиторної роботи розвивають у студентів бажання брати активну участь у міжнаціональній комунікації та підвищують мотивацію вивчення іншої мови.

Як відомо, усі рівні мови культуроносні, та найяскравіше національна культура проявляється на рівні лексики, фразеології, афористики, а також народної та пісенної творчості.

Викладач української мови в іноземній аудиторії має бути одночасно і викладачем культури українського народу, протистояти расизму та расовій дискримінації, натомість проповідувати мовленнєвими засобами загальнолюдські цінності.

Правильно відібрана та представлена студентам краєзнавча інформація у значній мірі впливає на формування позитивного ставлення до іншої нації та країни, що успішно протидіє егоцентризму.

Знання та розуміння культури народу, мова якого вивчається, допомагає подоланню мовних та комунікативних бар'єрів, кращому засвоєнню матеріалу навчальних програм, розвиває творчі здібності, розширює лінгвістичний кругозір та сприяє кращому розумінню складних проблем сучасного світу.

Анатолій Поповський
Доктор філологічних наук, професор
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро

РУСИФІКАЦІЯ – СУРЖИК – ВУЛЬГАРИЗАЦІЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

*Нації вмирають не від інфаркту,
У них спочатку мову відбирають.*

Ліна Костенко

Питання русифікації іншомовних народів Російської імперії слід розглядати в зв'язку з розширенням її територіальних меж шляхом завоювання чужих земель Московією від часу виникнення й до нинішніх днів. Відтоді ретельно культивується примус «російського громадянства», як це спостерігаємо нині в окупованому Криму і Донбасі. Відтоді ідеологи Москви на всіх етапах історичного розвитку імперії (царської і комуністичної Росії) вели послідовну роботу щодо заборони мови, культурних традицій, нищення історичних пам'яток українського народу. Жодна мова в світовій історії не зазнала таких нищівних утисків від сусідів «братьєв-слов'ян», як українська. Як свідчить академік АН ВШ України Ніна Вірченко на сьогодні виявлено всього офіційних і неофіційних документів про заборону української мови з 1626 – 2001 рр. – 114 [2]. Варто лише порівняти зухвалий цинізм послідовників валуєвщини царської Росії і «комуністичний демократизм» ідеологів марксизму-ленінізму бодай з витягу секретного документу, складеного полтавським губернатором Багговутом і надісланого Міністру внутрішніх справ Росії 4 лютого 1914 року: «Доношу Вашему Высокопревосходительству, что украинское движение, в основу которого положена идея образования автономной Украины под скипетром Габсбургской династии, принимает за последнее время широкие размеры... Несмотря на категорическое требование инспекторов вести обучение только на русском языке, учителя уклоняются от этого при всяком удобном случае и приводят постоянно одну и ту же отговорку, заключающуюся в том, что язык малорусский есть их родной язык, что только на этом наречии дети

быстро усваивают предмет преподавания и что нет никакой беды в том, что параллельно с русским языком даются объяснения на малорусском, ибо поступающие в школу дети у себя дома все-таки говорят по-малорусски...и что движение это становится за последнее время бесспорно опасным для России, то я полагаю необходимым бороться с украинским движением следующими мерами:

1. Привлекать на должность учителей земских начальных школ по возможности только одних великороссов.
2. Назначать на должность инспекторов народных училищ людей деятельных, энергичных, твердых и исключительно великорусов. Таковыми же, конечно, должны быть и директора народных училищ.
3. Всякого учителя, проявляющего склонность к украинскому движению, немедленно устранивать.
4. Поставить правильно обучение истории России в школе и строжайше вменить в обязанность учителям – внедрять в молодежь понятие о единой, неделимой России, поясняя смысл слова «украина» то есть «окраина» Государства в былые времена.
5. Установить обязательные экскурсии учащихся всех учебных заведений в возможно большом количестве – Москву, Нижний Новгород и другие исторические местности России, ибо малорусы имеют об памятниках этих местностей весьма скудные сведения, вернее никаких. Экскурсии ныне производятся в Киев, а об Москве и речи не бывает.
6. Обратит особое внимание на семинарии, на учебно-воспитательную часть в этих учебных заведениях. Ставить во главе их ректоров исключительно великорусов, удалить немедленно всех слабых и бездеятельных ректоров. Учащий персонал должен быть только из великорусов. За семинарии надо взяться как следует и искоренять гнездящийся в них дух и дать им должное направление.
7. Необходимо субсидировать некоторые газеты, издающиеся в Киеве, Харькове, Полтаве и Екатеринославе с целью борьбы, путем печати, с украинским движением. Основания борьбы должны быть следующие:

- а) доказательство кровной родственной связи народностей великорусской и малороссийской; признание общего корня этих наречий и полонизации малорусского языка в прежние времена;
- б) разъяснение, что «украина» означает «окраину» и что такие окраины до присоединения малороссии к России были и у Польши и у России. Необходимо правдиво освещать историю заселения Южно-Русских степей и всей вообще «окраины» Государства, поясняя, что никогда никакого украинского народа не было;
- в) возможно частое появление в субсидированных газетах статей о необходимости общегосударственного языка, каковым только и является великороссийское наречие, о богатстве русского языка, обширности и богатстве его литературы и т. д., о роли современного малорусского языка как простонародного и не имеющего литературы и будущности [4, с. 49-52].

Ще жорстокішими були заходи щодо боротьби проти «національного ухилу» українських патріотів у роки радянської влади, як-от:

1932 – 1933 рр. Сплановано і здійснено за мовчазною згодою «світового співтовариства» акцію ліквідації українського народу. Свідоме знищення більшовицьким режимом українських селян організацією голодомору. Централізоване переселення росіян у вимерлі села України. В Україні, яка володіє 40% світового чорнозему, умертвлено голодом до 10 мільйонів носіїв української мови, і саме селян, щоб зберегти зрусифіковане міське населення.

1937 р., листопад. На відзначення 20-річчя приходу комуністів до влади на Соловках було розстріляно понад тисячу діячів української культури.

1951 р. Викриття газетою «Правда» - центральним органом ЦК ВКП(б), «націоналістичних ухилів» в українській літературі (вірш В.Сосюри «Любіть Україну», лібрето опери «Богдан Хмельницький» і т.д.). Студенти Харківського університету відмовилися складати іспити російською мовою. Тоді 800 з них було репресовано, а 33 студентів на закритому засіданні суду було засуджено до смертної кари! І розстріляно.

1958 р. Постанова Пленуму ЦК КПРС про перехід частини українських шкіл на російську мову викладання. Відповідну постанову прийняла і Верховна Рада УРСР [2].

На жаль, світова спільнота до цих пір не внесла такого цинічного явища до світових рекордів книги Гіннеса.

У суверенній Україні про загрозу мовного засмічування іноземними запозиченнями, деформацією українських прізвищ та продукування своїх мовних покручів постійно застерігають провідні мовознавці – П.Гриценко, Я.Винницький-Радевич, Л.Масенко, О.Пономарів, О.Сербенська, І. Юшук; науковці – Н.Вірченко, С. Свідлов В.Явір; діячі культури – В.Карпенко, В.Крищенко, Т. Компаніченко, А.Матвієнко, О.Скрипка, О. Романчук; письменники – Л.Ніцой, С.Лірник В.Яворівський; народний депутат України Олег Медуниця, Голова Донецької Облдержадміністрації П.Жебрівський, Голова Всеукраїнського Товариства політичних в'язнів і репресованих О.Сокульська; блогер О.Аронєць; педагоги середніх і вищих навчальних закладів та ін. Але реакція на це державних мужів лишилася байдужою, як у байці І.Крилова «Кіт і кухар» реакція Кота, який поцупив кусень м'яса, на повчання господаря так: «Кот Васька слушаєт да ест». Більше того: маємо нарешті новий Закон про освіту, а ганебний закон Ківалова-Колісніченка про надання державного статусу російській мові, ухвалений Верховною Радою України, так і не скасовано.

Проте методи асиміляції численних етносів колишнього СРСР ретельно удосконалюються ідеологами Кремля та їхніми сучасними поплічниками-пятиколонниками в українському суспільстві. Така собі розважальна штепсель-тарапуньківщина, виплекана радянськими діячами культури міцно вкоренилася в практиці українських засобів масової інформації – телебаченні, радіо, пресі. Такий мовний паралелізм – благодатний ґрунт для суржика. Більше того, працівники ЗМІ замість того, щоб пропагувати висококультурні зразки українського літературного мовлення, здебільшого самі порушують мовно-літературні норми української мови, а запрошені для виступу представники різнофахових галузей – тим паче. Чого варті тільки мовні перлиночки в передачі «круто ведучої» Українського радіо Марини Куликової з директором проекту «Інкубатор» Євгенією Клепою 26.09.2017 р.: «Не всі слухачі наші такі круті...у кого виникла крута ідея,...громадянська позиція – це круто, модно, ...а зараз розкажіть про круті проекти,.. це дуже крута практика»,...у мене є крута ідея, або в передачі «На відстані кліпу» 4.06.2017 р.: «Цифрова криптовалюта – це дуже круто...Ну

да. Це дуже круто!.. Слухачі зрозуміли, що це круто... Це крута фішка bitkojn...»; «...я сідаю й не працюю, а кайфую (Укр. радіо, 16.11.2017). Продукує цю лексичну одиницю також і періодика: Стоїть сцена, грає місцева група, або лунає вальс, під який місцеві дідусі і бабусі танцюють. Причому, дуже круто, бо там (в північній Італії. – А.П), всі пенсіонери ходять на танці (Українське слово, № 42, 18-24. 10, 2017, с. 11). На Донбасі є дві специфічні групи населення, які можна умовно назвати «ватниками» і «фраками» (або «малиновими піджаками», був такий «спецоद्यг» бізнесменів-нуборишів, усіляких крутих, кримінальних і напівкримінальних елементів у 90-ті роки минулого століття). [Шлях перемоги, № 38, 17 вересня 2014, с. 4]. Складається враження, що деякі працівники ЗМІ мають хронічну недугу на на модні словечка шоу, круто, кльово, супер, в якості, креативно, кароче та ін., засмічуючи і витісняючи з ужитку наявні елегантні мовні ресурси української мови. І таке крутослів'я легко засвоюється слухачами, від чого й занепадає рівень культури мовлення нашого суспільства, бо відсутній належний контроль за чистотою ефірного мовлення. Ще показовішим є усне мовлення керівних працівників медицини: «...апарат іскусственной нирки,..общий анализ крови,..щоб подивитися сосуди,... ілі подагра, ілі нефрїт,... зачастую прекращаються болі (Укр. радіо, 25.09.2017) тощо; спорту, де також не все гаразд з українською мовою як серед спортсменів, так і їхніх тренерів, наприклад: генеральний тренер з плавання Андрій Глазков утнув таке: «...у плаванні досягають успіху діти більшого віку» (Укр. радіо, 27.10.2017). «Далі Кличко звернувся до фанатів, назвавши їх крутими. Цікаво, у чому їхня «крутизна». Адже перед боєм ледве не всі вболівальники зустріли Володимира принизливим свистом [3, с. 8]. Навіть школярам радіоведучі рубрики «Школяда» Андрій Дубич і Катерина Зайцева нав'язливо радять «мандрувати дуже круто!» (Укр. радіо, 30.12.2016) і слухати «Дошку приколь-коль-кольних новин». Не відстають у цьому плані й працівники української реклами в інтернеті, на білбордах: «Крутий жіночий парфум зі знижкою. Вже кінець розпродажі» (26.12.2016). Безтямно калькуються з російської мови слова й словосполучення, як-от: «...чи не розпахуються кургани» (Обл. радіо, м. Дніпро, 26.11.2017); «приглашать в качестве почетных гостей» - «...запрошували в якості почесних гостей» (Укр. радіо, 06.01.2017) замість « запрошували як

почесних гостей». «Якщо навіть особисто Олександр Щербаков і не підписував смертні вирокі під час репресій (у що теж важко повірити), то, безумовно, так чи інакше був дотичним до них в якості партсекретаря (зам. як партсекретар) та вправного представника сталінської машини-м'ясорубки, яка перемолола мільйони українців [1, 3]; ...в якості прикладу (як приклад / для прикладу) він назвав графік реформ (Укр. радіо, 29.01.2011), ... прийнято в якості повноправного члена ЮНЕСКО (Укр. радіо, 15.10.2017), ... інститут зберегти в якості освітнього центру (Дніпропетровське обласне радіо, 17.10.2017,) або ось таке оголошення в трамваї першого маршруту м. Дніпро в день святкування працівників побуту «День Быта»: ... «запрошуємо відвідати наші вкуснощі» і т.п. А вчена «братія мовчить собі, витріщивши очі, може так і треба?!» А тим часом мовленнєва пошесть на блотні й модні словечка та іноземні запозичення розповзаються серед різновікового населення, витісняючи усталені літературні норми питомої лексики. То ж і не дивно, що через байдужість до інтелектуального рівня комунікативного дискурсу в полікультурному просторі мовленнєвих новацій сучасних ЗМІ і побутовому мовленні набули поширення такі лексичні одиниці північного сусіда, як блін, кароче, тіпа, пахан, чувак, чувіха, тьолка, казьол, жєнщина, мужчина, мєнт, мєнтовка, обалденная риба, кльово, прикольно, предки, давай, чєфір, а також іноземні запозичення: шоу, супер, інтерактивно, креативно, плейов, моніторити, драйвово, кайф, кайфувати, хіти і т.п., наприклад, у контексті: Макс Прудеус (радіо «Культура» 05.07.2017) коментує твори молодих музикантів: «Прикольні емоції! Крута акустика!»...Марина Куликова в спілкуванні з Дмитром Сусловим (рубрика «На відстані кліпу»): «Особливо це круто!.. То справді оце круто! Класна штука! В-а-а-у-у-у» (Укр. радіо, 08.05.2017). «...як зазначила креативний продюсер Сінкевич, 10 років роботи над книгою про ріку Дністер – це круто!» (Укр. радіо, 29.09.2017). ...шукаєм творчих, креативних людей (Укр. радіо, 09.10.2017). ...виявляють креативні і творчі підходи до освіти (Укр. радіо, 20.01.2018) ...креативний талєнт (Укр. радіо, 16.10.2017). «Люди, яких я зустрів в Україні, усі були високоосвічені і з гарними манерами», - каже креативний директор рекламного агентства Хідео із Японії (Українське слово, № 42, 18-24.10.2017, с. 11). ...креативні

завдання для дітей (Укр. радіо, 22.10.2017). Відверто, оперативно, драйвово! (Укр. радіо, 16.10.2017). ...вперше батл! Неймовірне видовище, шоу! (Укр. радіо, 10.11.2017). А ось ще зразок мовлення з ефіропроекту «Війна і мир» з участю журналіста Майкла Щура і ведучих Юрія Макарова та Євгена Степаненка (Укр. радіо, 11.11.2017 р.: «Я вірю цьому хлопцю. Він крутий... Наш глядач не такий просунутий, кльовий...Він скаже, блін, я бачу: цей краде і на крові наших хлопців купує джипи...»). І такої словозливної крутизни та інших мовних покручів, граматичних, стилістичних огріхів та матюччя можна наслухатися достатньо, уважно прислухаючись до радіо і телепередач, буденних розмов у громадському транспорті, до розмов прохожого люду.

Русифікація українського населення за часів московії та радянщини впродовж трьох з половиною століть зробила свою чорну справу. І хоч Україна вийшла зі складу російської імперії ще 26 років тому, але імперія не вийшла зі складу України. Вона залишила тут свій «язик», а також церкву, театри, школи, ЗМІ, топоніміку й агресивну п'яту колону «руського мира», окупувала Крим, Донеччину і всупереч усім міжнародним угодам веде війну на сході України.

Внаслідок тривалої асиміляції в свідомості певних прошарків сучасного покоління українців міцно вкорінився суржик, всюди суцйй матюк як у живому народному мовленні, так і в ЗМІ, художній і науковій літературі. А відтак мусимо ж нарешті реагувати на застереження, висловлене видатним українським мовознавцем XIX ст. П.Житецьким про те, що «русифікація збільшить кількість розумових калік».

Апатія державотворчої еліти до усталених віками етичних літературних норм усного і писемного мовлення сприяє тільки деградації української культури. І це стосується не тільки не тільки української мови, а й сучасної української пісні, музичних творів, кіно, радіо, телебачення.

Постає нагальна потреба викорінення цього негативного явища таким охоронно-правовим статусом, який би ретельно оберігав чистоту мови і мав правові санкції захищати її від будь-яких посягань, як це спостерігаємо в країнах Прибалтики, Польщі, Угорщини, Франції, Фінляндії, Чехії.

Література

- 1.Бондаренко Станіслав. Коли буде вулиця Марченка / Станіслав Бондаренко. - Літературна Україна, 2008, 30 жовтня.
- 2.Вірченко Ніна. Документи про заборону української мови / Ніна Вірченко. - <http://h.ua/story/41654/#ixzz45m5TDEZC>.
- 3.Жибак Григорій. Прикре фіаско в Англії / Григорій Жибак. - Шлях перемоги, № 18, 2017, 3 травня.
- 4.Явір Валентина. Мова і нація: методичні рекомендації із спецкурсу для студентів-філологів / Валентина Явір. – Кривий Ріг, 1995. – 54 с.

Юлія Пришуна

*Кандидат педагогічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ*

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ФІЛОЛОГА ТЕХНІЧНОГО ВНЗ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ

Нові реалії сьогодення ставлять перед вищою професійною освітою абсолютно нові вимоги щодо підготовки фахівців. В Указах Президента України “Про Національну доктрину розвитку освіти” [1] та “Про заходи вдосконалення системи вищої освіти України” [2], в Концепції професійної освіти України та Національній Доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті зазначено, що держава відповідає за підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до професійного розвитку, опанування та впровадження інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Тому ми вважаємо, що в конкурентних умовах сучасного суспільства виникає потреба у формуванні професійної мобільності.

На нинішньому етапі мета вищої школи – підготувати до високопрофесійної, творчої праці кожного спеціаліста за умов повного розкриття його здібностей з можливостями реалізації особистих інтересів.

Не є виключенням і фахівці в галузі філології.

Зростання міжнародної та міжмовної комунікації у всіх сферах людської діяльності зумовлює потребу у фахівцях, які б забезпечували та контролювали комунікаційні процеси.

Професія філолога за період свого становлення та розвитку набула багатогранного та інтегрованого характеру, що зумовило необхідність мобільностей цілей та завдань їхньої професійної підготовки.

При цьому професіоналізм слід розуміти не тільки як конкретну підготовку до визначеного виду діяльності, а й як спеціалізацію, спрямовану на певний вид діяльності в конкретних ринкових умовах.

Підготовка сучасних філологів технічних ВНЗ до інноваційної діяльності ефективна, якщо вона проходить в адекватних навчальних формах і вирішує два взаємозалежні завдання: формування інноваційної готовності до сприйняття нововведення та вміння діяти по-новому, бути професійно мобільним.

Проблема професійної мобільності у педагогічному аспекті, почала розглядатися науковцями не так давно, здебільшого вона виступала предметом розгляду соціологічних та економічних наук.

Мобільність у широкому сенсі (від лат. *mobilis* – рухомий, рухливий) – рухливість, здатність до швидкого пересування, дії, виконання завдань.

Щоб здійснити ті чи інші переміщення, зміни у своїй професійній позиції, людина повинна володіти певними особистісними якостями і здібностями.

До них можна віднести рухливість; відкритість новому; уміння гнучко пристосовуватися до нових обставин; креативність мислення; комунікативність; вміння адаптуватися до мінливих умов діяльності; активність, швидкість, самостійність і відповідальність у прийнятті рішень; націленість на успіх і постійне самовдосконалення; вміння аналізувати ситуацію і прогнозувати її розвиток; здатність до навчання, самонавчання; стійкість до фрустрації зовнішнього і внутрішнього середовища організації; вміння відстежувати і правильно оцінювати стан навколишнього світу та інше [3, с. 288].

Аналіз досліджень показав, що в структурі професійної мобільності найбільш часто виділяються такі складові як активність; адаптивність; відкритість; комунікативність; креативність; компетентність.

Дослідник Е. Зеєр відзначає, що соціально-професійна мобільність у педагогічній сфері – це особлива якість особистості, що формується в процесі навчання і виховання, яка надає

найважливіший вплив на професіоналізм майбутнього фахівця [4, с. 33].

Проаналізувавши дослідження вчених, слід зазначити, що професійна мобільність майбутніх філологів технічних ВНЗ розглядається як якість особистості і як процес, тобто має двосторонній характер.

Позитивна динаміка формування мобільності майбутніх філологів технічних ВНЗ досягається завдяки використанню науково обґрунтованого психолого-педагогічного супроводу цього процесу. Створення найбільш ефективних організаційно-педагогічних умов для системного розвитку професійного потенціалу філологів визначає подальші напрями наукового пошуку.

Звідси випливає, що успішність підготовки майбутніх філологів до розвитку кар'єри забезпечується професійною мобільністю, що уможливило повноцінний розвиток кар'єрного потенціалу особистості за рахунок формування психологічної готовності до цього процесу.

Література

1. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002р. № 347 / 2002 [Електронний ресурс]. – Київ, 2002. – Режим доступу: [http // zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002).
2. Про заходи вдосконалення системи вищої освіти України : Указ Президента України від 17.02.2004р. № 199 / 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // zakon5.rada.gov.ua/laws/show/199/2004](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/199/2004).
3. Философский словарь [Текст] / под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
4. Зеер Э. Ф. Многозначность феномена «мобильность» в профессиональном образовании [Текст] / Э.Ф. Зеер // Социально-профессиональная мобильность в XXI веке: сб. материалов и докладов Междунар. конф. – 2014. – 29-30 мая. – С. 30-36.

ЕКСПРЕСИВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток комунікації та її зростаюча роль у суспільстві сприяли виокремленню експресивного аспекту комунікації як самостійного об'єкту дослідження у лінгвістичній науці. Для сучасної лінгвістики досить цікавим є той факт, що емоційний стан мовця-комуніканта здатен цілком впливати на його комунікацію, яку насичують експресивні засоби вираження. Саме тому у сучасній лінгвістичній традиції вже сформувалися підходи до розробки проблеми емоційної концептосфери, культури, емоційної поведінки, експресивної лакунарності у внутрішній та міжкультурній комунікації.

Емоційно-експресивну сторону мовного знаку досліджували у своїх працях В. Шаховський, В. Григор'єва, Н. Аругюнова, А. Вежбицька, В. Телія та ін.

Терміни «експресивність», «експресія» походять від латинського «*expressio*» і позначають виразність, силу прояву почуттів і думок; певну поведінку, що справляє на оточуючих сильне емоційне враження; яскраве, потужне розкриття духовного світу людини. Експресиви розглядалися в багатьох класифікаціях мовних актів у працях Дж. Серля, Дж. Ліча, Т.Балмера та інших [2, с.183].

Дж. Серль характеризує іллокутивну мету даного класу як вираз психологічного стану, що задається умовами щирості відносно положення речей, визначеного в рамках пропозиційного змісту [2, с.183]. Зразковими дієсловами для експресивів (виразів конкретного ставлення суб'єкта мовленнєвого акту до чогось) Дж. Серль вважає такі: *thank, congratulate, apologize, condole, deplore, welcome*.

Саме експресиви слугують своєрідним поштовхом, коли ми розглядаємо експресивний аспект комунікації, притаманний певному комунікативному акту. Зокрема, В. С. Григор'єва вважає, що на системному рівні різновидами мовного спілкування у сучасному житті є інформаційна, аргументативна, соціально-ритуальна та експресивна комунікації [1, с.185].

Метою експресивної комунікації є створення уявлення про предмет спілкування та формування його у свідомості слухача, його

позитивне чи негативне оцінювання. Умови організації експресивної комунікації включають два фактори: опора на емоційну сферу співрозмовника та використання художньо-естетичних засобів впливу на всі його сенсорні канали.

Експресивна комунікація може виявлятися у таких комунікативних формах: промови з певного приводу, презентації; бесіди; розповіді про ситуації, фірму, людину; брифінги; мозковий штурм, синектика, демонстрації відеофрагментів; аналіз можливих наслідків; гасла та заклики.

Для ефективної реалізації такого спілкування застосовують різноманітні комунікативні засоби і технології: аудіо-, відео-та художні засоби; стислість мовних конструкцій; емоційно забарвлена, образна лексика; акторська майстерність: посмішка, голос, погляд; жестикулювання, міміка; опора на актуальні потреби слухачів; щирість демонстрованих почуттів.

Аналізуючи експресивну поведінку співрозмовника, можна говорити про його намір до довірливої бесіди або до конфронтації, про особливості характеру, виховання. І як очікуваний результат: зміна настрою партнера, провокування необхідних почуттів (співчуття, співпереживання), залучення до конкретної дії.

Література

1. Григорьева В.С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты : монография / В.С. Григорьева. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с.
2. Серль, Дж. Р. Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1996. – Вып. 17: Теория речевых актов. – С. 170–194.

Марія Шведова

Кандидат філологічних наук

*Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ*

КОРПУСНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Українська корпусна лінгвістика в останні роки розвивається досить активно. Корпусні дослідження проводять вчені інституту

філології КНУ ім. Т. Г. Шевченка, Києво-Могилянської академії, Донецького національного університету (м. Вінниця), Національного університету «Львівська політехніка». Триває робота над Браунським українським корпусом обсягом 1 мільйон слововживань (Корпусна група БрУК). В інтернеті українська мова представлена кількома лінгвістичними корпусами: 1) Корпус української мови лабораторії комп'ютерної лінгвістики інституту філології КНУ ім. Т. Г. Шевченка, під керівництвом Н. П. Дарчук КНУ (mova.info); 2) корпуси текстів української мови кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету (м. Вінниця) на сайті corpoga.donnu.edu.ua; 3) відкриті корпуси української мови групи lang-uk, доступні для завантаження за адресою: lang.org.ua/uk/corpoga/: 229 текстів з українського браунівського корпусу, корпус UberText (корпус художніх та публіцистичних текстів обсягом близько 600 млн. словоформ, призначений для комп'ютерної обробки), корпус законів та нормативно-правових актів України 4) Паралельні українсько-російський та російсько-український корпуси (www.ruscorpoga.ru/search-paga-uk.html); 5) Польсько-український паралельний корпус (domeczek.pl/~polukr/index.php) та інші. Але досі бракувало такого корпусу, де можна було б формувати підкорпуси для окремих досліджень – за часом написання текстів, авторами, регіонами, до яких належать тексти – і який був би достатньо великим і репрезентативним для цього.

Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК – uacorpus.org) було укладено нами для дослідження регіональної варіативності української мови. Він наразі має загальний обсяг понад 190 млн словоформ, містить понад 8 тисяч текстів 3440 авторів.

В корпусі представлені оригінальні українські тексти і переклади з 38 мов, найбільше – з англійської (488 текстів, 22 млн сл.) та російської (443 тексти, 10 млн сл.). Частка перекладів – 29% (55 млн словоформ).

Склад корпусу за жанром: художні тексти – 113 млн сл. (60%), наукові тексти – 45 млн сл. (24%), публіцистика – 17 млн сл. (9%), а також мемуари, щоденники (у тому числі тексти з Facebook), інтерв'ю, промови та ін.

Всі тексти корпусу датовані, отже є можливість укласти підкорпуси за часом написання. Обсяг текстів за періодами такий:

1819-1916 рр. – 5,9 млн сл.

1917-1932 рр. – 6,4 млн сл.

1933-1969 рр. – 25,3 млн сл.

1970-1990 рр. – 34 млн сл.

1991-2018 рр. – 102,4 млн сл.

Більшість текстів корпусу походить з великих міст, обласних центрів, тому в основу розмітки корпусу за регіонами покладено сучасний адміністративний поділ України за областями. Залежно від мети дослідження ці підкорпуси можна об'єднувати різним чином і робити більші підкорпуси текстів. Обсяг підкорпусів за областями наразі такий: Львівська 30,856924 млн сл., Харківська – 19,67 млн сл., Полтавська – 12,32 млн сл., Черкаська – 10,34 млн сл., Івано-Франківська – 8,73 млн сл., Чернігівська – 8,11 млн сл., Вінницька – 7,67 млн сл., Київська – 7,5 млн сл., Волинська – 7,5 млн сл., Тернопільська – 7,03 млн сл., Дніпропетровська – 6,48 млн сл., Хмельницька – 6,17 млн сл., Донецька – 5,24 млн сл., корпуси інших областей менші за обсягом (але не менше ніж 1,5 млн сл.).

Якщо автор довгий час жив за кордоном або емігрував, йому приписували також іншу країну, таким чином утворився підкорпус текстів авторів діаспори (США, Канада, Польща, Німеччина, Велика Британія, Франція та ін.). Це здебільшого тексти емігрантів 40-х років і, менша частка, 1917-20-х рр. Обсяг корпусу української мови діаспори – понад 10 млн. словоформ.

Регіональну варіативність, за даними корпусу, можна побачити зокрема на прикладі вживання форми родового відм. у значенні знахідного для неістот (схопити ножа, купити телевізора). Це явище, приблизний діалектний розподіл якого можна побачити за корпусом письмових текстів, адже воно є характерною рисою окремих говірок, але також не виходить за межі літературної норми, і носії не уникають його у мовленні. Ця граматична форма вживається по всій території України, але частотність її в різних регіонах неоднакова. Для статистичного дослідження було відібрано за корпусом 7062 контексти, які містять сполучення дієслів з назвами частин тіла у формі другого знахідного відм. Середня частотність знайдених одиниць у загальному корпусі – 36,78 ірм (одиниць на мільйон словоформ). Найвища частотність у центральних регіонах: Київська

– 54,49 ірм, Черкаська – 58,05 ірм (високий показник частотності у Рівненській та Закарпатській областях виник через недостатню збалансованість корпусу, більшу частину прикладів знайдено в текстах двох авторів); найнижча частотність на сході: Луганська обл. – 16,28 ірм, Донецька обл. – 17,92 ірм. Ці результати підтверджуються даними досліджень, які знаходимо в авторитетних мовознавчих та діалектологічних працях.

Регіональна, хронологічна, жанрова розмітка і лінгвістичний інструментарій корпусу ГРАК дозволяють не тільки знаходити слова, граматичні форми та їх сполучення, а також робити різноманітні статистичні дослідження, дослідження сполучуваності, частотності та динаміки розвитку лексичних, фразеологічних, граматичних мовних явищ і їх регіональних відмінностей.

Світлана Чугу

*Кандидат філологічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету
м. Вінниця*

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

Зміна дослідницьких парадигм, характерна для сучасної лінгвістичної науки, орієнтується на використання міждисциплінарного підходу до вивчення особливостей взаємодії мови і культури і передбачає врахування результатів досліджень в різних галузях знань, зокрема когнітивній лінгвістиці, психології, філософії, соціології, тощо.

Інтеграційні тенденції сприяють всебічному дослідженню явищ, що вивчаються. Розгляд і аналіз публікацій, присвячених вивченню взаємодії мови і культури, а також проблемам міжкультурної комунікації, дозволяє зробити загальний висновок про наявність багатовекторних підходів, що потребують систематизації в контексті зміни наукової парадигми сучасної лінгвістики.

Еволюція поглядів щодо взаємодії мови і культури характеризувалася різними підходами, які включали як етапи занадто великої уваги, що приділялася зокрема антропологічному фактору, так і дещо спрощену теорію відносного паралелізму в

розумінні досліджуваних понять. Проте на кожному окремому етапі дослідження даної проблематики були досягнуті певні результати, що стали поштовхом для подальших пошуків. Антропологічна традиція, характерна для американської лінгвістики [6], привернула увагу дослідників до ролі і місця мовленнєвої особистості, як основного носія культурних і мовних знань з урахуванням як особистісних, так і колективних ознак творців мови/етносу.

Особливістю компаративного функціонального підходу є визначення сутності обох суспільно-гуманітарних інституцій і встановлення їх значення для пізнавальної діяльності людини, зокрема в контексті гносеологічних студій.

Мова, що є інструментом пізнання світу та набуття досвіду (соціального, національного, індивідуального), одночасно виступає і виразником культури, адже когнітивні функції мови і культури є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими, при цьому спостерігається своєрідність освоєння дійсності кожною конкретною мовою.

Загальними для мови і культури вважають низку функцій, які відносять до трьох основних груп [2]. Перша група включає функції, пов'язані з фіксацією і обміном інформацією між мовленнєвими спільнотами і індивідуумами, а саме: когнітивну (гносеологічну), інформаційну, семіотичну і комунікативну функції.

До другої групи відносять аксіологічну, регулятивну (нормативну) та експресивно-емоційну функції, основою для виділення яких є виконання культурою і мовою правил регулювання поведінки людей і відповідної оцінки такої поведінки з урахуванням певних норм і стандартів.

Функція розмежування і інтеграції та функція переходу від соціалізації до індивідуалізації і навпаки співвідносяться з соціальним та індивідуальним аспектами в мові і культурі.

Етнолінгвістичний підхід, теоретичні засади якого базуються на ідеях про мову як інтерактивну систему, пов'язану з культурно детермінованою свідомістю, і плідно розробляються у вітчизняній лінгвістиці, орієнтується на вивчення мови як “суспільного явища в системі духовних цінностей етносу, ... самоорганізованої системи мовних одиниць, образно кажучи, національний мовний організм, що розвивається, взаємодіючи з різними сторонами життя етноспільноти” [2: 23].

Можливість звернення при розгляді поняття “культура” до широкого розуміння цього терміну зумовлена багатоаспектністю і складністю обох понять – мови і культури - з огляду на їх універсальний соціальний характер, при цьому акцент робиться на визначення культури, як сукупності матеріальних і духовних продуктів (артефактів) людської діяльності.

Очевидно, що питання про сутність мовної картини світу, яка традиційно розглядається, як відображена в певний спосіб концептуальна картина світу, а також система мовних засобів вираження структур знань, набуває нового бачення при використанні засад когнітивного підходу [4].

В такому контексті найбільш актуальним при вивченні мовної обробки і збереження знань є з'ясування питання про особливості закріплення культурних надбань народу в національно-мовній картині світу, що, передбачає також пошук відповідей на запитання про формування концептосфери національних мов, лінгвокультурологічні проблеми вивчення національних концептосфер, перспективність застосування фреймового підходу до аналізу текстів різних жанрів.

Цікавою і базовою для подальших пошуків в рамках визначення шляхів розв'язання поставлених питань є концепція багаторівневої системно-динамічної моделі міжкультурної комунікації, запропонована Приваловою І.В. [3], в рамках якої розглядаються принципи взаємодії лінгвокультур на різних рівнях комунікантів, а саме: культурного, мовного і компетенційного, а також приділяється велика увага дослідженню ролі спільноти і мовленнєвої особистості та трансформації змісту концептуальної і мовної картини світу, що поглиблює розуміння низки теоретичних засад, зокрема шляхів і засобів обміну і обробки інформації представниками різних культур.

Вважаємо науково виправданим трактування міжкультурної комунікації як всебічної взаємодії культур (діалогу культур), яке акцентує увагу лінгвістів на дослідженні загальної проблеми взаємодії мови і культури, а також на вивченні національно-культурних і соціокультурних особливостей об'єктивації окремих концептів та формуванні систем концептів, характерних для різних субкультур, дослідженні концептосфери художнього дискурсу і описі специфіки авторського світобачення.

Соціополітичний чинник, пов'язаний з встановленням ідеологічних засад мовної політики в сучасному світі, де все більшої ролі набувають глобалізаційні процеси, а також з пошуком шляхів активізації гуманітарного потенціалу певного народу, пропагандою загальнолюдських цінностей та зближенням культур різних країн в рамках інтеграційних підходів до дослідження лінгвістичної проблематики, ставить питання про використання результатів, напрацьованих в рамках інтеграційного напрямку, до вивчення тексту та дискурсу, що дозволить лінгвістам узагальнити дані різних наук і розробити теоретичні засади співвіднесення мови і культури в функціональному, формальному і концептуальному планах при врахуванні характерних особливостей і ролі соціокультурних факторів.

Лексико-граматичні особливості репрезентації концептів, місце і роль окремих сутностей в національно-мовній картині світу, закономірності відображення мовної картини світу в граматичних категоріях привертають увагу дослідників до систематизації результатів вивчення конкретного мовного матеріалу.

Дослідивши смислове навантаження базових концептів, які складають авторську картину світу в романі сучасної британської письменниці Марини Левицької «Two Caravans» [7], доходимо висновку, що неможливо розглядати концепти ізольовано один від одного, адже вони невід'ємно пов'язані між собою, і саме в своїй сукупності створюють неповторну модель художнього світу, що створюється в літературному творі.

Вивчення особливостей концептуального простору роману, який аналізувався з метою визначення лінгвокультурних концептів як засобів відображення авторської картини світу та авторської свідомості, довело, що він змодельований концептами "особистість", "сім'я", "Батьківщина", "цінності", «освіта», «виховання», лінгвістичне наповнення яких в текстовому просторі здійснювалося за допомогою елементів різних мовних рівнів, що в своїй сукупності формують цілісну систему, до якої входять елементи різних рівнів мови.

Визначені концепти є універсальними і базовими, оскільки вони є значимими у різних культурах світу. Саме універсальність аналізованих концептів пояснює існування схожої за структурою і

наповнення системи лексико-граматичних засобів їх репрезентації в різних мовах і вербальної об'єктивації у текстовому просторі.

Культурна маркованість мовних одиниць, зокрема конотацій, обумовлена, по-перше, їх узуальністю, по-друге, співвіднесеністю з культурно важливими стереотипами, фоновим знанням, а, по-третє, культурною специфікою внутрішньої форми, яка і вербалізує національні стереотипи.

Підводячи підсумки підкреслимо, що серед перспективних напрямків дослідження концептосфери дискурсу, зокрема художнього, в контексті взаємодії мови і культури є вивчення особливостей міжкультурної комунікації як діалогу культур, який передбачає встановлення національно-культурних і соціокультурних особливостей об'єктивації окремих концептів та формування систем концептів у різних субкультурах, дослідження концептосфери художнього дискурсу і опис концептуальної специфіки національного світобачення.

Література

1. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В.В.Жайворонок // Мовознавство. - 2004. - № 5-6. – С. 23-35.
2. Лейчик В.М. Отношения между культурой и языком: общици функции / В.М. Лейчик // Вестник МГУ. - Сер.19. - 2003, № 2. - С. 17-30.
3. Привалова И.В. Разнообразие подходов в развитии теоретических основ межкультурного общения / И.В.Привалова // Вестник МГУ. Сер.19. – 2004ю - № 3. - С. 85 – 97.
4. Русанівський В.М.Мовна картина світу в етнокультурній парадигмі / В.М.Русанівський // Мовознавство. - 2004. - № 4. – С. 3- 7.
5. Токарев Г.В. К вопросу о типологии культурных коннотаций / Г.В.Токарев //Филологические науки. – 2003. - № 3. – С. 56-60.
6. Cultural Models in Language and Thought / Ed. by Holland D., Quinn N. – Cambridge: CUP, 1987. - 400 p.
7. Lewycka M. Two Caravans / M. Lewycka. – London: Penguin Books, 2007. – 311 p.

Наталія Шугалій
Кандидат педагогічних наук
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин

«FOLKEOPLYSNING» - ФЕНОМЕН ДАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Чи не найбільш визнаним у світі є внесок Н.Ф.С. Грунтіґа у розвиток освіти дорослих спершу на теренах вітчизни, а згодом і в інших державах. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що він не забутий, а освіта дорослих у Данії, Швеції, Норвегії має свої особливості. Так звана скандинавська система освіти дорослих має глибоке коріння і постійно розвивається, встигаючи випереджати суспільний розвиток. Ось чому організація освіти дорослих у цих країнах в аспекті взаєморозуміння, співробітництва та інтеграції. Автор розглядає методологічні засади, національні, загальноєвропейські та світові чинники, що зумовили розвиток освіти дорослих у скандинавських країнах у другій половині ХХ століття.

Принагідно зауважимо, що напевно немає більш данського поняття, ніж «folkeoplysning» (загальна освіта для дорослих), цієї альтернативної данської освітньої традиції. «Folkeoplysning» – це слово, яке неможливо перекласти на інші мови, не втративши свого початкового значення. Воно складається з двох слів, перше «Folke» – означає культурні традиції і національну єдність народу. Друге слово «Oplysning» означає «освіта або прояснення». «Folkeoplysning» – це природний ресурс Данії. Це джерело. Це водна жила. Зустрічна течія. Елексир життя, писала Маргарета Балле-Петерсен (1988)».

Концепція “Folkeoplysning” Н.Ф.С. Грунтіґа стала підґрунтям функціонування вищих народних шкіл як осередків формування та розвитку демократії та громадянськості, як закладів освіти для дорослих, в яких створювалися відповідні умови для самореалізації й саморозвитку особистості.

Коли Данія зробила перші кроки у напрямку до демократії у 1830-і роки, заснувавши консультативні ради станів Королівства (включаючи селянство), Грунтіґ став посилено писати про освіту,

тому що якщо "нижчі стани" повинні мати голос у дорадчих органах, тоді вони повинні мати відповідну освіту, щоб ефективно брати участь у процедурах. Перша велика книга Грунтвіга, присвячена освіті, це "Det Danske Fire-Klover" ("The Danish Four-Leaf Clover"), написана у 1836 році, як відповідь на перші сесії Тимчасових Консультативних Рад. Хоча Грунтвіг схвально писав про ці збори: «Голос Народний воскрес з мертвих», він, проте він був у відчаї, побачивши стан, "пишність" із чотирьох пелюсток конюшини – король, люди, батьківщина та рідна мова. Він вважав своїм обов'язком "писати про те, що потрібно зробити, щоб зробити цю рідкісну та красиву квітку не пов'язаною, а зміцненою, підтримати її голову, допомогти її красою сільській місцевості". Вирішенням цього питання, на глибоке переконання Грунтвіга полягало у тому, що "голос народу" має бути почутий завдяки створенню Данських народних шкіл, у яких все має обертатись навколо царя, народу, країни та мови. І цей голос народу має возвеличувати короля та націю, у той час щоб заробити хліб і честь".

У «Данській конюшині з чотирма пелюстками» (1836) представлені основні цілі навчання, які являються "*Livsoplysning*" ("Enlightenment About Life"), тобто освіту про життя. Головна думка Грунтвіга полягала у тому, що «знання повинні черпати з власного життя людини, або принаймні повинна бути спроба побачити, як вони відповідають життю».

Протягом тридцятих років XIX століття Грунтвіг виношував плани про створення в Данії такого типу вищих шкіл, який він бачив в Англії. Його ідеєю було запропонувати королю відкрити вищу школу для службовців, де майбутні адміністративні працівники сиділи б у одній кімнаті з дітьми фермерів, рибалок, робітників і торговців, щоб вони у майбутньому знали потреби і запити цих людей і, таким чином, краще управляли ними. Зі зрозумілих причин його плани не змогли здійснитися. Але ці ідеї надихнули данських фермерів, які на свої кошти відкрили перші народні вищі школи в Данії. Ці школи допомогли їм знайти авторитет і самоповагу, так що вони змогли повною мірою скористатися правами, які їм були надані Конституцією 1849. Трохи раніше – у 1844 р. – У Південній Ютландії 18 робочих зібралися у будинку фермера і стали першими студентами народної школи. У наступні роки народні вищі школи з'явилися у різних регіонах країни.

ТЕМАТИКА ТІЛЕСНОГО В ПОДОЛАННІ КУЛЬТУРНИХ БАР'ЄРІВ/ ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМАТИКИ ТІЛЕСНОГО

Ольга Афанасьєва

*Кандидат філологічних наук
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ*

ЛІНГВОСЕМІОТИКА ТІЛЕСНОСТІ У РИТУАЛІЗОВАНИХ ПРАКТИКАХ

Сучасні дослідження ритуалу у полідисциплінарному полі філософії, соціології, антропології, етології, лінгвокультурології, психології, когнітивістики, лінгвістичної антропології, комунікативістики, семіотики, медіа студій, на основі яких виокремилася спеціальна галузь ритуалістичних студій (Р.Граймс) показують особливу роль ритуалу в житті суспільства, формування його культурно-цивілізаційних засад. Ритуал становить особливий вид соціокомунікативних практик, який вирізняється низкою специфічних характеристик, досліджуваних з різних теоретико-методологічних позицій. Серед них можна виділити ознаки фундаментальні, властиві всім типам і різновидам ритуалів, і специфічні, які варіюються в залежності від типу ритуалу, соціокультурних, історичних контекстів його функціонування. Однією з таких властивостей є тілесність, яка виступає у тісній кореляції з іншим фундаментальним аспектом ритуалу – символічним, адже в ритуалі з особливою виразністю постають взаємовідношення матерії (передусім живої) і духу, які на протязі тисячоліть осмислювалися і продовжують осмислюватись у філософській площині.

Дослідження тілесності набули особливого поширення у сучасній філософії, зокрема у феноменології Е.Гуссерля, М.Мерло-Понті, екзистенціалізмі Ж.-П.Сартра, А.Камю, М.Гайдеггера, К.Ясперса, філософії життя А.Бергсона, постмодерних студіях М.Фуко, Ж.Делеза, Ж.Бодрійяра та ін. Це питання активно вивчається і дискутується в культурології, антропології, психології, соціології,

семіотиці, аналізується в мовознавчому і літературознавчому планах і становить один із ключових аспектів ритуалістичних студій. Фактично всі дослідники ритуалу звертають увагу на його тілесні виміри, передусім в площині певним чином організованих, закріплених і повторюваних поведінкових моделей. Водночас тілесність ритуалу включає надзвичайно важливі онтологічні, психокогнітивні, соціокомунікативні, семіотичні, ідентифікувальні аспекти. Ритуал є не лише дією, перформансом, але має також семіолінгвальну складову, яка у вузькому сенсі є його конститутивним компонентом (наприклад, фіксовані комунікативні формули), а у широкому культурологічному плані формує міфоритуальну єдність (І.П.Давидов), у якій наративізуються семантичні складові, які також знаходять своє вираження в паравербальних, поведінкових й інших складових ритуалу.

Тілесність людини у своїй взаємодії з довкіллям реалізує передусім адаптаційну функцію, яка особливим чином формується, закріплюється, семіотизується в ритуалі, у першу чергу, релігійному (П.Буайє, К.Алкорта, Р.Сосіс). У такому екологічному вимірі відбувається переведення базових потреб життєзабезпечення, за відомою пірамідою основних потреб А.Маслоу, до символічного рівня, що бере свій початок у тваринному світі, про що свідчать етологічні дослідження ритуалу як особливого типу поведінки тварин (К.Лоренц, Д.Морріс та ін.). Слід зазначити, що ритуал відіграє надзвичайно важливу роль у психоемоційному плані, сприяючи емоційній розрядці, знімаючи стан страху, тривоги, непевності, стримуючи агресію тощо (К.Лоренц, Дж.Гайман, К.Лойзос, Д.Морріс та ін.), і набуває, таким чином, навіть певного терапевтичного ефекту.

У розвитку людської цивілізації відбувається символічне осмислення власне фізіологічних аспектів тілесності, таких як вікові, гендерні, народження і смерті, біль, фізичні страждання і т.п., яким присвячено численні ритуали, міфоритуальні комплекси, базові концепти фактично у всіх культурах. Однією з основних цілей соціалізації через ритуал, починаючи вже з тваринного рівня, є «приборкання» тіла, його спонтанних виявів, емоційних сплесків (Д.Жеффрей). Ідеться про унормування поведінкових моделей, обмеження, які накладаються або знімаються в певних ситуаціях, є зумовленими особливими контекстами ритуалізації. Так, ці

поведінкові моделі, з одного боку розглядаються як основа суспільної організації у форматах різних практик, ритуалізованих і рутинізованих, зокрема у сучасній теорії практик (Т.Шацкі, Ш.Ортнер), як габітуси і звички (М.Мосс, П.Бурдьє), а з іншого – саме ритуал дозволяє свободу у певних спеціально визначених випадках, наприклад, деяких релігійних ритуалах, святах, як форма особливості карнавальної культури (М.М.Бахтін).

Разом із тим, основною функцією ритуалу є функція соціалізації, а саме формування і закріплення певних діяльнісних, поведінкових моделей, де основна роль належить власне тілесному аспекту. Слід зазначити, що на зміну поняттю соціальної структури в сучасній соціології дослідники пропонують поняття соціального тіла (Н.Кросслі), надаючи таким чином тілесному аспекту надіндивідуального макро-виміру. Унормування поведінкових моделей супроводжується формуванням відповідних морально-етичних систем, які надають цим нормам обов'язкового прописового характеру. Ці аксіологічні виміри мають різні характеристики в різних культурах і, таким чином, формують їх константні ознаки.

Тіло є точкою відліку освоєння світу людиною як у психофізіологічному, когнітивному, так і в лінгвосеміотичному аспектах, а ритуал забезпечує формування, осмислення, закріплення цієї матриці у різних вимірах – онтогносеологічному, соціальному, комунікативному тощо. Тілесність в ритуалі виступає в кількох вимірах, утворюючи та водночас знімаючи опозиційні відношення живого / неживого, матеріального / нематеріального, реального / уявного (віртуального), природного/ соціального, суб'єктності / об'єктності. Так, тіло стає компонентом агентивності, яка набуває в ритуалі специфічних ознак. Воно виступає носієм сили, енергії, руху, може опредмечуватися, вступати у складні відношення об'єкта і суб'єкта, агенса і пацієнта, стає джерелом метафоричної матриці світобудови, мікрокосмом, де його частини символічно представляють загальні онтологічні і соціальні категорії.

Власне тілесні характеристики осмислюються в ритуалі, наративізуються в міфі, набувають символічної значущості і семантичного вираження. Так тіло постає осередком стабільності, цілісності, з одного боку, і змін, трансформацій – з іншого. Особливу значущість має в цьому плані кореляція живого / неживого, народження / смерті, зміни станів у ритуалах переходу (А. Ван

Геннеп). У цій перспективі тіло стає осередком випробувань, болю, страждань, передусім у ритуалах ініціації, у практиках жертвопринесення. Семіотизація тілесності в ритуалі відбувається також в аксіологічно маркованих параметрах чистого / нечистого (М.Дуглас) як належного / неналежного, дозволеного / забороненого, аж до заперечення тілесності, її стигматизації, наприклад, у християнстві. При цьому така базова семантика є властивою не лише релігійному, а і світському ритуалу, наприклад у сучасних ритуалізованих практиках «очищення» в рекламній, іміджевій, політичній сферах.

Водночас ритуал фіксує і семіотизує власне психокогнітивні механізми освоєння світу в часово-просторових координатах, категорії руху, енергії, самі процеси сприйняття, упізнання, ідентифікації тощо, що лежить в основі однієї з засадничих соціокультурних опозицій *свого / чужого*. Ці засадничі категорії тілесно вираженої буттєвості проявляються в таких базових, нерідко значною мірою рутинізованих ритуалах, як вітання і прощання. Тут вибудовується, закріплюється, повторюється і відповідним чином символізується соціокомунікативний тип ритуалу зустрічі, який виявляється у русі, зближенні, присутності, тілесності у її кінетичних, міможестикаляційних, тактильних виявах, а також у процесах вирізнення, упізнання, ідентифікації.

Ритуал визначає і фіксує часово-просторові виміри тілесності. З одного боку йдеться про особливе переживання часу в ритуалізованих практиках, а з іншого – при ритуалізацію часовиміру тілесності, її стабільності і трансформації, передусім в ритуалах циклічного типу. Тіло не лише є центром сприйняття і розбудови просторових структур, зокрема в їх когнітивній метафоризації (Дж.Лакофф, М.Джонсон), але і стає осередком символічного освоєння фізичного і соціального простору, що відбувається в різних ритуалізованих практиках розширення власної тілесної території, включення до неї певних атрибутів, артефактів, або їх вилучення, «дарування» тощо. Тілесність у просторі виступає також критерієм реалізації соціокомунікативних категорій зближення / віддалення, обмеження, виокремлення у різних проксемічних кореляціях (Е.Холл, Е.Гофман), що зумовлює організаційну структуру і семантичне навантаження багатьох ритуалів, визначає параметри табування, заборон. Її пов'язано також із усвідомленням

цілісності, відмінності і водночас зв'язку, подібності з іншим, тобто ідентифікаційними ознаками. Саме тіло маркується для позначення такої спільності або відмінності, виокремлення за допомогою татування, прикрас, вестиментарних, косметичних засобів тощо.

У ритуалі формується, унормовується, закріплюється використання культурно маркованих невербальних засобів комунікації, формуються знакові символічні системи соціальної інтеракції, відношень влади, змагальності (зокрема у спорті) і т.п., які використовують тілесність у моделюванні певних умовних / уявних світів, створенні образів у тих чи інших ціннісних координатах, «одяганні маски», імітації. Так, сучасні медіа, новітні Інтернет технології активно формують віртуальні виміри тілесності, які лягають в основу сучасних ритуалів у віртуальному середовищі.

Можна говорити також про відповідні контексти і коди ритуалізації, які слугують форматом і засобом переключення, входження до цих особливих ритуалізованих світів, переходу від рутинної практики до ритуального перформансу, в якому тілесність набуває не лише специфічних соціокультурних ознак, але й семіотичного, лінгвопрагматичного вираження, стає особливим осередком комунікації. Ритуально зумовлена семантика і прагматика тілесності набуває ціннісних універсальних і культурно специфічних характеристик, роль яких є особливо значущою в плані міжкультурної комунікації.

Ольга Солдатова

Кандидат филологических наук

Российский университет дружбы народов

г. Москва (Российская Федерация)

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОЙ И РУССКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУР В СФЕРЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ/ЭМОТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Актуальной задачей обучения иностранным языкам как средству коммуникации между представителями разных народов и культур является обучение языку в единстве с культурой. Основными принципами такого преподавания является сравнение и

сопоставление, так как через сопоставление культур можно отчетливо осознать их различие.

В межкультурном общении важно научиться понимать различные проявления эмоций, выражаемые представителями разных лингвокультур, которые могут отличаться степенью экспрессивности, направленностью, значением, разными целевыми установками. Трудность состоит в том, что далеко не всегда проявление эмоций соответствует тем чувствам, которые при этом испытывает собеседник. Это касается как вербального, так и невербального общения.

Англичане по праву считаются сдержанной и невозмутимой нацией. А. В. Павловская в книге «Англия и англичане» пишет о знаменитой английской сдержанности, стремлении скрыть эмоции, сохранить лицо как о важнейшей черте английского национального характера, которая выделяет англичан среди других народов: «Сдержанность, контроль над своими чувствами, часто принимаемый за простую холодность, – таковы жизненные принципы этого маленького, но очень гордого народа. В тех случаях, когда представитель сентиментальной латинской расы или душевной славянской будет рыдать слезами восхищения или умиления, англичанин скажет “lovely” («мило»), и это будет равноценно по силе проявленных чувств» [Павловская 2004: 237]. Исследовательница также отмечает, что английская сдержанность и нежелание показывать свои чувства вызывают наибольшее непонимание, а порой осуждение окружающих, как эмоциональных представителей романского мира, так и чувствительных – мира славянского, даже немцы отличаются хотя бы сентиментальностью [там же]. В тоже время англичане регулярно улыбаются, часто дают завышенную оценку собеседнику и всему происходящему, дарят комплименты. При этом они широко используют экспрессивные эмоционально-окрашенные речевые единицы: *Everything was absolutely brilliant!* (Все было абсолютно блестяще! – оценка отпуска) / *What a luxurious dress you are wearing!* (Какое на тебе роскошное платье! – комплимент) / *I'd be delighted to go!* (Я в восторге! – реакция на приглашение) / *Great. You are a genius* (Замечательно. Ты – гений – похвала). Основное предназначение подобных лексем не выражение чувств говорящего, а оказание коммуникативной поддержки его собеседнику.

Русские, которым свойственно свободное проявление эмоций, напротив, в повседневной жизни, по сравнению с англичанами, часто бывают более сдержанны: они реже улыбаются, не любят преувеличений, их комплименты звучат редко и они менее экспрессивны, нежели английские: *Все было нормально* (оценка отпуска) / *Ты хорошо выглядишь* (комплимент) / *Хорошо, давай пойдём* (реакция на приглашение) / *Ты молодец* (похвала).

Чтобы понять данные противоречия, Т.В. Ларина считает необходимым различать такие понятия, как эмоциональность и эмотивность [Ларина 2002, 2003, 2007, 2009], отмечая, что это одна из важнейших проблем на коммуникативно-прагматическом уровне. Она предлагает следующее определение этих понятий: **«Эмоциональность** – инстинктивное, бессознательное, незапланированное проявление эмоций, являющееся психофизиологической потребностью человека. **Эмотивность** – сознательная, запланированная демонстрация эмоций, имеющая определенную коммуникативную установку. В первом случае эмоции носят естественный, спонтанный характер, являются открытой демонстрацией чувств; во втором – проявление эмоций носит преднамеренный характер и представляет собой стратегию коммуникативного поведения. Эмоциональность и эмотивность имеют разную направленность: первая сфокусирована в большей степени на субъекте (это эмоции для себя), вторая направлена на объект (это эмоции для других)» [Ларина 2009: 37].

Вопрос о том, почему свободное проявление эмоций и демонстрация эмоций с целью сделать приятное собеседнику имеют большее значение в одних культурах и меньшее в других, заслуживает специального рассмотрения. К.О. Касьянова отмечает, что при интенсивном общении «настойчивая демонстрация «теплоты» и различных сопровождающих ее эмоций должна быть утомительна. Ценность «теплоты» должна повышаться с ростом «конкретности» общения: когда люди видятся достаточно редко и взаимодействие их в определенной степени поверхностно, всякая демонстрация эмоций и «отзывчивости» становится необходимой хотя бы для того, чтобы партнеры могли ориентироваться, в каком состоянии находятся их отношения» [Касьянова 2003: 288]. Под теплотой и отзывчивостью автор имеет в виду демонстрацию эмоций, а не истинные чувства. То есть говорит об эмотивности.

Для обозначения единиц эмотивной коммуникации предлагаем использовать термин фатические эмотивы, под которыми, в данном исследовании понимаются коммуникативные единицы, содержащие оценочность и ориентированные на адресата с целью оказания на него положительного эмоционального воздействия. В данном случае их можно назвать позитивными фатическими эмотивами, которые имеют ярко выраженную стратегическую направленность: эмоциональная оценка, содержащаяся в них, нацелена на то, чтобы продемонстрировать симпатию, расположенность собеседнику, сделать ему коммуникативный подарок.

Такая антиконфликтная стратегия характерна для ситуаций, в которых собеседников разделяет определенная дистанция и, очевидно, именно поэтому она в большей степени характерна для культур, отличающихся максимальной социальной дистантностью, к которым и принадлежит английская коммуникативная культура. Эмотивность является неотъемлемой чертой английского коммуникативного поведения, для русской культуры характерно открытое проявление эмоций.

Результаты нашего исследования полностью подтвердят данное предположение. В английской коммуникации собеседники обращают особое внимание на чувства других, им предписано быть внимательными к собеседнику, преувеличивать интерес, симпатию к нему, дарить коммуникативные подарки. Это не случайно, поскольку вся система английской вежливости является объектно-ориентированной, в отличие от русской, которая в большей степени замыкается на самом субъекте. Как отмечает

А. Вежбицкая, согласно русским культурным правилам «нехорошо говорить другому человеку, что ты что-то чувствуешь, если ты этого на самом деле не чувствуешь» [Вежбицкая 2005: 469].

В качестве иллюстрации приведем некоторые данные сопоставительного анализа одной из ситуаций из проведенного нами эмпирического исследования: *You have been looking for a job for two months and your friend helped you to find it. You are grateful to him – Вы искали работу в течение двух месяцев, и ваш друг помог вам найти хорошее место. Вы ему благодарны.*

В данной ситуации английские респонденты совершали следующие действия: они благодарили, давали оценку в целом, указывали на свой долг, оценивали партнера и давали оценку

оказанной помощи. Большинство ответов (63,7%) состояло из двух реплик. Нами были замечены следующие комбинации:

- благодарность + оценка значимости услуги: *Thank you very much. You have made my day / Thanks a million. I don't know what I'd have done without you / Very many thanks. You are very helpful.*

- благодарность + оценка в целом: *Many thanks. That's incredible / Thank you so much. That's great.*

- благодарность + оценка партнера (комплимент): *Thanks a million. You are so brilliant / Thank you so much. You are a genius.*

Ответы из трех реплик составили 23,3%:

- благодарность + оценка в целом + указание на долг: *Many thanks. That's great. I owe you big time / Thanks a million. That's brilliant. I want to take you out for fun or drink / Thank you so much for your help. That's absolutely brilliant. I owe you.*

- благодарность + оценка партнера (комплимент) + указание на долг: *Thanks a million. You are absolutely brilliant. I owe you big time / Thank you very much. You are a star I am taking you out to celebrate / Many thanks. You are great. I owe you.*

Ответы из одной реплики составили всего 13%. В этих ответах английские коммуниканты выражали благодарность, употребляя интенсификаторы, чем выражали подчеркнутую признательность собеседнику: *I could never thank you for this / Thanks a lot for your help / I ended up getting that job thanks to you / Thank you so much for helping me find a job / Thanks a million for your help.*

Что касается частотности употребления отдельных реплик, то они распределились следующим образом: ядерной оказалась эксплицитная благодарность. Ее употребили 95,6% респондентов: *Thank you / Thanks*. В большинстве случаев (75,6%), усиливая благодарность интенсификаторами: *Thank you so much / Thanks a lot / Thanks a million / I am so grateful to you / I really appreciate that*. Больше половины респондентов (58,2%) дали эмоциональную оценку в виде отношения к оказанной помощи, употребляя фразы с интенсификаторами и экспрессивными эмоционально-оценочными единицами: *That's so brilliant / fantastic / amazing / excellent / wonderful / lovely / great / really nice*. Половина респондентов (51,4%) сопровождала благодарность репликой, указывающей на долг: *I owe you big time / I want to take you out for fun or drink / I am taking you out*

to celebrate / I owe you. В трети случаев (32%) благодарность сопровождалась оценочными репликами в виде комплиментов в адрес друга: *You are so brilliant / You are a star / You are genius.* Помимо этого, коммуниканты давали оценку оказанной помощи в виде подчеркивания ее значимости, таким образом, также усиливая степень своей благодарности. Такие формулы были встречены в 13,6% ответов: *Thank you very much. You have made my day / Thanks a million. I don't know what I have done without you.*

Ответы из двух реплик составили 45,7%. В них выражались:

- благодарность + оценка оказанной помощи: *Огромное спасибо. Я не знаю, что бы я делал без твоей помощи.*
- благодарность + указание на долг: *Спасибо дружнице. Я не останусь в долгу.*
- благодарность + значимость дружбы: *Большое спасибо. Ты настоящий друг.*

Ответы из трех реплик дали 4% информантов:

- благодарность + оценка оказанной помощи + указание на долг: *Спасибо. Я не знаю, чтобы я делала без тебя. Я у тебя в долгу.*
- благодарность + указание на долг + значимость дружбы: *Большое спасибо. Я не останусь в долгу. Ты настоящий друг.*

Ядерной репликой, как и в английском материале, оказалась благодарность. Ее выразили 98,9% респондентов. В большинстве ответов (77%) информанты использовали стандартное слово: *Спасибо.* Однако половина (50,3%) благодаривших респондентов ограничилась одной благодарственной репликой, то есть в их ответах реплика-благодарность была единственной.

Заслуживает внимания тот факт, что из рассмотренных нами ситуаций именно в этой русские информанты чаще всего использовали лексические интенсификаторы (25%), усиливающие благодарность, что подтверждает наше наблюдение о том, что русские благодарят в большей степени за реальные дела: *Большое спасибо / Огромное спасибо / Я тебе очень благодарен / Я тебе так благодарен.* Кроме того, русские указывали на долг (67,8%): *Я не останусь в долгу / С меня причитается / Я твой должник.* Оценочные реплики, как и в предыдущих ситуациях, использовались русскими информантами гораздо реже, в данной ситуации они оценивали только оказанную помощь (26%): *Ты мне очень помог / Я*

не знаю, чтобы я делал без тебя / Для меня это очень важно. Еще одним интересным фактом было то, что в русских ответах (10%) были замечены реплики, подчеркивающие значимость дружбы, чего ни разу не встретилось в ответах англичан: *Ты настоящий друг / Спасибо дружнице.*

Сопоставительный анализ коммуникативного поведения англичан и русских в данной ситуации общения показал, что в целом англичане и русские совершали похожие действия: благодарили, давали оценку оказанной помощи и указывали на свой долг. Тем не менее, в ходе анализа были замечены определенные различия, касающиеся семантики, использования оценочных реплик содержащих экспрессивные эмоционально-оценочные единицы и длины ответов.

Остановимся на важнейших из них. Одно из важных различий касалось количества реплик.

Англичане	Русские
1 реплика – 13%	1 реплика – 50,3%
2 реплики – 63,7%	2 реплики – 45,7%
3 реплики – 23,3%	3 реплики – 4%

Как видно из таблицы, больше половины англичан употребили две и почти четверть три реплики, в то время как половина русских ограничилась одной. Таким образом, стратегия *будьте многословны*, оказалась более типичной для английского коммуникативного поведения.

Хотя семантическим ядром ответа англичан и русских оказалась благодарность (95,6% и 98,9%) подавляющее большинство английских информантов (75,6%) благодарили, используя интенсификаторы: *Thank you so much / Thanks a lot / Thanks a million / I am so grateful to you / your help / I really appreciate that / I would like to thank you.* В то время как русские усиливали благодарность при помощи интенсификаторов гораздо реже (25%): *Большое спасибо / Огромное спасибо / Я тебе очень благодарен / Я тебе так благодарен.*

Если в половине ответов русские коммуниканты ограничились одной благодарственной репликой, англичане практически всегда сопровождали ее репликами с другими значениями, что усиливало их благодарность. Чаще всего это была оценка ситуации в целом

(58,2%): *That's brilliant. Very many thanks.* Русские респонденты общую оценку не давали. Кроме того, англичане часто сопровождали благодарственную реплику оценкой партнера (32%): *Thanks a million. You are so brilliant*, чего также не было в русском материале.

Еще одно различие касалось употребления экспрессивных эмоционально-оценочных единиц и интенсификаторов. Если в английском материале преобладали фразы с экспрессивами и интенсификаторами, то в русском их значительно меньше. Так, в реплике с эксплицитной благодарностью англичане использовали интенсификаторы в 3 раза чаще, чем русские (75,6% и 25%): *I really appreciate that / Thank you so much / Thanks a lot / Thanks a million / I am so grateful to you – Большое спасибо / Огромное спасибо / Я тебе очень благодарен.* Эмоциональное отношение к оказанной помощи англичане выражали более чем в половине ответов (58,2%) употребляя экспрессивные формулы: *That's absolutely brilliant / fantastic / amazing.*

Русские, как уже говорилось, ситуацию не оценивали. Оценку партнеру англичане дали более чем в четверти (32%) ответов, при этом также употребляя эмоционально-оценочные модели: *You are brilliant / You are a star / You are genius.*

Подобные экспрессивные эмоционально-оценочные формулы являются своего рода коммуникативным подарком собеседнику, в них дается высокая оценка результату его действий. Для русских коммуникантов эмоциональная оценка действий партнера не столь значима. Эмоциональность как коммуникативная стратегия не является типичной.

Таким образом, поведение русских в данной ситуации было более сдержанным и менее экспрессивным.

Данные различия в коммуникативном поведении сказываются на английском и русском стилях коммуникации: английский стиль в данной ситуации отличают такие черты, как *оценочность, эмотивность, экспрессивность, многословие*; русский стиль является *более сдержанным, менее экспрессивным и лаконичным.*

Приведем примеры наиболее типичных английских и русских диалогов.

Англичане	Русские
<p>A: <i>Thanks a million. I want to take you out for fun or drink.</i></p> <p>B: <i>It was nothing. It's my pleasure.</i></p>	<p>A: <i>Спасибо, друг.</i></p> <p>B: <i>Всегда к твоим услугам.</i></p>
<p>A: <i>Fantastic. Thank you so much for your help. I owe you.</i></p> <p>B: <i>Great. I am so glad to know you have managed.</i></p>	<p>A: <i>Большое спасибо. Ты настоящий друг.</i></p> <p>B: <i>Это было нетрудно.</i></p>
<p>A: <i>Thank you very much. You are a star.</i></p> <p>B: <i>Brilliant. I am so glad for you.</i></p>	<p>A: <i>Спасибо. Я не знаю, чтобы я делала без тебя. Я у тебя в долгу.</i></p> <p>B: <i>Пустяки. Всегда обращайся, если будет нужно.</i></p>

Проведенный нами сопоставительный анализ коммуникативного поведения англичан и русских в рассмотренной ситуации общения, позволил сделать вывод о том, что важнейшей чертой английского коммуникативного поведения в сфере фатической коммуникации является оценочность. Английские оценочные реплики отличаются экспрессивностью. Англичане в большей степени, чем русские, употребляют экспрессивные эмоционально-оценочные речевые формулы, что создает впечатление преувеличения и формирует такую черту английского стиля коммуникации, как оценочность. Русские, для которых одними из важнейших коммуникативных ценностей являются правда и искренность, в своем коммуникативном поведении продемонстрировали явную нелюбовь к преувеличениям и завышенным оценкам. Их оценочные реплики были менее частотными и экспрессивными.

В процессе овладения различными видами деятельности в сфере иноязычной культуры" снимаются" языковой и культурный барьеры, которые могут испытывать студенты в общении с представителями страны изучаемого языка. При успешном овладении знаниями и приобретении умений из области иностранного языка и культуры обучаемый развивается как личность, готовая к совместной деятельности, социальному и профессиональному сотрудничеству за пределами родной культуры. Предполагается также, что личность через изучение иностранного языка во взаимосвязи с культурой учится понимать свое место в глобальных процессах, выявлять

культурне сходство между представителями разных культур, принимать активное участие в действиях, направленных против дискриминации и культурной агрессии.

Литература

1. Вежбицкая А. Русские культурные скрипты и их отражение в языке // Зализняк Анна А., Левонтина И.Б., Шмелев А.Д. Ключевые идеи русской языковой картины мира: Сб. ст. М.: Языки слав. культуры, 2005.
2. Касьянова К.О. О русском национальном характере. М.: Академический проспект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003.
3. Ларина Т.В. Доминантные черты английского вербального коммуникативного поведения // Филологические науки. 2007 б, № 2.
4. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации: Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций. М.: Языки славянских культур, 2009.
5. Павловская А.В. Англия и англичане. М.: Изд-во Моск. ун-та; Триада лтд, 2004.

Людмила Гоц

Кандидат культурології, доцент

Олена Пожарська

Національна академія

керівних кадрів культури і мистецтв

м. Київ

МИСТЕЦТВО В СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МАСОВОЇ І НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасна культура являє собою унікальний феномен. Завдяки науковому прогресу людина, яка живе в сучасному суспільстві, має можливість отримати доступ до інформації про практично будь-яку частину загальнолюдської культурної спадщини. На відміну від людей минулого, обмежених у виборі і які жили в умовах монополії своєї національної культури, людина сучасна вільна у своїх можливостях. За допомогою книг, телебачення, глобальної комп'ютерної мережі вона може бачити і порівнювати всі відомі

культурні напрями і течії, філософські доктрини і релігійні вчення, політичні концепції та ідеології, і перед нею як ніколи раніше постає проблема вибору. Цілком зрозуміло, що в цих умовах шанс на існування і розвиток отримують тільки ті культурні напрями, які стають популярними - привертають до себе людей, їхні гроші і розум. Напряма, який втрачає популярність, вмирає.

В силу цих тенденцій церковне мистецтво зазнає помітних змін, бо постійно змінювана дійсність завжди вступає в протиріччя з усталеними традиціями, і це не може не впливати на життєдіяльність людини та її творчість. Однією зі знакових характеристик сучасності є те, що високе мистецтво поступається своїми позиціями безнаціональній масовій культурі, а масова свідомість з її стереотипами переваг і смаків виявляється сильнішою і дієвішою за традиційні уклади і навички. Однак масова культура, як правило, має в своїй основі архетипічні образи і колізії, засвоєні ще на зорі людства фольклорною архаїкою різних народів, що дає підстави стверджувати про схожість, яка переходить часом в ідентичність, фольклорних основ у різних народів. Підтвердженням цього положення слугує підвищена увага до проблематики традиційної, історично успадкованої культури: одні дослідники ставляться до неї критично, інші - з ностальгією, треті - суто прагматично. Це красномовно свідчить про те, що архаїчні форми культури, які до цього вважалися «пережитками минулого», відіграють у житті сучасної людини істотну, і не цілком з'ясовану роль. Саме тому відбувається «вирівнювання» параметрів і характеристик масової культури «поверх» корінних культурних традицій та особливостей складу національної свідомості, навичок поведінки, специфіки психічного складу і всього того, що іменується словом «менталітет».

Розглядаючи національну культуру в усьому багатстві її змісту та розмаїтті барв, як закономірний щабель у розвитку світової культури і необхідний внесок у загальнолюдську цивілізацію, можна визначити її як синтез національно-особливого, іншонаціонального і загальнолюдського (світового), переробленого й освоєного в національному. Звідси походить два види розвитку кожної національної культури: 1) як неповторної, унікальної за формою, 2) як частини світової культури, яка усвідомлює і яка проявляє себе в ній. Але в обох випадках вона містить і виражає в тій чи іншій формі загальнолюдський початок.

На відміну від національної, масова культура інтегрує суспільство не за допомогою ідей, а за допомогою технологій, і тому за своїм соціальним, мобілізуючим потенціалом вона незмірно перевершує все, що було відомо раніше. Для неї байдуже, у що вірять або що думають окремі суб'єкти - важливо, що вони використовують одні і ті самі комунікативні канали. Внаслідок цього масова культура є надзвичайно еклектичною і «всеїдною». Вона робить відносними і проникними всі естетичні градації і жанрові відмінності, змішуючи «високі» і «низькі» художні форми, трансліюючи унікальні твори національного мистецтва в найбільші мегаполіси, щоб потім, після відповідного аранжування і професійної обробки повернути їх назад - на периферію.

Оскільки масова культура являє собою не субстрат, а форму, в якій при нинішніх умовах функціонує суспільна свідомість, немає жодних перешкод для того, щоб ця форма наповнювалася найрізноманітнішим духовним змістом - релігійним, філософським, науковим, моральним, ідеологічним, естетичним. Не стала винятком і традиційна культура, яка також «всотується» і «поглинається» масовою культурою, у міру можливості. Образно кажучи, в масовому суспільстві відбувається утилізація різних жанрів народної творчості, які існували раніше як відносно відособлені види художньої практики, і «навантаження» їх життєво важливими суспільними функціями: просвітницькими, освітніми, інформаційними, організаційними, політико-пропагандистськими, розважальними [2, с. 182] та ін. Торкнулося це і національного циркового мистецтва.

Звичайно, не все цінне, що є в народному мистецтві, використовується масовою культурою. Відбираються, в першу чергу, ті зразки, які відповідають критерію «технологічності» за такими параметрами: зовнішня привабливість (аттрактивність [1, с. 34]), зрозумілість і доступність, легкість відтворення, серійність і шаблонність, символічність, варіативність, високі сугестивні можливості, придатність для тиражування і передання комунікативними каналами. Циркове мистецтво цілком відповідає цим вимогам, однак проблема в іншому - у відсутності теорії і технології його плідного розвитку.

Симбіоз традиційної та масової культури позначається сьогодні поняттям «популярна культура». Ця форма культури має

національно-суспільний характер (або, щонайменше, яскраво виражену національну специфіку), на відміну від традиційної народної культури, яка є переважно етноцентричною, і масової культури, яка, за визначенням, є космополітичною. Популярна культура підсилює взаємозв'язок і взаємодію всіх видів і жанрів культурної творчості - народного (фольклорного), самодіяльного та професійного мистецтва; інституційних форм, позначених сильним впливом ідеологій, і тих видів, які безпосередньо пов'язані із побутовими, повсякденними сторонами суспільного життя. Популярна культура не претендує на метафізичну глибину - вона є культурою «репрезентативною» - самовизначається не через відштовхування від інших, іншокультурних форм і зразків, а через їх привласнення. За великим рахунком, вся сучасна популярна культура постає полем «битви», на якому ведеться боротьба за різні способи інтерпретації фольклорних, релігійних, філософських текстів.

Таким чином, якщо не фокусуватися на аналізі окремих явищ, а розглядати їх у сукупності, як загальний вектор розвитку, то можна зробити важливий висновок, що між традиційною і масовою культурою немає антагонізму. Те, що вони активно і глибоко взаємодіють - сьогодні очевидний факт, причому у міру поширення нових технологій комунікації сфера цієї взаємодії буде розширюватися.

Тому важливим завданням науки є всебічне вивчення розвитку традиційної, масової та популярної культури із застосуванням дослідницьких методів і конструктивних ідей, напрацьованих у світовій, в тому числі й українській, культурологічній думці і практиці. У цьому контексті дослідження цирку як синтезу різних видів мистецтва, що зазнає в сучасному суспільстві значні зміни в напрямі пошуку різних форм виражальності і сенсо-змістовних значень, вимагає комплексного вивчення.

Література

1. Липков А.И. Проблемы художественного воздействия. Принцип аттракциона. Москва : Наука, 1990. 240 с.
2. Разлогов К. Э. Культура для необразованных? // Общественные науки и современность. 1990. № 4. С. 168-182.

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КІНЕТИЧНОГО ТА ПРОСОДИЧНОГО
КОМПОНЕНТІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ
У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**
(на матеріалі прози Данієлли Стіл)

Мова – це своєрідна призма, крізь яку людина бачить дійсність, проєктуючи на неї за допомогою мови суспільний досвід [1, 30]. Вербальні компоненти – найважливіші складові комунікативного акту, оскільки саме вони в нормальному міжособистісному спілкуванні виступають основними носіями значень повідомлень [1, 58]. Аналіз художнього дискурсу передбачає розгляд як його лінгвістичних, так і екстралінгвістичних складових. До лінгвістичних компонентів емотивного дискурсу належать емотивна лексика, фразеологія, емотивні конструкції, відповідне емотивно-просодичне оформлення. Екстралінгвістичні компоненти включають емоційну предметну ситуацію і емоційну комунікативну ситуацію, а саме емоційні наміри комунікантів та їх загальний емоційний настрій [2].

Згідно І.Ю.Черепанової вираз обличчя, вираз очей, поза, жести, голос, поведінка – це головні засоби створення «особливої соціально-психологічної ролі» [3, 120]. Невербальна поведінка є основою для розуміння значення обміну думками оскільки «те, як ми говоримо є так само важливе, як і те, що ми говоримо» [5, 116]. Найчастіше невербальній поведінці довіряють значно більше, ніж вербальній, оскільки її виявлення обумовлене імпульсами підсвідомості людини, а підробити ці імпульси практично неможливо [4].

Оскільки дослідження дискурсу є одним з найбільш актуальних напрямків вітчизняного та зарубіжного мовознавства, метою запропонованого дослідження є визначення способів вираження кінетичного та просодичного компонентів у художньому дискурсі за допомогою мовних засобів.

Існують різні типології невербальних засобів спілкування, оскільки вони утворюються і сприймаються різними сенсорними

системами: зором, слухом, тактильними відчуттями, смаком, нюхом [4]. До кінетичних засобів комунікації належать міміка (вираз обличчя), погляд (очі), посмішка, рухи тіла, постава. До просодичних – інтонація висловлювання, модуляції голосу.

Аналіз 14 творів популярної сучасної письменниці Данієли Стіл доводить, що погляд (очі) є найтиповішим засобом невербальної поведінки, яка якнайкраще вербалізується лексемою *eyes* (очі). Адже «очі – це дзеркало душі». Знаходимо цю лексему у зображенні зовнішності героїв, їх характерів, різних відтінків настрою та емоцій. У проаналізованих творах слово *eyes* вживається більше трьохсот разів. Так, знайомлячи читача зі своїми персонажами, автор перш за все звертає увагу на їх очі: *He had piercing blue eyes, and an athletic build* [6, 5]. *Marjorie was an angelic-looking blonde with blue eyes, and looked like a madonna in an Italian painting* [8, 3]. *Her eyes like blue glass, there was no smile as Audrey watched her* [11, 9].

Очі в романах Д. Стіл виражають різноманітні відтінки почуттів та емоцій: серйозне ставлення - *Alex's eyes were serious when she saw her father*; розпач - *She looked at him with heartbroken eyes*; загроза - *She saw something ominous in his eyes*; паніка - *She had seen the look of panic in his eyes*; радість - *He had laughing eyes*; змішані почуття (хвилювання і турбота, захоплення і любов): *There was worry in her eyes, and concern, and admiration and affection*; жах - *Teddy came running into her room with terrified eyes*; ревності - *She asked, with a flash of jealousy in her eyes as he laughed*; страх і сум - *She looked like a child with huge frightened eyes filled with sorrow*.

Багаторазове вживання цієї лексеми у різних контекстах та ситуаціях дає можливість виділити такі концептуальні метафори:

«**очі – контейнери**» – *Her eyes were full of questions. His eyes were full of sorrow. There was something deep and sad in Faith's eyes. Audrey looked at her with empty eyes*; «**очі – зброя**» - *Her eyes shot bullets into his. She stood watching Charles with piercing eyes. She shouted back at him, her green eyes blazing into his like M-16 rifles. And then she looked at Ophylie with huge eyes that pierced her mother's like knives*; «**очі – інструменти**» - *Her eyes bored into his like drills, as though asking a thousand questions. His eyes bored into hers as though he had something to say to her*; «**очі – танцюристи**» - *“That must be very exciting,” she said as her eyes danced. Her eyes were dancing with anticipation. ... Her eyes dancing with delight*; «**очі – мовці**» - *Her eyes said she didn't mean*

it. *Something in her eyes told him she's seen hard times. Faith said quietly, looking at him with imploring eyes. Her eyes were speaking volumes; «очи – світло, вогонь» - Tana's eyes flashed, and her tongue was too quick to control. Her mother's eyes had blazed black fire. His eyes filled with light as he said her name. Isabelle asked, with dangerously glittering eyes. Her eyes lit up like the Fourth of July; «очи – зрадники» - Everything about him resisted her, but his eyes gave him away.*

Серед найбільш поширених просодичних характеристик невербальної поведінки є модуляція голосу, яка у художньому дискурсі вербалізується за допомогою лексеми *voice*. Наприклад: *The voice that came back was staccato. His voice was a drumbeat in the room and for a minute she thought she was going to faint. Her voice quavered as she asked, not so much from age, as from emotion. Paxton's voice was almost completely toneless. He tried to explain it to her, and his voice was almost a monotone.* Звучання голосу може варіюватися в залежності від психічного, емоційного, фізичного стану мовця, а також його інтенцій щодо адресата мовлення і містить ознаки, що вказують на поточний стан, в якому перебуває мовець, його настрої тощо. Емоції людини дуже різноманітні і мають необмежену кількість відтінків. На матеріалі проаналізованих творів можна зафіксувати як позитивні (*His voice was a caress in the golden light from the rising sun. Her voice was as soft as the breeze that rippled through her hair. Her voice was silky. There was victory in her voice.*), так і негативні відтінки (*Audrey was still shocked at the hostility in her voice. There was pain in her voice. Audrey's voice was like ice now. Audrey was shocked at the venom in her sister's voice. Anxiety and guilt dripped from her voice. Her voice was an anguished croak, and he felt sorry for her. And then in a broken voice, "What if he's still wounded out there?"*).

Таким чином, кінетичні та просодичні засоби комунікації (очі та голос) – це невербальні засоби, які здатні приховано передавати величезний об'єм екстралінгвістичної інформації. У художньому дискурсі вони вербалізуються за допомогою лексем *eyes* та *voice* з метою вираження цілого спектру почуттів та настроїв. Результати дослідження можуть застосовуватися у викладанні таких дисциплін як стилістика, лексикологія та загальне мовознавство.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 342 с.
2. Мац І.І. Прагмалінгвістичні особливості емотивного дискурсу 2004 studentam.net.ua/content/view/8497/97/
3. Черепанова І. Ю. Дом колдунь. Язык творческого Бессознательного / И. Ю. Черепанова. – М. : “КСІР”, 2001. – 400 с.
4. Яворська А. Невербальні засоби вираження незадоволення та гніву у сучасній англійській мові 2010 www.nbuu.gov.ua/.../9yavorska_ukr.html
5. Kureishi H. The Body. Faber and Faber Limited, 2003. – 266 p.
6. Steel Danielle. Answered Prayers / Danielle Steel. – NY: A Dell Book, 2003. – 404 p.
7. Steel Danielle. The Ghost / Danielle Steel. – L.: Bantam Press, 1997. – 352 p.
8. Steel Danielle. Impossible / Danielle Steel. – NY: A Dell Book, 2006. – 398 p.
9. Steel Danielle. Matters of the Heart / Danielle Steel. – NY: A Dell Book, 2009. – 368 p.
10. Steel Danielle. Miracle / Danielle Steel. – NY: A Dell Book, 2006. – 225 p.
11. Steel Danielle. Summer’s End / Danielle Steel. – NY: Dell Publishing 1979. – 383 p.

Фелікс Штейнбук

Доктор філологічних наук, професор

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ

ТІЛЕСНО-ТОПОЛОГІЧНІ «ВИТІВКИ КЕПСЬКОГО ДІВЧИСЬКА» В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ МАРІО ВАРґАСА ЛЬЙОСИ

Характеризуючи творчість видатного латиноамериканського письменника сучасності – перуанця Маріо Варґаса Льйоси, Ольга Недвига у своїй статті з емблематичною назвою, тобто «Мандрівний Льйоса», не без підстав ствердила, що, порівняно із попереднім

періодом, «...колишнього Льюсу не повернути. Відтепер письменника тривожить лише тип вічного вигнанця, мандрівника».

А чи не єдиний український знавець літератури країн так званого Андійського регіону Ігор Оржицький, своєю чергою, зазначив, що, «на думку Майстра [себто Льюси], література народжується з „падла” – продукту розпаду суспільства та особистості, а письменник уподібнюється до стерв'ятника».

Зрештою, сам «Майстер» у своїй Нобелівській лекції у певному сенсі узагальнив наведені вище критичні рефлексії, проголосивши, що «література обертається на чаклування, коли дає нам надію одержати те, чого не маємо, стати тим, ким ми не є, провадити те неможливе існування, в якому ми, ніби язичницькі боги, відчуваємося смертними й безсмертними одночасно...».

Отже, мета доповіді полягає у спробі проаналізувати один з останніх, перекладених українською (щоправда, не з оригіналу(?) і, далєбі, не дуже прийнятно(!)) мовою, романів Маріо Варгаса Льюси «Витівки кепського дівчиська» з огляду на дивовижі тілесно-топологічні мандри героїв його книги.

В окресленому контексті цікаво було б порівняти початкові і останні епізоди роману Льюси, у яких надміру яскраво дається взнаки саме тілесна образність, пов'язана до того ж з однією і тією самою героїнею – власне з образом «кепського дівчиська».

Так, в останніх епізодах роману та ж сама Лілі, що колись «була втіленням жіночого кокетства», «більше всього <...> нагадувала ті живі трупи, які зафіксовані на фото, знятих у концтаборах», бо хірурги, намагаючись врятувати наділене колись неабиякою привабливістю запальне і спокусливе дівчисько від неминучого, «буквально випотрошили» її.

Відтак основу сюжету роману Льюси за окресленого контексту становить дещо таке, що суперечить «офіційній» назві цієї історії, адже йдеться не про витівки кепського дівчати, хоч і про них, звісно, теж, а, вочевидь, про подорож жінки до власного тілесно-статевого знеособлення. У зв'язку з цим закономірно постає низка питань, а саме: 1) чому так сталося? 2) яким чином так сталося? і 3) чи не існувало, бува, альтернативи подіям, про які розповідається у тексті роману?

Отож розглянемо сформульовані питання у запропонованій послідовності.

Передусім необхідно зазначити, що відповідь на усі поставлені питання слід шукати у фізіологічно-ментальній площині, тому що мандрівний зміст сюжету аналізованого роману можна з очевидних причин інтерпретувати у категоріях топосів спокуси та сексуальності. Зокрема, з огляду на останній стає зрозумілим, чому із «кепським дівчиськом» сталося те, що сталося, принаймні з точки зору Моріса Мерло-Понті, відповідно до якої «сексуальність не долається у людському житті, але й не відображається в осередді цього життя несвідомими уявленнями. Вона весь час присутня там як певна атмосфера».

Разом з тим якщо підсумувати та узагальнити найбільш обґрунтовані та переконливі сучасні уявлення про зміст сексуальності, то можна дійти декількох парадоксальних висновків, а саме:

- сексуальність ніби втрачає свій автентичний, пов'язаний з тілесно-репродуктивним характером функціонування людини кшталт, набуває загрозливого або ж, принаймні, проблематичного штибу і протиставляється своєму біологічному «першоджерелу»;

- сексуальність зумовлена соціальними чинниками, а навіть «служить інструментом організації влади у суспільстві», але при цьому вона ж, себто сексуальність, у виразний спосіб протиставлена соціальному;

- за Жаном Бодрійяром, який посилався на Зигмунда Фрейда, «існує тільки одна сексуальність, тільки один тип лібідо – чоловічий», а отже, основу «сексуальності становить жорстка, дискримінантна структура, сконцентрована на фалосі, кастрації, імені батька, витісненні тощо. Іншої [сексуальності] просто не існує». І за такого контексту сексуальність як із засади фалічний корелят протиставляється жіночому началу;

- сексуальність також протиставляється і сама собі остільки, оскільки вона асоціюється не тільки із чоловічим, чи то пак фалоцентричним, началом, а й із перверсивністю, що, на думку Юлії Кристевой, «є не тільки вимушеною приреченістю; вона [перверсивність] становить найпершу захисну територію, яку суб'єкт займає, протиставляючи її Смерті, коли вона йому видається вкоріненою у ґрунті самого життя: у матері»;

- сексуальність протиставляється сама собі ще й тому, що, за переконанням Моріса Мерло-Понті, «якщо сексуальна історія

людини є ключем до розуміння її життя, то це означає, що у сексуальності дається взнаки спосіб буття людини через її ставлення до світу, тобто через ставлення до часу і до інших людей».

Зрештою, не дозволяє йняти віри стандартному наративу, або, інакше кажучи, художньо-буттєвому «фалодизайну» у стилі Платона, характер філософії якого визначався Олексієм Лосевим як «споглядання ідей за допомогою власного фалосу», і зміст роману Льюїси. Адже наріжні сюжетні моменти тексту перуанського письменника зумовлено функціонуванням постійно діючої динамічної моделі тих стосунків, які склалися між протагоністами роману та які полягали у перманентному наближенні – дистанціюванні між ними. Причому ця модель набула у їхньому випадку амбівалентного штибу у тому сенсі, що стосувалася як їхньої сексуальної, так водночас і топологічної, сказати б, взаємодії.

Інакше кажучи, можна вважати, що Лілі весь час тікала від Рікардо, але можна й стверджувати, що вона весь час намагалася повернутися до нього, і врешті-решт повернулася назавжди.

Можна також думати, що вони все своє життя прагнули бути якнайдалі від Перу, але можна вважати, що, опинившись наприкінці її життя все ж таки разом, вони завдяки нерозривному зв'язку між собою зберегли свою батьківщину у собі самих.

І можна також не сумніватися, що мандрівки Лілі до Рікардо і – від нього були зумовлені її бажанням позбутися упослідженого суспільно-майнового стану, але можна й висунути припущення, за яким її неодмінне повернення до нього свідчить на її користь, бо, либонь, їй йшлося не про гроші для себе, а можливо, і взагалі не про гроші, а про спробу через дистанціювання наблизитися винятково до Рікардо, у тому числі й у сексуальному плані.

Прикметно, що наведені вище рації чи не у безпосередній спосіб корелюють власне з іншим топосом – із топосом спокуси, який дозволяє, зокрема, отримати відповідь на друге питання щодо того, яким чином так сталося з Лілі? Звісно, за умови, що цей топос мислиться передусім у категоріях, запропонованих Жаном Бодріаром у його однойменній розвідці, у якій французький мислитель переконує у тому, що, мовляв, «ніщо не в змозі перевершити спокуси – навіть той устрій, який її знищує».

Зрештою, на думку Ж. Бодріара, «подібно до того, як про річ мовиться, що вона триває, оскільки її існування не є адекватним її

сутності, так само і про жіноче належить сказати, що воно зваблює, оскільки ніколи не перебуває там, де мислиться». Але у цьому сенсі стандартний нарратив саме і порушується остільки, оскільки це Рікардіто, будучи «слухняним хлопчиком», як незмінно називала головного героя роману Лілі, здебільшого поводить себе, за його власним визнанням, як «ганчірка», позаяк, за твердженням Жана Бодріяра, «ми ніколи не спокушаємо своєю силою або знаками сили, а тільки своєю слабкістю. Ми ставимо на цю слабкість у грі зваблювання, яке лише завдяки цьому набуває неабиякої потужності».

За окресленої перспективи можна ствердити, що зваблений Рікардіто виступає не лише об'єктом, а й суб'єктом повабу, через що і локально і остаточно перемогу здобуває саме він, з одного боку, підтверджуючи трансгресивний у найширшому сенсі характер топосу спокуси, а з іншого – зумовлюючи відповідний, себто трансгресивний, штиб топосу сексуальності. Саме внаслідок трансгресії спокуси і трансгресії сексуальності тіла двох коханців надають сенс власному існуванню, а крім цього, «зваблюючи <...> виступ[ають] у якості повноти буття і зму[шують] визнати себе саме таким[и]», а, либонь, і такими, що здатні протиставити себе смерті.

Таким чином, ті, хто за будь-яких інших обставин не могли, та й навряд чи претендували б на визначне місце у всесвіті, тому що альтернативи розвитку подій, у центрі яких вони опинилися, у них, власне кажучи, не було (хоч теоретично альтернатива, безумовно, була!), – отже, ці герої внаслідок трансгресивної енергії спокусливості і сексуальності, чи то пак спокусливої сексуальності або ж спокусливості сексуальності, неабияк підсиленої чарівною потужністю художнього дискурсу, вдаються до тілесно-топологічних подорожей світом, а також власними тілами і долають не тільки географічні, національні чи державні кордони – вони легко нехтують і усіма границями та рамками, які обмежують їх самих, а відтак перетворюються не просто на головних героїв, а на героїв, чия «історія кохання» з «блазенськ[ої] комеді[ї] тривалістю тридцять із гаком років...» може цілком дорівняти усім попереднім славетним історіям кохання від Орфея та Еврідікі і Дафніса та Хлої до Трістана та Ізольди і Ромео та Джульєтти.

Засаднича відмінність сучасних перуанців Рікардо і Отіліті від їхніх попередників полягає, натомість, не тільки у тому, що їхні

стосунки були позбавлені навіть дешиці ідилії, а й у тому, що їхній шлях один до одного пролягав не через казкове і миттєве поєднання – він пролягав через подолання буцімто нездоланної прірви у часі та просторі сексуальності і спокуси, втім у граничному варіанті так само, як і в інших випадках, – через подолання Смерті.

Світлана Ніколаєнко

*Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ*

НЕБЕСНЕ ТА ЗЕМНЕ У «ЧОТИРЬОХ ГІМНАХ» ЕДМУНДА СПЕНСЕРА

“Чотири гімни” Е. Спенсера присвячені філософії Любові, при тому, що вони не є філософським трактатом у прямому сенсі. Ідеї щодо божественної та людської Любові були осередком ренесансної філософської думки взагалі і лейтмотивом поезії Спенсера зокрема.

Поет, намагаючись не так розвивати думки своїх попередників, як інтерпретувати їх, відтворив їх через призму нової правди і гармонії. Спенсер зібрав матеріали, що інкорпорували давні традиції, включаючи Біблію, Платона, низку текстів із творчого доробку письменників від Августина, Данте та Петрарки до флорентійських неоплатоників. Однак слід зауважити, що твір Спенсера не є скороченою інтерпретацією тієї чи іншої філософської теорії. При пильному читанні ідеї та ставлення, що віддзеркалюють світогляд автора, дивним чином поєднані одне з одним. Окремі розділи ліричного твору Спенсера є безпосередньо петрарківськими, в той час як інші написані під очевидним впливом М. Фічіно та його послідовників.

У той час, як “Гімн на честь Небесної Любові” нагадує релігійний гімн, що передає центральний сюжет Євангелія, “Гімн на честь Небесної Краси” відтворює божественні видіння християнського містицизму. Отже у “Чотирьох гімнах” Е. Спенсер поєднує неоплатонічні та біблійні ідеї у притаманному йому еkleктичному стилі.

Інтерпретація “Чотирьох гімнів” – предмет нескінченних дискусій. Вважається, що два останні гімни є варіацією на тему перших двох, які були написані поетом в ранній період творчості. Деякий час цю гіпотезу вважали істиною, але у другій половині ХІХ

ст. критики почали вказувати на те, що усі чотири гімни схожі за стилем, і тому навряд чи можливо вважати їх написаними у різні періоди часу. Дві передмови у прозі, разом з другою і третьою строфами “Гімна про Небесну Любов”, надають твору структурну єдність.

Спенсерознавець Е. Велсфорд припускає, що ранні версії перших двох гімнів Е. Спенсер доопрацював, позбавившись надмірної чуттєвості, притаманної його стилю у ранній період творчості. Виникає питання віднесення стилю перших двох гімнів до петрарківського або платонічного, а других двох – до платонічного або протестантського. Або ж усі чотири гімни – платонічні і зображують різні стадії Любові⁴⁰. Можливо, вони були написані поетом задля зображення контрасту між християнським та неоплатонічним вченнями. Однак слід пам'ятати, що Е. Спенсер пише поезію, а не філософський трактат у віршах.

Цілий спектр тем, що були відомими любовній поезії Середньовіччя, стали джерелом безмежних захоплень ренесансних поетів. Спенсер використовує риторичні заохочення, що була притаманна прихильникам неоплатонічної Любові, поширеної у Ренесансі з її багатогранними “сходами Любові”, своєрідним переходом від тілесної Любові до Любові до душі, і від Любові до неповторної індивідуальної Краси до Любові до Краси взагалі. Але навіть у двох перших гімнах спенсерівське трактування неоплатонічної докритики радикально несумісне з його головними джерелами. Неоплатонічний образ розбитий вщент петрарківським образом Купідона, що постає в якості місцевого володаря та демонструє закоханому свою жорстокість. К. Льюїс доводив, що перші два гімни є по суті роздумами над лицарською моногамною англійською Любов'ю [Lewis 1959, с. 376]. Для неоплатоніків зустріч з красивою жінкою є лише поворотним пунктом у сходженні до містичного екстазу. Але, як зауважує більшість критиків, перші два гімни Спенсера не піднімають закоханого на традиційні сходи за рівнем поцінування краси дівчини в її відсутності та не відходять від конкретики заради загальної універсальної істини. Насправді, як видно з ліричної збірки “Аморетті та Епіталама”, що була опублікована роком раніше, Спенсер зі своєї протестантської

⁴⁰ Під стадіями Любові ми розуміємо “сходи Діотими” з “Бенкету” Платона.

перспективи підносить шлюбне кохання до найвищого прояву гармонійного єднання. Шлюбна Любов є найбільш вишуканим виразом гармонії Любові в особистих та соціальних сферах життя і сягає космічного рівня.

Радше, ніж постійній рух уперед та просування неоплатонічними сходами Любові, багато критиків вбачають у “Чотирьох гімнах” складну систему паралелей та контрастів між двома парами гімнів, що спонукають читача до частих порівнянь та переосмислень.

Деякі паралелі та контрасти непосредньо вражають читача. Кожна пара гімнів вихваляє божественні сили: Купідон і Венера у першій парі, Христос і Мудрість – у другій. Таким чином гімни Любові зображують чоловічі божества (язичницьке і християнське), в той час як царсто Краси належить жіночим фігурам.

У той час, коли чоловічі божества сходять у світ ліричного героя для того, щоб вести його різними шляхами до Раю, дві жіночі фігури залишаються на Небесах.

У першому гімні Любов – і милосердна, і жорстока водночас. Купідон виступає богом-творцем, що примирює стихії, що воюють, надихає рухатися до променя славної Краси і спонукає до збільшення потомства. Купідон надихає героя робити великі справи заради того, щоб отримати прихильність його коханої дами. Схожим чином у “Гімні на честь Небесної Краси”, в якому головною виступає Венера, закоханий вчиться бачити Красу крізь призму безсмертної душі, а не її тілесну оболонку .

Тяжіння між закоханими бере початок у спорідненості їхніх душ, а не від їхніх тілесних бажань. Закоханий створює у розумі образ коханої, що віддзеркалює Красу її душі, а не далеку від досконалості Красу її тіла. Коли поет опиняється у царині небесної Любові та Краси, ліричний герой перших двох гімнів зображується Спенсером більш рельєфно і постає перед читачем егоїстичним та позбавленим майбутнього. Його хазяїн - жорстокий тиран, його хвала Купідону набуває вульгарних рис, іноді навіть межує з богохульством.

Тоді як закоханий у “Гімні на честь Небесної Любові” сповнений жалю, коли споглядає страждання Христа, закоханий першого гімну сповнений саможалю. В той час, як Христос зійшов з небес, щоб служити людям і визволити їх з рабства гріха, Купідон зійшов тільки заради того, щоб поработити людину та стати її володарем. Ліричний герой третього гімну зосереджений на Любові та співчутті

усім людям, тоді як ліричний герой першого гімну одержимий бажанням завоювати Любов до своєї коханої, а його брати та інші люди виступають у ролі суперників по відношенню до нього. Слід зазначити, що це найбільш вражаючий приклад того, як образи земних гімнів віддзеркалені у небесних. Тому образи видінь здаються надзвичайно важливими у гімнах, коли ми переходимо від споглядання природним зором зовнішньої краси до сприйняття “внутрішньої краси” і, нарешті, до екстатичного видіння душі.

Образи видіння тісно пов’язані з концептами польоту та підйому. Крила Купідона у “Гімні на честь Любові” замінюються “золотими крилами” небесних гімнів. Зв’язок між цими групами образів чітко окреслений у зверненні до Сокола та Орла, що виступають символами духовного відродження. Автор натякає на зв’язок між фізичним та духовним видіннями вже у першому гімні. Складний образ сліпого Купідона виступає символом фізичного кохання, що йде навпомацьки у духовній темряві, і образ провидця, що осліплює тілесні очі заради просвітлення очей розуму. Останні два гімни зосереджені на роздумах про життя Христа і складну біблейську фігуру Божественної Мудрості, вони зображують християнське видіння, що відкривається перед внутрішнім зором закоханого завдяки просвітленню Небесними гімнами. Закоханий перших двох гімнів виключає справжній духовний світ двох останніх гімнів зі свого раю задоволень, а палкий християнин двох останніх гімнів, в свою чергу, розвінчує примарне царство Купідона, оспіване Спенсером у першій парі гімнів.

Поет був достатньо зрілим митцем на час створення “Чотирьох гімнів” і поєднав два протилежні погляди в одному творі, не наслідуючи моду свого часу та не догоджаючи своїм покровителям. Більш того, ті дами, яким присвячені гімни, постають перед нами як найкращі взірці справжньої Любові та Краси. Однак Ельрод зазначає, що два перші гімни написані Спенсером у “петрарківському” стилі, хоча Спенсер не повторює петрарківських понять і настрою закоханого [Elrod]. Він зображує природу Любові в її різноманітних аспектах. Петрарківський герой – модний елизаветинський джентльмен, який пише гімни для своєї коханої. Сонетисти XVI ст. вважали, що їхні твори були більш ефективними не в той час, коли вони передавали спонтанний потік сильних почуттів, тоді, коли вони були наслідком зваженого та пережитого

поетом почуття. Пристрасть поета пройшла, він звернув свої думки до релігії: у перших двох гімнах його риторика була спрямована на те, щоб отримати прихильність коханої, зараз же вона направлена на інших і, в першу чергу, на себе. У кінці всього твору він все ще має спонукати себе *“Ah cease to gaze an matter of thy grief”*. Це виглядає таким чином, що перші рядки третього гімну були занадто оптимістичними, що свідчить про збентеженість думок ліричного героя, які на той час ще не були звернені до Небесної Любові. Виникає враження, ніби поет стоїть біля воріт самого Раю та споглядає радощі Венери, однак його кохана не поділяє їх. Ліричний герой може захоплюватись тими, хто живе Божою Мудрістю, але його роздуми та споглядання тримають його на відстані від них. Він готовий зректися Земної Любові, якщо Небесна Любов приносить задоволення.

Розчарування чекає на закоханого земною Любов'ю, хто зупиняє свій погляд лише на образі коханої [Poetical Works of Spenser]: *“That seems in it all blisses to contain in sight whereof all other bliss seems vaine”*. Однак для найбільш відданих прихильників Мудрості – суверенного світла, в порівнянні з земним Коханням та земною Красою – усі багатства та людські почесті здаються нікчемними. Поет не говорить про те, що все земне не має цінності саме по собі, воно стає таким у порівнянні з тим, що дарує Небесна Мудрість та Небесна Краса.

Духовний розвиток закоханого полягає у його смиренні. У першому, а потім і у другому гімні він, здається, втрачає самовпевненість. А в третьому та четвертому ліричний герой ставить себе до себе як до найгіршого грішника на землі. Як наслідок, змінюється його ставлення до Бога. Він сповений відчуття подяки, яка за своєю природою не є егоїстичною емоцією. Усвідомлюючи глибоку подяку Христові, закоханий починає зрікатися себе, своєї самості. Адже Любов – Агапе дає, радше ніж бере. Його бажання Небесної Краси – радше наслідок, а не причина його нової пробудженої Любові до Христа. І тільки після того, як ліричний герой полюбив Христа за його самопожертву, він почав вчитися тому, що Любов – Агапе, прекрасна сама по собі і є єдиним джерелом радощів. Він починає усвідомлювати, що любити Бога насправді краще, ніж любити світ. Це є свідченням того, що він

пізнав вищу правду і робить перші кроки в опануванні мистецтва осягнення Небесної Любові.

У “Чотирьох Гімнах” Спенсер зобразив два аспекти Любові :чесноти та істина. Прекрасно, коли чоловік і жінка можуть бути поєднані у союзі, єднаючому і душу і тіло, що заснований на взаємній Любові. Сексуальна Любов стає злом, коли вона заснована тільки на фізичному бажанні або егоїстичному володінні і стає певною заміною – своєрідною релігією. Усі люди мають любити Бога і визнавати його метою усього людського життя, джерелом Краси, остаточним задоволенням усіх бажань та спонукальним мотивом для Любові людей. Людська Любов має на увазі Любов чоловіків до коханих та дружин. Очевидно, що сексуальна Любов не повинна вступати в конфлікт з Любов’ю до Бога. Однак у нашому грішному світі часто трапляється саме так, тому що людська Любов рідко буває неегоїстичною. Справжнє споглядання Бога можливе тільки на Небесах. У “Чотирьох Гімнах” Спенсер підкреслює контраст між двома видами Любові і лише натякає на можливе примирення. Поет вкладає пісні хвали у уста ліричного героя – чоловіка, розум якого у війні з самим собою. Саме тут Спенсер поєднує поцінування божественних радощів земного життя з горем і усвідомленням його скороминущості та недосконалості.

“Чотири гімни” Е. Спенсера залишають широке поле для подальших інтерпретацій та досліджень.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АЖОГІНА Наталія Віталіївна

Асистент, Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

АКІЛЛІ Ерман

Доктор філософії (Історія), академік, Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

АКСЮТІНА Олександра

Національний авіаційний університет, м. Київ

АРТУШКИНА Ольга

Кандидат наук, доцент, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс (Франція)

АФНАСЬЄВА Ольга Миколаївна

Кандидат філологічних наук, докторант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

БАЗОВА Віра Ігорівна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

БАЙДА Олена

Національний авіаційний університет, м. Київ

БЕЗРУКОВ Андрій Вікторович

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка Всеволода Лазаряна, м. Дніпро

БЕЗРУЧКО Олександр Вікторович

Доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри кіно-, телемистецтва, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

БЕККОЖАНОВА Гульнар Кисметолаївна

Кандидат філологічних наук, Казахський національний університет імені Аль-Фарабі, м. Алмати (Республіка Казахстан)

БЕРЕЗНІКОВА Наталія Іванівна

Старший викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

БЕСТЮК Ірина Анатоліївна

Кандидат філологічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

БЕЦЕНКО Тетяна Петрівна

Доктор філологічних наук, професор, Сумський державний педагогічний університет імені Антона Макаренка, м. Суми

БЛОКОНЬ Галина Михайлівна

Старший викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

БЛОКОНЬ Ярослав Сергійович

Національний авіаційний університет, м. Київ

БЛАГІНІНА Світлана Вікторівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, Ніжинський національний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

БУГАЙ Діана

Національний авіаційний університет, м. Київ

БУДНІК Олена

Національний авіаційний університет, м. Київ

ВАЛЯВКО Ірина Вікторівна

Кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, Інститут філософії імені Григорія Сковороди Національної академії наук України, м. Київ

ВДОВЕНКО Тетяна Олександрівна

Кандидат філологічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

ВИСОЦЬКА Наталія Олександрівна

Доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ВОЛКОВА Світлана Володимирівна

Доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської філології і філософії мови імені професора О.М. Мороховського, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ГЕРЧАНІВСЬКА Поліна Евальдівна

Доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ГОЦ Людмила Сергіївна

Кандидат культурології, доцент кафедри культурології та культурно-мистецьких проєктів, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва, м. Київ

ГЛУШАНИЦЯ Наталія Вікторівна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

ГОРЕНКО Ірина Володимирівна

Тернопільський національний економічний університет, м.Тернопіль

ГРАБІНА Аліна Олександрівна

Державний вищий навчальний заклад "Київський транспортно економічний коледж" Національного транспортного університету, м. Київ

ГРУШКО Світлана Петрівна

Кандидат філологічних наук, доцент, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені Костянтина Ушинського», м.Одеса

ДЕРБЕНЬОВА Лідія Вікторівна

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Івано-Франківській національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ДИКУН Марина Вікторівна

Державний вищий навчальний заклад "Київський транспортно-економічний коледж" Національного транспортного університету м. Київ

ДОВБУШ Оксана Романівна

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м.Львів

ДОЛМАТОВА Марина Петрівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

ДОРОХОВА Наталія

Національний авіаційний університет, м. Київ

ДРАБОВСЬКА Віра Анатоліївна

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

ДУДНИК Олександр Олегович

Національний авіаційний університет, м. Київ

ЄРМОЛЕНКО Тетяна Миколаївна

Державний вищий навчальний заклад "Київський транспортно-економічний коледж" Національного транспортного університету, м. Київ

ЗУЄНКО Неля Олександрівна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

ДЖЕЙМС Марк

Доктор філософії, професор, Університет Західної Флориди, м. Пенсакола (США)

КИЗИЛОВА Віталіна Володимирівна

Доктор філологічних наук, професор, кафедра філологічних дисциплін, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ

КОБИЛКО Наталія Андріївна

Кандидат філологічних наук, Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків

КОВАЛЕНКО Ольга Олександрівна

Викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №2, Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» м. Київ

КОЛІСНИЧЕНКО Анна Віталіївна

Кандидат філологічних наук, доцент, кафедра іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

КОНОПЛЯНИК Леся Миколаївна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

КОСТЕЛЬ Людмила Григорівна

Викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

КРАВЧУК Галина

Національний авіаційний університет, м. Київ

ЛАЗЕБНА Олена

Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» м. Київ

ЛЕВАДНА Віра

Вінницький національний медичний університет імені М. Пирогова

ЛПІСЬКА Вікторія Валентинівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЛОВЧУК Юлія Юріївна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано - Франківськ

МАЦЕНКА Світлана Павлівна

Доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри німецької філології, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

МАЛИНОВСЬКА Ірина Віталіївна

Кандидат філологічних наук, доцент, Київський інститут перекладачів, м. Київ

МАЛІНКОВСЬКА Тетяна

Вінницький національний медичний університет імені М. Пирогова

МИХАЛЬЧУК Олександра

Національний авіаційний університет, м. Київ

МІНЦИС ЕллаЄвгеніївна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

МИГУН Тетяна Миколаївна

Інститут літератури Національної академії наук України імені Тараса Шевченка, м. Київ

НІКОЛАЄНКО Світлана Володимирівна

Старший викладач кафедри англійської мови, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ПАЛАМАРЧУК Богдана

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПЕТРЕНКО Лариса Павлівна

Університетський коледж Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ПЕТРІВ Христина Володимирівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПЕТРУШЕНКО Олена

Вінницький національний медичний університет імені М. Пирогова

ПОЖАРСЬКА Олена Юрїївна

Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва,
м. Київ

ПОПОВСЬКИЙ Анатолій Михайлович

Доктор філологічних наук, професор, кафедра українознавства та іноземних мов, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

ПРАДІВЛЯННА Людмила Миколаївна

Кандидат філологічних наук, Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, м.Київ

ПРИШУПА Юлія Юрїївна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРОДАНЮК Злата

Національний авіаційний університет, м. Київ

САГРАТОВА Каріна Едуардівна

Викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

САДЕНОВА Айгуль Ескермесівна

Доктор філологічних наук, доцент, Казахський національний університет імені Аль-Фарабі, м. Алмати (Республіка Казахстан)

СЕМАШКО Тетяна Федорівна

Доктор філологічних наук, доцент, кафедри української та класичних мов, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СИДОРКІНА Аріна

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

СИЛЕНКО Юлія Володимирівна

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

СИТНИК Ольга Василівна

Кандидат філологічних наук, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

СМІТ Ів

Старший співробітник, Департамент Сполучених штатів, Округ Вашингтон (США)

СНІЖКО Наталія Володимирівна

Кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики, Інститут української мови Національної академії наук України, м. Київ

СКАРБЕРРІ-ГАРСІА С'юзен

Доктор філософії, професор, Університет Нью-Мексико, м. Альбукерке, Нью-Мексико (США)

СОЛОВЦОВА Ірина Віталіївна

Херсонський державний університет, м. Херсон

СОРОКА Світлана Володимирівна

Старший викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

СОЛДАТОВА Ольга

Кандидат філологічних наук, Російський університет дружби народів, м. Москва (Росія)

СОХАНЬ Наталія Анатоліївна

Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

СТОРЧЕУС Світлана Володимирівна

Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ТАЛАЛОВА Лариса

Доктор педагогічних наук, доцент, Інститут міжнародного права і економіки, імені О. Грибоєдова, м. Москва (Росія)

ТАРНАВСЬКА Тетяна Вердіївна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов математичних факультетів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ТИТАРЕНКО Оксана Валеріївна

Кандидат технічних наук, доцент кафедри інженерної механіки, Національна академія Національної гвардії України

ТОЛМАЧЕВА Марина Олександрівна

Доктор філософії, професор історії, Вашингтонський державний університет, м. Вашингтон (США)

ТРОШИНА Світлана Вадимівна

Державний вищий навчальний заклад "Київський транспортно-економічний коледж" Національного транспортного університету м.Київ

ФОМЕНКО Олена Степанівна

Кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ФРАНК А.

Доктор технічних наук, професор, Грацьський технічний університет, м. Грац (Австрія)

ХАРИЦЬКА Світлана Василівна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

ХІМІЧ Регіна Станіславівна

Національний авіаційний університет, м. Київ

ЧУГУ Світлана Дмитрівна

Кандидат філологічних наук, доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ШАЛАМАЙ Владислав Михайлович

Національний авіаційний університет, м. Київ

ШВЕДОВА Марія Олексіївна

Кандидат філологічних наук, докторант, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ШЕВЧЕНКО Тетяна Миколаївна

Кандидат філологічних наук, доцент, Одеський національний університет імені Іллі Мечникова, м. Одеса

ШЕВЧЕНКО Світлана Іванівна

Кандидат педагогічних наук, доцент, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

ШИМЧИШИН Марія Мирославівна

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії світової літератури, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ШОСТАК Оксана Григорівна

Кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ

ШОНЬ Олена Богданівна

Кандидат філологічних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ШТЕЙНБУК Фелікс Маратович

Доктор філологічних наук, професор, кафедра теорії та історії світової літератури імені професора Валентини Фесенко, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ШУГАЛІЙ Наталія Євгенівна

Кандидат педагогічних наук, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

ЯКОВЛЕВА Ірина Вадимівна

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЗМІСТ

КУЛЬТОРОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

<i>БАЗОВА В. І.</i>	ПОТРАКТУВАННЯ МІФОЛОГІЧНИХ СИМВОЛІВ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОПОВІДАнь ШЕРМАНА АЛЕКСІ	3
<i>БЕЗРУКОВ А. В.</i>	НАЦІОНАЛЬНА СВОСРІДНІСТЬ ПОЕЗІЙ АНГЛІЙСЬКИХ МЕТАФІЗИКІВ XVII СТ.	4
<i>БЕСТЮК І. А.</i>	ДЕНДІ З ФОТОАПАРАТОМ: ВІЗУАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В МОДЕРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	5
<i>БЕЦЕНКО Т. П.</i>	ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИД ПОШУКОВО-КРЕАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
<i>ВДОВЕНКО Т. О.</i>	ЯЗЫК СМС СООБЩЕНИЙ В СОВРЕМЕННОМ АМЕРИКАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ	13
<i>ВИСОЦЬКА Н. О.</i>	ГЕТЕРООБРАЗ АМЕРИКАНКИ У П'ЄСІ О.ВАЙЛЬДА «ЖІНКА, НЕ ВАРТА УВАГИ» ТА ЇЇ СЦЕНІЧНІЙ ВЕРСІЇ: ІМАГОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА	15
<i>ВОЛКОВА С. В.</i>	ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНОНАРАТИВУ ПРОЗОВОГО ТЕКСТУ	22
<i>ГРАБІНА А. О., ЄРМОЛЕНКО Т. М. ДЕРБЕНЕВА Л. В.</i>	ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕНТАЛИТЕТ В ВЕРБАЛЬНОМ ВЫРАЖЕНИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ)	29
<i>DOVBUSH O.</i>	DECAY OF MORAL VALUES IN F.S. FITZGERALD'S NOVEL "THE GREAT GATSBY"	31
<i>КОБИЛКО Н. А.</i>	КОЛЬОРОВА СЕМАНТИКА ОБРАЗУ ДОРОГИ В УКРАЇНСЬКІЙ ХИМЕРНІЙ ПРОЗІ	34
<i>МАЦЕНКА С. П.</i>	КУЛЬТУРОЗНАВЧІ ЗАСАДИ НІМЕЦЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	41
<i>ПРАДИВЛЯННАЯ Л.Н.</i>	СЮРРЕАЛИСТИЧЕСКИЙ ПОЭТИЧЕСКИЙ ЭКСПЕРИМЕНТ В КОНТЕКСТЕ ОТКРЫТИЙ XX ВЕКА	45
<i>SCARBERRY-GARCIA S.</i>	SPEAKING UPON THE EARTH: THE THUNDERING VOICE OF N. SCOTT MOMADAY	50
<i>СИТНИК О. В.</i>	ПСИХОЛОГІЗМ VIA ІМПРЕСІОНІЗМ У МАЛІЙ ПРОЗІ М. ХВИЛЬОВОГО	55
<i>ШЕВЧЕНКО Т. М.</i>	ТРАДИЦІЇ ДЗУЙХІЦУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ	56
<i>ШОНЬ О. Б.</i>	ХРИСТИАНСЬКІ ТРАДИЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ПІВДНЯ У ТВОРЧОСТІ ФЛАННЕРІ О'КОННОР	59

ШОСТАК О. Г.	ПРОСТОРОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЧЕРОКІ У РОМАНІ ДІАНИ ГЛАНСІ «ВІДШТОВХУЮЧИ ВЕДМЕДЯ. РОМАН ПРО СТЕЖИНУ СЛІЗ»	68
ЯКОВЛЕВА І. В.	«СЕСТРИЦЯ ГАЛЯ» Б. ГРІНЧЕНКА ТА «СЕМЕН» А. ПЛАТОНОВА: СПРОБА ТИПОЛОГІЧНОГО ЗІСТАВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПЕРСОНАЖІВ	72

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР

AKILLI E.	LANGUAGE, CULTURE AND YUNUS EMRE INSTITUTES: A NEW TYPE OF DIPLOMACY	76
АРТУШКІНА О.	ОБРАЗИ УКРАЙНЦЕВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	85
ВАЙДА О.	IN SOLIDARITY WITH THE COMPUTER	89
БЕЗРУЧКО О. В.	ДОВЖЕНКІВСЬКІ НАМАГАННЯ ВІДРОДИТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ КІНЕМАТОГРАФ В УКРАЇНІ	91
БЕРЕЗНИКОВА Н. І.	КІТЧИЗАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ШЕРМАНА АЛЕКСІ	94
БЛОКОНЬ Г. М., БЛОКОНЬ Я. С.	НАЙВАЖЛИВІША ЕТНОКОНСОЛІДУЮЧА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ	98
BUDNIK O.	A NATIONAL COLOR OF EIGHT REPUBLICS IS IN SOVIET UTOPIA OF CITY SLAVUTYCH	100
ВАЛЯВКО І. В.	ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ–ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА ТА ДМИТРА ЧИЖЕВСЬКОГО	101
ГЕРЧАНІВСЬКА П. Е. ГОРЕНКО І.	ФЕНОМЕН ІДЕНТИЧНОСТІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОПОВІДОК РАБІВ	106
DOROKHOVA N., МУКНАЛСНУК О.	SIGNIFICATION OF TRADITIONAL ARCHITECTURE IN TERMS OF PRESERVING IDENTITY OF MODERN ARCHITECTURAL SPACE IN UKRAINE	112
ЗУЄНКО Н. О., ДУДНИК О. О.	ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	114
JAMES M.	“GUESS WHO’S COMING TO DINNER: AUDACIOUS HOPE IN THE AGE OF ОВАМА”	120
КИЗИЛОВА В. В.	НАЦІЄТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ І МИСТЕЦЬКА ЯКІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗРІЗ ПРОБЛЕМИ	120
КОВАЛЕНКО О. О.	ЕЙДЕТИКА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	123

КОНОПЛЯНИК Л. М.	ДО ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ АСИМЕТРІЇ (СЕКСИЗМУ): НОМІНАЦІЯ ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	125
KOSTEL L.	RETHINKING VALUE CREATION: APPLYING CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES IN INDIA AS A FACTOR OF NATIONAL IDENTITY FORMATION	130
KRAVCHUK G.	MASS CULTURE AND THE PROBLEMS OF NATIONAL CULTURAL IDENTITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	132
МАЛИНОВСЬКА І.	ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТЕКСТУ В МУЛЬТИВЕРСУМІ АНГЛОМОВНОЇ ФІЛОСОФІЇ США	134
ЛОВЧУК Ю. Ю.	ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ В АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ	138
МИГУН Т. М.	САРАГОСА ЯК ТОПОС НАЦІОНАЛЬНОГО СУПРОТИВУ В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ БЕНІТО ПЕРЕСА ГАЛЬДОСА	141
PALAMARCHUK B., BUHAY D. ПЕТРІВ Х. В.	THE ETHNIC BASIS OF NATIONAL IDENTITY IN ITALY КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ У ПУБЛІЦИСТИЦІ ОКСАНИ ПАХЛЬОВСЬКОЇ	146
PRODANIUK Z., AKSIUTINA O. САГРАТОВА К. Е.	THE ETHNIC BASIS OF NATIONAL IDENTITY IN COUNTRIES OF MIDDLE EAST СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВИЗМ В СФЕРІ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	152
SADENOVA A.E., BEKKOZHANOVA G.H. СЕМАШКО Т. Ф.	CROSS-LANGUAGE INTERFERENCE IN TEACHING ENGLISH TO KAZAKH, RUSSIAN LEARNERS РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ СТЕРЕОТИПНИХ УЯВЛЕНЬ	158
СИДОРКІНА А.	ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНИХ ЯПОНСЬКИХ МЕДІА	164
ПЕТРЕНКО Л. П. СИЛЕНКО Ю. В.	ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗА ДОПОМОГОЮ НАОЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	167
SMITH E.	CULTURE AND CRITICAL THINKING THROUGH FILM	171
СНІЖКО Н. В.	ОЛЕСЬ ГОНЧАР: КОНЦЕПТОСФЕРА «УКРАЇНА І СВІТ»	174
СОРОКА С. В. СОХАНЬ Н. А. КОЛІСНИЧЕНКО А. В. СТОРЧЕУС С. В.	СВІТ МАТЕРІАЛЬНОЇ І ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ США ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА ЛЕКСИКА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ТЕМАТИЧНІ ДОМІНАНТИ АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО ДЕТЕКТИВУ УОЛТЕРА МОСЛІ	181 183 184

ТАРНАВСЬКА Т. В., ЛІПСЬКА В.В. ТАЛАЛОВА Л.	ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	187
	ОБРАЗОВАНИЕ ПЕРЕД ВИЗОВАМИ КУЛЬТУРНОГО РАЗНООБРАЗИЯ	194
ТІТАРЕНКО О.В., FRANK A. E. ТОЛМАЧЕВА М.О.	HEIMWEH – WAS BEDEUTET ES FÜR DIE DEUTSCHEN?	191
	U.S. AFRICAN STUDIES IN THE SHADOW OF POLITICS	192
ТРОШИНА С. В., ДИКУН М. В. ФОМЕНКО О. С.	ІНТЕГРОВАНЕ ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІТЕРАТУРИ	199
	ТОПОНІМИ ЯК МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ	201
ХАРИЦЬКА С. В., ГЛУШАНИЦЯ Н. В. SHALAMAI V. M.	РОЛЬ МОВНОЇ СУГЕСТІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	206
	THE POWER AND ORIGINS OF THE COMPUTER WORLD TERMS	208
ШЕВЧЕНКО С. І.	РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ВМІНЬ ВИЩОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС АУДИЮВАННЯ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ	209

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МОВ СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ

БЛАГІНІНА С.В.	ІНОЗЕМНІ МОВИ І ЗМАГАННЯ ПАРАДИГМ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	212
ГРУШКО С. П.	СУЧАСНІ МОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	216
ДОЛМАТОВА М. П.	ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНИХ ТЕКСТІВ У ВНЗ	221
ДРАБОВСЬКА В.	КУЛЬТУРНО-ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА У МАКРО- ТА МІКРОСТРУКТУРІ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	223
ЛАЗЕБНА О.	ПРО АСПЕКТИ ПРОЯВУ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ДІАЛОГІЧНІЙ ТА ПОЛІЛОГІЧНІЙ ФОРМАХ МОВЛЕННЯ	226
ЛЕВАДНА В., МАЛІНКОВСЬКА Т., ПЕТРУШЕНКО О. ПОПОВСЬКИЙ А. М.	ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ЛІНГВОКРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВИХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	228
	РУСИФІКАЦІЯ – СУРЖИК – ВУЛЬГАРИЗАЦІЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ	231
ПРИШУПА Ю. Ю.	ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ФІЛОЛОГА ТЕХНІЧНОГО ВНЗ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ	238

<i>ХІМІЧ Р. С.</i>	ЕКСПРЕСИВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	241
<i>ШВЕДОВА М. О.</i>	КОРПУСНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ	242
<i>ЧУГУ С.</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ	245
<i>ШУГАЛІЙ Н. Є.</i>	«FOLKEORPLYSNING» - ФЕНОМЕН ДАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	250

ТЕМАТИКА ТІЛЕСНОГО В ПОДОЛАННІ КУЛЬТУРНИХ БАР'ЄРІВ/ ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМАТИКИ ТІЛЕСНОГО

<i>АФАНАСЬЄВА О. М.</i>	ЛІНГВОСЕМІОТИКА ТІЛЕСНОСТІ У РИТУАЛІЗОВАНИХ ПРАКТИКАХ	252
<i>ГОЦ Л., ПОЖАРСЬКА О. МІНЦИС Е.Є.</i>	МИСТЕЦТВО В СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МАСОВОЇ І НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КІНЕТИЧНОГО ТА ПРОСОДИЧНОГО КОМПОНЕНТІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ	265
<i>СОЛДАТОВА О.</i>	НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОЙ И РУССКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУР В СФЕРЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ/ЭМОТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ	269
<i>ШТЕЙНБУК Ф. М.</i>	ТІЛЕСНО-ТОПОЛОГІЧНІ «ВИТІВКИ КЕПСЬКОГО ДІВЧИСЬКА» В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ МАРІО ВАРґАСА ЛЬЙОСИ	272
<i>НІКОЛАЄНКО С.В.</i>	НЕБЕСНЕ ТА ЗЕМНЕ У «ЧОТИРЬОХ ГІМНАХ» ЕДМУНДА СПЕНСЕРА	277